

ధర్మము

విచారణ

శుక్లసప్తతి

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌశిక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్షవృక్ష

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాచారి

గురు గౌరీమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరట్రహ్మాండ స్వామి

యోగి పరమహంస

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు తీర్థాంగ స్వామి

గురు లాహిరీ మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు పాయీ బాలా

గురు ఆరదీంద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మహాయోగిస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రకేశవర పరమార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్చుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 6020010029924

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

COMPLIMENTARY COPY

శంకసప్తతి

పాలవేకరి కదిరిపతి ప్రణీతము

పరిష్కర్త

డా॥ బి. రామరాజు

ప్రచురణ

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

కళాభవన్ - సైఫాబాదు

హైదరాబాదు 4

తొలిపలుకు

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్యఅకాడమీ తెలుగు భాషలోని ప్రాచీన సాహిత్యము అందరికి అందుబాటులో నుండునట్లుగా ముద్రించి ప్రకటించవలెనని నిశ్చయించినది. చాలాకాలము క్రింద ప్రాచీనాంధ్ర గ్రంథములు ముద్రితమై, నేడు పాఠకులకు సరసమైన ధరకు లభించుటలేదు. ఈలోటు తీర్చవలెనని అకాడమి ఉద్దేశము—

అట్టి గ్రంథములలో ప్రబోధచంద్రోదయము వరాహ పురాణములను సాహిత్యఅకాడమీ ఇటీవల ముద్రించి ప్రకటించినది. ప్రస్తుతము పాలివేకరి కదిరిపతి రచించిన శుకనప్తతి ముద్రించి అకాడమీ ఆంధ్రమహాజనుల కందించుచున్నది.

ఈగ్రంథమునకు సంపాదకత్వము వహించిన డాక్టర్. బి. రామరాజు గారికి అకాడమీ పఞాన ధన్యవాదములు.

ప్రైద్రాబాదు.

20-1-1979.

దేవులపల్లి రామానుజరావు.

కార్యదర్శి.

విషయ సూచిక

చిలుక పలుకులు	xxxxviii
ప్రథమాశ్వాసము	1-118
కృత్యాది	1-22
కథా ప్రారంభము	22-36
1. రాత్రి	36-41
2. రాత్రి మొదటి కథ	41-50
3. రాత్రి	50-55
4. రాత్రి రెండవ కథ	55-71
5. రాత్రి	72-75
6. రాత్రి	75-78
7. రాత్రి మూడవ కథ	79-95
8. రాత్రి	95-108
9. రాత్రి	108-110
10. రాత్రి అయిదవ కథ	110-118
ద్వితీయాశ్వాసము	119-239
11. రాత్రి ఆఱవ కథ	119-130
12. రాత్రి ఏడవ కథ	130-139
13. రాత్రి ఎనిమిదవ కథ	139-147
14. రాత్రి తొమ్మిదవ కథ	147-158
15. రాత్రి పదియవ కథ	158-165
16. రాత్రి పదునొకండవ కథ	165-171
17. రాత్రి	171-178

18. రాత్రి		178-182
19. రాత్రి	పల్లెతెండవ కథ	182-188
20. రాత్రి	పదుమూడవ కథ	188-197
21. రాత్రి	పదునాలుగవ కథ	197-219
22. రాత్రి	పదునైదవ కథ	219-228
23. రాత్రి	పదాఱవ కథ	229-239

తృతీయాశ్వాసము

240-369

24. రాత్రి	పదునేడవ కథ	240-250
25. రాత్రి		251-254
26. రాత్రి		255-261
27. రాత్రి	పదునెనిమిదవ కథ	261-272
28. రాత్రి	పందొమ్మిదవ కథ	273-285
29. రాత్రి	ఇరువదియవ కథ	286-288
30. రాత్రి	మొదటి యువకథ	288-297
31. రాత్రి	రెండవ యువకథ	297-303
32. రాత్రి	మూడవ యువకథ	303-308
33. రాత్రి	నాలుగవ యువకథ	308-315
34. రాత్రి	అయిదవ యువకథ	315-326
35. రాత్రి	ఱివ యువకథ	326-335
36. రాత్రి	ఏడవ యువకథ	335-342
37. రాత్రి	ఎనిమిదవ యువకథ	343-350
38. రాత్రి		350-355
39. రాత్రి		356-360
40. రాత్రి		361-365
41. రాత్రి		365-369

42. రాత్రి	వామ్మిదన యువకథ	388-382
చతుర్థాశ్వాసము		370-440
43. రాత్రి		382-387
44. రాత్రి	ఇరువదియొకటవ కథ	387-390
45. రాత్రి	ఇరువదిరెండవ కథ	390-398
46. రాత్రి	ఇరువదిమూడవ కథ	398-406
47. రాత్రి		406-414
48. రాత్రి		414-416
49. రాత్రి	ఇరువదినాలుగవ కథ	416-421
50. రాత్రి	ఇరువదియైదవ కథ	421-428
51. రాత్రి	ఇరువదియావవ కథ	428-432
52. రాత్రి	ఇరువదియేడవ కథ	432-435
53. రాత్రి		435-440

చిలుక పలుకులు

మనసుకు అనుభూతి బుద్ధికి ఊహ తోడై అభివ్యక్తికి శక్తి చాలిననాడే కవిత్వమూ కథా పుట్టి ఉంటుంది. కవిత్వం ముందా కథ ముందా అంటే కవిత్వమే ముందు పుట్టి ఉంటుందనుకోవచ్చు. శ్రోత లేకున్నా పుట్టగలిగేది కవిత్వం శ్రోత ఉంటేనే పుట్టేది కథ - కనుక ఈ రెండిలో పుట్టుక విషయమై కవిత్వానికి సరి, కథకు చుక్క. కవిత్వం ఆదం; కథ హవ్యా. కాని ప్రచారంలో అభివృద్ధిలో కథకే కోటికి పడగ. ఏదేశంలో ఏజాతిలో కవిత్వం ముందుగా పుట్టిఉంటుంది అనే విషయమై వాదోపవాదాలు అంతగా లేవు. కాని కథావిషయమై చాలా ఉన్నవి. ముందు పుట్టిన చెవులకంటే వెనుక పుట్టిన కొమ్ములు వాడి అన్నట్లు కథయొక్క పుట్టుక వ్యాప్తి ప్రసారప్రచారాల గురించి 19వ శతాబ్దం మధ్య భాగంనుండే ఈ వాదోపవాదాలు ప్రారంభమైనవి. గ్రిమ్ సోదరులు ఇంథో యూరోపియన్ భాషాకథలు అత్యంతప్రాచీనమైన వన్నారు. మాక్స్ ముల్లర్, బెన్నే, కాస్కిన్ ప్రభృతులు కథలకు కాణాచి భారతదేశమని భావిస్తే ఆండ్రూలాంగ్ గ్రీసుదేశమని భావించినాడు. ఇ.పి.లైలర్ భిన్నదేశాల్లో సమానంగా ఆలోచించే వాళ్ళు ఉండవచ్చును కనుక ఒకేతీరు కథలు భిన్నదేశాల్లో ఏకకాలంలో గాని భిన్న కాలాల్లో గాని పుట్టవచ్చు నన్నాడు. ఈ వాదోపవాదాల కేమిగాని మన వేదాల్లోనే కథాబీజా లుండటంవలన, ఉపనిషత్తుల్లో చక్కటి కథలే ఉండటంవలన ప్రపంచ కథావాఙ్మయరంగంలో భారతదేశానికి అగ్రస్థాన మున్నదని గర్వింపవచ్చు.

కథలు రెండు తీరులు; 1. లిఖితసాహిత్యానికి సంబంధించినవి, 2. మౌఖిక (జానపద) సాహిత్యానికి సంబంధించినవి. రెండింటి లక్షణాలు వేరు వేరైనా లిఖితసాహిత్యానికి చెందిన కొన్ని కథలు జానపదుల చెవి కెక్కినట్లే మౌఖికసాహిత్యానికి చెందిన కథలు కూడ రచయితల చేతుల్లో పడినవి. ఈ విధంగా చాలా ప్రాచీనకాలంనుండే ఈ రెండు సంప్రదాయాలు వేరువేరుగా ఉంటున్నా ఒకదాని ప్రభావం మరొకదానిపై ఉండనే ఉన్నది.

భారతీయలౌకిక సంస్కృతవాఙ్మయంలో ఆత్మంతప్రాచీనమైన కథా సంగ్రహం మన సాతవాహనుల కాలంలో ఉండిన గుణాధ్యుని బృహత్కథ. అది పైశాచీప్రాకృతంలో ఉండేదట. కాని చాలాకాలం క్రిందనే అది కాలగర్భంలో కలిసి పోయింది. దాని ప్రశస్తిని బాణభట్టు “సముద్దీపితకందర్పా కృతగౌరీ ప్రసాదనా, హరలీలేవ నో కస్య విస్మయాయ బృహత్కథా” అని తన హర్ష చరితంలోను, దండిమహాకవి “భూతభాషామయీం ప్రాహురద్యుత్థాం బృహత్కథామ్” అని తన కావ్యాదర్శంలోను, సుబంధుడు “బృహత్కథాలంబైరివ సాలభంజికా నివహైః” అని తన వాసవదత్తలోను, త్రివిక్రమభట్టు “ధనుషేవ గుణాధ్యేన నిఃశేషో రంజితో జనః” అని తన నలచం పువులోను, ధనంజయుడు “రామాయణాది చ విభావ్య బృహత్కథాం చ” అని తన దశరూపకం లోను, గోవర్ధనాచార్యుడు “శ్రీరామాయణబృహత్కథానాం కవీన్ నమస్కర్మః, త్రిస్తోతా ఇవ సరసా సరస్వతీ స్ఫురతి యైర్విన్నా, అతిదీర్ఘజీవి దోషాత్ వ్యాసేన యశోఽపహరితం హస్త, కైర్నోచ్యేత గుణాధ్యః స ఏవ జన్మాన్తరాపన్నః” అని తన ఆర్యాసప్తశతీలోను గొప్పగా చాటినారు. కంబోడియా 9వలో శతాబ్దానికి చెందిన ఒక శిలాశాసనంలో

“పారదస్థిరకల్యాణో గుణాధ్యః ప్రాకృతప్రియః,
అసీతిర్యో విశాలాక్షః శూరో న్యకక్రృతభీమకః.”

అని గుణాధ్యుని గూర్చి ఉన్నది.

ఇంత ప్రశస్తి కెక్కిన గుణాధ్యుని బృహత్కథ పద్యమయమో గద్య మయమో ఇదమిత్థంగా తెలియదు. కాశ్మీరానువాదాన్ని బట్టి పద్యమయంగా ఉండే దని అనుమానించటానికి వీలున్నా దండి కావ్యాదర్శాన్ని బట్టి గద్యమయమనే తోచుతున్నది. తరువాత కాలాన సంస్కృతంలో వెలువడిన సంగ్రహబృహత్కథ లన్నీ పద్యకృతులే. సంగ్రహబృహత్కథల్లో మొదటిది బుధస్వామి రచించిన బృహత్కథాశ్లోకసంగ్రహం, రెండోది క్షేమేంద్రుడు రచించిన బృహత్కథా మంజరి, మూడోది సోమదేవుడు రచించిన కథాసరిత్సాగరం.

బృహత్కథ తరువాత పేర్కొదగినది అవదానశతకం. ఇందులో సాహస కొర్యాలను వర్ణించే నూరు కథ లున్నవి. ఇది మూడో శతాబ్దం మధ్యలో చీనా

భాషలోనికి అనూచితం కావటంచేత అంతకు పూర్వమే రచింపబడినట్లు భావించాలి. అటుతరువాత ఎన్నదగిరది ఆర్యశూచుని జాతకమాల. ఇందులో బోధిసత్వుని జీవితానికి సంబంధించిన గాథ లున్నవి. నాలుగో శతాబ్దంలో వెలువడిన ఈకృతి ఐదో శతాబ్దం పూర్వభాగంలో చీనాభాషలోనికి అనూచితమైనది. ప్రపంచ భాషలన్నింటిలోనికి అనువదించబడిన విష్ణుశర్మకృత పంచతంత్రం ఐదో శతాబ్దానికి చెందిన దంటారు. నారాయణకవికృతహితోపదేశం పంచతంత్రాన్ని అనుసరించినదే. ఈ రెండింటిలో ఉన్న పశుపక్ష్యాదుల కట్టుకథలు శిల్పాని కెక్కటం వీటి ప్రాచుర్యానికి తార్కాణం. పంచతంత్రం ఆరో శతాబ్దం నాటికే పహ్లావీభాషలోనికి అనువదించబడినది. ఈకథలకు మూలం కథాసరిత్సాగరమే. భారతీయభాష లన్నింటిలో అనువదించబడిన బేతాళపంచవింశతి 25కథల సంపుటం ఎప్పటి రచనమో సరిగా తెలియదు. దీని మూలాలు బృహత్కథా మంజరీ, కథాసరిత్సాగరాల్లో ఉన్నవి. శివదాసు, జంభశదత్తు, వల్లభదేవుడు, పేరుతెలియని మరోకవి రచించిన వేరువేరు బేతాళపంచవింశతికలు సంస్కృతంలో ఉన్నవి. 32 కథల సంగ్రహమైన సింహాసనద్వాతీంశిక కూడ షేమంకరుని పేరుతోను, వరరుచి పేరుతోను రెండు రచనలుగా కానవస్తున్నది. దీనికే దక్షిణభారతంలో విక్రమార్కచరిత్రమని పేరు. శివదాసుని శాలివాహన కథలోను, ఆనందుని మాధవానలకథలోను, జైనకథాకావ్యమైన పంచదండచృత ప్రబంధంలోను, విక్రమాదిత్యుని వీరోచితగాథ లున్నవి. బల్లాలసేనుని (18వ శతాబ్దం) బోజప్రబంధం అప్రామాణికకథాసంగ్రహ మంటారు. బేతాళ పంచవింశతి రచించిన శివదాసు కథార్ణవమనే 32 కథల సంగ్రహ మొకటి కూర్చినాడు. ఇందులో దూర్తుల కథలూ, దొంగల కథలూ ఉన్నవి. విద్యాపతి రచించిన పురుషపరీక్ష 44 కథల సంగ్రహం. ప్రబంధచింతామణి ప్రబంధ కోశములలో మనోహరమైన కథ లున్నవి. ఇవి 14వ శతాబ్దపు రచనలు.

భారతదేశంలో పుట్టిన మరో మనోహరమైన కథల సంగ్రహం శుక సప్తతి. ఇందులో చిలుక 70 రాత్రుల్లో చెప్పిన 70 కథలున్నవి. వీటిలో అధిక భాగం శృంగారకథలు. శుకసప్తతి రచన ఎప్పుడు జరిగిందో సరిగా తెలియదు కాని హేమచంద్రుడు (1088-1172) దీని ప్రస్తావన చేయటంవలన ఇది పదో శతాబ్దానికి ముందే రచింపబడి ఉంటుందని భావించవచ్చు. సంస్కృతంలో

శుకసప్తతికి మూ కుటీరుల పాతాలున్నాయట. ఒకటి చితామణిభట్టకృతమైన విపుల గ్రంథం కావ్యశైలీవిలసితం. రెండోది పేరు తెలియని శ్వేతాంబర జైనుని రచనం సంక్షిప్తమూ సాధారణమూ ఐదవ గ్రంథం మూడోది పురుషోత్తమదేవుని పుతుడైన దేవదత్తుని రచన. ఈ మూడింటికి మూలం ఆత్యంత ప్రాచీనమైన ప్రాకృత శుకసప్తతి కథా సంగ్రహం ఏదో ఉండవలెనని పరిశోధకుల ఊహ. పంచతంత్రం వలెనే శుక సప్తతి కూడా శతాబ్దాలకు పూర్వమే విదేశాల్లో ప్రచారం పొందింది. 14వ శతాబ్ది పూర్వార్థం నాటికే రెండుసార్లు 18వ శతాబ్దంలో మరోసారి ఫారసీభాష లోనికి అనుదిత మైనదట. 15వ శతాబ్దంలో తుర్కీభాషలోనికి వెళ్ళింది. పార్సీ నుండి ఇందులోని చాలా కథలు పాశ్చాత్యభాషల్లోనికి ప్రవేశించినట్లు ఏ.బి. కీతు, మాదభూషి కృష్ణమాచార్యుల కథనం. ఇరాన్ దేశంలోనే కాక భారతదేశంలో కూడా దీని ఫారసీ అనువాదం ఒకటి జరిగినది. ఆక్బరుచక్రవర్తి మంత్రియైన అబుల్ ఫజల్ కూడా ఒక ఫారసీ అనువాదం చేసినాడట. అబ్దుల్లా ఖుతుబ్జా కాలపు గవ్వాసీకవి, 19వ శతాబ్దంలో సయ్యద్ హైదర్ జిత్ అనేవాడూ ఉర్దూ భాషలోనికి అనువదించినారట శుకసప్తతి భారతీయభాష లన్నింటిలోనికి అనువదించబడినట్లున్నది.

కెళది బసవప్ప I నాయకుని (1697-1780) వద్ద మంత్రిగా ఉండిన శరణా నాగప్పయ్య భామినీషట్పుదుల్లో శుకసప్తతిని కన్నడంలోనికి అనువదించినాడు. దానిని శ్రీ. కె. వెంకటరాయాచార్యులుగారు సంపాదించి ప్రకటించినారు. ఆ గ్రంథానికి “శుకసప్తతియ ఎరడు ముఖగళు” అనే మున్నుడి వ్రాసిన సా. శి. మరుశయ్యగారు శుకసప్తతికి ఉత్తరభారతపాఠం దక్షిణభారతపాఠం వేరువేరుగా ఉన్నాయనీ, ఉత్తరభారతపాఠం శృంగారశుకసప్తతి అనీ దక్షిణ భారతపాఠం వేదాంతశుకసప్తతి లేదా దినాలాపనికా శుకసప్తతి అనీ, ఈ రెండింటిలో చిలుక చెప్పిన డెబ్బది కథలే ఉన్నా ఈ రెండిటికీ సామ్యంకంటే వైషమ్యమే ఎక్కువనీ పేర్కొన్నారు. ఈ రెండు తీరుల శుకసప్తతుల మంచి సెబ్బరలూ ఈవిధంగా జేరీజు వేసినారు.

శృంగారశుకసప్తతిలో అన్నీ 1. చిన్న చిన్న కథలు 2. వీనిలో కామశృంగారమే ఎక్కువ. 3. చమత్కార ప్రదర్శనానికి ప్రాధాన్యం ఉన్నది. 4. ఒకటో రెండో తప్ప తక్కిన కథలన్నీ కవి స్వకపోలకల్పితాలు 5. ఇది బుద్ధిప్రధానకృతి

రి.ఇందులో చెప్పేది మంచి నీతియే కాని ఆచరణం భిన్నం. 7. దీని ఆవతారిక ఈ విధంగా ఉంటుంది :- హరిదత్తుడనే శ్రేష్టికి మదనవినోదుడనే కొడుకు. వాడు కామచారి. తన కొడుకు కుమార్గవర్తనుడై నందుకు హరిదత్తుడు దుఃఖిస్తుంటే ఒకనాడు అతని స్నేహితుడు త్రివిక్రముడనే బ్రాహ్మణుడు తనవద్ద ఉన్న చిలుకనూ దానిపత్ని గోరువంకనూ ఆసెట్టి కిచ్చి వీటిమూలంగా నీకు మేలు కలుగుతుందంటాడు. సెట్టి ఆపిట్టలను సాకే భారం మదనవినోదునికి అప్పగిస్తాడు. ఒకనా దాచిలుక మదనవినోదునికి తండ్రిమాట వినక చెడిపోయిన ఒకానొక యువకుని వృత్తాంతం చెప్పి ధర్మవ్యాధుని ఉపదేశంచేత వాడేవిధంగా సన్మార్గానికి వచ్చింది - ఆకథంతా వినిపిస్తుంది. మదనవినోదుడు బుద్ధి తెచ్చుకొని తన భార్య ప్రభావతిని ఏలుకుంటూ తల్లిదండ్రుల సేవ చేస్తూ వ్యాపారంలో బాగా అభివృద్ధి సాధిస్తాడు. ఒకసారి వ్యాపారార్థమై దేశాంతరం పోతూ మదనవినోదుడు ఆపిట్టలను ప్రభావతికి అప్పగిస్తాడు. ప్రభావతి కొన్నాళ్ళు విప్రలంభాన్ని సహించినా స్వైరిణీజనప్రేరణంతో పరిపురుషసంగమానికి బయలుదేరుతుంది. అది గమనించిన గోరువంక హితోపదేశం చేస్తుంది. ప్రభావతి కోపంతో ఆగోరువంకను చంపటానికి ప్రయత్నిస్తే అది తప్పించుకొని ఎగిరిపోతుంది. ఇదంతా గమనిస్తున్న చిలుక తనకూ అదే గతి పడుతుందనే భయంతో, ప్రత్యక్షంగా హితోపదేశం చేయక, అమెను ప్రోత్సహిస్తున్నట్లే మాటలపందిరి అల్లి సమస్యలో శాస్త్రాలో చెప్పి వాటిని తానే విడదీసి శృంగారకథలు చెప్పుతూ తెల్లవారజేస్తుంది. ఈవిధంగా డెబ్బది తాత్రులూ వింతవింత కథలు చెప్పి ప్రభావతిని కాలు జార నీయకుండా ఆపాడుతుంది. ఈలోగా ప్రభావతి భర్త మదనసేనుడు దేశాంతరం నుండి తిరిగి వస్తాడు. రి.ఇందులో చిలుక చెప్పిన చాలాకథలు నీతిబాహ్యమైనవే. కామప్రచోదనానికి కావలసిన ఆహారం వీటిలో పుష్కలంగా ఉన్నది. ఈ కథలన్నీ డెకెమరాన్ కథలవంటివే.

ఇక మేవాంతశుకసప్తతిలోని కథలు 1. దీర్ఘమైనవి 2. వీనిలో దార్మిక ప్రేమ సాక్షాత్కరిస్తుంది. 3. దైవీప్రేమ ప్రదర్శితమైనది. 4. ఇందులోనివి చాలావరకు పురాణాల్లోని పుణ్యకథలు 5. ఇది ధర్మప్రధానమైన కావ్యం రి.ఇందులో చెప్పేది చేసేది ఒకటే. 7 దీని ఆవతారిక పురాణపర్వతిలో ఈవిధంగా ఉంటుంది:- ఇంద్రుడు సుఖంగా రాజ్యం చేస్తూ ఒకనాడు తత్త్వసారం తెలుసుకొనే

కుతూహలంతో నారదుణ్ణి ప్రశ్నిస్తాడు. తత్త్వసారమెరిగినవాడు చెప్పగలవాడు. శుకమహర్షి ఒక్కడే అని నారదుడంటాడు. అసభలో ఉన్న అగ్ని ఆమాటను కాదంటాడు. సత్యం పరీక్షించటానికై అగ్ని దేవుడు వహ్నిరాజుగా, ఇంద్రుడు దేవదాసు అనే భృత్యుడుగా, శచీదేవి ఆభృత్యుని పత్నిగా భూలోకంలో అవతరిస్తారు. వసిష్ఠుని ఆదేశం ప్రకారం శుకమహర్షి శుకంగా అవతరిస్తాడు. వహ్నిరాజు దేవదాసు భార్యను మోపించి ఆమెభర్త దేవదాసును ఒక నెపంతో సప్తసముద్రాల కావలచంద్రికాగిరిలో ఉండే విష్ణుపూజార్థం పంపిస్తాడు. శుభంగా పోయి జయప్రదంగా తిరిగి రమ్మని చిలుక దేవదాసుకు తన ఈకలు ఇస్తుంది. దేవదాసు పోగానే వహ్నిరాజు దేవదాసుభార్యను అనుభవించటానికి యత్నిస్తాడు. ఆప్రయత్నం అరికట్టటానికై చిలుక వహ్నిరాజుకు డెబ్బదిరాత్రులూ పుణ్యకథలు చెప్పి తెల్లవారజేస్తుంది. ఇంతలో దేవదాసు తిరిగి వస్తాడు. రి. చిలుక చెప్పిన కథలన్నింటా పతివ్రతాధర్మాలున్నవి. ఆకథలు కూడా కళాత్మకంగా సాగినవి. నీతిబోధ హితమితంగా ఆభివ్యక్తమైనది. ఈకథలు వినోదాత్మకాలే కాక ధార్మికములు కూడ.

శ్రీ మరుశయ్యగారు ఈవేదాంతశుకసప్తతి కథల్లోని గొప్పతనాన్ని చాలా విపులంగా 1970 'అర్చణ' పత్రికలో వివరించినారు. కన్నడంలో శరజా నాగప్పయ్య శుకసప్తతితోపాటు చిక్కుపాధ్యాయ (17వ శతాబ్దం నాల్గవపాదం) రచించిన శుకసప్తతి, ముమ్మడి కృష్ణరాజు (1820 ప్రాంతం) రచించిన శుకసప్తతి, టి. సుబ్రాయశాస్త్రి రచించిన శుకసప్తతి ఉన్నవట. ఈశుకసప్తతులన్నీ దాక్షిణాత్యపాఠమైన వేదాంతశుకసప్తతికి అనువాదాలు లేదా అనుసరణలు. వేదాంతశుకసప్తతిని కన్నడిగలు రాజనీతి శుకసప్తతి అంటారు కూడ. రాజుకు నీతి ఉపదేశం చేయటం మూలంగా ఈపేరు వచ్చిఉంటుంది. ఐతే ఇటీవల శృంగార శుకసప్తతి కూడ కన్నడంలో వెలువడింది. ఇది వచనంలో ఉన్నది; రచయిత శ్రీ జోగగారు.

శ్రీ మరుశయ్యగారు పేర్కొన్న దాక్షిణాత్య వేదాంత శుకసప్తతి లిఖితప్రతులు మద్రాసు తంజావూరు తిరుపతి ప్రాచ్యవస్తుకళాంధాగారాల్లో ఉన్నవి. దీనిని మోతీలాల్ బనార్సీదాస్ ప్రకటించినట్లు మరుశయ్యగారు పేర్కొన్నారు. కాని అది వేదాంత శుకసప్తతి కాదు. మోతీలాల్ బనార్సీదాస్ ప్రకటించినది (1959)

శృంగార శుకసప్తతి. చౌఖంబావారు కూడ ఈశృంగారశుకసప్తతినే ప్రకటించినారు (1966). దీనికి రమూకాంత త్రిపాతి సంస్కృతంలోను హిందీలోను వ్యాఖ్యానాలు సంతరించినారు. ఈశృంగారశుకసప్తతి గద్యమయం. ప్రస్తావనకాదు అక్కడక్కడా వచ్చే సంస్కృతప్రాకృతశ్లోకాలు మాత్రం స్వల్పంగా ఉన్నవి. దీర్ఘమైన పుణ్యకథలతో ఉన్నదనే రాక్షిణాత్మ్య వేదాంత శుకసప్తతి అనుష్టుప్పల్ల్యో సాగినట్లున్నది.

మద్రాసు ప్రా. పు. బాండాగారం (xxi సంపుటం డి. నెం. 12212)
ప్రతిలోని అవతారికాభాగం ఈవిధంగా ఉన్నది.

సుదర్మాయా పురా రాజన్ మహేంద్రో దేవతాగణైః ।

ఇమం ప్రశ్నం తదాపుచ్చన్నారదం దేవసన్నిధౌ ॥

పరతత్త్వార్థవిత్లోకే తథా తత్ప్రతిబోధకః ।

అస్తి చేత్ పరమం గుహ్యం యథా వక్తుమిహార్హసి ॥

నారదః:-

శుక ఏవోభయం వేత్తి నాన్యం వేద్మి శచీపతే ।

స్వయం తత్త్వార్థవిద్యక్తా పరస్మై బోధితుం శ్రమః ॥

తద్యచ సత్యభామధ్యే వహ్నిః శ్రుత్వా తదా సిద్ధివీత్ ।

స్వయం వేత్తి విరాగీ చ న వక్తా పరబోధకః॥

సర్వ(స్వయం)వి తత్త్వవిత్లోకే న పరేషాం విచక్షణః ।

సంవాదః సుమహానాసీత్ ఉభయార్దేవసన్నిధౌ॥

తిరోహితే దేవగణే సేంద్రే విస్మయమాగతే ।

వహ్నిర్భూమండలే రాజా జాతః శ్రతకులో త్రమే॥

నారదస్సర్వ మాచక్షే శుకాయామితతేజసే ।

తత్ప్రబోధార్థ మాచక్షే శుకః షాధజ్ఞమందిరే॥

శుకో భూత్వా పరీక్షార్థం స్వర్ణపంజరమావిశత్ ।
శృణు రాజన్ కథామేతాం పవిత్రాం పాపనాశినీమ్॥

పురాతనీం పురాణోక్తాం శుకోక్తాం వహ్నిభూభుజే ।
అస్తి భూమండలే రాజా సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వవిత్॥

సర్వజ్ఞః కుశలో దక్షో నీతిశాస్త్రార్థపారగః ।
సదా విద్యజ్ఞనాసేవీ యాయజ్ఞాకో మహామతిః॥

విష్ణుప్రియకథాసేవీ విష్ణుధ్యానపరాయణః ।
శస్త్రాస్త్రకుశలో ధన్వీ రాజధర్మపరాయణః॥

దుష్టనిగ్రహవాన్నిత్యం శిష్టపాలనకృతథా ।
పరశ్రీషు పరస్వేషు అంధవత్ పంగువత్ దృఢః॥

ప్రాతః స్నాయీ నిత్యహోమీ భక్తః శివముకుందయోః ।
పరమండలభేత్తా చ పరమర్మప్రభేదనః॥

షడ్గుణేషు ప్రయోక్తా చ తత్త్విద్ధిమనుపాలయన్ ।
ప్రాలేయాద్రిసమో ధైర్యే ధర్మాధర్మసమో నృపః॥

ఏకపత్నీవ్రతో నిత్యం సర్వదా సత్యసంగరః ।
ఏవం పాలయతః పృథ్వీం తస్యాసీత్ భృత్యపుంగవః॥

స్వామికార్యహితాసక్తః సభార్యః ఖడ్గముద్వహన్ ।
ప్రత్యహం రాజసన్మానీ యుద్ధే చాప్యనివర్తతః॥

భృత్యధర్మరతో నిత్యం రాజసేవాపరాయణః ।
నిత్యం రాజ్ఞాపిష్యనుజ్ఞాతో భుంక్తేఽన్నం దేవతార్చితమ్॥

ఉత్తస్థే రాజ్ఞి నమ్రస్సన్ తస్మిన్నీచేఽతి దూరగః ।
భూసంజ్ఞయా తథా కర్మ కుర్వన్యై ప్రత్యహం శుచిః॥

అర్థరాత్రం గృహం గచ్ఛేత్తేన గచ్ఛేత్యనుజ్ఞయా ।
ఋక స్తిష్ఠతి తద్గేహే తేన భృత్యేన పోషితః॥

అతీతానాగతాన్ సమ్యక్ వేత్తి జ్ఞానప్రభావతః ।
స్వామినం ప్రత్యహం శిష్యన్ గురుః శిష్యం యథా ద్విజః॥

ప్రత్యహం ప్రాతరుత్థాయ పంజరస్థం శుకం సదా ।
కరిష్యద్రాజకార్యాణి కుర్వన్ తద్వచనం సదా॥

రాజానం రాజపత్నీం చ గామర్వంతం గురుఘృణిం
నత్వా కృతీ సుఖీ భూయాత్పురివాజం జనార్దనమ్॥

చందనం రోచనం హేమ మృదంగం దర్పణం మణిం
గురుమగ్నిం తథా సూర్యం ప్రాతః పశ్యేత్ ప్రయత్నతః॥

ఇతి విజ్ఞాప్య తస్యాశు రాజద్వార ముపాగతః ।
రాజానం ప్రణిపత్యాథ తద్వాక్యమనుపాలయన్॥

తేన యద్యత్సమాదిష్టం కుర్యాత్తత్సమాపితః ।
ఏవం వై వర్తమానస్య వత్సరా ద్వాదశా యయుః॥

రాజాఽసౌ చారపురుషైః వేత్తి జానపదోద్ధితం
ప్రతిసంధ్యం స్వరాష్ట్రస్య దూతాన్ సమ్యజ్నియోజయత్॥

తై ర్యేత్తి సకలం కర్మ సదసచ్చ విచారతః ।
అనాచారయుతం మర్త్యం దండయేద్ధర్మమార్గతః॥

సదాచారరతం మర్త్యం పాలయేద్భంధుమానసః ।
బ్రాహ్మణం క్షత్రియం వైశ్యం శూద్రం వా పంచమం తథా॥

నారీం వా విధవాం వాపి వర్తధ్వం(?) ధర్మమార్గతః ।
ఘోవా కోవా నరో లోకే వర్తతే ధర్మముత్సృజన్॥

మయా స దంధ్యః పాపీయాన్ పుమాన్వా బంధురేవ వా
ఏవం పాలయత స్రస్య ప్రణిధిస్తే పురే తథా॥

రహః ప్రాంజలిరభ్యేత్య రాజానం ప్రాహ సర్వవిత్,
రాజన్ శృణు యథావృత్తం స్వదేశే యన్మయోదితమ్॥

పూర్వయామం సమాశ్రిత్య వినిద్రః పర్యటామ్యహం,
తావత్సమ్యగ్విదా రైవ యావత్సార్యోదయో భవేత్॥

ఏకాకీ గూఢరూపేణ మౌనవ్రతపరాయణః,
గృహే గృహే ఐవలోక్యాశు ప్రత్యహం వర్తయామ్యహమ్॥

తత దృష్టా మయా నారీ దేవదాసస్య వై ప్రియా,
సౌందర్యే కమలాకారా భవానీసదృశా గుణైః॥

శాస్త్రే సరస్వతీతుల్యా పతిపాదార్పితేక్షణా,
సుకేశీ స్నిగ్ధశనా సుస్తనీ సుముఖీ సతీ॥

మధ్యే ఊమా బృహచ్చోణీ నిమ్ననాభీ సుభాషిణీ,
సునాసా సుకపోలా చ బింబోష్ఠీ సజ్జనప్రియా॥

దీర్ఘాక్షీ శ్యామకేశా చ సుకంఠీ యౌవనే స్థితా,
సుపదోరుః సుపాణిశ్చ కలాశాస్త్రవిశారదా॥

మత్రహంసగతిః సమ్యక్ సదా విబుధభాషిణీ,
గృహకర్మరతా నిత్యం పతిభ క్తిపరాయణా॥

పత్యో గృహగతే సమ్యక్ పాదప్రత్యాలనాదిభిః,
నాగతే దీనవదనా క్రుద్ధే చ ప్రియవాదినీ॥

భోజనానంతరం తస్య భుంక్తే తద్భోజనార్చితం,
తదగ్రే హసతే నైవ తథా నోపవిశేత్సదా॥

నాపృచ్ఛభాషిణీ తద్వత్ తద్వాక్యం నాతివర్తసి।

పతివ్రతాసు నారీషు అగ్రే సా గణ్యతే జనైః॥

పరార్థం వా పరం మర్త్యం నాపి స్వప్నేఽపి కీర్తయేత్।

గౌరీపూజాఫలా నిత్యం హరిద్రైః కుంకుమాదిభిః॥

అలంకృత్య స్వదేహం సా సర్వవా కంచుకాన్వితా।

శుకం వా వదతే క్వాపి స్వభర్త్రా మోషితం ప్రియమ్॥

న దాసీ న చ భృత్యశ్చ నాన్యస్తతః ప్రవర్తతే।

సర్వం తస్మాః ప్రభావేణ జలకాష్టాదికం చ యేత్॥

తత్సర్వం సహసా ప్రాప్తం పాతివ్రత్యప్రభావతః।

న నిందేత్స్వపతిం క్వాపి నాన్యం పశ్యేత్సరం నరమ్॥

నాటతే పరవేశ్మాని న మిథ్యాభాషణం వదేత్।

న దేహల్యాం న పాదేన నైకాంతేన సదా వసేత్॥

న నిష్ఠురం నాన్యపరం నాన్యతం చ ప్రభాషతే।

ఏవంప్రభావా సా నారీ తావకేఽత్ర పురే వసేత్॥

శుభం వా ఽప్యశుభం వాపి యద్యద్భృష్టం షయా శ్రుతం।

తత్సర్వం బ్రూయతే తుభ్యం కోపం మా కర్తుమర్హసి॥

ప్రూఢైః పశ్యంతి పశవః శాస్త్రైః పశ్యంతి భూసురాః।

చారైః పశ్యంతి రాజానః చక్షుర్భ్యామితరే జనాః॥

యద్భృష్టం గూఢపురుషైః సదసచ్చ యథా శ్రుతం।

తత్సర్వం స్వామినే వాచ్యం అన్యథా పాతకీ భవేత్॥

అతో మయాఽపి తత్సర్వముక్తం దృష్టమవంచనాత్।

ఇతి బ్రువతి ఛారేఽస్మిన్ గతేఽథ స మహిషతిః॥

విచారం పరమం చక్రే చింతాలోలితమస్త కః।

ఉపాయో స్త్ర మయా కార్యః కామారే న బలీయసా॥

భృత్యం వా హన్మి తత్పత్నీం రమామి పరమార్థతః।

పుత్రం వా భ్రాతరం పత్నీం మాతరం పితరం చ వా॥

యం వా కం వా నృపో హంతి భృత్యాదీన్ కిము బల్వితి।

భూషణాని బహున్యద్య గంధవస్త్రిదికాని చ॥

దత్వా తస్యై ప్రియం కుర్యాం కార్యసిద్ధిర్నచాన్యథా।

కార్యార్థినః కుతో గర్వో గర్వాత్కార్యం వినశ్యతి॥

ఏవం చేచ్ఛంకితో భృత్యః శంకయా కార్యనాశనం।

అహం సమర్థః సర్వేషాం భృత్యానాం ధనసంపదామ్॥

బ్రహ్మక్షత్రవిశాం రాజా శాస్తా ధర్మేషు శిక్షకః।

భృత్యాన్ కతిపయానద్య నియోజ్యే సర్వకర్మసు॥

దేవదాసం సమాహూయ దత్వా చ బహుశో ధనం।

ఉదకార్థవమాసాద్య మద్వాక్య మనుపాలయన్॥

చంద్రికాగిరిమాశ్రిత్య స్థిత్యా తత్రైవ సర్వదా।

విష్టుం బ్రహ్మణ్యదేవేశం నత్వా స్తుత్వా జగద్గురుమ్॥

సప్తత్యా దివసైః కార్యం సాధయాశు మమాజ్ఞయా।

చంద్రికాగిరిమధ్యస్థం గృహీత్వా నాయకం మణిమ్॥

పునరాగచ్ఛ తద్రం తే మత్సమీపమశంకితః ।

ఇతి నిశ్చిత్య మనసా పరేద్యుః ప్రాతరేవ హి ॥

ఆనయామాస తం భృత్యం దత్వా బహుధనం తథా ।

భృత్యాదీనమిధం రాజ్యం భృత్యాదీన మిధం జగత్ ॥

భృత్యాధీనా ఇయం లక్ష్మీః భృత్యాధీనమిదం వపుః ।
ఇత్యుక్త్వా సహసోత్థాయ సమాలింగ్య స్వయం ముదా ॥

గృహీత్వా పాణినా పాణిం రహస్య మిద మబ్రవీత్ ।
ఉదకార్ణవమాసాద్య మద్వాక్య మనుపాలయన్ ॥

చంద్రికాగిరిమాగత్య స్థిత్యా త త్రైవ సర్వదా ।
విష్టుం బ్రహ్మణ్యదేవేశం నత్వా స్తుత్వా జగద్గురుమ్ ॥

సప్తత్యా దివసైః కార్యం సాధయాశు మమాజ్ఞయా ।
చంద్రికాగిరిమధ్యస్థం గృహీత్వా నాయకం మణిమ్ ॥

పునరాగచ్ఛ భద్రం తే మత్సమీపమశంకితః ।
ఏవ ముక్త్వా తు తం భృత్యం తూష్టిమాస్తే మహిపతిః ॥

దేవదాస స్తథేత్యుక్త్వా స్వగృహం పునరావిశత్ ।
కథయామాస తత్సర్వం స భార్యాయై శుకాయ హి ॥

శుక స్తత్సర్వమాకర్ణ్య రాజానం కామచారిణం ।
హృది సర్వమవష్టభ్య దేవదాసమథాబ్రవీత్ ॥

జానే త్వాం చ రాజానం కామార్తం చారవాక్యతః ।
రాజానో వంచితాస్సర్వే పరచారైర్తనాదిభిః ॥

రాజ్ఞా యదు క్తం తత్సర్వం త్వయా కార్యమశంకయా ।
లవణేషుసురాసర్పిదధిషీరోదకార్ణవాః ॥

సముద్రే సప్తమే వత్స చంద్రికాగిరిర స్తి హి ।
తం గత్వా విష్టుమభ్యర్చ్య నత్వా స్తుత్వా ప్రసాద్య చ ॥

సప్తత్యా దివసైః కార్యం త్వయా నిరశనేన హి ।
నమో నారాయణాయేతే మంత్రరాజమనుస్మరన్ ॥

దినాంతే భగవాన్స్విష్టుః ప్రత్యక్షస్తవ జాయతే ।
 మణిం దాస్యంతి మోక్షం చ సాత్ర కార్యా విచారణా ॥
 మద్దేహస్థమిదం రోమం బద్ధ్యా స్వోదరదేశతః ।
 తారయిష్యసి పేగేన సముద్రాన్ సప్త మానతః ॥
 గరుడేన యథా విష్టుః హంసేనేవ చతుర్ముఖః ।
 వృషభేన యథా శంభుః శ్రీమం గచ్ఛేత్తథా భవాన్ ॥
 తావదేషా ప్రియా సాధ్వీ యావదాగమనం పునః ।
 చరిష్యతి హి కల్కాణీ బ్రహ్మచర్యవ్రతాదికమ్ ॥
 అఖండదీపమాదాయ రాతౌ నిద్రాపరాజ్మభీ ।
 కర్మణా మనసా వాచా భర్తృశ్రేయోపనుతయే ॥
 గౌరీపూజానయా కార్యా కల్పోక్తవిధినా పునః ।
 విష్ణుస్తత్ర భవిష్యంతి ధర్మఘానృతశీలినః ॥
 తదాయతాశ్చ తే విఘ్నాః నవిఘ్నేభ్యో విభీష్యతః ।
 గచ్ఛ శ్రీమ మలం గోప్యా రాజాజ్ఞా బలవత్తతా ॥
 రాజాజ్ఞా పితరౌ తోకే రాజాజ్ఞా సర్వదేవతాః ।
 రాజాజ్ఞా పుత్రమిత్రాణి భృత్యైః కార్యా విశేషతః ॥
 ఏవముక్తస్తదా తేన త్రిః పరిక్రమ్య పక్షిణం ।
 గతో ముహూర్తమాత్రేణ యత్రాస్తి చంద్రికాగిరిః
 శుకోక్తం సాధయామాస రాజకార్య మతంద్రితః ।
 తత్పత్నీ తేన మార్గేణ ప్రత్యహం శుకచోదితా ॥
 గౌరీపూజాపరా నిత్యం మౌనవ్రతపరాయణా ।
 ద్భాయంతి నిర్మలం దేవం దయాలుం భక్తవత్సలమ్ ॥

—: ఇతి శుకసప్తతికథాసు పీఠికావతరణమ్ :-

దీని మగింపు ఈతీరుగా ఉన్నది.

కరాగ్రేణ శుకం స్పృష్ట్యా పసిష్టో వాక్యమబ్రవీత్ |
కథానాం పూర్వము క్తానాం మధ్యే కాం వేదసమ్మితామ్ ||

యః శృణోతి నరో లోకే స ముక్తః పరమం పదమ్ |
ప్రథమం మునివై రాగ్యం ద్వితీయం సాహసం త్రియాః ||

శ్రీశైలస్యైవ మాహాత్మ్యం తృతీయం పరికీర్తితం |
చతుర్థం రజకీగాథా విప్రస్యైవ తు పంచమమ్ ||

పితాపుత్రస్య సంవాదం షష్ఠం చ పరికీర్తితం |
సప్తమం శూద్రమాహాత్మ్యం సాగరం చాష్టమం తథా ||

దేవస్వామీతి నవమం దశమం బ్రహ్మరాక్షసం |
ఏకాదశం మృత్యురూపం వారుణం ద్వాదశం తథా ||

ద్రాక్షారామేశ్వరం చైవ కథాం సుందోపసుందయోః |
స్త్రీజాతకం తథా ప్రౌక్తం పోదశం తు శకుంతలా ||

కలాశాస్త్రం సప్తదశ మనసూయాకథా తథా |
త్రయోవింశద్బంధనం చ దేశభేదాస్తతః పరమ్ ||

కృతఘ్నం పంచవింశత్యా రత్నలక్షణకం తథా |
త్రింశద్వేదవతిగాథా ఉక్తా పరమశోభనా ||

పాతివ్రత్యం తతః పశ్చాత్ వేశ్యామాహాత్మ్యమేవ చ |
త్రయత్రింశద్యమపురం తతస్తులసిసంభవః ||

దీర్ఘధ్వజ ఇతి ఖ్యాతం కార్తికస్య శుభావహం |
వై శాఖమాఘమాహాత్మ్యం గయామాహాత్మ్యమేవ చ ||

కాశీమాహాత్మ్యకం చైవ ప్రయాగాఖ్యమనంతరం ।
చిందబరం తతః పశ్చాత్ సాముద్రికమతః పరమ్॥

శ్చైతోపాఖ్యానకం చైవ తతస్త్వేకాదశీవతః ।
రజస్వలాకథా చైవ శ్రాద్ధవిస్తారమేవ చ॥

ద్రవ్యశుద్ధిస్తతః పశ్చాదాశౌచం తదనంతరం ।
తతో వర్ణాశ్రమాచారో గృహధర్మాస్తతః పరమ్॥

పురాణశ్రవణం చైవ సర్వేషామనుకీర్తితం ।
వంద్యాస్నానం తతః పశ్చాత్ ధనార్జనమనంతరమ్॥

పుత్రగోపాంకం నామ వ్రతం పుత్రప్రదాయకం ।
గోపాంప్రతిమాదానమద్భుతాశ్చ తతః పరమ్ ॥

దానప్రకరణం చైవ వ్యవహారస్తతః పరమ్ ।
ప్రాయశ్చిత్తం తతః ప్రోక్తం రోగాశ్చైవ తతః కమాత్ ॥

యుగధర్మాస్తతః పశ్చాత్ ప్రయత్నేన ప్రకీర్తితాః ।
ఏతాపుత్రస్య సంవాదో భృగోర్వారుణకం తథా ॥

జ్ఞానోపదేశనం నామ శతా బ్రహ్మోపదేశనం ।
తత్త్వరోధస్తతః పశ్చాత్ సన్న్యాసస్తదనంతరమ్॥

యతిధర్మాస్తథా ప్రోక్తా వ్యాసపూజా తతః పరం ।
యోగమార్గస్తతః పశ్చాత్ కథానాం సంహతిస్తథా॥

ఏతాసాం శ్రవణాద్వాపి పఠనాద్వా విశంపతే ।
సర్వపాపవినిర్ముక్తః స యాతి పరమం పదమ్॥

వంద్యా నియమపూర్వేణ పూజయిత్వాథ పుస్తకం ।
ఆరభ్య నియమాన్నిత్యం కథాం వా ద్వయమేవ వా॥

శుకం స్వర్ణమయం కృత్వా పూజయిత్వా దినే దినే |
శ్రుత్వా నియమపూర్వేణ దినాంతే దానమాచరేత్ ||

వంద్యా పుత్రమవాప్నోతి రోగీ రోగాత్ ప్రముచ్యతే |
అథనో ధనశంపన్నః సకామీ కామమాప్నుయాత్ ||

*

*

*

య ఇదం శృణుయాన్నిత్యం వాచయేద్వా సమాహితః |
సర్వపాపవినిర్ముక్తః ప్రపేదే వైష్ణవం పదమ్ ||

-: ఇతి శుకన ప్రతికథాసు సప్తతీదినాలాపనికా :-

పై శ్లోకాల్లో 19-22, 27-28 కథల పేర్లు తెలిపే శ్లోకాలు పోయి నట్లున్నవి.

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు తమ సంస్కృతవాఙ్మయచరిత్ర ద్వితీయసంపుటంలో శుకన ప్రతిగూర్చి ఈవిధంగా వ్రాసినారు.

“ఇది యొక చిత్రమైన కథాకావ్యము. ఇందు నీతిమార్గ ముపదేశించు డెబ్బది కథలు గలవు. నందభూపాలుని పుత్రుడగు వినయకందర్పుడు తన సేవకుడైన దేవదాసును చంద్రికాగిరికి కార్యార్థము పంపించి అందగత్రెయగు నతని భార్యతో గ్రీడింప యత్నించి ప్రభావతీయను పేరు గల యాతన్వీ యింటికి నిరంతరము రాత్రికాలమున వెళ్ళుచుండ దేవదాసు పెంచిన చిలుక ప్రతిదిన మొక్కొక్క నీతికథ చెప్పుచు నతని నింటికి బంపివేయుచుండును. ఇట్లు డెబ్బది దినములు చెప్పిన కథలే శుకన ప్రతి యనుపేర వెలయుచున్నవి. ఆకథలు - మునివైరాగ్యము, శ్రీసాహసము, శ్రీశైలమాహాత్యము, రజకీగాథ, విప్రకథ, పితాపుత్రసంవాదము, శూద్రమాహాత్యము మొదలగునవి. ఇందలి ప్రతి కథయు చివరకు నీతిబోధక మగును. ఇందలి జ్ఞానోపదేశ బ్రహ్మోపదేశ యతిధర్మ

యోగమార్గానులగు కడపటి కథలు విజ్ఞానదాయకములై యెట్టి దుర్మతి నైన సన్మార్గమునకు ద్రిప్పజాలియున్నవి తుదకు రాజు ప్రభావతిని చెఱవకుండ శుక మామె శీలము కాపాడి రాజునకు హితము గఱపుటయే యిందలి పరమార్థము. ఒకనాడు రాజు వచ్చి ప్రభావతి యర్పించిన యున్నతాసనముపై గూర్చుండి యుండ ఒక పిల్లి తన్ను దినవచ్చి యాపని సాధ్యము గాక క్రింద మూలుగుచుండుట తెలిసి దాని నుద్దేశించి యన్యోపదేశముగా చిలుక యిట్లు పలికెను.

కిం త్వం రోదిషి మార్జార, న చారిర్న చ తస్కరః ।

నందభూపకుమారోఽయం, పరనాశీసహోదరః॥

ఈమాటలు విని వినయకందర్పుడు మౌనముతో తన యింటికి పోయెను. ఇట్టి సీతీచేతనే కాక బాషచే గూడ నిది హృద్యముగా నున్నది."

మల్లాదివారి ప్రైవ్రాతలో మొదటి పంక్తులు మద్రాసు కేటలాగులోని సమాచారానికి సంగ్రహరూపం, చివరి పంక్తులు (ఒకనాడు రాజు వచ్చి ... నుండి) తంజావూరు కేటలాగు సంపుటి VII పుట 3214 నెంబరు 4202 శుకసప్తతిని వర్ణించే ముగింపు వాక్యాలతో సంబంధిస్తున్నవి. మద్రాసు తంజావూరు కేటలాగుల్లో శుకసప్తతి ప్రతులను వర్ణించే ఆధ్యంతభాగాలనుండి ఉద్ధరించిన పంక్తులకు పోలికలే లేవు. కనక శుకసప్తతి శృంగారశుకసప్తతి, వేదాంతశుకసప్తతి అనే రెండు తీరుల పాఠాలతో ఉన్నా వీనిలో కూడ అనేకుల రచనలు అనేక తీరులుగా సాగినట్లు బావించవలసి ఉంటుంది.

ఇక శృంగారశుకసప్తతి సంగతి చూతాము. మోరీలాల్ జనార్సీదాస్ ప్రకటించినది (1959) వావిళ్ళభారతం సైజులో 153 పుటల పుస్తకం. ఇందులో కేవలం మూలకథలే ఉన్నవి. చౌఖంబావారి ప్రచురణం (1966) క్రాన్ సైజులో 258 పుటల గ్రంథం. దీనికి హిందీలోను సంస్కృతంలోను వ్యాఖ్యానాలున్నవి. రెండింటిలోను మూలం మాత్రం ఒకచే.

ఆరంభశ్లోకం ఈవిధంగా ఉన్నది.

ప్రణమ్య శారదాం దేవీం దివ్యవిజ్ఞానశాలినీమ్ ।

వచ్చి చేతోవినోదార్థముద్ధారం కీరసమ్మతేః ॥

గ్రంథావతారికానంగ్రహం దిగువ పొందుపరుస్తున్నాను. చంద్రపురమనే నగరానికి విక్రమసేనుడు రాజు. ఆనగరంలోనే హరిదత్తుడనే శ్రేష్ఠి ఆయన భార్య శృంగారసుందరి కాపుర మున్నారు. వారి కుమారుడు మదనవినోదుడు. ఆతని భార్య ప్రభావతి సోమదత్తశ్రేష్ఠి కూతురు. మదనవినోదుడు ద్యూతమృగయామద్యాదివ్యసనాల పాలై చెడిపోతుంటే తలిదండ్రులు దుఃఖిస్తారు. వాళ్ళ దుఃఖం చూచి మిత్రుడైన త్రివిక్రముడనే బ్రాహ్మణుడు తన యింటినుండి చిలుకనూ గోరువంకనూ తెచ్చి హరిదత్తుని కిచ్చి “సపత్నీకమైన ఈశుకాన్ని పుత్రనిర్విశేషంగా సాకుకో. అందుమూలంగా నీ దుఃఖం తొలగిపోతుంది” అంటాడు హరిదత్తు డాశుకాన్ని కొడుక్కు అప్పగిస్తాడు. మదనవినోదుడు దాన్ని తన శయనమందిరంలోని స్వర్ణపంజరంలో పెట్టి పోషిస్తుంటాడు. ఒకనా డాశుకం రహస్యంగా మదనవినోదునితో “నీమూలంగా నీతలిదండ్రులు కంటికి మంటికి ఏకధారగా ఏడుస్తున్నారు. ఆపాపం తాకి నీవు కూడా దేవశర్మవతు పతనమై పోతావు” అంటుంది. మదనవినోదుడు కుతూహలంతో అదెట్టి కథ అని అడుగుతాడు. శుకం ఆదేవశర్మ తల్లిదండ్రుల మాట వినక యిల్లు విడిచిపోయి గంగాతీరాన తపస్సు చేసి తన కోపపు చూపులతో కొంగలను బుగ్గి చేసి అదే దీహతో భిక్షకు పోయి నారాయణద్విజుని భార్యచే పరాభూతుడై ధర్మవ్యాధునిచే ప్రబోధితుడై జ్ఞానోదయం కలిగి ఇంటికి పోయి స్వకులధర్మాన్ని అనుసరిస్తూ తలిదండ్రుల సెలవు తీసికొని వ్యాపారార్థం దేశాంతరం వెళ్ళిన కథ చెప్పుతుంది. మదనసేనుని భార్య ప్రభావతి కొన్నాళ్ళు పతివియోగదుఃఖంతో కాలం గడిపినా స్వైరిణులైన సఖీజనం ఉపదేశం మూలంగా గుణచంద్రుడనే పరపురుషసంగమానికి ఉద్యుక్తురాలౌతుంది. ఒకరాత్రి ప్రభావతి సింగారించుకొని గుణచంద్రుని చెంతకు పోబోతుంటే గోరువంక పోవద్దని భయపెడుతుంది. ప్రభావతి గోరువంకను మెడ నులిమి చంపటానికి ఉద్యమిస్తే అది ఎగిరిపోతుంది. ఆమె కాసేపు ఉండి ఇష్టదేవతకు నమస్కరించి తాంబూలం వేసుకొని మరల పోవటానికి సన్నాహం చేస్తుంటే శుకం ప్రభావతిని ఎక్కడికి పోతున్నావు అని

అడుగుతుంది. ప్రభావతి నిజం చెప్పుతుంది. అప్పు డాశుకం ఆటువంటి పని కులశ్రీలకు తగదనీ ఒకవేళ ఆటువంటి పని చేసినప్పుడు ఏదైనా సంకటం కలిగితే తప్పించుకోగలిగే బుద్ధికుశలత నీకుంటే పో లేకపోతే అవమానం పాలౌతావు అని ఉదాహరణంగా ఒకకథ వినిపిస్తుంది.

భీమనామకరాజు పాలించే చంద్రావతీపురంలో మోహనశ్రేష్ఠి కొడుకు సుధనుడనేవాడు హరిదత్తుని భార్య లక్ష్మిని కామిస్తాడు. కాని ఆమె అంగీకరించదు. వాడు మాసోపవాసినియైన పూర్ణ ఆనేదానికి బాగా ధనం ఇచ్చి రాయభారం నడుపుతాడు. పూర్ణ తన చాటూత్తులతో లక్ష్మిని ఒప్పించి తన యింటికి తీసుకపోతుంది. తీరా పోతే సుధనుడు ఇతరకార్యవ్యగ్రుడై సమయానికి పూర్ణ యింటికి రాలేకపోతాడు. కామాతురయైన లక్ష్మి మరొకణ్ణి పట్టుక రమ్మంటుంది. మూడురాలైన పూర్ణ వెదకి వెదకి లక్ష్మి మొగడైన హరిదత్తుణ్ణి పట్టుక వస్తది. అప్పుడు లక్ష్మి ఏమి సమాధానం చెప్పాలి? ఎట్లా తప్పించుకోవాలి? నీవు గాని నీసఖులు గాని చెప్పండి అని శుకం అడిగితే ప్రభావతి తమకు తెలియదనీ చిలుకనే చెప్పవలసిందని కోరుతది. సమాధానంగా చిలుక “నీవు ఎక్కడికీ వెళ్ళకుండా ఉంటే చెప్పతా” నంటుంది. ప్రభావతి వల్లమాలిన కుతూహలంతో అందు కంగీకరిస్తుంది. అప్పుడు చిలుక తాను వేసిన కటికముడిని ఈవిధంగా విప్పుతది. ‘లక్ష్మి ఆ వచ్చినవాడు తన భర్తే అని తెలుసుకొని వాని జాట్లు పట్టి “ఇన్నాళ్ళూ నీవొక్కతేవే నాకు ప్రియురాలవని కల్లబొల్లి మాటలు చెప్పి ఈదొంగ నాటకా లాడుతున్నావా? నిన్ను పరీక్షించటానికే నేను ఈ యెత్తు ఎత్తాను” అని కోపిస్తుంది. హరిదత్తుడు బరీమాలి ఎంతో కష్టపడి అనునయించి లక్ష్మిని ఇంటికి తీసుకపోతాడు’.

ఈకథ విన్న ప్రభావతీ ఆమె సఖులూ భయవిస్మయంతో అట్లాగే నిద్దరపోతారు. ఈవిధంగా మొదటిరాత్రి గడచి పోతుంది. శుకం ఇదే తీరుగా డెబ్బై దినాలు డెబ్బై కథలు వినిపిస్తుంది. ఈలోగా దేశాంతరగతుడైన మదనవినోదుడు స్వగృహం చేరవస్తాడు. ప్రభావతి కామం కంచికి పోతుంది. ఈవిధంగా చిలుక ప్రభావతి శీలాన్ని పరిరక్షిస్తుంది. శృంగారశుకనప్తతిలో చిలుక చెప్పే కథలు మూడువంతులు శృంగారకథలే, ఒకవంతు మాత్రం ఇతరనీతికథలు అద్భుతకథలు.

తెలుగులో పాలవేకరి కదిరీపతిరాజు వ్రాసిన శుకసప్తతి పైన పేర్కొన్న శృంగారశుకసప్తతి వంటిదే. కదిరీపతి గురించి ఆతని శుకసప్తతి గురించి తరువాత తెలుసుకొందాము. సంస్కృతంలోను ఫారసీలోనూ కన్నడంలోనూ ఉత్తరభారత, దక్షిణభారత— పాఠాలతోడి శృంగారశుకసప్తతులూ వేదాంత శుకసప్తతులూ చాలామంది రచయితలు చేపట్టి వేరువేరు కృతులు వెలయించినట్లు ముందుగా మనవి చేసినాను. శృంగారశుకసప్తతివంటి పద్యకృతి తెలుగులో వెలయించినది ఒక్క కదిరీపతిరాజే. వేదాంతశుకసప్తతి అనే పేరుతో కాకపోయినా చిలుక చెప్పిన పుణ్యకథలు తెలుగులో లేక పోలేదు. చిలుక చెప్పిన పుణ్యకథలే పతివ్రతాచరిత్రము పేరుతో (Madras Govt Oriental Manuscripts Series No 60, 1958) పేరు తెలియని కవి యెవరో ద్వీపదల్లో మనోహరమైన శైలివిన్యాసంతో కథాకథనంతో జాతివార్తలతో సామెతలు నానుడులతో గొప్పగా వ్రాసినాడు. బాషాశైలినిబట్టి ఈరచయిత అనంతర ప్రబంధయుగానికి చెందినవాడని భావించవచ్చు. దీనికి మున్నుడి కూర్చిన శ్రీ. డి. చంద్రశేఖరన్ గారు ఈ గ్రంథం గురించి ఈవిధంగా తెలిపినారు.

“మదరాసు ప్రభుత్వ ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమున నీపతివ్రతాచరిత్రమునకు రెండు మూలప్రతు లున్నవి. అవి. డి. నెం. 1104, 1105 లలో వర్ణితములు. అందు మొదటిది కాగితపుఁబ్రతి. రెండవది తాళపత్రప్రతి. కాగితపుఁబ్రతియందు నెడనెడ బ్రౌన్ దొరగారి యాంగ్ల వివృతు లున్నవి. గ్రంథపాఠ ముభయప్రతులందు సమానము. పతివ్రతాచరిత్రము పాతివ్రత్యప్రభావమును ప్రకటించు ప్రశస్తద్విపదకృతి. ఇందు ముప్పదిరెండు కథ. లున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. కాని మూలప్రతులయందుఁ బదునొకఁడు కథలు లుప్తము లగుటచే నిరుపదియొక్క కథలు మాత్రము ప్రకటింపఁబడెను” —

దీని విషయసూచిక ఈవిధంగా ఉన్నది.

1. అవతారిక 2. పుష్పదాతుని కథ 3. చండప్రతాపుని కథ 4. అరుంధతీదేవి కథ 5. సావిత్రి కథ 6. కరాగ్రే కంకణం అన్నకథ 7. శయ్యాగానం అనిన వనిత కథ 8. పతి యనుమతి గాంచిన సతి కథ 9. తెల్లవారకుంధ శఫించిన సాధ్వీ కథ 10. మానవతి కథ 11. విధివిధాతల కథ

12. సులోచన కథ 13. కాళి గుడిలో సతి పతిని వరించిన కథ 14. కలభాషిణి కథ 15. బుద్ధికర్మముల కథ 16. రాజశేఖరుని కథ 17. కొండగుమ్మడి కాయల కథ 18. నీ ఎఱ్ఱమాపునకు కొంగను గానన్న కథ 19. గంధర్వకన్య కథ 20. లోపాముద్ర కథ 21. కేయూరబాహుని కథ 22. శుకగాంధర్వ కథ 23. కిరాతసతి కథ 24. ద్రౌపదీదేవి పూర్వజన్మ కథ. ఇందులో అవతారిక తీసివేసినా 23. కథ లొతున్నవి. ముచ్చుడిలో 21 కథ లన్నా రెండుకో 1.

పై శీర్షికలనుబట్టి ఈకథలు చాలావరకు కథాసరిత్సాగరం, భోజరాజీయం, సింహాసనద్వాత్రింశిక, కేయూరబాహు చరిత్ర. మార్కండేయపురాణం వంటి పూర్వగ్రంథాల్లోని వని తెలుస్తున్నది. జానపదుల్లో ప్రచారంలో ఉన్న కథలు గూడ కొన్ని ఇందులో ఉన్నవి. వేదాంతశుకసప్తతిలోని కథలు ఇందులో లేకున్నా ఉద్దేశమూ ఎత్తుగడా దానిని పోలినవే.

పరమేశ్వరుడు పార్వతికి చెప్పిన ఈకథలు నైమిశారణ్యంలో సూతుడు శౌనకాదిమునీశ్వరులకు వినిపిస్తాడు. ఇందులో మొదటిది పుష్పదంతుని కథ. ఇదివరకెవ్వరికీ తెలియనటువంటి అపూర్వకథలని శివుడు పార్వతికి ఏకాంతంగా వినిపిస్తుండగా పుష్పదంతుడు వాయువువలె ప్రవేశించి తుమ్మెదగా మారి ఆకథలు విసి వచ్చి తన భార్య జయకు చెప్పుతాడు. పార్వతి కీసంగతి తెలిసి కోపంతో పుష్పదంతుని రాక్షసుడవు కమ్మని శపిస్తుంది. పార్వతిని అనునయించటానికి ప్రయత్నించిన పుష్పదంతుని స్నేహితుడు మహానందుడు కూడ ఆమె కోపానికి గురియై మనుష్యుడుగా రత్నగుప్తుడనే పేరుతో పుడుతాడు. ఆరాక్షసునివలన ఈ మనుష్యుడు మొత్తం ఏడులక్షల కథలు విని భూలోకంలో ప్రచారంచేసిన తరువాత వాళ్ళిద్దరికీ పూర్వస్థితి కలుగుతుందని పార్వతి శాపమోక్షణం ప్రసాదిస్తుంది. మహానందుడు రత్నగుప్తుడుగా జన్మించి ఆకథలన్నీ రాక్షసుడు చెప్పుతుంటే విని భూర్జపత్రాల మీద వ్రాసుకొంటాడు. అపత్రాలకట్టను తలక్రింద పెట్టుకొని ఒకనాడు అడవిలో అతడు గాఢనిద్రలో ఉండగా అవి చెల్లాచెదరై పోతవి. పోయినవి పోగా ఒక లక్షకథలు మాత్రం శకాధిపునికి లభిస్తవి. షేమేంద్రుడనే ముని వాటిని రాజుకు వినిపిస్తాడు; వాటిని సంస్కృతీకరిస్తాడు. తక్కిన ఆరు లక్షల కథలు గరుడ గంధర్వ సాధ్య విద్యాధర నాగలోకాల్లో వ్యాపిస్తవి.

రత్నగుప్తుని శాపం తీరిపోతుంది. ఈ సమాచారమంతా కథాసరిత్యాగరం అవతారికలోనిదే.

పార్వతికి పరమశివుడు వినిపించిన కథలు ఎట్టివని మునులడిగితే సూతుడు వరుసగా అకథలు వినిపిస్తాడు. అందులో మొదటిది చండప్రతాపుని కథ. ఈ కథలోనే చిలుక జన్మప్రసక్తి ఉన్నది. చండప్రతాపుడు చంద్రావతి యేలిక. విక్రమకేసరి ఉజ్జయిని రాజు. వీళ్ళిద్దరి మధ్యన యుద్ధం జరుగుతుంది. చండప్రతాపుని మంత్రి సుకీర్తి విక్రమకేసరి గదామూలానికి దళాదముని ఆశ్రమ ప్రాంతంలో పడిపోయి అజ్ఞ లేకుండా అక్కడి ఫలా లారగించి మునిశిష్యుని శాపంమూలంగా శుకమై పుట్టి శాల్మలీవనంలో శుకగణాలకు రాజౌతాడు. ఒకనాడు వేటకానికి ఈచిలుక పట్టుబడుతుంది. వేటకాడు ఇంద్రావతీపురంలో ధనదత్తుడనే వెళ్ళునికి ఈచిలుకను అమ్ముతాడు. చిలుక తన మాటకారితనంతో ధనదత్తునికి లక్షలధనం కూర్చుతుంది. ధనదత్తుని కొడుకు కుబేరదత్తుడు వేశ్యాలంపట్టుడై చెడిపోతాడు. అతని భార్య పుష్పమంజరి గొప్ప అందగత్తె ఐనా వాదామె ముఖం చూడడు. కొడుకును మంచి మార్గానికి తేవలసిందని ధనదత్తుడు చిలుకను కోరితే అది ఒక ఉపాయం పన్ని రాజుపత్నిమిషతో పుష్పమంజరినే కుబేరదత్తునికి తార్చి ఆనంసారాన్ని చక్కదిద్దుతుంది. నాటినుండి కుబేరదత్తుడు అన్ని వ్యసనాలు మానుకొని ఉండిపట్టున ఉంటాడు. ఇట్లుండగా ఒకనాడు ఆనగరం రాజు మదనసేనుడు సాయంకాలం వాహ్యశికి పోయి మేడమీద తిరుగుతున్న పుష్పమంజరిని చూచి మోహవశుడై తన దూతికాజనాన్ని సంప్రదిస్తాడు. ఒక గడిదేరిన దూతిక కుబేరదత్తుడు కనుక పదిదినాలపాటు నగరంలో లేకుండా పోతే పుష్పమంజరిని లోబరచుకొని ప్రభువుకు కానుక పెడుతానంటుంది. మదనసేనుడు ఒక ఉపాయం పన్ని నవరత్నాల కోసం కుబేరదత్తుణ్ణి మణిద్వీపానికి పంపుతాడు. కుబేరదత్తుడు తన భార్య యోగక్షేమాలను చిలుకకు అప్పగించి భద్రమని చెప్పి పోతాడు. పుష్పమంజరి విరహంతో ఉండగా రాజుగారి దూతిక వచ్చి ఆమెను మదనసేనరాజు వలచిన వార్త వినిపించి అతని కోరిక తీర్చుమంటుంది. అప్పు డాపుష్పమంజరి,

“మధురవాణివి గాన మధురవాక్యముల

నధిఃచాతురి ఘ్నిః నాధితి విపుడు

కులకాంతలకు మాకుఁ గూడునె యిట్టి
 పలువ సేతలు రాజు పాటి దప్పినను
 పాములు తరిమి పైఁబడిన వారాశి
 యే మేరఁదప్పిన యేమనఁ గలము
 మా కన్నిటికిఁ గర్త మాయిలువేల్పు
 శ్రీకరఫణితి రాచిలుక మాయంట
 నున్న రాచిలుక సెల్వొసఁగిన వత్తు
 నిన్నేల వలదన్న నేను రా వెఱుతు''

అని సాయంకాలంవరకు కాలయాపనం చేసి సంధ్యాసమయాన
 ఆచిలుకకు ఉన్నదున్నట్లుగా చెప్పుతుంది. ఆప్పు డాచిలుక,

“కర్ణ లాడక మది కలది కలదై
 పల్లవాధర నీవు పలుకుటవలన
 నిను చాల మెచ్చితి నీవు దూతికయు
 నెనసి యీనిల్వకొల్వ లేల చేసెదరు
 పోవలసిన వెన్క పోదురు గాని
 యీవేళఁ గూర్చుండు డించుక సేపు
 కలికి రాజానతి గాదనరాదు
 కలకంఠులకు నేడుగడ గదా విడుఁడు
 పతిఁ బాసి వేఱొక్క పతిఁ జేరు రెల్లి
 సతుల కర్హమె యిది జాతిధర్మంబె
 వనిత యెన్నడు పతివ్రతల సత్కథలు
 వినినదానవు గాదు వినదు దూతికయు
 నే నొకకథ మీకు నెఱిగింతు నివుడు
 వీరుల వింధుగా వింధురు గొక''

అని అరుంధతీదేవి కథలాదిగా దినం ఒకటి చొప్పున పత్రిక వ్రతం కథలు వినిపించి పుష్పమంజరి శీలాన్ని కాపాడుతుంది. ఇది అసమగ్రం కనుక కథలు ముగిసేనాటికి కుబేరదత్తుడు తిరిగి వస్తాడని మనం ఊహించవచ్చు. శృంగార శుకసప్తతి వంటిదే ఈకథల ఎత్తుగడ. బ్రతే ఇవన్నీ పత్రిక వ్రతం కథలు; పుణ్యకథలు. శృంగారశుకసప్తతిలో చిలుక ప్రభావతినీ ఆపినట్లే ఇందులో చిలుక పుష్పమంజరిని ఆపుతుంది

ప్రాచీనసంస్కృతప్రాకృతభాషల్లోని కథావాఙ్మయం దాదాపు అంతా తెలుగులోనికి వచ్చినది. తెలుగులో వెనుకటి కవులు పద్య కావ్యాలు గా ద్విపదకృతులుగా సంతరిస్తే తరువాతి రచయితలు వచనంలో వ్రాసినారు. గ్రాంథికవచనంలోనూ వ్యావహారికవచనంలోనూ ఈకథలు వచ్చినవి. కేతన దశకుమారచరిత్రము, వెన్నెలకంటి అన్నయ షోడశకుమారచరిత్ర, జక్కన విక్రమార్కచరిత్ర, కొఱవిగోపరాజు సింహాసనద్వారాంతరిక, అనంతామాత్యుని భోజరాజీయము, ఎఱ్ఱన సకలసీతకథానిధానము, దూబగుంట నారాయణ, భానయ, బైచరాజు వెంకటనాథుల పంచతంత్రములు, అయ్యలరాజు రామభద్రుని సకలకథాసారసంగ్రహము, చింతల పూడి యెల్లన విష్ణుమాధానాటకము, పాలవేకరి కదిరీపతి శుకసప్తతి, అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుని హంసవింశతి మొదలైనవి తెలుగులో వెలసిన పద్యకథాకావ్యాలు. వీటిలో కొన్ని అనువాదాలు కొన్ని అనుసరణలు మరికొన్ని స్వతంత్రాలని మన విమర్శకుల అభిప్రాయం. తెలుగులో పద్యంలోకంటే గద్యంలోనే ఎక్కువ కథావాఙ్మయం వెలువడినట్లున్నది. కథాసరిత్సాగరం, కాంభోజరాజుకథలు, కాళిమణిలీకథలు, కీరబహుతరి కథలు, కూనపాండ్యరాయనికథ. గోల్కొండ పాదుషాల కథలు, గోవ్యామ్రచరిత్ర, చార్దర్వేషు కథలు, చిత్తూరు రాజుల కథలు, చిలుక చెప్పిన కథలు, తాతాచార్ల కథలు, తిమ్మరుసు కథలు, తెనాలి రామలింగని కథలు, తోతీనామా కథలు, దక్కను పూర్వకథలు, దిలారామ కథలు, నిజమగు కాళిమణిలీ కథలు, పంచతంత్రకథలు, పరమానందయ్య శిష్యుల కథలు, పలుకని పద్మాక్షి కథలు, బత్తీసు పుత్రి కథలు, భట్టివిక్రమార్కుల కథలు, బుద్ధుని పూర్వకథలు భేతాళ పంచవింశతి కథలు, భోజకాళిదాసుకథలు, భోజరాజీయము, మదనకామరాజు కథలు, మర్యాదరామన్నకథలు, రాజహంసి చెప్పిన ధమణీయగాథలు, రామేశ్వర

మజ్జిమనికాయ, రేచుక్క పగటిచుక్క కథలు, విక్రమార్కుని కథలు, విజయనగరరాజుల కథలు, సహస్రశిరచ్ఛేద అపూర్వచింతామణి, సారంగధర కథలు, హంసవింశతి కథలు, హితోపదేశకథలు మొదలైనవి గ్రాంథికవచనంలోను వ్యావహారికవచనంలోను వచ్చినవి. తంజావూరు, చెన్నపురి కాకినాడ, తిరుపతి, హైదరాబాదు ప్రాచ్యపుస్తకభాండాగారాల్లో కథావాఙ్మయానికి సంబంధించిన పద్యగద్యకృతు లనేకం అముద్రితాలుగా మూలుగుతున్నవి.

శుకసప్తతికథలు వచనంగా చాలామంది ప్రాసినట్లున్నారు. కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు ప్రకటించిన ఆంధ్రవాఙ్మయసూచిలో (పుట-207) 1. శుకసప్తతికథలు- వచనము- వెంకట సుబ్బాశాస్త్రి 2. శుకసప్తతికథలు- వచనము- ఎన్. వీరరాఘవయ్య; అనుబంధంలో (పుట-42) 3. శుకసప్తతికథలు- హసన్నిస్ వాసుదేవరావు; విషయవిభాగంలో (పుట-348) 4. శుకపంచవింశతి కథలు 5. శుకసప్తతికథలు 6. శృంగారశుకవింశతికథలు ముద్రితాలుగా పేర్కొనినవి. అముద్రితగ్రంథాల పట్టికలో (పుట-1) ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు స్తకభాండాగారంలో 1. చిలుక చెప్పిన కథలు అనే అసమగ్రవచనగ్రంథం ఉన్నట్లు, (పుటలు 19-20) చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారంలో 2. కీరబహుతరికథలు 3. తోతినామా కథలు అముద్రితాలుగా ఉన్నట్లు పేర్కొనినవి. ముద్రితాలుగా పేర్కొనినవన్నీ 1929 సంవత్సరానికి పూర్వం ముద్రితమైనవే. ఈనా దాగ్రంథాలు లభించవు. ఇటీవల Bookmans-Madras వారు మద్రాసు ప్రాచ్యపుస్తకభాండాగారంలోని 'చిలుక చెప్పిన కథలు' శ్రీ బులుసు వెంకటరమణయ్యగారు పరిష్కరించగా గిడుగు సీతాపతిగారి ఉపోద్ఘాతంతో "చిలుక చెప్పింది" అనే పేరుతో 1955లో ప్రకటించినారు. ఇందులో పాఠకాలపు చక్కని వ్యావహారిక శైలిలో మనోహరమైన 52 కథలున్నవి. ఈకథలు మన దేశంనుండి ఆరేబియాకో పర్షియాకో పోయి మరల మన దేశానికి వచ్చినట్లున్నవి. ఇందులోని పేర్లూ వాతావరణమూ హిందూమహమ్మదీయ వాతావరణపు కలగాపులగంగా ఉన్నవి. కథావతరణం చెప్పే అవతారిక కొలది మార్పులతో శృంగారశుకసప్తతిని పోలినటువంటిదే. ఇందులో విదేశవాణిజ్ఞానికి పోయిన మయిమూన్ అనే వర్తకుని భార్య కుజస్తాకు చిలుక కథలు చెప్పి శీఘ్రక్షణం చేస్తుంది. కాలిబాట పుస్తకవిక్రేతలూ రైలుబండి సంధారకపుస్తక

విక్రేతలూ తీరుతీరుల “శుకనప్తతి కథలు” అమ్ముతున్నారు. ఏపుస్తకంతోనూ దెబ్బె కథలు లేవు. అన్నింటా పంచపాండవుల మంచం కోళ్ళవలె ముగ్గురే. కథలూ కథావతరణమూ మనీ పూసిన మారేడు కాయలే.

తెలుగులో మొదటిసారిగా శుకనప్తతి శృంగారకథలు చేపట్టి పద్యప్రబంధంగా వ్రాసినవాడు పాలవేకరి కదిరీపతిరాజు దీని కథావతరణం ఈవిధంగా ఉన్నది.

ఒకనాడు ధర్మరాజు ఇంద్రప్రస్థంలో కొలువుదీరి తమ కులగురువు ధౌమ్యునితో భామల చిత్రం బ్రహ్మకు గూడ తెలియదంటారు ఆవైన మేమిబో చెప్పండి అని అడిగితే ధౌమ్యుడు పూర్వం మహాదేవుడు పార్వతికి చెప్పిన ప్రకారం వినిపిస్తాడు. పద్మావతీపురాన్ని చిత్రభానుడనే రాజు ఏలుతుంటాడు. ఆయన సముఖానికి ఒక ఎరుకత వచ్చి దారికట్టులూ మొనకట్టులూ వశీకరణపు బదనికలు కానుక పెడుతుంది. రాజుగారు కుతూహలంతో నీవు చూచిన సమస్త ప్రదేశాల్లోని అందగతెల్లో అందరికంటె ఎవ్వరు మిన్న అని అడిగితే ఆపట్టణం లోనే ఉన్న మదనసేనుడనే వర్తకుని భార్య ప్రభావతి అందచందాలు అతిలోకంగా పొగడి చిత్రభానునికి మదనజ్వరం ఎక్కించి బహుమతు లందుకొని వెళ్ళిపోతుంది. చిత్రజాయత్తుడైన చిత్రభానుడు నాటినుండి కంచం విడిచి మంచం పడుతాడు. రాజుగారి సేవికల్లో నెరజాణ పల్లవి ప్రభావతిని తార్చటానికి రాయబారం నెరపుతుంది. ప్రభావతి అత్తమామలు సుమతీహరదత్తులతోను పనిపాటలవాళ్ళతోను మచ్చికగా ఉంటూ పల్లవి మెలమెల్లగా వజ్రంవంటి ప్రభావతి మనసును మైనంవలె మార్చగలుగుతుంది. ఇంతలో విధివశాత్తు మదనసేనునికి అతిదూరపు ఓడబేరం తగులుతుంది. అతడు తల్లిదండ్రులకు మొక్కి పెంపుడు చిలుకకూ ముద్దులభార్య ప్రభావతికి చెప్పి ప్రయాణమై పోతాడు. కొలది దినాల భర్త్యవీరహం తరువాత పల్లవి ప్రబోధలతో కోరికలు ఈరికలెత్తిన ప్రభావతి ఒకనాటి రాత్రి బాగా అలంకరించుకొని ఊడిగవు బుడుతను వెంటబెట్టుకొని అభినవించటానికి ఉద్యుక్తురాలౌతుంది. బయలుదేరే ముందు ఎందుకైనా మంచిదని ప్రాణపదిమైన పెంపుడు చిలుకకు మనసులోని కోరిక చెప్పతుంది. చిలుక కటకటపడి ప్రభావతిని ఈసడించి హితబోధ చేస్తుంది. ప్రభావతి కనుల్లో ఎరుపుజీరలు సందడిస్తవి. చిలుక సామమార్గం అవలంబించి

కుంతివలె వర్తించవలె గాని అహల్యవలె వర్తించి దూరుపడవద్దనీ అందులో రాజుల పొందు కత్తివాదరవంటిదనీ హితం బోధిస్తుంది. ఇంతలో తెల్లవారుతుంది. ప్రభావతి ఆనాటికి రన మనస్సు ఉగ్గబట్టి మరుసటిదినం మళ్ళా సిద్ధమౌతుంది. ఆరెండోనాటి రాత్రినుండి చిలుక మనోహరమైన కథలు చెప్పుతూ మాటల పందిరులు అట్లుతూ మదనసేనుడు దేశాంతరంనుండి తిరిగివచ్చేదాకా ప్రభావతిని తప్పుటడుగు వేయనీయకుండా కాపాడుతుంది. తెలుగు శుకసప్తతి అసమగ్రంగా లభించింది కనుక యాభైమూడో రాత్రికే మదనసేనుడు తిరిగివచ్చినట్లు ఇందులో ఉన్నది కాని నిజానికి అతడు 70 నాటి రాత్రికి తిరిగివచ్చిఉండాలె. ఈ కథల సంఖ్యలు ముద్రాపకులు చేర్చినవే కాని కవి ప్రణాళికలోనివి కావు. 70 నాటి రాత్రికి మదనసేనుడు తిరిగిరావటంతో తాను వేసుకున్న పథకం పారనందుకు చిత్రాభానుడు గుక్కిళ్ళు మింగుతూ మరునాడు మదనసేనుని ఎరుకతో ఆచిలుకను పట్టి తెప్పించి ఏకాంతంగా నువ్వు ఏఋషీశ్వరుని అంశంతో పుట్టినావు ? అని అడుగుతాడు. అప్పు దాచిలుక తాను పూర్వభవంలో శుకమహర్షిని చెప్పుతుంది. అంతకుపూర్వం రాత్రి చిలుక రంభానలకూబరులు ప్రభావతీమదనసేనులుగా జన్మించిన కథ చెప్పుతది. అంతకంటే పూర్వం రాత్రి శాపకారణంగా నైశ్యానరడు సుబలాచిత్రసేనరాజదంపతులకు చిత్రభానుడనే కొడుకుగా పుట్టిన కథ వినిపిస్తది. ఇదంతా గమనిస్తే కదిరీపతి కథావతారాన్ని వేదాంత శుకసప్తతిని మనస్సులో పెట్టుకొని కథలను శృంగారశుకసప్తతిని మనసులో పెట్టుకొని కొంత సొంత కల్పనం చేసి తెలుగు శుకసప్తతికి రూపురేకలు దిద్దినా ఉనిపిస్తుంది. వేదాంతశుకసప్తతిలో శుకమహర్షి శుకంగాను అగ్నిదేవుడు వహ్నిరాజుగాను ఇంద్రుడు దేవదాసుగాను శచీదేవి దేవదాసు భార్యగాను జన్మిస్తారు. కదిరీపతి శుకమహర్షిని శుకంగాను, అగ్నిదేవుణ్ణి చిత్రభానుడుగాను, అవతరింపజేసినా రంభానలకూబరులను ప్రభావతీమదనసేనులుగా అవతరింపజేస్తాడు. ప్రభావతీమనశ్చాంచల్య కలంకానికి ఆమె పూర్వజన్మలోని రంభాత్వం కారణం కావచ్చు.

పాలవేకరి కదిరీపతి చంద్రవంశక్షత్రియుడు, - అచ్యుతగోత్రుడు, కదిరి నరసింహస్వామి భక్తుడు, కదురరాజు కదురమ్మల పుత్రుడు, కరెమాణిక్యరాజు పౌత్రుడు. కృత్యాదిలో వర్ణించబడిన విశ్వ వంశావతారం ఈవిధంగా ఉంటుంది,

I పెద బౌబళరాజు

|

II నారపరాజు

(ఈతనికి తొమ్మిండుగురు కొడుకులు అందులో ఒకడు)

|

III బౌబళరాజు (భార్య బాలమ్మ)

|

IV కరె మాణిక్యరాజు

(ఈతనికి నల్లరు భార్యలు 1ంచప్పమ్మ 2రాచమ్మ 3రంగమ్మ 4భద్రమ్మ)

|

V(1) పసంతరాజు	V(2) రామరాజు	V(3) నారపరాజు	V(4) కదురరాజు
			(భార్య కదురమ్మ)

VIA రఘునాథరాజు

|

VI BI కదిరీపతి(భార్య వెంకటాంబ)	VI B2 వెంకటాద్రి
కృతిక ర్త	

కదిరీపతి జాతిమాత్రక్షత్రియుడే కాదు, కత్తి పట్టి రాజ్యచక్రం త్రిప్పనేర్చినవాడు తనపూర్వుల వంశక్రమాన్ని వారి ప్రాభవాన్ని కృత్యాదిలో విపులంగా వర్ణించినాడు ఈతని పూర్వుల్లో మొదటి చారిత్రకపురుషుడు పాలవేకరి పెద బౌబళరాజు. ఈతడు తాడిగోళ్ళపురధాముడట. ఈతని నాటినుండి వీళ్ళకు పాలవేకరితోపాటు తాడిగోళ్ళ గృహసామం కూడ చెల్లుతున్నది. ఈ పెదబౌబళరాజు రాయదత్తాశ్వవారణరత్న నవరత్నహారాంబరుడు (1-23). ఈరాయలు విద్యానగరాన్ని ఏలిన అచ్యుతదేవరాయలో (1530 - 1542) లేక సదాశివ దేవరాయలో (1543 - 1576) సరిగా తెలియదు గాని సదాశివదేవరాయల పక్షాన విజయనగర సామ్రాజ్యాన్ని దుర్నిరీక్ష్యతేజంతో పాలించిన అళియరామరాయలు సాగించిన జైత్రయాత్రల్లో పెదబౌబళరాజు పాల్గొన్నాడు. “అళియరామరాజేంద్రబలవద్రిపులఁ ద్రుంచు కలని కేధీరుండు కర్త యయ్యె” (1-23) అనటం చేత పెదబౌబళరాజు అళియరామరాయలకు సమకాలినుడని నిశ్చయంగా చెప్పవచ్చు. ఇంకా ఆతడు “కదెరాకమున తెర్క మొదలుగా గల్గిన”

(1-23) బహురాజ్యాలు ఏలినాడు. “రాయదత్త హనుమన్నాగరిచిహ్నుఁడు”
దైనాడు (1-24). కదిరి నరసింహస్వామికి క్రోడుగల్లు మొదలైన గ్రామాలు,
భోగమంటపాలు, ధూపదీపనైవేద్యాలు, కట్టాణిముత్యాల గట్టి చౌకట్లతోడు,
అరుదైన నవరత్నహారాలు, అఖండదీపజ్యోతులు, ప్రసూనార్పణలు మొదలైన
తైంకర్యాలు చేసినాడు (1-25). ఆతని కొడుకు II నారపరాజు కూడ
మహావైభవంగా రాజ్యం ఏలి కీర్తి గాంచినవాడే. నారపరాజుకు తొమ్మిదిమంది
కొడుకులట. వాళ్ళ పేర్లేమిటో ఈ కావ్యంలో లేవు గాని అందులో ఒకడు III
బొబళరాజు రాజ్యం చేసినాడు. ఈతడు అనేక సప్తసంతానాలు ప్రతిష్ఠించినాడు.
ఈతని భార్య బాలమ్మ. వీరి సంతానమే కరెమాణిక్యరాజు. ఈ కరెమాణిక్యరాజు
రామదేవరాయల సరిగద్దె ఒడ్డోలగం ఉన్నవాడు (1-39). ఈరామదేవరాయలు
ఆరవీటి తిరుమలదేవరాయల కొడుకు కావచ్చు. తిరుమలదేవరాయలు
విజయనగర సామ్రాజ్యాన్ని మూడు ప్రాంతాలుగా విభజించి, తెలుగు ప్రాంతాన్ని
పెనుగొండ రాజధానిగా పెద్దకొడుకు శ్రీరంగదేవరాయలకూ, కన్నడ ప్రాంతాన్ని
శ్రీరంగపట్టణం రాజధానిగా రెండోకొడుకు రామదేవరాయలకూ, తమిళ
ప్రాంతాన్ని చంద్రగిరి రాజధానిగా మూడో కొడుకు వెంకటపతిదేవరాయలకూ
అప్పగించి సామ్రాజ్యపాలనం చేసినాడు కనుక కన్నడప్రాంతాలపై ఆధిపత్యం
నెరపిన రామదేవరాయల (1618 - 1630) కొలువులో సరిగద్దె ఎక్కినవాడే
కరెమాణిక్యరాజుని భావించవచ్చు. కరెమాణిక్యరాజు కీర్తిప్రాభవాలు ఈవిధంగా
వర్ణింపబడినవి.

సీ॥ తాళి చౌకటి కుంచె కాళాంజి చామర
ద్యయము ములైపుఁ దురావాహనము వి
రంగి కత్తి మొదలౌ రామరాయక్షమా
వరదత్త బిరుదాంకవార మంది
కదనభూతలభయంకరకరాగ్రసమగ్ర
కరవాలహతరిహృత్కరుఁ డనంగఁ
దాడిగోళ్ళన్వయోదధినిశాంకుండు
కరియమాణిక్యభూకాంతుఁడలరు .

సభయదావార్థనతవినుతావసీశ
 పాకబిల్లోచనానందబాప్తకణమ
 రందబంధురపాదారవిందుఁ దగుమఁ
 జక్రవాళావృతాచలచక్రమునను.

(I - 41)

కరెమాణిక్యరాజుకు 1లచ్చమ్మ 2రాచమ్మ 3రంగమ్మ 4బద్దమ్మ అని నల్లరు భార్యలు. వీళ్ళవలన వసంతరాజు రామరాజు నారపరాజు కదురరాజు అని నల్లరు కొడుకులు పుట్టివారు. ఇతే ఈనల్లరు ఏయే భార్యలకు పుట్టివారో ఈకావ్యంలో చెప్పలేదు. కవి కమాలంకారాన్ని పొడిచి ఉంటాడని ఈపాస్తే అక్రమం కాదనుకొంటాను. ఈనల్లరిలో రెండోవాడైన రామరాజు చంద్రగిరిరాజైన శ్రీరంగరాయల (1642 - 1649)చేత మత్స్యమకరధ్వజవిష్ణు లందుకొన్నవాడు. (I - 49) ఈచిహ్నాలు మధుర తిరుమలనాయకునికి, చెంజి వరదప్పనాయకునికి చెందినవనీ వాళ్ళు శ్రీరంగరాయలమీద తిరుగుబాటు లేవదీస్తే తాడిగోళ్ళ రామరాజు సహాయంతో తిరుగుబాటు అణచి వాళ్ళ బిరుదులే రామరాజుకు శ్రీరంగరాయలు ఇచ్చిఉంటాడని నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారి అభిప్రాయం. (వాఙ్మయవ్యాసమంజరి- ఆంధ్రసాితస్యతపరిషత్తు ప్రచురణం 1987). ఈరామరాజు కొడుకు రఘునాథరాజు తండ్రిగారికి రాజ్యపాలనంలో బాసటగా ఉన్నాడు. పై సోదరచతుష్కంలో నాల్గోవాడు కదురరాజు. కదురరాజు భార్య కదురమ్మ. వీళ్ళకు ఇద్దరు కొడుకులు, పెద్దవాడు కదిరీపతి, శుకసప్తతి గ్రంథకర్త; చిన్నవాడు వెంకటాద్రి. కదురమ్మ ఎవరింటి ఆడుబిడ్డో ఆమె తలిదండ్రు లెవరో కవి చెప్పనే లేదు. కదిరీపతి భార్య వెంకటమ్మ ఎవరింటి బిడ్డో తెలియదు.

కదిరీపతి రెండో పెదనాయనగారైన రామరాజు చంద్రగిరి శ్రీరంగరాయల (1642 - 1649) కాలంవాడు కనుక, రామరాజు కొడుకు రఘునాథరాజు తండ్రిగారికి రాజ్యపాలనంలో బాసటగా ఉన్నాడని చెప్పినాడు కనుక, పెదనాయనగారి కొడుకైన రఘునాథరాజుకంటే కొంచెం చిన్నవాడైనా కదిరీపతి కూడ 17వ శతాబ్దం ఉత్తరార్థంలో ఉండి శుకసప్తతి రచించి ఉంటాడని మనం భావించవచ్చు. నిడుదవోలు వెంకటరావుగారు నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు

ఆరుద్రగారు, రత్నాకరం శంకరనారాయణరాజుగారు (కర్ణాటక ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్ర 1978) కదిరీపతి 17వ శతాబ్దం ఉత్తరార్ధంవాడనే తీర్మానించినారు. నిడుదవోలువారు, నేలటూరివారు చారిత్రకాధారాలతో కదిరీపతి 1860 ప్రాంతంలో ఉన్నాడని చెప్పినారు. కదిరీపతి కాలంగురించి ఇంతకంటే ఎక్కువగా చెప్పుకోవలసిం దేమీ లేదు.

కదిరీపతి తన వంశంలో మొదటి ప్రసిద్ధపురుషుడైన పెదబెబ్బరాజును తాడిగోళ్ళ పురదాముడని అభివర్ణించినాడు. ఈతాడిగోళ్ళ ఎక్కడిది ? కదిరీపతి కదిరిరాజ్యపాలకుడనీ ఆరాజ్యం నెల్లూరు సీమలోనిదనీ పీఠేశలింగంపంతులుగారు రన్నారు. పంతులుగారి కాలంనాటికి శుకసప్తతి కృత్యాదిపద్యాలు లభించ లేదు. శుకసప్తతి ప్రథమముద్రణం పీఠికాకారులు కొచ్చెర్లకోట రామచంద్ర వెంకటకృష్ణారావుగారు తాడిగోళ్ళ కడపమండలంలోని దన్నారు. ద్వితీయ ముద్రణం పీఠికలో కొత్తపల్లి సూర్యారావుగారు కడపమండలం శాసనాల్లో కానవచ్చే తాడిగొట్ల తాడిగోళ్ళ కావచ్చు అన్నారు. కాని నేలటూరి వెంకట రమణయ్యగారు తాడిగొట్ల-తాడిగోళ్ళ వేరువేరనీ తాడిగోళ్ళ మొరసరాజ్యం లోనిదనీ ఈనాటి కన్నడదేశంలోని తెలుగుప్రాంతమైన కోలారుమండలం శ్రీనివాసపురం తాలూకాలోనిదనీ శాసనాధారాలతో ప్రమాణీకరించినారు. ఆ చుట్టపట్ల గ్రామాల్లో తాడిగోళ్ళరాజు లిచ్చిన అనేకదానశాసనాలు అందులో వచ్చే రాజుల పేర్లన్నీ వారు చారిత్రకంగా నిరూపించినారు. వెంకటరమణయ్యగారు కదిరీపతి కులంగురించి శంకించినారు. కంతోక్తిగా కదిరీపతి తాను ఆచ్యుత గోత్రుడననీ చంద్రవంశక్షత్రియుడననీ చెప్పుకున్నా వెంకటరమణయ్యగారికి మాత్రం సందేహమే. తాడిగోళ్ళవాళ్ళంతా నాయకశబ్దవాఙ్మయలు కావటమూ, మహామండలేశ్వరులమని చెప్పుకోకపోవటమూ వీరి సందేహానికి కారణం. నాటి దేశపు కావలికాండ్రైన కమ్మ, బలిజ, ముత్తరాసి వారంతా నాయకభిరుదాలు ధరించినారే కాని క్షత్రియు లేవ్వరూ ధరించలేదని నేలటూరివారి వాదం. కదిరీపతి స్వయంగా తాను క్షత్రియుడనని చెప్పుకొంటే, ఇన్నాళ్ళ తరువాత కాదని మనం అఘాయిత్యానికి పాలుపడటం సమంజసం కాదనుకుంటాను. పట్టినవాడు పరక అంటే గట్టిన ఉన్నవాడు జెల్ల అన్న సామెతగా ఉన్న దీవ్యవహారం.

కదిరిపతి తన వంశం పూర్వులు చంద్రుడు, బుధుడు, పురూరపుడు, ఆయువు, నహుషుడు, యయాతి, యదువులను చెప్పి

ఉ || ఆరసికావతంసకుల మాత్మసముద్భవ హేతుభూతమై
ధీరతఁ బాలవెల్లి జగతిం దగెఁ దన్మహిమం బపారగం
భీరమనామసంభరణభీమబలప్రతిభాప్తిఁ గాంతు నం
చారయఁ బాలవేకరికులాఖ్య వహించె నుదంచితోన్నతిన్. (1-20)

ఉ || ఆమహితాన్యవాయవసుదాదిపు లయ్యతగోత్రపాత్రులు
ద్దామభుజాపరాక్రమవిదారిత ఘోరమదాదివీరులై
భూమి భరించి రాన్యపుల భూతి మహోన్నతి నేలె భోగసు
త్రాముఁడు తాడిగోళ్ళపురదాముఁడు శ్రీ పెదయోజనం డిన్ (1-21)

అని పేర్కొనబడిన వీళ్ళ యింటిపేరు మొదట పాలవేకరివారనీ పెదబొబళరాజు తాడిగోళ్ళపురదాము డైనప్పటినుండి తాడిగోళ్ళవారైనారనీ భావించవచ్చు. ఆస్వాసాంతగద్య లన్నింటిలోనూ ఈరెండుతీర్థ ఇంటిపేర్లు ఉన్నవి. కనుక తాడిగోళ్ళవలె పాలవేకరి కూడ గ్రామనామం ఐయుంటుంది. తాడిగోళ్ళ కోలారు మండలం లోనిదైతే పాలవేకరి ఏమండలంలోనిదో తెలియదు. ఈరాజులు పాలవేకరిలో ఉండినా తాడిగోళ్ళలో ఉండినా, మరెక్కడికైనా మారినా వీళ్ళ ఇలువేలుపు మాత్రం కదిరి నరసింహస్వామి అనంతపురం మండలంవాడు. కదిరిరాజ్యం అనంతపురం మండలంలోని దక్షిణభాగంనుండి మైసూరురాజ్యంలోని శివసముద్రంవరకు వ్యాపించి ఉండేదనీ అది నాడు విజయనగరసామ్రాజ్యంలోని నాయంకర రాజ్యమనీ హాసూరునుండి శ్రీ K. S. కోదండరామయ్యగారు నాకు వ్రాసినారు. పెదబొబళరాజు ఏలిన “కదెరాకమున తెర్క మొదలుగా గల్గిన” (1-28) రాజ్యంగురించి కూడా కోదండరామయ్యగారు నా సందేహం తీర్చినారు. తెర్క అనేది తెరకణంబె అనే గ్రామానికి రూపాంతరమనీ తెరకణంబె గుండ్లుపేట తాలుకాలో ఉన్నదనీ, గుండ్లునది కావేరికి ఉపనదిఅనీ అక్కడ త్రికదంబేశ్వరీ ఆలయ మున్నదనీ, తెరకణంబెకు హస్త్యరూపం ‘తెర్క’

పద్యంలో ఇముడగలిగిందనీ, ఆకము పాకము దేశపర్యాయవాచకాలనీ కదరాక
మనగా కదిరిదేశం, కదిరిరాజ్యమనీ శ్రీ కోదండరామయ్యగారి వక్కణ. కోలారు
జిల్లాలోని శ్రీనివాసపురం, శిద్ధమట్ట, బాగేపల్లి తాలూకాలో తాడిగోళ్ళ రాజుల
పేర్లతో ఆనేకగ్రామాలున్నాయనీ అక్కడ శాసనాలు కూడ ఉన్నాయనీ
శ్రీకోదండరామయ్యగారు తెలిపినారు.

కదిరీపతి విద్యత్కవిరక్షణానుసందాయకుడు, స్వయంగా గొప్ప కవి.
అతని కున్న సాహిత్యాధికారం ఈపద్యం తెలుపుతున్నది.

నీ. కావ్యనైపుణి శబ్దగౌరవ ప్రాగల్భ్య
మర్థావనాసక్తి యతిశయోక్తి
నాటకాలంకారనయమార్గసాంగత్య
సాహిత్యసౌహిత్యసరసముద్ర
సకలప్రబంధవాసన సువాక్యోధిమా
న్వితచతుర్విధసత్కవిత్వధాటి
లక్ష్యలక్షణగుణశ్లాఘ్యతాపటిమంబు
నైఘంటికపదానుసయనిరూఢి
గనిన నీకు నసాధ్యంబై గణుతి సేయ
దాత్రి శుకసప్తతి యొనర్పఁ దాడిగోళ్ళ
ఘనకులకలాప కదురేంద్రు కదురభూప
చెలగి వాక్యోధిచే గృతి సేయు మవని.

(1-78)

ఇంత సాహిత్యాధికారం ఉన్నవాడు కనుకనే కదిరీపతి శుకసప్తతి రచనకు
పూనుకున్నాడు. శుకసప్తతిని తెలుగు కథాకావ్యాల్లో మేలుబంతిగా యాపొందించి
నాడు. ఇందులోని వస్తువు కొందరికి రుచించకపోవచ్చు. కాని ఆవస్తువును
కళాత్మకంగా దిద్దితిర్చటంలో కదిరీపతి కృతకృత్యుడైనాడని అందరూ
ఒప్పుకుంటారు. రంకుకథలు చేపట్టటంలో కదిరీపతి ఉద్దేశం అవిసీతిని ప్రచారం
చేయటం కాదు. లోకసామాన్యంగా సంసారపక్షంగా ఉండేవాళ్ళకు కూడ
పరిస్థితుల ప్రభావంచేత మనసు నిలుకడ తప్పితే అటువంటివాళ్ళను

జారిపోసియుకుండా చేయవలె ననేదే కదిరీపతి ప్రయత్నం. ఈకథలు చెప్పి ప్రభావతిని దెబ్బ దినాలు నిలువరించి అపమార్గంనుండి కాపాడటమే దీని ఫలశ్రుతి అని తెలుసుకుంటే నీత్యపదేశానికే కదిరీపతి శృంగారకథలు వాడుకున్నాడని భావించవచ్చు. ప్రథమాశ్వాసంలోని 156, 157, 158, 159 పద్యాల్లోను చతుర్థాశ్వాసం 803 పద్యంలోను ప్రభావతికి చిలుక చేసిన నీత్యపదేశమే కదిరీపతి ఆశయం. తన మానాన తానుండిన ప్రభావతిని ఆకర్షించటానికి ప్రయత్నించిన చిత్రభానునికి కూడ గ్రంథాంత పద్యాల్లో నీతిని ఉపదేశించటం జరిగింది. కేవలం ధర్మపన్నాలే వల్లించక, బూతులతో నీతులూ కలిపి, కాంతాసమ్మితంగా, సహృదయహృదయరంజకంగా, శృంగారకథలు రచించటమే రాజసపు కవి చేయగల పని అనుకున్నాడు కదిరీపతిరాజు. విమర్శకులు ఒక రచన చదివేటప్పుడు ఆరచయిత కాలంనాటి అభిరుచులనూ సాంఘికపరిస్థితులనూ మరచిపోకూడదు. తన కాలంనాటి సమాజపు అభిరుచులనూ, మూలవాత్మ ఏయే మార్గాల్లో ఏతీరుగా స్పందిస్తుందో వాటిని కదిరీపతి చక్కగా చిత్రించిరాడు. మానవుల చిత్తవృత్తులు వివిధరీతుల్లో స్పందిస్తవి. ధర్మార్థకామమోక్షాలనే నాలుగు పురుషార్థాలూ సంసారులకు ఉపాదేయాల్లే. అర్థకమాలను ధర్మమోక్షాలకు భంగం కలుగకుండా భజించటమే వ్యక్తికి సమాజానికి శ్రేయస్కరం. బూతుకథలు చేపట్టినా కదిరీపతి ఆసత్యాన్నే నిరూపించినాడు. సహృదయులు శుకసప్తతి కథలను ఈ విధంగానే ఆస్వాదించాలె. ప్రాచీనతెలుగుకవులు చాలామంది చేయని పని కదిరీపతి మరొకటి చేసినాడు. కవితాకళకు ఏమాత్రం లోపం రానీయకుండా నాటి సాంఘికచరిత్రకు శుకసప్తతిలో అద్దం పట్టినాడు. కులాలు వృత్తులు, ఆచారవ్యవహారాలు, వేషభూషలు, కట్టు, బొట్టు, విశ్వాసాలు, వినోదాలు, వ్రతాలు, తిరునాళ్ళు, పండుగలు, పబ్బాలు, రంకు, బొంకు, మోసము, నీతి, అవినీతి, దానాలు, ధర్మాలు-అన్నిటినీ మించి వివిధమానవుల చిత్తవృత్తులను- ఈవిధంగా తన కాలంనాటి ఎన్నో విషయాలను కథాగమనానికి ఆఘాతం కలుగకుండా అభివర్ణించినాడు. ఆంధ్రుల సాంఘికచరిత్ర నిర్మాణదక్షులైన సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు శుకసప్తతిలోని ఎన్నో విషయాలు తమ గ్రంథంలో ఉట్టంకించినారు. అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుడు ఈబాటలో ఇంకో అడుగు ముందుకు వేసినా ఆతని హంసవిశతి ఒక విజ్ఞానసర్వస్వం వంటిదైనా కథా

కథనంలో శుకసప్తతి ముందు వెలవెలబోయి కుంటుకుంది. తెలుగు కథాకావ్యాల్లో కథాకథనంలో శుకసప్తతిదే అగ్రతాంబూలం.

సంస్కృతంలో శృంగారశుకసప్తతి వేదాంతశుకసప్తతి అని రెండుతీరుల కథలున్నట్లు ముందుగా మనవి చేసినాను. కదిరీపతి వ్రాసిన తెలుగు శుకసప్తతికి సంస్కృతంలోని శృంగారశుకసప్తతి కొంతవరకు ఆధారం. సంస్కృతం శృంగారశుకసప్తతి వేదాంతశుకసప్తతి రెండింటిలోను శుకం డెబ్బైరాత్రులు డెబ్బైకథలు వినిపిస్తది. కదిరీపతి కావ్యం అసమగ్రం. ఇందులో 58 రాత్రుల్లో చెప్పిన 27 ప్రధానకథలు 9 ఉపకథలు మాత్రమే ఉన్నవి. సాహిత్య చరిత్రకారులూ విమర్శకులూ శుకసప్తతి అంటే డెబ్బైరాత్రుల కథలని కొందరూ డెబ్బై కథలని కొందరూ ఊహించినారు. సంస్కృతం విషయంలో మాత్రం డెబ్బైరాత్రులు డెబ్బైకథలు సంఖ్య చెల్లుతుంది కాని తెలుగు శుకసప్తతిలో డెబ్బైరాత్రులూ లేవు డెబ్బైకథలూ లేవు. ఐతే రచయిత సప్తతి సంఖ్య ఎందుకు చేర్చినట్లు? కదిరీపతి 70కథలు వ్రాయకపోయినా 70రాత్రులు శుకంతో కథలు చెప్పించి ఉంటాడు. అతడు గ్రంథం సమగ్రంగా వ్రాసినా వ్రాయకున్నా అతని ప్రణాళిక మాత్రం 70రాత్రులు చిలుకచేత కథలు చెప్పించటమనేది తథ్యం. అందుకు ఈపద్యాలు ప్రమాణం.

క॥ అడి యెట్లు లనిన విను నె
మ్మది చెలంగ న్నీవిభుండు మమతన్ మఱి డె
బ్బది నాళ్ళనాటి కిలు సే
రుదునని వాక్రుచ్చి చను దెఱుంగవె మగుచా! (iv-308)

ఉ॥ నేఁ డతఁ డిల్లఁ జేరు రమణీ వెస డెబ్బది నాళ్ళు సెల్లె నీ
పోడిమి నీవెదుక్కొని విభుం గసె మొక్కి రహస్యతీల నీ
వేడుక లుప్పతిల్లఁ దనువించొనరించి ప్రియంబునన్ రతి
క్రీడలఁ దేలవమ్మ సుచరిత్రలు నిన్ననయంబు మెచ్చఁగన్. (IV-305)

కనుక కదిరీపతి డెబ్బదినాళ్ళూ ఈకథలు చెప్పించినాడని భావించాలి. శుకసప్తతి ఏనాటికైనా సమగ్రంగా లభిస్తే అందులో డెబ్బైరాత్రుల కథలే ఉంటవి గాని డెబ్బైకథలు మాత్రం ఉండవు. ఎందుకంటే కదిరీపతి ప్రణాళిక ఒక్కొక్కరాత్రికి ఒక్కొక్క కథ అని లేదు. మొదటిరాత్రి కథే లేదు. రెండోరాత్రి ప్రారంభమైన మొదటికథ మూడోరాత్రి

కూడ సాగుతుంది. రెండోకథ 4,5,6,రాత్రులూ, మూడోకథ 7రాత్రి, నాల్గోకథ 8,9రాత్రులూ, ఐదోకథ 10రాత్రి, ఆరోకథ 11రాత్రి, ఏడోకథ 12రాత్రి, ఎనిమిదోకథ 13రాత్రి, తొమ్మిదోకథ 14రాత్రి, పదోకథ 15రాత్రి, పదకొండోకథ 16,17,18రాత్రులూ, పన్నెండోకథ 19రాత్రి, పదమూడోకథ 20రాత్రి, పద్నాలుగోకథ 21రాత్రి, పదియేనోకథ 22రాత్రి, పదారోకథ 23రాత్రి, పదేడోకథ 24,25,26రాత్రులూ, పద్దెనిమిదోకథ 27రాత్రి, పందొమ్మిదోకథ 28రాత్రి, ఇరువయ్యోకథ అందులో వచ్చే ఖడిపకథలూ 29నుండి 43రాత్రులూ, ఇరువైయ్యోకథ 44రాత్రి, ఇరువైరెండోకథ 45 రాత్రి ఇరువైమూడోకథ 46 47,48రాత్రులూ, ఇరువై నాలుగోకథ 49రాత్రి, ఇరువైయ్యేదోకథ 50రాత్రి, ఇరువైయ్యారోకథ 51రాత్రి, ఇరువైయ్యేడోకథ ప్రధానకథలోని చివరిభాగం అసగా ప్రభావతీ శుక చిత్రభానుల జన్మాదికాలు 52,53రాత్రులూ సాగినవి. నిజంగా చివరివి 52,53రాత్రులు కావు. ఇవి 69,70 రాత్రులు కావాలి. చతుర్థాశ్వాసం ప్రారంభంలో కొంత గ్రంథపాతం జరిగినది. అందువలన పదేసురాత్రుల కథలు ఎగిరిపోయినవి.

కదిరీపతి శుకసప్తతిలో చెప్పిన కథల్లో కొన్నింటికి మూలాలు సంస్కృతం శృంగార శుకసప్తతిలో ఉన్నవి. తెలుగుకథలకు మూలాలైన సంస్కృతం కథలు చౌఖంబావారి 1968 ముద్రణం ఆధారంగా పేర్కొంటున్నాను.

తెలుగుకథ సంఖ్య	సంస్కృతంకథ సంఖ్య
5	1
6	2
7	3
8	16
10	14
11	42, 48, 44
12	10
13	69
14	19

15		11
16		32
20		5
20లో ఉపకథ-1		6
20	-2	8
20	-9	9

ఈవిధంగా తెలుగు కథల్లో పదేనింటికి సంస్కృతంలో మూలాలు ఉన్నవి. వీనిలో గూడ కథల్లో వచ్చే పాత్రల పేర్లు కొన్నింటి తెలుగులో వేరుగాను సంస్కృతంలో వేరుగాను ఉన్నవి. సంస్కృతం కథల్లోని సంఘటనలు మాత్రమే కదిరిపతికి ఆధారం గాని తుచ తప్పని అనువాదం మాత్రం కాదు. నిజం విచారస్తే తెలుగు శుకసప్తతికి సంస్కృతం శుకసప్తతికి హస్తమశకాంతరం భేదం ఉన్నది. రామాయణాన్ని కట్టె కొట్టె తెచ్చి అని మూడు మాటల్లో చెప్పినట్లున్నవి సంస్కృతం కథలు. అవి వట్టి అస్తిపంజరాలు. ఆ అస్తిపంజరాలకు జీవం పోసి అవయవసౌభాగ్యమూ తగిన లావణ్యమూ నింపి వయ్యారి నడకలు నడిపించినాడు కదిరిపతి. కదిరిపతి వ్రాసిన మరికొన్ని కథలకు మూలాలు పంచతంత్రంలోను బట్టివిక్రమార్కుల కథల్లోను జానపదగాథల్లోను కథాసరిత్సాగరంలోను కనబడుతవి. సంస్కృతంలో చాలా చిన్నగా నిర్దీవంగా ఉన్న కథలను పెంచి ఎంతో చమత్కారవంతంగా మనోహరంగా తెలుగు కథలు వ్రాసినాడు కదిరిపతి. స్థానీపులాకంగా ఒక్క ఉదాహరణం గమనించండి. సంస్కృతం శృంగార శుకసప్తతిలో రిఖివ కథ ఈ విధంగా ఉన్నది.

అన్యదా ప్రభావతీ శుకం పృచ్ఛతి. శుకః ప్రాహ -

కురు జారం విశాలాక్షి విజారం కురుషే యది ।

యథా వేజికియా పూర్వమర్థస్నాతే పతా కృతమ్॥

అస్తి స్థానం కలాస్థానం నామ. తత్త్రైకో వజిశ్శుతః తస్య భార్యా చ వేజికా నామాతివల్లభా. అన్యదా చ తం భర్తారం స్నాపయంతి ఉపవతిం పూర్వకృతసంకేతం పథి గచ్ఛంతం దృష్ట్వా నాత్ర పానీయం ప్రచురమితి

మిషాంతరం కృత్యా పానీయానయనవ్యాజాత్ గృహాన్నిర్గతా జారేణ సాకం
బహుకాలం చ స్థితా. తతోర్ధస్నాతం పతిం ముక్త్యా తథా స్థితా కిముత్తరం
కరోత్వితి ప్రశ్నః.

ఉత్తరమ్- శుకః- తతః సా జారేణ భుక్తా స్వపతివంచనం
విచింత్యాత్మానం కూపే చిక్షేప. తతః కోలాహలః సంవృతః. కూపే కాపి
వరాకీ పతితాస్తీతి ప్రవాదః సంజాతః. తేన తత్పతిస్తద్యచనం శ్రుత్వా
వ్యచింతయత్- నూనం సా మత్పత్నీ కూపే పతితా భవిష్యతి- ఇతి ద్రుతం
గత్వా అవలోకయామాన. తతస్తాం కూపాదాకృప్యానీయామానయత్.

ఇతి కథాం శ్రుత్వా ప్రభావతీ సుప్తా.

-: ఇతి శుకసప్తతా ఏకోనసప్తతితమో కథా :-

ఇంత చిన్నకథను తీసుకొని కదిరీపతి 45 గద్యపద్యాలలో 13వ కథగా
(పుటలు 188-197) ఎంతో మనోహరంగా మలచినాడు.

కదిరీపతి కథాకథనకౌశలంతోపాటు జాతీయమైన తెలుగునుడికారం గల
ప్రతిభాశాలి కవి; సంస్కృతాంధ్రాలు గట్టిగా చదువుకున్నవాడు. తనకు చేతనైనా
శబ్దాదంబరానికి, దీర్ఘ సమాసకల్పనలకూ, శబ్దాలంకారాలకూ అంతగా ప్రలోభపడక
తెలుగు నుడికారానికి పలుకుబళ్ళకూ పాణవంతమైన జాతీయాలకూ
విశిష్టశబ్దప్రయోగాలకూ ప్రాధాన్యం ఇచ్చినాడు. ఒకటిరెండు చోట్ల శ్రీనాథుడు
పెద్దన సూరన రామరాజభూషణుడు తెనాలిరామకృష్ణుడు సంకుసాలన్యసింహకవి
ఎంటి పూర్వాంధ్రమహాకవుల ఎత్తుగడలు కనపడినా కదిరీపతి మౌలికంగా తన
మార్గం తానే ఏర్పరచుకొన్న స్వతంత్రకవి. మన సాహిత్యంలో కదిరీపతిని
అనుకరించటంలోనూ, అనుసరించటంలోనూ కృతకృత్యుడైనవాడు ఒక్క
అయ్యలరాజు నారాయణమాత్యుడే. స్వతంత్రకావ్యనిర్మాణదక్షత ఉన్నా కదిరీపతి
అడుగుజాడల్లో నడచి మెప్పు పొందటం నారాయణమాత్యునికి కదిరీపతి పైన
ఉన్న అభిమానమే కారణం. ఆయాజాతి శ్రీపురుషం మనస్తత్వాలూ వేషభాషలూ
చేష్టలూ సహజంగా వర్ణించి చిత్రించి శృంగారహాస్యాది రసభావాలు
పోషించటంలోనూ, సమకాలీన సాంఘికవాతావరణం ప్రతిబింబించే సమాజచిత్రణం
చేయుటలోనూ తెలుగుకవుల్లో కదిరీపతికి అగ్రతాంబూలం ఇవ్వాలి.

శుకసప్తతిలో నెరసులుగా కనపడేవి కదిరీపతి పొరపాటులో, తాళపత్రగ్రంథాలు వ్రాసుకొన్నవారి చేతలో, పూర్వపరిష్కరలూ ముద్రాపకులూ చేసినవో, తెలియరాదు. అందుకే నా పరిష్కరణంలో నేను చేసిన సవరణలన్నీ బ్రాకెట్లలో ఇచ్చి పూర్వముద్రణం పాఠాలన్నీ అథోజ్ఞాపికల్లో ఇచ్చినాను.

శుకసప్తతి ప్రథమముద్రణం 1909లో జరిగింది. సర్వస్వతీప్తికాధిపతులైన కొచ్చెర్లకోట రామచంద్రవెంకటకృష్ణారావుగారు పుదుక్కోట సంస్థానంనుండి సంపాదించిన తాళపత్రగ్రంథం ఆధారంగాను, మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారంలోని సి.పి. బ్రౌను వ్రాయించిన ప్రతుల ఆధారంగాను 21 పెద్దకథలతో 9 ఉపకథలతో ప్రకటించినారు. అసమగ్రంగా లభించటంచేత దానికి ప్రథమభాగం అని పేరు పెట్టినారు. తరువాత రెండు ముద్రణల్లోను అట్లాగే ఉన్నది. తమ పీఠికలో వారు సి.పి. బ్రౌనుగారి మాటలుగా ఉల్లేఖించినవాటిని పొందుపరుస్తున్నాను.

"This Sukasaptati or Tales of Parrot in Telugu, being a series of amorous Tales. Twenty in number, the book not having been completed, this is very rare and merit Publication, as abounding in common colloquial expressions.

This edition was prepared under my direction in the year 1831."

గ్రంథాంతంలో బ్రౌనుగారు వ్రాసుకొన్నారన్న మాటలు.

SUKASAPTATI

A Series of Telugu Stories illustrating the various dialects of the Telugu language. This valuable work is very rare indeed and I never met with a

Perfect copy. The present one has been collected with five manuscripts procured with difficulty in various parts of this peninsula. Had it been composed in times when Telugu learning was patronized, it would have been better preserved; but the compositions of a dark age however valuable are seldom preserved with any care.

This book "The Seventy Tales of Parrot" has the same title with the well known Sanscrit composition of which, however, it is not a translation but an imitation. The work seems incomplete, the author not having finished the whole, it is perfect as far as it goes. (Thus there are not in fact 'Seventy' Tales)

The discrepancies in the various manuscripts of the book are very great indeed, whole lines being substituted one for another. It will therefore be very difficult to select a pure text.

The Hamsavimsati is a work of the same description and the close resemblance in many passages shows that one must have been borrowed from the other.

Since writing the foregoing remarks I have persuaded Zulluri Appayya a very eminent Telugu scholar to revise and correct the work. He has done this very carefully and successfully. He considers it to be superior in style and good taste to the Hamsavimsati which, however, contains a greater

variety of words and technical phrases. He objects however very justly to the title of the work and proposed to say THIRTY tales of the parrot not the SEVENTY tales, for the book was never completed.

I have since obtained another manuscript (1899) which contains some additional passages.

శుకసప్తతి రెండో ముద్రణం (1935) వావిళ్ళవారిది. కొచ్చెర్లకోటవారి ప్రథమముద్రణ పీఠికతోపాటు కొత్తపల్లిసూర్యారావుగారి ద్వితీయముద్రణపీఠిక కూడ ఉన్నది. ప్రథమముద్రణం కూడ కొచ్చెర్లకోటవారికి సిద్ధం చేయించినది కొత్తపల్లివారే. ద్వితీయముద్రణం నాటికి కొత్తపల్లివారు మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు సంపాదించిన 80 కృత్యాదిపద్యాలు ఇందులో చేర్చగలిగిచారు. కదిరిపతి దేశకాలాంగుంచి అతని కవిత్వం గురించీ చర్చించినారు.

శుకసప్తతి మూడో ముద్రణం (1951) కూడ వావిళ్ళవారిదే. ఇందులో వావిళ్ళ వెంకటేశ్వరులుగారి 'ప్రకాశకవిష్టిజ్ఞ', నిడుదవోలు వెంకటరావుగారి "పాలనేకరి కదిరిపతి కాలము" అనే వ్యాసం, సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారి 'ఉపోద్ఘాతము' ప్రథమద్వితీయముద్రణాల పీఠికలు, గ్రంథాంతంలో అనుబంధంగా అపూర్వపదాలకు అర్థాలు, శిథిలపద్యపూరణలు ఉన్నవి. మొదటి రెండింటికంటే మూడో ముద్రణంలో మరికొన్ని కథలు చేరినవి. మొదటిసారిగా ఇదమితంగా నిడుదవోలువారు కదిరిపతి కాలనిర్ణయం చేసినారు. సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారి ఉపోద్ఘాతం అమూల్యమైనది. అందులో కవికాలము, రంకుబొంకుల ముచ్చట, (ఇతరభాషల్లోని బూతుకథలు) శుకసప్తతి కథలకు మూలం, శుకసప్తతిలోని విశిష్టతలు (శైలి, నుడికారం, హాస్యరసం, లోకానుభవం, స్వాభావికవర్ణనలు) సాంఘికచరిత్ర తృతీయముద్రణం విశేషాలు ప్రతాపరెడ్డిగారు చాలా విపులంగా చెప్పినారు. అంతకుపూర్వం పండితులంతా శుకసప్తతి అంటే చిలుకచెప్పిన డెబ్బై కథలనుకున్నారు. కాని ప్రతాపరెడ్డిగారే మొదటిసారిగా చిలుక చెప్పిన డెబ్బైరాత్రుల కథలని సోపవృత్తికంగా నిరూపించినారు. కదిరి తాలూకా పాతర్లపల్లె గ్రామవాస్తవ్యులు అంబటి ధమణప్పశ్రేణిగారి వద్ద శివశంకరం

పిళ్ళెగారు సేకరించిన కృత్యాదిపద్యాలు రెడ్డిగారు సంపాదించి మూడో ముద్రణం మరికొంత మేల్తరం చేసినారు. కదిరీపతి ప్రయోగించిన కొన్ని మాండలికాలకు పారసీ అరబ్బీ పదాలకు నుడికారాలకు నిఘంటువుల తెక్కని పదాలకు అనుబంధంలో అర్థవివరణలు కూర్చి రెడ్డిగారు పాఠకలోకానికి మహాపూరం చేసినారు కథాసరిత్యాగరం రెండోలంబకం నాలుగో తరంగంలోని లోహజంఘుని కథకూ శుకసప్తతిలో 17వకథకూ, ఐదో తరంగంలోని పరివ్రాజిక కథకూ శుకసప్తతిలో ఆరోకథకూ, ఐదో తరంగంలోని శక్తిమతి కథకూ శుకసప్తతిలోని 14వ కథకూ, పోలిక లున్నాయనీ ఇంకా ఇటలీదేశస్థుడైన బొకాషియో వ్రాసిన 'డెకారమన్' కథల్లో ఒకదానికి శుకసప్తతికథల్లో ఒకదానికి పోలిక లున్నాయనీ రెడ్డిగారే గుర్తించినారు. నామీది దయతో సంస్కృతం శుకసప్తతి ఒక్కటి వారు చూడలేదు గాని కదిరీపతి శుకసప్తతిగురించి చెప్పవలసినదంతా రెడ్డిగారే చెప్పినారు.

ఒక దశాబ్దంగా శుకసప్తతి ప్రతులు లభించటం లేదు. దానిని మరల ముద్రిస్తే బాగుంటుందని నేను ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీవారికి సూచించగా వారు దయతో నా సూచనను ఆమోదించటమే కాక దాని పరిష్కరణకార్యం కూడ నాకే అప్పగించినారు. అప్పుడు నేను ఒకటికి రెండుసార్లు శుకసప్తతి మూడో ముద్రణం చదివివాను. అందులో అనేక గణయతి ప్రాస భంగాలూ, అన్వయం కాని పద్యాలూ, అర్థం కాని మాటలూ ఉన్నట్లు అనిపించింది. ఇంకొక్కసారి తాళపత్రగ్రంథాలు చూస్తే బాగుండుననిపించి మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకఖాండాగారంలో పండితులుగా ఉంటున్న మిత్రులు శ్రీ తీర్థం శ్రీధరమూర్తిగారికి వ్రాసినాను. వారు ప్రథమాశ్వాసం 141వ పద్యం ఒక్కటి మాత్రం తమవద్ద ఉన్న రెండో ముద్రణంలో సవరించుకొన్నది వ్రాసి పంపినారు. అప్పుడు నేను అకాడమీ కార్యదర్శులు శ్రీవేణువల్లి రామానుజరావుగారిని మద్రాసునుండి పాఠాంతరాలు తెప్పించవలసిందిగా కోరినాను. వారి ఆమోదంతో మిత్రులు డాక్టర్ డి. చిన్నికృష్ణయ్యగారిని పాఠాంతరాలు ఎత్తి వ్రాసి పంపవలసిందిగా కోరినాను. మద్రాసు ప్రాచ్యపుస్తకఖాండాగారంలో ఉన్న D. 888, D. 888, D. 887. కాగితపు ప్రతులు చూచి శ్రీ చిన్నికృష్ణయ్యగారు పాఠాంతరాలు వ్రాసి పంపినారు. ఈముడు ప్రతుల్లోను కృత్యాదిపద్యాలు లేవు. D. 888, D. 888 ప్రతుల పాఠాలు.

సంవదిస్తున్నవి. D. 887లోనే ఎక్కువ పాతాలు దొరికినవి. ఇతే అందులో చతుర్థాశ్వాసం లేదు. అనమగ్రంగా ఉన్నా చతుర్థాశ్వాసం పాతాలకోసం D. 888 ఆధారమైనది. మద్రాసునుండి వచ్చిన పాతాంతరాలు ఎక్కువ భాగం అథోజ్ఞాపికలకు పనికివచ్చేచే గాని పాతపరిష్కారానికి అనగా మూలంగా చేర్చుకోవటానికి పనికివచ్చేవి చాలా తక్కువ.

ఈ సాధనసామగ్రితో శుకసప్తతి పరిష్కరణకు పూనుకున్నాను. శుకసప్తతి మూడుసార్లు ముద్రింపబడినా ముక్కాకలు దీరిన పండితులు చూచినా నూర్లకొంది తప్పులు ఉండటానికి కారణం కదిరీపతి కథాకథనకొశలమే అనుకున్నాను. రాశప్రతగ్రంథాలు వ్రాసినవారూ ముద్రణకోసం పరిష్కరించిన వారూ అందరూ కదిరీపతి చెప్పే కథల మాయాజాలంలో పడిపోయినారు. చెవులే కాదు కండ్లు గూడ అప్పగించినట్లున్నారు. కదిరీపతి కథలు చదువుతుంటే అన్యాయంగురించి కాని యతిప్రాసలగురించి కాని అర్థావగతి గురించి కాని మనసు పోనేపోదు. కదిరీపతి తీర్చిదిద్దిన పాత్రలమీదనో రంకాడబోయి బొంకనేర్చినవారి మీదనో చిలుక అల్లే మాటలపందిరిమీదనో లేకపోలే కదిరీపతి ప్రయోగించిన పలుకుబడులమీదనో హాస్యోక్తులమీదనో దృష్టిపోతుంది. నాపని కూడ అంతే ఐనది. మనసు ప్రమేయం లేకుండా కేవలం కండ్లతోనే చదివితే అందులోని లోపాలు కొన్ని స్ఫురించినవి. పెన్ కాపీ సిద్ధం చేసేటప్పుడు కొన్ని, మొదటి సారి పూపులు చూచినప్పుడు కొన్ని, రెండోసారి పూపులు చూచినప్పుడు మరికొన్ని తోచినవి. మద్రాసునుండి వచ్చిన పాతాల్లో 34 మాత్రం గ్రంథం ముఖ్యపాతంలో చేర్చి పూర్వముద్రణపాతాలను అథోజ్ఞాపికల్లో చేర్చినాను. వట్టి పాతాంతరాలను అథోజ్ఞాపికల్లోనే ఉంచినాను. నేను చేసిన 180 సవరణలను () బ్రాకెట్లలో ఉంచి గ్రంథభాగంలో చేర్చి పూర్వముద్రణపాతాలను అథోజ్ఞాపికల్లో పెట్టినాను. కదిరీపతి నిరంకుశంగా ప్రయోగించిన పదాల జోలికి గాని ప్రాణవంతంగా ఉండే వ్యావహారికపు పలుకుబళ్ళ సుద్దికిగాని నేను పోనే లేదు. అవి అట్లాగే ఉండటం మంచిదనుకున్నాను. పూర్వముద్రణంలో అథోజ్ఞాపికల్లో ఇచ్చిన అధికపద్యాలు యథాతథంగా ఉంచినాను. మద్రాసు వాతప్రతుల్లో కానరాని గద్యపద్యాల సమాచారం మాత్రం తెలిపినాను. పూర్వముద్రణల్లో కథల సంఖ్య తప్పుగా ఉన్నది. 22వకథ తరువాత 38వ కథ అనీ దాని తరువాత వెంటనే 53వ కథ అనీ అట్లుతరువాత 38వ కథ అనీ ఇదేవిధంగా 42 వరకూ సంఖ్య

సాగిపోయినది ఈసంఖ్యలు సవరించినాను. ఏదిరీపతి రాత్రుల సంఖ్యను దృష్టిలో పెట్టుకున్నాడనే భావంతో రాత్రులసంఖ్యలు సూచించినాను. ఇందులో ౪౩౮రాత్రుల్లో చెప్పిన 27 పెద్దపక్షులు ౩౬పక్షులు ఒక ఉపకథలోని ఉపకథ ఉన్నట్లు తెలియి. తృతీయముద్రణలో ఇరువైయ్యేకటో కథ 40౩-40౪పుటల్లో ఉన్నదే మరల 4౩8-444 పుటల్లో కొన్ని అధికపద్యాలతో ప్రత్యక్షమైనది. ఈకథ ప్రస్తుతముద్రణం ౩87-౪90 పుటల్లో ఉన్నది. చెప్పిన కథే మరల చెప్పటం అనవసరమని భావించి పునరావృతమైన ఆకథను తొలగించినాను. అందులోని అధికపద్యాలను నా సవరణలతో ఇక్కడ పొందుపరుస్తున్నాను.

ప్రస్తుతముద్రణం పుట ౩88లో 93వ పద్యం తరువాత వచ్చే పద్యాలు.

సీ॥ రేయి దాల్చిన విరుల్ వేలుకొప్పన జాణ

నగుమోము జిగి మించ నదికి నరుగు

వుక్కిటివీడె మబ్బురపు నీటు మటింప

కులుకు నెన్నడలతో గుడికి నరుగు

పయ్యెద వీడ గుబ్బల నిగ్గు గనుపట్ట

నెమ్మితోఁ జుట్టము లిండ్ల కరుగు

పావడపై వ్రాతపని చీర రాణింప

కొమరుతో వనభోజనముల కరుగు

నరుగుచో మంచి మగవార డెదురను పడగ

వనిత తగ వాని నటు బిగాబగలఁ జూచు

సోగ కడకంటి నెఱవాడి సొంపుఁ దఱకు

బెళుకు చూపుల నయ్యిందుబింబవదన.

తే॥ ఇంట నేతంచు చుట్టంపు డెమ్మెకాండ్ర

తరిచుగార బిల్చి లేరఁ ద్రస్తరులు బలికి

తన్మనంబులు రాగకందళము లునిచి

యతిభయతతమున వాడ నడలు పడలి.

సీ॥ దూరిక పట్ట నెంతో మైత్రి వాటించి
 దానికి మనసిచ్చి తగులు నెఱపి
 సఖి యెడాటమున నిచ్చకముగా వర్తించి
¹(దాత్రిని) గూడి మంతనము లాడి
 ప్రాతివేళిని దన ప్రాణంబుగాఁ జూచి
 లెంకలతోడ మాలిమి యొనర్చి
²(శిల్పిని హృదికి) మచ్చిక బుట్ట నడపించి
 తనకుఁ దా సాహాయ్యమును భజించి

యక్షికామాతులనుతాదులైన బంధు
 గంధసింధురగమనల గారవించి
 యేయుపాయంబులను గోర్కె యెనయ ³(లేని).
 తన మహాంతఃపురాధివాసనకుఁ గనలు.

1. దాత్రియు(పూ) 2. శిల్పిసీదుదికి(పూ) 3. నేని(పూ)

సీ॥ తనివి దీఱగ నందతనయుతో రతికేళి
 బెనఁగి గొల్ల గుబ్బెతల మనువు
 చంద్రునంతటి నిండుజాణ కౌఁగిటఁ జొక్కి
 తమిఁ గడతేర్చిన తార బ్రదుకు
¹(నేవగనైన) దేవేంద్రు నన్ముని గూడి
 కాంక్షఁ జెందు నహల్య కాపురంబు

శివుఁగూడి తనివిఁ గాంచినయట్టి దారుకా
 వనమౌనికాంతల వర్తనంబు

మెచ్చు గాక మఱేమి యీమేనియందు
 ననుభవించని సౌఖ్య మేలనుచు వనిత
 యింటిలో నుండి చావడి నెవ్వరైన
 సరసరీతి ప్రబంధముల్ చదివిరేని.

1. నేమగమిని(పూ)

ఉ॥ ఏవురతోడఁ గూడి రమియించగ భాగ్యముఁ జేసెఁ గావునన్
 1(ద్రోవడి) కుచ్చవచ్చునని తొయ్యలి సంతసమందు నంతలో
 2(నౌ విభు లామృగాక్షికి) నిజాదిపుతోడ సుఖంబు గల్గి ది
 చ్చావిధి చేయు జారజనసంగతి గాకని యెంచు నిచ్చలున్.

1. ద్రోపది(పూ) 2 నావిభుఁడా మృగాక్షికి(పూ)

95పద్యం తరువాత వచ్చే పద్యాలు.

తే. గున్నయేనుంగు మదరేఖ గూడినట్లు
 తావి యామని 1(కెనసిన)దారి ధవళ
 కరుఁడు పదియాఱు కళలతోఁ గదియు కరణి
 వాఁడు నానాట నిండుజవ్వనముఁ గాంచె.

1. కెనసి(పూ)

తే. అపుడు జారగవేషణాయతమైన
 లోలహృదయంబు వాని యుద్వేలకాంతి
 కవయవో లక్ష్మ్య దేహంబు గాంచి నిలిచి
 త్రిమ్మటలు బట్టు బడలికల్ దీర్చుకొనియె.

సీ మునుపటివలె నుండఁజనదుగా యింక నొక్క

చెలిఁ బొడ్డియాదంగవలదె యనుచు

నితని కిత్తరిఁ బెండ్లి యేటికి యింక భో

గము చెల్వ లుచ్చారు గద యటంచు

పఱచులేవారి చిత్తరము భావించి చూ

డఁగ క్రొత్తకోడెకాఁ దొట యనుచు (?)

వెఱవ నేటికి నట్టి విద్యల చవి యెఱుం

గఁడు గాని చొరఁబారఁగలఁ దటంచు

నొంటిపాటునఁ బలికి యాయువిద యమ్మ

చెల్ల! యీమాట లెవ్వరి చెవులఁ బడెనొ

యనుచు నాలుగు దిక్కుల నరసి చేరి

వాని నెమ్మది నొక వింతవలపు నెఱపు.

నాకు ఆర్థం కాని చోట్ల, సవరింపరాని చోట్ల బ్రాకెట్లలో ప్రశ్నార్థకాలుంచి విడిచినాను. ఎన్నడైనా ఎక్కడైనా శుకసప్తతి సమగ్రప్రతి దొరికిననాడు 70రాత్రుల కథలతో మేలైన పాఠాలతో దీనికి మెరుగులు దిద్దుకోవచ్చు. మొదటి మూడాశ్వాసాల శైలికవిత్వమూఁకతీరుగా ఉన్నవి. నాల్గో ఆశ్వాసం మరొక శైలితో ఉన్నది. కనుక నాల్గో ఆశ్వాసంలో మరొకరిచేయి పడిందేమో అని నా శంక.

శుకసప్తతిని పరిష్కరించే అవకాశం కల్పించిన ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ అధికారులకూ, మద్రాసు వ్రాతప్రతులతో పోల్చిచూడటం మంచిదని సలహా యిచ్చిన మిత్రులు శ్రీతీర్థం శ్రీధరమూర్తిగారికీ, వ్రాతప్రతుల పారాంతరాలు సమకూర్చిన మిత్రులు డాక్టర్ చిన్నికృష్ణయ్యగారికీ, కన్నడంలోని శుకసప్తతుల సమాచారం అందించి ఆయా గ్రంథాలు సేకరించి పంపిన బెంగళూరు యూనివర్సిటీ ఆంధ్రోపన్యాసకులు శ్రీరత్నాకరం శంకనారాయణరాజుగారికీ, కదిరీపతి పేర్కొన్న ప్రదేశాల గూర్చిన నా శంకలు తీర్చిన శ్రీహాసూరు K. S. కోదండరామయ్యగారికీ, ప్రెస్ కాపీ వ్రాసి పరిష్కరణంలో నాకు తోడ్పడి పూవులు దిద్దిన శ్రీ.వల్లభురెడ్డి బుచ్చారెడ్డిగారికీ కృతజ్ఞుడను. పాఠకులు ముందుగా సవరణల పట్టిక చూడవలెనని ప్రార్థన.

కాశయుక్తి, మకరసంక్రాంతి

బి. రామరాజు

14-1-1979

శుకసప్తతి

ప్రథమాశ్వాసము

కృత్యాది

శ్రీకమలాక్షయై మేలగు సీత తటిద్రుచి నొంద లక్షణ
శ్రీకరబాహుదండమునఁ జేర్చు ధనుర్దత యంద్రచాపశో
భాకృతిఁ దాల్చి మేరుశిఖరాశ్రయ నీరదలీల సింహపీ
ఠీకమనీయుఁడౌ జయపట్టిఘని శ్రీరఘురాము నెన్నెదన్

1

మ. వరవాహుంకమృగేంద్రపీఠి నెలమి న్వర్తించి ప్రాంచత్కృపా
కరపీఠాంకురచంద్రిక నృకలలోకశ్రేణి నీడేర్చుచున్
వరసౌభాగ్యదురీణయౌ జనకరాడ్వంశాబ్ధిజాత స్సవ
ర్ణరుచిస్సూరిసమేత సీతఁ ద్రిజగన్మాతం బ్రశంసించెదన్.

2

మ. మును శేషత్వముఁ బారతంత్ర్య మహిమంబుం దాల్చి లక్ష్మీప్రియుం
గని సేవించి యతండ రాముడయి జోకన్ ధాత్రి నుండంగ నిం
పున శేషత్వముఁ బారతంత్ర్యమహిమంబుం దాల్చి సేవించి మిం
చిన శ్రీలక్ష్మణదేవు నాత్మఁ దలఁతున్ శ్రీవాక్పరిభావా ప్తికిన్

3

మ. సిరు లొప్పంగ రఘూద్యహండు సుజనక్షేమంకరోద్వృత్తిమై
నరుదార నృణిభద్రపీఠమునఁ గొల్లెల్లె యున్నచో చత్రచా
మరముల్ మ్రోల వహించి చిత్ర మలరింపం జాలి భక్తాలి బం
ధురపాపౌఘభయఘ్నులౌ భరతశత్రుఘ్నుల్ ననుం బ్రోవుతన్.

4

సీ. పరిపక్వసహకారఫలమా సముద్భవ
 మహానీయమూర్తాండమండలంబు
 తూలికామణితకందుకమా నభశ్చుంబి
 దృఢతరద్రోణధాత్రిధరంబు
 క్రిడానివాసమా కృతశాంబరీభయం
 కరనక్రవరగర్భగహ్వరంబు

బళిర యీ లీల యని సురల్ ప్రస్తుతింప
 నంరి శ్రీరామచంద్ర పాదారవింద
 వందనానంద రససుధాస్పందహృదయుఁ
 డగు సుధీమంతు హనుమంతు నభినుతింతు.

5

క. వాణి స్వీణాపుస్తక
 పాణిన్ శుక వాణి పిపులభాసురపులిస
 శ్రోణి నృలభిన్మణిజి
 ద్వేణిం గమలభవురాణి వినుతింతు మదిన్.

6

ఉ. ముద్దులు గుల్కు శైలసుత ముందఱు శైశవలీం నాడుచో
 నొద్దిక నున్న తండ్రి తల యూచ జటామకుటాబ్జరేఖపై
 నిద్దపు నబ్జమోహమున నెమ్మిఁ గరాగ్రము సాచు వేలుపుం
 బెద్ద గణేశుఁ గొల్తు మదభీష్మిత కావ్యకళానిరూఢికిన్.

7

మ. కవితాకన్యకల స్సవర్ణసదలంకార ప్రయక్తిన్ యథా
 ర్ణవరప్రాప్తి నమర్చి కీర్తినిధులై యాచంద్రతారార్కమై
 భువి వర్ధిల్లఁగఁ జేయు పుణ్యుల మదిం బూజింతు వల్మీక సం
 భవులన్ వ్యాసులఁ గాళిదాసముఖుల న్మత్కావ్యసంసిద్ధికిన్.

8

తే. ధృతి దురాచారమతి నేకదృష్టి వలన
 బహుపదార్థపరిజ్ఞానపటిమ లేక
 కర్ణకటుపుగ వదరెడు కాకవులను
 గాకవు లటంచు నెంచి తృణీకరింతు.

9

వ. ఇవ్విధంబున నిష్టదేవతానమస్కృతియును సకలను కవిజనపురస్కృతియును
గావించి సమంచితసకలరసానుబంధబంధురంబగు నొక్క మహా
ప్రబంధంబు సకళంకరాకానిశాకరకరనికరాన్గళగళితసుధారసధారామాధురీ
ధురీణవాగ్ధోరణినిబంధనంబుగఁ జెప్పం బూనియున్న సమయంబున
నొక్కవాఁటి శుభావహగరీయంబైన విభావరీతుర్యయామంబున. 10

సీ. మరకతంబుల యొప్పు మై నుప్పతిల నొప్పు
గోమువాఁ డెరినవ్వు మోమువాఁడు
వనజాతముల బింక మెనయు కన్గవ పొంక
మమరువాఁ డొక వింత కౌమరు వాఁడు
చికిలి క్రొంబగడంపు జిగిగుంపు రవణంపు
మోవివాఁ డెనలేని రీవివాఁడు
మిసిమి బంగరు చేల పసమించు కటి లీలఁ
జెలఁగు వాఁడు శుభాప్తి మెలఁగు వాఁడు
దివ్యకోదండశరకాండధృతకరాజ్ఞ
యుగమువాఁ డెన్నరాని సోయగమువాఁడు
జానకిలక్ష్మణుల తోడ స్వామి రాముఁ
డెలమిఁ గలలోన నా చెంత నిలిచె నంత. 11

క. కని విస్మయసమ్మోదము
రెనయ నృయభక్తియు క్తహృదయుఁడ నగుచున్
వినయస్థితి నల్ల జగ
జ్జనకున కే నతు లొనర్చి సంప్రీతుఁడనై 12

క. ఉన్నతతీ నన్నుఁ జూచి ప్ర
సన్నాననుఁడై సువారససదృశమృదువా
కోన్నతి శుకసప్తతి కృతి
చెన్నలర మదర్పణంబు సేయు కుమారా! 13

క. ఈవిధమున మా యనుమతిఁ
గావించితివేని సకలకవిబుధజనసం

జీవనమై నీ పంశము

పావనమై వెలయు మత్స్యపానుహిమాప్తిన.

14

ప. అని యద్దేవుం డానతిచ్చిన మహాప్రసాదం బని యంగీకరించి యత్యంత భయభక్తికరకమనమ్రశిరస్సుగ్గండనై సాష్టాంగనమస్కృతులు గావించి యానందబాష్పంబులుచిలుకఁ బులకాంకితగాత్రుండనై మేలుకాంచి యమంద కందశితానందనిష్ఠ్యందహృదయారవిందుండనై ప్రభాకర ప్రభావిభాసురంబగు ప్రభాతంబున సౌశీల్యాదిమాంగల్య హేతుకాల్యకరణీయంబులునిర్వర్తింపి నిరంతరనితాంతతంతన్యూనకాంతికాంతదంతురితద్వారబంధసందానితగంధ సింధురకరానీతశాతకుంభకుంభసంభృతాంభోవిజృంభమాణ ధారాభిషిక్తాంభోజ వాసినీసంవాసితంబును నిశాత్యంతాసమానశాసనాసమాగతరోలంబకదంబ విలంబమాన ప్రసూనమాలికాలలితనానాసూనచర్చనీయవర్ణవిచిత్రచిత్రాంబరవితా నవిద్యోతమానంబునుబృందావనాశించకళిందనందనీనందనోద్భానవల్లవసుందరీ సందోహానందవిహరమాణముకుంద క్రీడావీలాసచిత్రభిత్తి ప్రభాభాసితంబును వినూత్నరత్నకంబళాస్తరణోపరిభాగవిశ్వస్తప్రళస్తనిస్తులగాంగేయవిస్తీర్ణోదీర్ణ సూర్యపుటోపధానశయ్యార్థమణియంబును నటనటీగాయనగాయనీరాట్యసంగీత సందర్శనాకర్ణనోష్కంఠాయాతపురందరపురసుందరీసందోహ విభ్రాంతిక్ర త్సాలభంజికాపుంజితపలభీప్రదేశ ప్రభూషితంబును వేదవేదాంగాద్యనేకశాస్త్ర రహస్యవిజ్ఞానధురీణవిపశ్చిన్మోహూర్తి కసుకవిగాయకమంత్రిపురోహితవిలసి తంబును భరతిమతంగదత్తిలకోహలాంజనేయ శార్ఙ్గదేవమతాదివివిధభరతశాస్త్ర విశారదకుశీలవలలితంబును గమలరాగోపలఫలకాయమానమాతస్తూతనపల్లవోల్లసితతోరణాలంకృతంబును హేమవాలుకాచూర్ణరంగవల్లీవిరాజమానపాంగణ దేశదేదీప్యమానంబును సమంచితానవరతాగురుధూపవాసనావాసితంబునై విరాజిల్లు నాస్థానభవనరాజంబు వందిమాగధబృందంబు లందంద కైవారంబు సేయం బ్రవేశించి బంధుహితామాత్యసామంతజనంబు లభ్యర్థప్రదేశంబున వసియింపఁ బేరోలగంబున నుండి సముద్బటవీరభటరాహుత సంఘంబుల కొల్వు గైకొని భూసురాశీర్వాదభాసురమంత్రాక్షతంబు లుత్తమాంగంబునన్ ధరియించి విద్యజ్ఞనంబులకు నమస్కరించి స్వప్నప్రకాశంబు విన్నవించిన విన నవధరించి వార లిట్లనిరి. నీలనీరదళ్యామాకృతియగు రఘుపతి

ఉ. ఆరసికావతంసకుల మాతృసముదృవహేతుభూతమై
 దీరతఁ బాలవెల్లి జగతిం దగఁ దన్మహిమం బపారగం
 భీరఘనామసంభరజభీమబలప్రతిభాప్తిఁ గాంతు నం
 చారయఁ బాలవేకరికులాఖ్య వహించె నుదంచితోన్నతిన్.

20

ఉ. ఆమహితాన్యవాయవసుధాదిపు లచ్యుతగోత్రపాత్రులు
 ద్దామభుజాపరాక్రమవిదారితఘోరమదారిపీరులై
 భూమి భరించి రాన్యపుల భూతిమహోన్నతి నేలె భోగసు
 త్రాముఁడు తాడిగోళ్ళపురధామఁడు శ్రీ పెదయౌబళుం డిలన్.

21

సీ. తనమాట శకయుగంధరలాటన్యపవరు
 ల్వినియోక్తిఁ గడు గారవించి మెలఁగఁ
 దనకీర్తి దశదిగంతరపూర్తి నేవేళ
 నిండారు పండువెన్నెలలు గాయఁ
 దనదాటి రిపుమహిధవకోటి కద్రుగ
 హ్వరకుటిరముఁ గాపుర మమర్చఁ
 దనదాన మర్థిలోకనిదాన మనఁ గర్జ
 భుజరామరాగవైఖరులఁ బొసఁగఁ
 దనమహోగ్రప్రతాప ముద్దండచండ
 భానుమండలి నొరయ సౌభాగ్యవిభవ
 రాజ్యలక్ష్మీసహాయుడై ప్రబలె రూప
 భావజనిభుండు పెద్దయౌబళ విభుండు.

22

సీ. రాయదత్తాశ్వవారణరత్ననవరత్న
 హారాంబరంబు లేయధిపుఁ డందె
 నశేరామరాజేంద్రబలవద్రిపులఁ ద్రుంచు
 కలని కేధీరుండు కర్తయయ్యె
 కదెరాకమునతెర్క-¹(మొదలుగా గల్గిన)
 బహురాజ్యమే శౌర్యమహితుడేలె

గురుదేవతాపాదరసరసీరుహార్చనా

పరత నేనిపుణుండు ప్రౌఢి గాంచె

నతఁడు వెలయు సమగ్రమహాహవోగ

సప్తతి సహస్ర చాపభృతైస్సృజితమ

¹ (దారిసత్కిర్తి సాంద్రుండు) తాడిగోళ్ళ

జలధిచంద్రుండు పెద్దయోబళవిభుండు.

23

మ. నరచక్రేఖల నెంచి చూడ హనుమన్నాగారిచిహ్నోఢ్యులై

పరబాణాసనచాతురిం గనిరి తత్ప్రాగ్భ్యు మెంతంచు దా

నరచక్రేశత రాయద తహనుమన్నాగారిచిహ్నోఢ్యుడై

పరబాణాసనచాతురిం దనరె నోబక్షోణిపాటుం డిలన్.

24

సి. క్రోడుగ తొమ్మదలైన గురుతర్కగామము

లృహిమఁ జెన్నగు భోగమండపములు

సరస గుబాళిందు వరధూపవాసన

ల్వివిధరాజాన్ననివేదనములు

కట్టాణిముత్యాల గట్టి చౌకట్ల జో

డరుడై న నవరత్నహారలతలు

కడుదీప్తి మెఱయు సఖండదీపజ్యోతు

లనుపమసుప్రసూనార్చనములు

మొదలుగాఁ గల్గు కైంకర్యముల నమరై

శ్రీకరుండైన భాద్రీ నృసింహమూర్తి

కెనయఁ బ్రబహ్లాదుఁ డీతఁడో యనఁగ భక్తి

గలిగి పెదయోబళేంద్రుండు వెలయ జగత్తి.

25

క. ఆ పెద్దయోబన్మపతికిఁ

గోపక నిద్వాస్వదంశుకుముదీభవదా

ఘోషాలసమదవదరి

ఘోషాలకుడైన నారశౌర జనించెన్.

26

1. ధాహితెంగాగనుద్రుండు (పూ)

సీ. సత్కలానిధియైన జై వాత్సకుఁడు రాజు
 చక్రపాలకమైత్రి సలుపఁ డనుచు
 జీవనం బొసఁగి రక్షింపఁ జాలు ఘనుండు
 చంచలాత్మకత గద్దించు ననుచుఁ
 దా భోగియై యనంతాభిధానుఁడు జగ
 త్ప్రాణాపహారియై పరఁగు ననుచు
 హంసాభిదై వతఖ్యాతజగన్మిత్రుఁ
 డురుపుణ్యజనవృద్ధి కోర్వఁ డనుచు
 జలజరిపు మేఘశేషసూర్యుల హసించి
 కాంచె నతచక్రభరణ మార్జించె ధైర్య
 మవనిఁ బాలించె నిర్జించె నరిజనాశి
 నారసద్గుణహారి శ్రీ నారశౌరి.

27

చ. నలనిభుఁడైన యోబవిభు నారన్మపాలుని యోలగంబునం
 గలిత సుగంధమాల్యవసనంబులతో నెలవైన వక్కులా
 కులె యొక రాయమన్నెదొరకుం దగఁ బెండ్లికిఁ జాలు నన్నచోఁ
 దెలియఁగఁ దద్దదాన్యత నుతింప ఫణింద్రునకైన శక్యమే.

28

సీ. తొలఁగినగతి సూడుదొరల ననాయాస
 వర్ధితదుఃఖాశ్రు వర్షములకుఁ
 గొలిచిన సరిమన్నె గురిపేరు తొనరించు
 పరదానధారాప్రవాహములకు
 నాశ్రయించిన భూసురాగ్రేసరులు సేయఁ
 దొడరిన సవనాగ్నిధూమములకు
 నిడిన సత్రముల నభీష్టమృష్టాన్నభో
 జనజనజయజయశబ్దములకుఁ
 దడిసి పరదలఁ బడియుండి కుడిచి బెగ్గ
 డిలఁగ నేమిటి కిందని తెలిసి దాఁటి
 యేడు వార్ధులు గడవెళ్ళ నీఁదె నొరఁ
 నారవిభుని యశఃకాంత నడత వింత.

29

క. మేరుగిరిధైర్యనిధి యా

నారన్యపాలకుఁడు గనియె నయమార్గగుణో

దారుల వరవీరయశో

హారులఁ దొమ్మిందు సుతుల నతులితమతులన్.

80

క. ఆరమణీయయశోవి

స్తారులలో వినుతిఁ గాంచె సకలధరిత్రీ

భూరితరభారవహనో

దారభుజప్రబలుఁ డోబధరణిపుఁ డవనిన్.

81

సీ. వరదానవాగ్దైత్యవముల నీడనవచ్చుఁ

గర్జతో శేషద్వక్తృత్వతోడ

నంగసౌందర్యశౌర్యముల జోడనవచ్చు

మారుతో గిరిజాకుమారుతోడ

సులలితైశ్వర్యబుద్ధుల సాటి యనవచ్చు

భవునితోఁ గమలసంభవునితోడ

కలితసాహిత్యకీర్తుల సరియనవచ్చు

భోజుతో నిర్జితాంభోజుతోడ

ననుచుఁ దను గీర్తనమొనర్చ ననుపమాన

మాన¹(సౌజన్య సుగుణ) సన్మానదాన

ధర్మగుణముల శోభిల్లు లాడిగోళ్ళ

నారనరపాలు నౌబళనాయకుండు.

82

చ. వననిధి మేటిదానమున వారిధీకన్న మనంబు పెద్ద జీ

వనధిపయోధరంబులకు వాఃపతి బాటు సముద్రవారివా

హనమకరేంద్రసైంధవుల కబ్బుఁడు మిక్కుట మాపగాదిరా

ద్యనధరపాశభృజులజవైరుల కెక్కువ యౌబళుం డిలన్.

83

సీ. ఘనములై ముక్తిసాధనములై మౌనిపా
 వనములై పొలుపొందు వనము లలర
 శ్రుతులై పదార్థసంగతులై విలసదలం
 కృతులై విరాజిల్లు కృతులు దనర
 మురువులై మున్నీటిహరువులై చూడ న
 చెరువులై వెలయు బల్చెఱువు లొనర
 నయములై మణిహేమమయములై యుత్సవా
 లయములై మను సురాలయము మర
 ధరఁ బ్రతిష్ఠించి వెలసె సంగరధర్మోగ
 బహుళహాసహాసభికోపగహనదహన
 భీమరిపుభూమివిభుమనోభీకరుండు
 నారభూవరు నౌబళనాయకుండు.

34

క. ఆవసుదాధిపు పట్టపు
 దేవులలో సకలజలనిధిప్రావృతగో
 త్రావంయదీనరక్షా
 ప్రావీణ్యకళాపీఠ గాంచె బాలమ ధాత్రిన్.

35

సీ. మగనికి సకలసంపదలు గల్గ మెలంగి
 కమలయై నెగడె నీ కంబుకంతి
 ప్రజల సత్పుత్రుల పగిడి గన్గొని యన్న
 పూర్ణయై తనరె నీ పువ్వుఁజోడి
 యొర్పుగల్గి యొకింరయును గోప మెఱుంగక
 ధాత్రియై వెలసె నీ తరళనయన
 సుచరిత్రధర్మ మెచ్చో బాయ కల యరుం
 ధతియై రహించె నీ నలిననయన
 యనుచుఁ దనతోడి సతులెల్ల నభినుతించఁ
 బరఁగుఁ బరమపతివ్రతాభరణ మగుచుఁ
 దాడిగోళ్ళాబళక్షమాధవుని రాజీ
 భవ్య సద్గుణనికురుంబ భారమాంబ

36

క. ఆరమణీమణివలనన్

గారవమున నోబవిభుఁడు గనియెఁ గుమారున్

ధీరుని నవమన్మథశృం

గారునిఁ గరెమాణికేంద్రుఁ గరుణాసాంద్రున్.

37

మ. కరె మాణిక్యనృపాలుకీర్త్యుదధికిం గంజారితారాసము

త్కరము లేనము లింద్రదంతి జలనాగం బీశతాలాంకని

ర్జరమౌన్యావళి నీరుపాపగమి భాస్వద్రత్నసాన్వాది భూ

ధరము బ్రతన్నము లబ్జజాండములు మత్స్యాండంబు లయ్యెన్ ధరన్.

38

నీ. ఏవదాన్యుఁడు రాచుదేవరాయల సరి

గద్దెయ నొడ్డోలగమున నుండె

నేమనుజాధీశుఁ డితరనృపాలరా

జ్ఞస్థాపనాచార్యుడై చెలంగె

నేపరాక్రమవంతుఁ డెదిరిన శత్రుభూ

పాలుర నడవుల పాలుపటిచె

నే మహామహుఁడు శ్రీరామనామధ్యాన

నిష్ఠాగరిష్ఠప్రతిష్ఠ గాంచె

నతఁడు చతుర్భుజులయితకుతలభార

భరణవిభవప్రచురబాహుబలవిహారి

తాడిగోళ్ళాబళనృపాలతనయమౌళి

నీతిగీప్సతి కరియమాణిక్యనృపతి.

39

క. అల కరెమాణికేంద్రుని

బలుధాటికి నల్కి యవనపతు లందఱు న

వ్వలయాచల పశ్చాత్స్థలి

నిలువఁగఁ బాశ్చాత్యు లనెడు నియతి ఘటిల్లెన్.

40

. తాళి చొకళి కుంచె కాళాంజి చామర

ద్యయము ముత్తెఘఁ దుధావాహనము పి

రంగి కత్తి మొదలౌ రామరాయక్షమా
 వరదత్త బిరుదాంకవార మంది
 కదనభూతలభయంకరకర్తాగ్రసమ్మగ
 కరవాలహతరిపూత్కరుఁ డనంగఁ
 దాడిగోళ్ళన్యయోదధినిశాకాంతుండు
 కరియమాణిక్యభూకాంతుఁ డలరు
 నభయదానార్థనతవినుతావనీశ
 పాకబిల్లోచనానందబాష్పకణమ
 రందబంధురపాదారవిందుఁ డగుచుఁ
 జక్రవాళావృతాచలచక్రమునను.

41

క. ఆ కరెమాణికరాయ

శ్మాకాంతుని శాంత లమితకమనీయశుభ
 శ్రీకాంతలు సంపత్తు
 ద్మాకాంతలు నల్లు రెన్నఁ దనరుదు రెలమిన్.

42

తే. అందు లచ్చమ్మ లచ్చమ్మయగు గుణమున
 వలపురాచమ్మ రాచమ్మ కలిమి కెలన
 ధృతకురంగమ్మ రంగమ్మ పతిహితమున
 నా సుభద్రమ్మ భద్రమ్మ యాదరమున.

43

శా. శ్రీకృష్ణీకరెమాణికేంద్రుఁ డినధారేయుండు తేజోమనుం
 దాకాంతామణులందుఁ గాంచెను వసంతాధీశ రామాధిపుం
 బాకారిప్రతిమానవైభవయుతు న్నారప్రభు న్నారదా
 శ్రీకంఠాభయశోవిశాలుఁ గమరోర్విపాలు లీలాంగజున్.

44

క. అం దగ్రజుండు వెలయుఁ బు

రందరభోగాఢ్యుఁ డమలరమణీయశః
 కందశజితముక్తాహరి
 చందనమందారుఁ డన వసంతేంద్రుఁ డిలన్.

45

చ. సమరదిలీపుఁడై తగు వసంశస్యపాలుని కీర్తిశౌర్యముల్
సమరసధర్మమార్గజవిశాలవిత్తిరిమ నంటి జంటగాఁ
గమలభవాచ్చభానుకరకాంతిత యెంతని పంతగించె నా
క్రమకలధాతభూధరవికస్వరరూపము లేవు మీఱఁగన్.

46

క. ఆధన్యున కనుసంభవుఁ

డై ధాత్రి భరించి భీకరాకృతి రిపురా
ద్భూధరసంఘాతేంద్రా
ణీధవుఁ డన రామమేదినిధవుఁ డలరున్.

47

మ. సమరక్షోణిని రామభూవిభుఁడు భాస్వల్లీల ఖండింపఁ ద
ద్విమతాదీశ్వరకంతర క్తతదీసివేగాహతిక్షుబ్ధివా
ర్తిమహారావర త్తదీదుశుకముల్ ద్వీపక్షమాపాలనా
ర్థము గట్టించిన తోరణంబు లనఁగా రంజిల్లు నల్లిక్కులన్.

48

తే. ధాత్రి తనకీర్తి రంజిల్లు తాడిగోళ్ళ
రామభూపతి శ్రీరంగరాయదత్త
మత్స్యమకరధ్వజాధ్యుడై మధురధర్మ
భరణత రహించు రతిమనోహరుని కరణి.

49

సి. తన గుణలతికాకదంబకంబునకు లో

కాలోకనగ ముపఘ్నంబు గాఁగఁ

దన శౌర్యచండభానుని కరాతిధరాధి

నాథులు ఘాతసంతతులు గాఁగఁ

దన దానసంతానమునకు శుభ్రాంశుధా

మములు భాస్వత్ప్రసూనములు గాఁగఁ

దన కీర్తిబాలకు వనజాండకటాహ

మెల్లప్పటికి బొమ్మరిల్లు గాఁగఁ

బరఁగు రణరంగరంగదభంగజవతు

రంగసారంగయోధశతాంగధుతప

రాగపరిభూతభీతారిరాజచయుఁడు
తాడిగోళ్ళపురీరామధరణివిభుఁడు.

50

మ. ధర రామక్షితిపాలు సెల్వున వసంతత్యాగకాలంబునన్
వరమాణిక్యపు రాసులెల్ల భటవిద్యద్యావకుల్ వచ్చి యం
దఱు నొక్కుమ్మడిఁ గొల్లలాడి కొనిపోఁ దచ్చేషముం దా నిజో
దరమం దుంచుక రత్నగర్భయను ప్రోద్యతస్సంజ్ఞచే మించదే.

51

క. ధామనిధితేజుఁడగు నా

రామన్యపాలకుఁడు శరవరాభూతమహా

భీమరిపుస్త్రోమవపుః

స్థేముని రఘునాథవిభునిఁ జెల్వుగఁ గాంచెన్.

52

సీ. తన సదాచారంబు తన సదాచారంబు

సరణి నానాఘనోత్సవ మొనర్పఁ

దన శుభాలోకంబు తనశుభాలోక మ

ట్టతిలోకబాంధవోన్నతి ఘటింపఁ

దన కలావిభవంబు తన కలావిభవంబు

మాడ్కిని సర్వజ్ఞమౌళి నెనయఁ

దన సన్నిధానంబు తన సన్నిధాన మ

ట్టనవద్యతరనిరంజనత వెలుగఁ

బరఁగు యుద్ధధరిత్రీధృపటుపటహవి

జృంభనార్చదీదళితదిక్సింధురాళి

కుంభముక్తైఘగుంభితకువలయుండు

రామభూపాలు రఘునాథభూమివిభుఁడు.

53

చ. నరసుతమూ ర్తియైన రఘునాథన్యపాలుని కీ ర్తిసంఘ మా

హరిశరజన్మహంసభవహారివిలాసము తత్ప్రదాన మా

హరిశరజన్మహంసభవహారివిలాసము తత్ప్రతాప మా

హరిశరజన్మహంసభవహారివిలాసము ధాత్రి నెన్నఁగన్.

54

ఉ. ఆరఘునాథభూమివిభుఁ డంబరభూజసమీభవత్కన

ద్వారవకీర్తియై కొలువఁ గంసహరాంశభవుండు రామధా

త్తీరమణుం డనేకజగతీపరిపాలతఁ బూనె సద్గుణా

వారణలీల సర్వజనవర్జితదానకళాకలాపుడై .

55

క. ఆరామశౌరి శమ్ముడు

నారన్యపాలకుఁడు వెలసె సక్షత్రశర

ద్ధారాధరతారావర

హారామరతరుహిమాచలాంచద్యశుడై .

56

మ ఆరిపద్మంబులచే మహోత్పలకశోద్యద్వృద్ధి చిత్తంబులం

బరమాహ్లాదముఁ జెందవచ్చు మదిలో భావించి రేఱేఁడు భా

స్కరతేజుండగు నారభూవిభుని సచ్చత్రాకృతిం దాల్చి తా

సరిపద్మంబుల మైత్రి గన్గొనియె నాత్మాలోకమాత్రంబునన్.

57

సీ. సురసరిత్పురహరస్థిరశరద్ధసవయ

శ్వరనిధిచ్చవికనచ్చటులకీర్తి

మనరటత్పటహనిస్వనవినిర్దేశితశా

త్రవపురప్రకటవప్రనికరుండు

రణవిఖండితరిపుప్రభుగళస్రవదస్స

క్తతరసప్రకరహారితపయోధి

సలిలభృంజలజఙ్గలధికల్పకవిక

ర్తనసుతస్తవనీయదానయుతుఁడు

మన్నెమాత్రుండె నిజపాదమంజుకటక

ఘటితపటురత్నపటలవిస్ఫుటవిద్యుశ్య

మానమత్తారిరాజన్యమస్తకుండు

నారభూపాలుఁ డమితసన్నహనబలుఁడు

58

శా. ఆప్యధీవతి సోదరుండు కదురఙ్గాధీశవర్యుండు యో

షాపంచాస్త్రిఁ డనంతభూషణవిశేషస్ఫూర్తియుం బ్రాప్తల

క్షీపాలత్వముఁ గల్గి నజ్జనగజ్జశ్రేయస్కరోద్యోగుడై
దీపించున్ శివతేశవాంశజుఁ డనన్ దివ్యప్రభావోన్నతిన్.

59

సీ. పద్మాప్తపద్మాప్తపద్మాప్తతుల్యుఁ డే

మనఁడు సంపత్కృపాకలితరుచుల

హరిజాంకహరిజాంకహరిజాంకసముఁ డే ర

సానాయకుఁడు బలై శ్వర్మకళల

హరిరాజ హరిరాజ హరిరాజనిభుఁ డే నృ

పాలుండు శౌర్యోక్తిభక్తిరతుల

మకరాంకమకరాంకమకరాంకసదృశుఁ డే

మనుఁడు దానాకారగౌరవముల

నతఁడు గుణధాముఁ డభిరాముఁ డర్కధాముఁ

డమితజయభీముఁ డుద్ధాముఁ డరివిరాముఁ

డతులవైభవసుత్రాముఁ డనఁగ భద్ర

నాముఁ డలరారుఁ గదురభూనాయకుండు.

60

క. సంగరజయుఁడగు కదురన్న

పుంగవు వాక్కిర్తులలరె భూస్థలి హరజూ

టాంగనటద్దాంగరట

ద్భంగాభంగోత్థనినదధవళమృతులన్.

61

చ. హరనరవాహవహ్నిహరు లాకదురేంద్రుని కీర్తిదానశౌ

ర్యరసకృపావిశేషముల కల్గి కృశించి కురూపియై సదా

మొరయుచుఁ జాల నల్లనయి భూమిధరంబున మూలఁజుట్టి సా

గరమున విశ్రమింప నొడుగం దిరుగంబడియుండఁ జూడరే;

62

క. అమహిమాఘ్ననకు బురం

ధ్రీమణియగు కదురమాంబ దీనావనయై

శ్రీమెఱయ మహిని వర్ధిలు

తామరసాక్షునకు వార్ధితనయ యనంగన్.

63

సీ. తా రత్నగర్భాభిదానయయును విభు

నప్పుల జాయి మోయంగఁ జేసె

దాఁ గల్మి యొసఁగెడు తరుణి యయును నిజ

ప్రాణేశుఁ బసులకాపరిగఁ జేసె

దా జనకజయయు ధవునిఁ గారడవిలో

జనకవియోగా ప్తి నెనయఁ జేసె

దా ప్రామవతియయుఁ దనమనోనాథునిఁ

బునుక పేరులు దాల్చుకొనఁగఁ జేసె

నని ధరాదేవి నిందిర నవనికన్య

నచలజాతను నిరసించి యాత్మపతికిఁ

గీ ర్తితాభీష్టవైభవస్ఫూర్తు లొసఁగు

వదనజితపూర్ణశశిబింబ కదురమాంబ.

64

తె. పరమగుణశాలి కదురన్మపాలమౌళి

కదురమాంబికయందు శృంగారనిధుల

నందనులఁ గాంచెఁ గదురభూనాథు నిన్ను

వేంకటాగ్రణి నతిదానవిబుధమణిని.

65

చ. ఇననిభ తాడిగోళ్ళ కదురేంద్రుని శ్రీకదురావసీశ! నీ

యనుజుని వేంకటక్షితివరాగ్రణి నెన్నఁ దరంబె ధాత్రిపై

ననయముఁ దత్ప్రీతాపజలజాపునిచే వలయాద్రిరాడ్విలం

మన మగు శత్రుభూభుజులు గాంతురు సత్పథసౌఖ్యసంపదల్.

66

సీ. అనిమిషావాస సంప్రాప్తిఁ జెందని వారి

కనిమిషావాససంప్రాప్తి యొసఁగె

విషధరస్థలి నుండ వెగటైన వారికి

విషధరస్థలి నుండ ¹(వెగటు) చూస్తే

స్వస్థానవిహరణాసహ్యాలా వారికి

స్వస్థానవిహరణాసహ్య ముడిపె

దతమహాబలి ²(పదస్థితి) లేని వారికి

దతమహాబలిపదస్థితి గడించె

నార తొలుదొల్ల డాసి తొమ్మదిమి గదిమి

చించి చెండాడి గాసిఁ జేసినది యయ్య

విమతతతిపట్ల కదురభూపిభుని వేంక

టాగ్రణి కరాసి యెంత దయాంబురాశి.

67

చ. సరసతఁ దాడిగోళ్ళపురణాసనుడై తగు వేంకటప్రభుం

డరివిజయప్రయాణసమయాసకనాదపిఠాతతారకాం

బరమున కాత్మఖడ్గహరిమర్దితశాత్రవహ స్తిమ స్తకో

ద్దరుచిరమౌక్తికప్రతతి తారల పెక్కు ఘటించు నిచ్చలున్.

68

సీ. నవనవాగతశీతపవనవాగమహోగ్ర

దవలవావళి చేత చర్మ ముడిగి

తలతలావృతసుకోకిలకులాననగళ

త్కలకలారభటిచే గడు గలంగి

ప్రసవసారసితసారసరసాశనమత్ర

భసలసాధ్వసముచే భంగ మంది

స్మరశరాసనసముద్ధరశరాకులమన

స్మరసరాగముచేత శయ్య నొరగి

ధరణి నెఱిగింతు రీరీతిఁ దాడిగోళ్ళ

కదురవిభు వేంకటేంద్రుని కదనధాటి

కలికి దుర్గమకాననస్థలులఁ బడిన

యాతృనాథులపైఁ దమి నహితసతులు.

69

ఉ. శ్రీనిధి తాడిగోళ్ళ కదిరీపతి నాయని వేంకటక్షమా
జాని జయప్రయాణపటుసంభ్రమసంభృత భూరిభేరికా
ద్వాన మమ ర్త్యలోకవనితాజనము ల్విని నూతనప్రియా
నూనసుఖోన్నతుల్ గలుగునో యని యెంతును సమ్మదంబునన్. 70

ఉ. ఆయనుజుం డఖండ విభవాధ్యుఁ డమందముదం బొనర్చ నా
రాయణపుణ్యమూర్తివయి రంజిలి తీపు పుట్టె కళాశ్వత
శ్రీయుత తాడిగోళ్ళ కదిరీపతినాయక వేంకటాంబ య
త్యాయతకీర్తిపూరితదిగంతర పట్టపుదేవియై తగన్. 71

చ. అమితయశఃపయోధి కదురాధిపు శ్రీకదురక్షితింద్ర చి
త్రము విను మొక్కవార్త సమగస్థలి దుర్మదపద్విరోధిరా
ట్సుమదభవదృచుంకరభుజప్రవేళాసికరాసి సంహతి
న్విమతుల కంతర క్తము స్రవించి ద్రవించు మనంబు రంభకున్. 72

సి. మేఘంబు లేని క్రొమ్మెఱుగులు కుముదారి

లేని యెండలు వార్ది లేని బాడ

బములు సురాద్రిలేని మణిసానువు లర

జ్యములేని దావానలములు కొలను

లేని కెండమ్ములు మ్రానులేని చివుళ్ళు

గనిలేని కెంపులు మనసిజారి

లేని కన్మంటలై లీల నిండెను ధరా

స్థలి నొర యుష్మత్ప్రతాపరుచులు

దహనసహకారకారాజదర్పహరణ

రణమహాభీమ భీమాజ్జరమ్మకీర్తి

కీర్తితాలోక లోకై కకీర్తనీయ

ఘనగుణకలాప కదురేంద్రు కదురభూప! 73

క. తతరణమున నీ విమత

క్షీతినాథు లనంతధనముఁ జెందరె భయసం

యుతులై నతులై హతులై

గతకల్మష తాడిగోళ్ళ కదురస్పృహలా!

74

చ. అమృతము శీతభానుగత మన్నది కాదు తృణస్థితం బటం
చమలమతి న్వచింతురు మహాత్ములు కాదనిరేని నీ రిపుల్
రమణఁ దదా ప్తిమాత్రమున రక్షితులై మనుబెట్టు దా తి భూ
రిమహిత తాడిగోళ్ళ కడిరీపతినాయక లోకపాలకా!

75

సీ. తన పేరురంబు ద్రోక్కినవాఁడు సిగ్గుచే
సరిగాక తలలెత్త వెఱవ లేదొ
తన తలఁ దన్ని నిల్చినవాఁడు సామ్యంబుఁ
జెందలేక కృశత్వ మందలేదొ
తన వాలుజడల నుండు నది దీటుప రాక
బెట్టుగాఁ బెను మొఱ్ఱ వెట్టలేదొ
తను మోచి తిరుగఁ జొచ్చినది తుల్కము గాక
ఘనభయంబునఁ బూరి గఱవలేదొ
తాను సరిచనఁ దలఁచి నీధవళకిరీ
కెనయఁగా లేక సగమయ్యె నీకుఁ డతఁడు
వసుధ సర్వజ్ఞుఁడెట్లు సర్వజ్ఞమౌళి
కంజశరరూప కదురేంద్రు కదురభూప!

76

క. ధర్మగుణకలితమార్గణు
లర్మిలి నీచర్య లెంచ నలరితి మౌరా
ధర్మగుణ కలితమార్గణ
నిర్మథితవిపక్ష కదురనృపహర్యజ్ఞా!

77

సీ. కావ్యనైపుణి శబ్దగౌరవప్రాగల్భ్య
మధ్ధావనాన క్తి యతిశయోక్తి
నాటకాలంకారనయమార్గసాంగత్య
సాహిత్యసౌహిత్యసరసముద్ర

సకలప్రబంధవాసనసువాక్సౌధిమా
 నిర్వితచతుర్విధసత్కవిత్వధాటి
 లక్ష్యలక్షణగుణశ్లాఘ్యతాపటిమంబు
 నైమంటికపదానునయనిరూఢి
 గనిన నీకు నసాధ్యంబె గణుతిసేయ
 ధాత్రి శుకసప్తతి యొనర్పఁ దాడిగోళ్ళ
 మనకులకలాప కదురేందు కదురభూప
 చెలఁగి వాక్సౌధిచేఁ గృతీసేయు మవని.

వ. అని విద్యజ్ఞనంబు లాన తిచ్చిన నేను నమందానందరసభరభరితహృద
 యారవిందుండనై . 70

క. కుంభిన్యాత్మభవాకుచ
 కుంభపరీరంభణా త్రకుంకుమపంక్తి
 జ్ఞప్తంభితసంకుమదాగురు
 శుంభద్యక్షునకు భానుసుతరక్షునకున్ . 80

క. బంధురదశకంధరగ
 రేంద్రంధనతిద్గంధవాహపీతునకుఁ జటుద
 రాంధకహరజంధునకుఁ గ
 బంధాసురనిబిడతిమిరభాస్వంతునకున్ . 81

క. చండద్యుతినిభమణిమయ
 కుండలున కజాండభాండకౌదండకళా
 మండలపండితదనుజా
 ఖండలఖండనసమర్థమనకాండునకున్ . 82

క. భరేష్వాసనదళనా
 నర్గళదృఢబాహువీర్యునకుఁ బూర్వవచో
 మార్గచరిష్టుమునీశ్వరం
 పర్గప్రణతానివాన్యిచరచర్యునకున్ . 83

క. షడ్వదనజనకసుమనో

రాడ్విసుతచరిత్రునకును రాజధాత్ర

త్విడ్విజితాదిత్తునకు వి

రాడ్విగ్రహధామునకును రఘురామునకున్.

84

వ. ఆభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నా యోనర్పం బూనిన శుకనస్తతి యను
మహాప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన.

85

-: కథాప్రారంభము :-

క. వెలియు నలఘుప్రభావో

జ్వలుఁ డింద్రప్రస్థపురి నసామాన్యమహాః

కలితదృఢబాహుబలిని

ర్థితాహితరాజు ధర్మరాజు ధరిత్రిన్.

86

చ. అతఁ డొకనాఁడు నిండుకొలువై బలవై రిమహాన్నతి స్మరు
త్సుతుఁడుఁ గిరీటి మాద్రితమజు ల్లనదండన యుండి కొల్వ రా
జతతికిరీటకోటివెలసన్నతమంజుఁడీ పీఠుంజరం
జితచరణుండు ధర్మజుఁడు చెంత వసించిన ధామ్యు నిట్లనెన్.

87

క. తెలివిగల భూసురుండవు

కులగురుడవు మాకు మౌనికుంజర !¹ (యిట)మీ

యలఘుమతి నొక్క కార్యము

తెలియ స్వివరింపవే సుధీజనతిలకా !

88

ఉ. భామల చిత్తము లైలియ బ్రహ్మకునై న వశంబు గాదు త
త్కామితయత్నము ల్లిలంప దాత్రి విచిత్రము లండు కావున
న్నామది యేతదీయకథనంబు²వినం గడఁగె న్మహీసుర
గ్రామణి ! యానతిమ్మనుడు రాజబిడోజునితోడ వేకుకన్.

89

1. వినుమీ (పూ)

2. నెఱుంగుట శిచ్చగించెడిన్, తామనమింతలేక నెఱుంగం రగఁ దెల్పుము
భూసురోత్తమా ! వ. అనియు పాండవేయుండు అతివినయగంభీర మధుర
భాషణంబుల ధామ్యు సుద్దేశించి యానతిం దనిన.

వ. అప్పు డాధౌమ్యమహర్షివర్మ్యుండు సిరవధికకుతూహలధుర్యుండై (న ధర్మజున కి)ట్లనియె. శ్రీజనంబుల చిత్తంబులు లోకాతీతదుర్వృత్తంబులు తదీయకృత సాహసకార్యంబు లనివార్యంబు లగుట నిశ్చయం బిందులకు నొక్క యితి హాసంబు గలదు. తొల్లి మహాదేవుండు పార్వతీవరారోహ కతిరహస్యంబున నాన తిచ్చిన తెలుగెఱిగించెద సావధానుండవై యాకర్షింపు మని యిట్లనియె.

90

సీ. సౌదాగ్రతలకేళిజాగ్రన్మగేక్షణా

స్ఫుటదృశ్యమానేంద్రపురవరంబు

జగతీదిదృక్షభౌజగవర్గనిర్గమ

ద్వారాయితస్వచ్ఛవారభే

మబ్జినీకాంతఃసద్ధాంతీభవత్ప్రాంత

సంతతోదారకాసారవార

మిందిరాసుతభవ్యమందురానీకర

మ్యామోదకారణారామసీమ

యంద మగు మేరుమందరాహార్యమధ్య

తలమహిమండలమున నద్ధామభీమ

మేదురోద్భటభటసింహనాదచలిత

దిగ్గజవరంబు పద్మానతీపురంబు.

91

క. ఆనగరి నిర్విభవ పతి

భానగరిపుర దై న చిత్రభానుం డేలు

స్మానక మృదకరడమరుస

మానకరవ మరుల గిరుల యలుతం జేర్చన్.

92

మ కలలో నైనను బల్కి బొంకడు సమగ్రకోదమోధారిరా

ద్భలముం గన్గొని చీరికిం గొనఁడు దుష్పాండిత్యము త్నేరఁ డు

జ్వలదుజ్వలంభశుభాంగవైఖరుల లేప న్మూర్ఖునికెదద్బుడై

తలఁపం జొప్పడుఁ జిత్తభానుఁ డతఁ డేతన్మూర్ఖుఁడే చూడఁగన్,

93

ప. ¹వెండియు నన్న రేశ్వరుండు

94

సీ. చంద్రమతీనాథు చందాన నలునివై

ఖరీఁ బురుకుత్సుని గతిఁ బురూర
పునిమాడ్కి సగరులాగునఁ గార్తవీర్ముని
యనువున గయునట్టు లంబరీషు
పొలుపున శఃబిందువలె నంగుపోతికఁ
బృథుని భాతి మరుత్తురీతి భరతు
కరణి సుహృత్తుని హరువున రఘులీల
రామునిక్రియ భగీరథునిలేవ
శిబితెఱంగున మాంధాతచెలువమున య
యాతి²(జోక) దిశీపు మర్మాద రంతి
సరణిఁ బాలించి యలరు నాచక్రవాళ
వసుమతీచక్ర మమ్మహివల్లభుండు.

95

మ. ఆకలంకపతిభావతాపవిభవుం డారాజకంఠీరవుం

డొకనాఁ డంతిపురి న్నువర్ణవలబ్ధిప్రోస్మిలమై కెంపుమా
నికవుం బొమ్మల నొప్పు పెండ్లి చవికె స్మిలంపు తాగద్దియం
బికవాణీనికరంబు గొల్వ నుముఖాపి న్నిండుకొ ల్వుండఁగన్.

96

క. ఇటుకు వలిగుబ్బచన్నుల

యెటుకుం జవరా లొక ర్త “యెటుకోయవ్యా
యెటుకో” యని తనచందం
బెటుకపడంగా హజార మెలమిం గదిసెన్.

97

ప. అప్పు డప్పడంతుక తెఱం గమ్మహింద్రుండు పరిచారిశాసనంబుల వలన విని,
విన నవధరించి సమ్ముఖమ్మునకు రావించిన

98

1. అష్టావధానంబున నుండి యన్న రేశ్వరుండు

2. రీతి(పూ)

సీ. సవరనిపని వన్నెటవిక పిక్కటిలంగఁ

గులుకు పాలుబు గుబ్బలు చెలంగ
ముంజేతులను ముఖాంబుజమున నొకవింత
పొలుపు దెల్పెడు పచ్చబొట్టు లెసఁగఁ
గుఱుమాఁపు పయ్యెంటు చెఱఁగులో నిడుకొన్న
ముద్దుఁ బల్కుల చిన్నిబుడుతఁ డమరఁ
దరతరంబులనుండి తనయింట వెలయు పు
తడి¹ పైఁడి బుట్ట మస్తమున వెలుఁగ

బొమలసందున నామంబు భూతిపూఁత
నెన్నోసఁటఁ బుక్కిట విడెంబు కన్నుఁ గొనలఁ
గాటుక రహింప వచ్చి యా ఖ్యాతలేండు
చరణముల కోరగా మ్రొక్కి చక్కనిల్చి.

౨౭

క. ఇది దారికట్టు మొనక

ట్టిది కాంతావశ్యకరణ మిది నీ మది కిం
పొదపించు నో నరేశ్వర !
పదిలం బని తెల్చి కొన్ని బదనిక లొసఁగెన్.

100

క. తలఁపున నిది గారడ మని

తలఁపకు మాసింగఁ డల్లతఱిగొండ దరిన్
దలమోచి తెచ్చినవి యివి
తల నుంచుము పసిఁడి తాయెకల నుంచి నృపా !

101

వ. అని² విన్నవించిన యమ్మ త్తకాశీనీకరాంబురుహదత్తం బగు నయ్యత్తమ
దివ్యౌషధత్రయంబు రయంబునం గ్రహించి కరుణావలోకనపదుండై ప్రేయ
వినయగంభీరభాషణంబుల నిట్టలనియె.

102

కా. ఏయేభూములు¹ చూచినావె కొరవంజీ రూపలావణ్యరే

భాయుక్తిం దగు కొమ్మ లెందుఁ గల రీత్యామండలిన్ హావభా
వాయతైకవిలాస వైఖరుల² మే లందెవ్వరిం జెందు న
య్యాయావార్తలు దెల్పవే మది కమందానందశిముం జెందఁగన్.

103

వ. ఆనిన విని యితండు చతుర్విధనాయకానాయకుండును బహువిధశృంగార
శేఖరుండును సకలకలాధురంధరుండు నగునని తన మనంబున వితర్కించు
కొని యతని కిట్టనియె.

104

సీ. కల్కిచిల్కల పోల్కిఁ గనుపట్టు శృంగార

నటన గుల్కెడు తూర్పునాటి చెలులఁ

బులుగడిగిన ముత్యములఁ బోలి గరగరి

కలు వహించిన పాండ్యకమలముఖులఁ

జ్జితరేఖలఁ దారసిలు చక్కదనముల

రాజించు కన్నడరాజ్యసతులఁ

బగడంపు జిగి సొంపు తగు తనుద్యుతి పెంపు

నలరెడు యవనశీతాంశుముఖులఁ

గుందనంపు సలాకల యందమొందు

నంద్రకన్యల నిదిగాక యంగవంగ

కుకురుసౌవీరసౌరాష్ట్రకోకకుచల

విత లన్నియుఁ గనుఁగొంటి విను నరేంద్ర !

105

తే. దేవ! నవఖండమండల శ్రీవిజ్ఞంభ

మాణ మగు నివ్వసుదఁ గల్లు మానవతుం

వరుస నందఱఁ గనుఁగొంటి వారిలోన

రేఖ గల యొక్క చెలి నేర్పరింతు వినుము.

106

1. జొచ్చినావె, తిగ్గినావె 2. మే లి: చెవ్వరిం జెందునో, యాయా

3. మొందం దగన్, మింపొందఁగన్

ఉ. ఈ నగరీవతంసమున¹నే తగువైశ్యుఁ డొకండు శాశ్వత
 శ్రీనిధిగేహుఁడై మదనసేనుఁ డనం గలఁ డద్భుతైకశో
 భానవమోహనాకృతి ప్రభావతి వాని పురంద్రి యొప్పు నో
 మానవతీమనోజ! యసమానవయఃపరిపాకవై ఖరిన్.

107

ఉ. దాని మనామనమృతివితానకనద్దనకేశపాశమున్
 దాని లసద్భిసప్రసవదాశధశీచకితేక్షణంబులున్
 దాని సుగంధగంధిలసుధారసబంధురమందహాసము
 ల్మానవనాథ! మెచ్చుటకు మర్దు లమర్దులు నైన శక్తులే.

108

క. ఆ మృదులోరువిలాసం
 బామోహనముఖవికాస మాదరహాసం
 బామెడ యానడ యాజడ
 యామేని మెఱుంగు రంగు నలవియె పొగడన్.

109

సీ. భుగభుగవాసింపఁ బొసఁగు పుత్తడిబొమ్మ

మాటాడ నేర్చిన మణిశలాక

కలికిచేతల నొప్పు కమ్మక్రొవ్విరిబంతి

తగు జీవకళల చిత్తరువు ప్రతిమ

గమనశృంగారంబు గనుపట్టు లతకూన

కల దొలంగని తొలకరి మెఱుంగు

కరచరణాంగసంగతి గన్న శశిరేఖ

హావభావములఁ జెన్నలరు సరసి

యగునని గణింప వినుతింప²నలవిగాదు

దాని చరణాబ్జనఖరేఖితోను బోలఁ

గలరె యీలోకమున నున్న కాంతలెల్ల

విను మహీనాథ! ⁴యేమని విన్నవించు.

110

క. ఒకపాటి పేదసంసా

రికిఁ దగ దమ్ముద్దుగుమ్మ రిపురాణ్ణుజీమ
స్తకమకుటఘటితనవర
త్తుకళాచకచకితచరణునకుఁ గాక నృపాః

111

క. అని విన్నవించినంతనె

మనమున నుప్పొంగి వైశ్యమచిఁజూపమో
హనరూపరేఖవిభవము
విని విస్మయమంది మోహవిహ్వలమతియై.

112

తే. ఎఱుక వగలాడి కోరిన వెల్ల నొసఁగి

ప్రియవచోవైభవమ్ము గాన్పింపఁ బనిచి
కొలుపు చాలించి బోడిక ల్గొలువ నంతి
పురి నొకానొక మణిసౌధమున వసించె.

113

శ. అంతట నవ్వణిగ్వడుని యంగనమైఁ దమిహెచ్చి యమ్మహి

కాంతపురందరుండు రతికాంతధనుర్లతికావిముక్తడు
ర్ధాంతశరాశికి న్మదమరాశికిఁ జండతరాశి కెంతయుం
జింతిలి వేదనావళవిశిర్ణమతి నిర్విరహార్తి నొందుచున్.

114

సీ. చెక్కిటఁ జెయి సేర్చి చింతాకులాత్ముడై

వనిత నేక్రియఁ దెచ్చునని తలంచు

నిట్టూర్పు¹నిగిడించి నేఁ దయో శుకపికా

ర్భటి కోర్వతేనంచుఁ బరివరించుఁ

దనలోన తానేమొ తలయూచుకొని ²మెచ్చుఁ

గలవరించుచు బయల్గొనించుఁ

జితరువున నున్న చెలువంపుఁ బ్రతిమ న

ల్లదె ప్రభావతి యంచు మదిఁ దలంచు

నించువిలు వంచి విరితూపు లేర్పరించి
పచ్చవన్నియచిల్లబాబావజీరుఁ
దుల్ల ముల్లోలముగఁ జేయఁ దల్లడించు
రాజముఖమీఁది బాళి సారాజమౌళి.

115

ఉ. ఎప్పుడు చూడఁ గల్గునొకొ యిందుముఖీవదనారవింద? మే
నెప్పుడు విందునో తెలియ దేజవిలోచన కల్కిపల్కుఁ లిం
కెప్పుడు గొఱిలింతు నలయుంతి కుచ్చాదు లురంబుసోఁక? నా
కప్పుడు¹గాదె సౌఖ్యపద మందుటలంచు మదిన్ గణించుచున్.

116

క. ఉల్లము దెగడ ధర్మి
వల్లభుఁ డి ట్లున్నవేళ వనితామణులం
దెల్ల గుణంబుల కిరవగు
పల్లవియనుపేరు గలుగు చామ నుబుద్ధిన్.

117

సీ. వసుమతీశర్వరుఁ డున్న దెసఁ జూచి పావడ
చెఱుగున నెమ్మొము చెమట దుడిచి
సిగ పొందుగ నమర్చి చిన్నారి విడికెంపు
లాయెతు ల్పుట్టి కుళ్ళాయి వెట్టి
²చెవుల యొంటులఁ జక్క సవరించి ముక్తావి
చిత్రహారంబుల చిక్కు దీర్చి
కలపం బలండి బంగరు గట్టికమ్ముల
పలిపె దుప్పటి ³వలివాటానర్చి
కేలుదమ్మికిఁ గపురబాగాలుఁ బండు
టాకుమడుపులు నొసఁగి లోకాభిరామ
వార్త లొకకొన్ని నొడివి ⁴యప్పార్థివేంద్రుఁ
బలుదెఱుంగుల నలరించి పలికె నపుడు.

118

క. స్వామి యవధారు ¹మీమదిఁ
 గామించు మనోరథంబుఁ గడతేరెచ్చెద ²సిం
 కేమిటికిఁ జింత యన విని
 భామామకరధ్వజుండు పల్లవి కనియెన్.

119

తే. వై శ్యభామిని లావణ్యవై భవంబు
 విని విరహవార్ధి ³మునుఁగు న న్మనుష నెట్టు
 లంటు చేసెదో యమ్మచ్చెకంటి ననుచు
 నిచ్చక మొనర్చి యుడుగర లిచ్చి పనుప.

120

మ. చని యప్పల్లవి వై శ్యవల్లభుని భాస్వద్విష్యగేహంతరం
 బున వ ర్తిల్లు ప్రభావతిం గనఁ దదంభోజాక్షి రాజావలం
 బనసౌభాగ్యము గన్న ధన్యవు నను బాటించి యేతేజ నే
 మీ నిమిత్తంబో యటంచు నిర్మలసుధోర్మి వై ఖరం బల్కినన్.

121

క. నినుఁ జూడఁ గోరి వచ్చితి
⁴ననవుడు సంతోషమయ్యె నని ⁵మణిపీఠిం
 దను నిలుప రాజదూతిక
 యనియెఁ బ్రభావతికి సముచితాయ త్తమతిన్.

122

తే. ఎల్ల సౌభాగ్యములు గల యింటవెలసి
 మిగులఁ జక్కని వారిలోఁ దగినదాన
 వగుదు నీబంధుజనము నిన్నభినుతింపఁ
 గాఢపురము చేసితివి మేలు కమలగంధి.

123

ప. అదియునుం గాక పురాణదంపతులగు నీ యత్తమామల సుమతీహరదత్తుల
 నాదరించు నీవివేకంబునకు మెచ్చితి సాక్షాన్మనోజుం డగు నీమనోహరున
 కనుగుణంబగు సంతరంగంబునకు సంతోషించితి గురుబుధభాంధవదాసీజనం
 బులం బోషించు నీ మహత్త్వంబుఁ గొనియాడ శక్యంబగునే యని వెండియు

1. నీ మది 2. నే, నేమిటికి వంత; నీ కేమిటికి వంత వలదన 3. మునిగితి
 మనువు మెట్టు 4. ననవిని 5. మణిపీఠం, బున

సీ గుట్టుతో సంసారి మట్టునఁ జుట్టాల
 దనియింతు వని హరదత్తుతోడ
 ఘుఝురాల చల్లని కడుపుదానవు నీవు
 సుకృతశాలిని వంచు సుమతితోడ
 మదనసేనుఁ డనంగ మఱి నీకె తగు నెంత
 చెలువుఁడ వని దాని సెట్టితోడ
 విశ్వాసమున నింట వెలయు పాదెల్లఁ బూ
 నెద రంచుఁ దగిన బానిసెలతోడ
 నిచ్చక మొనర్చి హితవరియేపు సూపి
 చొరవ గల్పించుకొని పరిశుద్ధురాలి
 1వలెనె తాఁ బోనిచో సారె విలువనంపు
 మచ్చిక యొసర్చె నమ్ముడిమాయలాడి.

125

*

క. అంత నొకనాఁడు రజనీ
 కాంతశిలాఘటితవేదికామధ్యమునం
 గొంత తడ వుండి తగ నే
 కాంతం బగువేళ వైశ్యకామిని కనియెన్.

126

క. ఓ మధురవాణి నీమను
 వేమిటనుం 2గడమ గాక యెంతయు నొప్పెం
 దామనుఁడగు వాగ్వనితా
 కాముం డొకకొంత కొదవ గల్పించెఁ గదా:

127

వ. అది యెట్లంటేని

128

1. వలెను బోలేనిచోవారు తలచునంపు 2. గొడువలేక యెంతయు వెలయు

* వ॥ అది: యెట్లంటేని (పూ)

సీ. బింబోష్టి! నీ చంద్రబింబాననము వాని

¹(వెడఁగు)నోటను ముద్దువెట్టఁ దగునె

కాంత! నీ సిబ్బెంపు గబ్బిగుబ్బలు వాని

పరుసుచేతుల నొత్తిపట్టఁ దగునె

యబల! నీ కనకోపమాంగవల్లరి వాని

కఱకు మే నంటంగ నొఱయఁ దగునె

రామ! నీ మధురాధరప్రవాళము వాని

వికట దంతముల కొప్పింపఁ దగునె

కొమ్మరో! కుందనపుఁ గీలుబొమ్మ కరణి

నొఱపు గలదాన పీపు వానరమువంటి

మగనితోఁ గూడి రతికేళిఁ బొగులఁ దగునె

తగడుగా ధాత యీరీతి తగులు సేయ.

129

తే. తా ననుభవింప నేరక తగిన ఘనుని

దండ నుండంగ నీక నిధానమునకు

బూచి కామక యున్నట్లు పువ్వుఁబోడి

యెట్లు సంగత మయ్యె నీ కిట్టి మగఁడు.

130

ప. ఐననుం గొడువగా దిందుల కొక్క మహాపాయంబు విచారించితి వినుము

చ. వలపులజేసికి న్నవతువచ్చు విలాసము గల్గి యెల్ల వి

ద్యలఁ గల మేలిమిం దెలిసి యంగనలం గరఁగింప నేర్చి కో

ర్కులు సమకూర్చఁ జాలి కడుఁ గొండొక ప్రాయము గల్లువాని ని

స్తులతరభోగభాగ్యములు చొప్పడ నీ కొనగూర్తు మానినీ.

132

క. ఆతని వివరింతు విను నీ

మతికి న్నమ్మతి యొనర్చు మనరాజు జగ

ద్ధితసుప్రతాపభాస్య

త్రుతిభాభానుండు చిత్రభానుం డబలా !

133

1. వెడఁగు (పూ) వెగడు నోరున; వెగడునోరున వెడఁదవోరున

సీ. భావజ్ఞమౌళి¹ ధాత్రీవరారోహప

హస్తలై కై కబాహర్గళుండు

చల్లనిరాజు సాక్షాత్కారనవమోహ

వాంగసౌందర్యలీలాంగభవుండు

దాక్షిణ్యశాలి యౌదార్యధైర్యావార్య

సకలసద్గుణగణాంజ్ఞాపవరుండు

చేపట్టు గుంచ మక్షిణరంగదభంగ

శృంగారశాస్త్రప్రసంగలోలు

డమ్మహారాజదేవేంద్రుఁ డంతరంగ

మెల్ల నీ సౌమ్ముగ నొనర్చ నేమి తపము

చేసితివా? నా పలు కొకింత చిత్తగించి

తలఁపు నెఱవేచ్చు కొనవమ్మ! కలికికొమ్మ!

184

వ. అనిన విని సంభ్రమభయవిస్మయాక్రాంతం బగు నిజస్వాతంబునం గొంత
తడవు విచారించి శిదరస్మితప్రీడాభరంబు నీడుజోడాడ వదనారవిందం
బొకించుక వాంచి పంచశరశరప్రాయకటాక్షాంచలంబుల నొక్కించుక
దాంచల్యం బంకురింప నచ్చంచలాక్షి రాజదూతి కిట్టనియె.

క. ఏ నింతనాటి నుండియు

మానవతులలోన మిగుల మానవతిని నై

యీనాటికిఁ గడచితి నీక

నా నోచిన నోము లే మొనర్పం గలవో.

186

వ. అదియునుం గాక

187

1. ధాత్రీవరారోహ వి, హరస్థలై కబాహర్గళుండు 2. వలపు 3. విస్మిత
ప్రీడాభరంబులు నీడుజోడాడ.

తే. అత్రయుష మామ తలవరులై మెలంగ
మగఁడు పులిపంటివాఁడు నెచ్చగ యొనర్చు
నమ్మ! యే జెల్ల! యిక్కార్క మమరు పెట్టు
చాలు జాలింపు మీఁక నీ ప్రసంగమనిన. 138

వ. విని తదీయవచనంబున స్వప్రయోజనావకాశం బయ్యెనని తలంచి
తదనుగుణం బగునట్లుగాఁ బల్లవి యిట్లనియె. 139

ఉ ఎక్కడి యత్రమామలు? నిజేశ్వరుఁ డెక్కడ? వంశవర్తనం
బెక్కడ? 1 దొడ్డు కొంచె మను దెక్కడ? నో లలితాంగి! మోహము
నైక్కినఁ జక్కనయ్య నొకనిం బిగిక్కొగిటఁ జేర్చి 2 పెంపు సొం
పెక్కిని దేటిప్రాయ? మిడి యెన్నఁటికిం గలుగంగ నేర్చునే. 140

సీ. మగని ప్రక్కనె యుండి తగఁ జేరి జోకొట్టి
మోసపుచ్చని దేటి ముద్దరాలు ?
పసులగోడలనైన వసుధ నిచ్చిన లేక
యెక్క నేరని దేటి యెమ్మలాడి?
తలవరు ల్గనుఁగొన్నఁ దప్పు నొప్పు ముడించి
బొంక నేరని దేటి పువ్వుబోడి ?
దొరలు గడ్డింపఁ గల్గిరివార్త నిజముగా
నిర్వహింపని దేటి నీటుక తై?
యత్రమామల గృహకర్త లగుచు మెలగు
నట్టి శిష్యుల నెల్ల నో రదిమి గదిమి
పొంచి యుపనాథతోడఁ గ్రీడించి మించి
చక్కటికి దిద్దుకొనని దే సరసురాలు? 141

తే. అఁడుపుట్టునఁ బుట్టి యింతంతయైన
దిట్ట గాకున్న నది కడతేలు పెట్టు?

బేలతనమున నీ వెంత గోలవేసి

మాను మోబాల! యిక నిన్ని మాట లేల?

142

వ. అనినఁ బులకానుషంగం బగు నిజాంగంబు వలన నంగీకృతభావం బెఱింగింప నయ్యంగనారత్నంబునకు నంగనాచి యగు రాజదూతిక మఱియు మఱియు బోధించి చంద్రికాసక్తచకోరకంబునుం బోలె వైశ్ణభామ కెదురు చూచుచున్న రాజపుంగవునకుఁ దదీయకథావృత్తాంతం బెఱింగింప మఱి చను నెడ నవ్వణిగర్వరునకు దైవయోగంబున నతిదూరప్రయాణంబు సంభవించిన. 143

చ. తన యిలువేల్పులై మెలఁగు తల్లికిఁ దండ్రికి భక్తియుక్తి పం దన మొనరించి ప్రాణసమతం దగు పెంపుడు ముద్దుఁజిల్క నె మ్మన మరలించి విద్యుదుపమానశుభాకృతి నా ప్రభావతీం గనుఁగొని పోయిరాఁ దగిన కార్యముఁ దెల్పు నవీనదైన్యయై.

144

నీ. మలయు¹(బో) మధురాతిమధురాధరల వాడి

²(చెన్నారు) గోరు నీ చెక్కు మీద

నాను³(బో) రంగస్థలాబ్జగంధుల గబ్బి

మెఱుఁగు జందోయి నీ యరము మీద

మించు⁴(బో) కాంచికాచంచలాక్షుల వాడి

మొనపంటి గంటు నీ మోవిమీదఁ

జేరు⁵(బో) నెల్లారు నారీమణుల కెంపు

పసమించు టడుగు నీ నొసఁటిమీద

నింట నుండిన నీసౌఖ్య మేల గల్గు

ననుచుఁ గన్నుల ⁶(నీరార్చి) యక్కుఁ జేర్చి

⁷మోవి చిగు రంత గణిచి తాంబూల మొసంగి

పోయి రమ్మని పనిచె నప్పువ్వుఁబోడి.

145

1. చో (పూ) 2. చెన్నారి (పూ), 3, 4, 5. చో (పూ) 6. నూరార్చి (పూ)

7. మోవి చిగురంట నొక్క తమ్ముల మొసంగి (పూ—యతిభంగము)

క. ఈరీతి వజీర్వల్లభుః

1 హామాధిగ నోడబేర ముగిసె తతి న

వ్వారిజముఖి కంతుశరా

సారవినిర్హతజాతసంతాపమతిన్.

146

చ. మునుకొని మేరమీటు వలపుం దన ముంగల త్రోవ చూపగా

వెనుక రతీశ్వరుండు పదవే యని యెత్తులు వెట్ట నెమ్మడిం

బెనఁగొను లజ్జయుం బొడము భీతియుఁ దన్నరికట్ట నంతలో

నినుఁ డపరాంబుధి స్మృనిగె నీవెతలం గనలేని కైవడిన్.

147

తే దరమదిగ్భామినీమనోహరతరాంగ

రాగవైఖరి మణి సాంధ్యరాగ మెసఁగె

గుసుమితనవీనజాతీనికుంజరీతే

సుడుగణంబులతోఁ గూడ నొప్పె సభము.

148

చ. తగ నప్పు డజాండంబున

నిగిడె స్థాధాంధకారనిబిడచురీచుల్

జిగి కుందనంపు బరణి

న్యృగమదపంకంబుఁ గలయ నించిన కరణిన్.

149

మొదటిరాత్రి :

వ. ఆప్పు డయ్యెప్పులకువ్వుయగు ప్రభావతీసతి విలాసవతీరతీశ్వరుండగు

నమ్మహిశ్వరునితో ననంగసంగరవాంఛాతరింగితంబై తురంగలించు

తమకంబున.

150

సీ. నానావిధద్రవ్యనవ్యసంభారము

ల్లల గృహంబులకు బీగము లమర్చి

మొదవుల నన్నింటిఁ బిడికిన పాల్గొని

యొసరఁ దోడంటుతో నుట్టి బెట్టి

పనులు దీర్చిన తొత్తుపడుచుల ¹నిష్టాన్న
 తృప్తి నొందగఁజేసి ²యిండ్ల కనిచి
 యత్తమామలు సుఖాయత్తులై పవళింప
 మృదుపదఁబుల నొత్తి నిదుర వుచ్చి

జలక మొనరించి జిలుగు మేల్వలువ గట్టి
 కలప మలఁది మితాహారకలనఁ దేలి
 వీడియం బందుకొని యొక్క యూడిగంపు
 బుడుత తన వెంట నడువ నప్పుప్పువోరివి.

151

క. తనకుం బ్రాణపదంబును
 దన యనుగుం జెలియుఁ దనకు దైవం బుచ్చుచు
 దనరు తన రాజకీరముఁ
 గని యవ్వలఁ జనుట తగిన కార్యం బనుచున్.

152

తే. కనకమణిపంజరశుక్రాగ్రగణ్యుఁ జేరి
 కోరి యాత్మీయగాఢాప్రకార మెల్ల
 మెల్లమెల్లన దరహాస ముల్లసిల్ల
 నంతయును దెల్పఁ జిల్క యత్కాగ్రహమున.

153

క. కటకటఁబడి పక్షద్యయ
 పుటచలన మొనర్చి మిగులఁ బొగులుచు మదిలో
 నిటు నటు దెలియని చింతా
 కుటలస్థితి నింతి కనియెఁ గోప మెలర్చున్.

154

క. ఓ హరిణనయన! “స్వామి
 ! దోహ మిదంభార” మనుచుఁ దొలుతనె విబుధ
 వ్యాహంబు శివలుక వినమే!
 యాహ! యామా ⁴వినఁగ నర్హమె మాకున్.

155

ఉ. ఓ వరవైశ్యవంశకలశోదధి¹చారుహిమాంశురేఖః నీ
 వోపనివారి ముందట నయో! మగనిఁ గడకాక్ష్మద్రోచి నేఁ
 డీ వసుధేకునిం గలయ శివెంచితి వెట్టు; పత్నివతామణు
 ల్వాపులు పుత్తురమ్మ; తలవంపులు శిచేయుదురమ్మ జాతికిన్.

156

సీ. దశకంధరుని మోహదశ విచారించెనే

నకలజగన్మాత జనకజాత;

నహషభూపాలు మన్నన కొప్పుకొనియెనే

స్త్రీరత్నమైన శచీపురంద్రి;

యల సింహబలుని మాయలఁ జిక్కి చొక్కెనే

విపులసద్గుణమాన్య ద్రుపదకన్య;

శబరాధిపుని దురాశలకు లోనయ్యెనే

రతినిభాక్లతి భీమరాజపుత్రి;

తొల్లిఁటి మహాపత్నివ్రతల్ దుర్మదాంధ

కాపురుషు లంగభవశరాఘాతవికల

చిత్తులై తమ్ముఁజేరి యాచించినపుడు

సిగ్గు వోనాడుకొని రఁదే చిగురుఁబోడి;

157

ఆ. ప్రాణహాని మానభంగంబు నగు నన

కెంత పనికిఁ జొచ్చితే మృగాక్షి!

జగతి నీ మనంబు “తెగువయే దేవేంద్ర

పదవి” యనెడు సుద్ధిఁ బొదలఁ బోలు.

158

క. పతిభక్తి గలుగుసతికిన్

వ్రతములతో గొడవ యేల వటలు సుకృతముల్

పతిభక్తి లేని చెనఁటికి

వ్రతములు చను వేయి యొక్క వ్యభిచారమునన్.

159

వ. కావునఁ గులాంగనాతిలకంబునకుఁ గలకంఠీసముచితకృత్యంబు పాతివ్రత్యంబు
 నీవు వై పరీత్యంబగు ¹ ప్రయోజనం బాచరించితి విద్వైస నిహపరంబులకు
 దూరం బగుదు వని సుభాషితంబులు పచరించిన నవ్వచనంబులు కర్ణ
 పుటంబులకు జిలుగు టంపములుకుల పొలుపు దెలుపఁ గలికి యులికిపడి
 రూషేక్షణంబుల నాశుశుక్షణికణంబులు చిలుకఁ జిలుకం గనుఁగొనిన న
 పృతంగపుంగవం బక్కటా ! యిక్కురంగనయన కనంగ²తత్త్వంబు సం
 భవించె నీది సామంబునం గాని చక్కం బడ దని తలంచి లంబికాపలంబన
 మహాయోగి చందంబునఁ గొందొక తడవు నిశ్చలధ్యాసపరాయణంబై యుండి
 వెండియు నయ్యంగన కిట్లనియె.

160

క. వినవమ్మ భామినీమణి.

మనమున నీ కితరసంగమము ప్రియమైన

న్మును గొంతి కమలబాంధవు

నెనసియుఁ శిబాన మెఱుంగ నట్లనే వర్తిల్లమి.

161

తే. కాక తలవెట్టి గొని యల గౌతమాంగ

నామణి సురేంద్రు నొకనాడు నంటుచేసి

యాపదలఁ జెంది సకలలోకాపవాద

మొందు దెఱుంగవె ? యట్లు గాకుండ⁴వలయు

162

క. నీ పట్టు గలుగు వాడై

చేపట్టుం గుంచమైన చెలువుని నొకనిం

జేపట్టి రతులఁ దేరిక

యేపట్టున రాజు నిచ్చగించితి వబలా ?

163

1. ప్రయత్నం బాచరింపఁ దలఁచితివేని నట్లైన 2. శరబాధ సంభవించెనని తలంచి యిది 3. పున మెఱుంగనట్లు నిల వర్తిల్లమి 4. మనుమ 5. నిచ్చ యించితి (పూ)

సీ. రాజులు కుటిలసర్పమహోగ్రతరమూర్తు

లధరబింబము పంట నదుముదెట్లు ?

సార్వభౌములు చండశార్థాలసమచిత్తు

లించు వేడుకఁ గొంగిలిండు దెట్లు ?

కువలయాధీశ్వరు ల్దవహుతాశనకల్పు

లండ నుప్పొంగి పరుండు దెట్లు ?

నరవరేణ్యులు భద్రకరిమదాంధమసిమ

తెనసి ఒంధరతా ప్రిఁ బెరఁగు దెట్లు ?

చక్రవర్తులు మాననిర్వక్రవర్తు

లతులతరగాఢసురత వేళాతివేల

తాడనచ పేటము లొనర్పఁ దలఁచుదెట్లు

తెలిసి కలయిక లొనఁగూడ మెలఁగ వమ్ము.

164

క. వారల గుణానుగుణముగ

వారక కనుగలిగి నడుచువారల తెలిమిన్

శ్రీ రంజిలు జయ మొదపు ను

దారత నీ పదు నెఱింగి యలవడు మబలా :

165

వ. ఇతైఁగునఁ దత్తరంబులేక వర్తిల్లు మని విన్నవించిన

166

క. అభినవ వినీతివారా

విభవం బభిరామలీల వినుచున్న తఱిన్

నభము నభమైనఁ గనుఁగొని

యభగామిని ¹నాటి కరిగి యిలు సేరుటయున్.

167

వ. అంత నద్ధరాశాంతుండు తదనంతరకథాక్రమం బెట్టిది యానతిమ్మనుడు 168

తే. ఆవధరింపుము సకలరాజాధిరాజ

నతపదాంభోజః డగు ధర్మనందనునకు

సరసవై దికతొకికాచారవిహిత

హితకథారమ్యః డగు ధౌమ్యః డిట్టు అనియె.

169

రెండవరాత్రి

క. ఆగుణవతి మఱునాఁ డను

¹రాగా పిన్ రాత్రివేళ రమణీయకళా

భోగశుభాకృతి రతిసు

శ్రీ గురక న్రాజసేవ సేయుట తెలిమిన్.

170

చ. కలువలు కొప్పున న్నగుమొగంబునఁ గస్తురిబొట్టు పట్టుకు
చ్చలయును జంద్రకావి బురుసాపని వల్లయు మై రహింపఁగా
నలవడు మేల్ముసుంగు పయి నంగరుచిచ్చట తొప్ప నప్పు డా
దికలికి రమాకుమారు తురగంబు కడం దగఁ జేరె నంతటన్.

171

తే. చిలుక ముద్దులు చిలుక రాజీవనయన

ననునయించి వచించు నోయజల! స్వపకు

లేంద్రుఁ గిగదిసెద నని వచ్చుచే నెఱుంగుదు

నుటికి చనఁ దగ దితిహాస మొకటి వినుము.

172

మొదటికథ

క. అఁగ ననఁగా నొకపుర

మొనరుం జంద్రవతి యనఁగ నుద్యోతవిను

తనఖద్యోతనికేతన

మనకేతన⁴సౌధకనకకలశం బగుచున్.

173

1. రాగమతిన్ 2. లలన 3. గదియఁగఁ జను విధం జేనెఱుంగుదు, వెన చన
కుము ఇతిహాస 4. భుచిర (పూ)

తే. అన్నగర మేలు రత్నాకరాహ్వయుండు
 వికటమత్రాహితవిపాలుఁ డొక నృపాలుఁ
 డతని ¹నగరున నోడకాఁ డగుచు నొకఁడు
 వెలయు వసుమంతుఁ డను గౌర చెలువు మీఱ.

174

వ వెండియు నయ్యఖండతరసంపత్కుజేరుం డగు నతండు

175

శా. ఏ యూరం దన యంగడు త్నైఱయ నేయే బేరు లెందైన నా
 త్మాయత్తైకిధనంబు సంచిమొదలై యత్యార్జనం బొందఁగా
 శ్రేయఃకీర్తులు సంఘటిల్లఁ దను సుశ్రీ మించఁగా నిల్పె న
 య్యాయం బేర్చడఁ గోడికిం బడగ లెన్నైనం బ్రమోదంబునన్.

176

చ. వలసిన బేరము లైలియ వచ్చినవారును వాడు గల్గువా
 రలు మఱి గుత్తగొల్లలును రత్నపరీక్షలవారుఁ గార్యము
 ల్లిరిగిన ముంగిలీసుల ²ముఖంబులుఁ జొగట నుల్లసిల్లఁగాఁ
 గొలుపున నుండుఁ జూపఱలకుం గనుపండువు సంఘటిల్లఁగాన్.

177

క. ఈశయు విశంగయును బం
 గాశయు మొదలైన పేరు గల దీవులలో
 మేలైన సరకు లాతని
 కౌలున దిగుమాట నిజము కలవాఁ డగుటన్.

178

తే. అతని వలన మహిదేవుఁ డచట నొక్కఁ
 డలఘువిద్యాధురంధరుఁ డగు ఘనుండు
 తగుఁ గళావంతుఁ డనువాఁడు తలఁప నతని
 సరసవాక్యౌధి దొరలెల్ల సన్నతింప

179

1. నగరింట నొంటికాఁ డగుచు 2. ముఖములు (పూ)

సీ. హా? పుట్టించు నుద్యత్సుధారసధార
 లుప్పతిల్ల గవిత్వ ముగ్ధుడెంచు
 రక్తి గల్పించుఁ గర్జరసాయనము గాఁగ
 సమధికస్ఫూర్తి గీతములు వాడు
 యిం పొనర్చు ధరాతలేశ్వరవరసభా
 స్థలి సత్ప్రసంగవార్తలు ¹ఘటించు
²యద్భుతం బొసఁగు శబ్దార్థవైచిత్రీని
 బంధనకావ్యవైభవము నొడిపు
 నింతమాత్రంబై వాడు శ్రీమంతుఁడును ని
 లాంతశుభవంతుఁ డగు వసుమంతుఁ డలర
 దండ నొకవేళ నీతిసంధానశీల
 బుద్ధు లన్నియుఁ దెల్పు నప్పుడమివేల్పు.

180

క. ఈరీతి సకలధర్మవి
 చారుం డగు నతనిమాట జవదాటక య
 గ్గొర మనుచున్నఁ దన్నగ
 రీరత్నం బేలునట్టి నృపవరుఁ డెలమిన్.

181

తే. మంతు కెక్కిన యవ్యసుమంతు ననున
 యించి ప్రీయభాషణంబుల హితవౌనర్చి
 జలది కవ్వల దీవులఁ గల సమస్త
 వస్తువులు బొక్కసముఁ జేర్చ వలయు ననుడు.

182

ఉ. రాజొనరించు మన్ననకు రంజిలి యవ్యసుమంతుఁ డష్టది
 గ్రాజమనోభయంకరపరాక్రముఁ డాన్యపుతోడ నేన య
 వ్యాజిత దీవి కేగి కల వస్తువు లన్నియుఁ దెత్తుఁ బంపు మో
 రాజకులేంద్ర! యంచు సుకరంబున మున్ను వచించి పిమ్మటన్.

183

క. తన నగరుఁ జేరి సమధిక

దనదాన్యసుపుత్రమిత్రదారాలయమం

దనమైన కాపురం బిడి

యనువగునే విడిచి చనుట కని చింతిలుచున్.

184

ఉ. కాడుమెఱుంగు రాచిలుక కస్తురిపీఠ పదాబువన్నె బం

గారము రస్తు కుప్ప తెలిగంబుర వెన్నెలలోని తేట యొ

య్యారపుఁ డెంకి యందముల కన్నీటికిం దగు పట్టుఁగొమ్మ సిం

గారపు దొంతియైన కులకాంత నయో! యెడఁబాయ నేర్తునే.

185

తే. అనుచు మదిలోనఁ దలపోసి యడలు సంతఁ

జెంత నాసీనుఁ డగు కలావంతుఁ డనియె

దొరల చెఁగట వెనుకముందును దలంప

కాఝ్కడు వచింపఁ దగునె యే కార్యమైన?

186

క. మునుకొని తత్ప్రకృతంబును

దన శక్తియు దేశకాలధర్మము నృపువ

ర్తనమును రాజువ సంచును

గని మాటాడంగ వలయు గద సభలోనన్.

187

వ. ఇతెఱుగునం బ్రవర్తింపక, దైవయోగంబు వలనఁ బ్రమాదంబవి తలంపక,

రాజసన్మానంబునకు నుబ్బి తబ్బిబ్బుగాఁ బరచించిన భవద్వచనం బమోమంబు

గావింపవలయుం గాక నిర్లక్ష్యం బొనరించిన గొదవ యగుం గదా? సకల

జనశ్రేయస్కరంబును, స్వకీయజనజీవనాధారంబును, బహుప్రసిద్ధియునుం

గలుగునట్లుగా రాజోచితకార్యంబు నిర్వహింపు మని విన్నవించిన. 188

తే సమ్మదంబున వసుమంతుఁ డుమ్మలించి

కూర్చి బంధుల నందఱఁ గుస్తరించి

గోలయుఁ బతి ప్రతాదర్మశీల యగుచుఁ

బ్రాణపదమైన ముల్లాలి పట్టి జేరి.

189

చ. మది వెతఁ జెంద బేడిసల మార్కొను కన్నులు నీరుబుగ్గలై
 పొదలఁగ మర్మబిందుపరిపూర్ణతనూలత కంప మొందఁగా
 మృదుమధురోక్తి తొట్రుగొన మేలు కనంబడ వెచ్చనూర్పున
 మృదవతి నాదరించి వసుమంతుఁడు దా నలనాటి వేకువన్. 190

క. పరికరముల మంకెనలును
 బరిచారకు లరిది పనుల పట్టు గుడారుల్
 సరిబేరులైన గౌరలు
 దొరయం జన విప్రుఁ డతనితో నిట్లనియెన్. 191

క. చనుము బహుశ్రేయస్థితిఁ
 గని పునరావృత్తి మహిమ గలిగి శుభాప్తిన్
 మను మింకొక్కటి తెల్లెద
 వినుము మదీయప్రసంగ¹ వివశాత్ముఁడవై. 192

తే. ఆతిరయంబున నొకకార్య మాచరించు
 నతని యవివేక మఖిలాపదాస్పదంబు
 తెలిసి² సత్కార్యభాగవర్తిష్ఠుడైన
 ప్రాజ్ఞుఁడు కృతప్రలబ్ధసంపదలఁ బొదలు. 193

మ. అని పల్క నిన్ని యేతదర్థకృతపద్యం బష్ట తాళీదళం
 బున వ్రాయించి మెఱుంగుక త్తి యొఱిలోఁ బొందించి తా నత్తఱిం
 జని పొంతం గనియె న్మహానటజటారుటస్ఫురన్నిర్గళ
 ద్దనధారావతనప్రకంపితమహాఞ్శాభాగ భాగీరథిన్. 194

వ. కని యప్పు డప్పుణ్యతరంగిణిజలంబులఁ గృతస్నానదానాద్యనుష్ఠానంధై
 కృతకృత్యం డగుచు నచ్చోటు వాసి యిలావృతహిరణ్మయరమ్యకభారత

ప్రముఖబహువిధవర్షంబు లవలోకించి తత్తద్విచిత్రంబుల కాశ్చర్యంబంది
యవ్వలం గడచి నడచి యనేక¹దుర్గవర్గకాంతారమార్గంబు లతిక్రమించి
చనునప్పు డప్పురోభాగంబున.

196

సీ. స్వరునిష్ఠరాఘాతసంక్షోభమున కల్గి

మైనాకుఁ డెవ్వాని మఱుగుఁ జొచ్చె
మునికోపనిర్దూతమనతరై శ్వర్ణంబు

నగభేది కెవ్వాఁడు మగుడ నొసఁగె

సకలజంతువ్రాతసంరక్షణభ్యాతి

జలధరం బెవ్వానివలనఁ జెందె

సంపత్కటాక్షలక్షణకన్య నలరించి

దనుజారి కెవ్వాఁడు ధారవోసె

నతఁడు ముంగలఁ గననయ్యె నంబుచరకు

శీరముఖసత్వచటులసంచారజనిత్

బహువిధాభ్రంకషోర్మికాభయదముమము

మారవశ్రీకరుండు రత్నాకరుండు.

198

శ. అచ్చోటఁ గడలిరాయని

నచ్చుగ పీడించి కౌతుకాయత్రమతి

నైమ్మకొని చేర నరిగె వి

యచ్చరజనవినుతమైన యవ్వలి దీవిన్.

197

తే. అందలి విచిత్రవేషభాషాభిరాము

లగు పరంగుల తోడి నెయ్యమునఁ జిక్కి

చొక్కి బహువత్సరంబు లచ్చో వసించి

పిదపఁ బ్రభుకార్యభారంబు మదిఁ దలంచి.

199

సీ. నవవిధదివ్యరత్నంబు లేకుండులు

1 గోవలేజీ ల్పచ్చికుంకుమంబు

కస్తూరి వీణలు కజ్జుజవ్వాది క

స్ఫురము పన్నీరు చెంబులు పటిర

తరుల ఖండంబు లందలపుఁ గొమ్ములు జల్లి

సవరము ల్పాదరసంబు జాజీ

కాగ్గు యింగువ లవంగంబులు నోడపోఁ

కలు పంచలవణము ల్గంధకంబు

కొచ్చివేపులు మానిసి క్రోతు లాది

యైన వన్నియు నోడల కనువు పఱచి

కదలి దాఁటించి చెల్లెలికట్టఁ గదచి

యంత నెఱవేటి తనయూరి చెంతఁ జేరి.

199

తే. పటకుటీరాంగణములలో బహువిధైక

వస్తువులు కుప్ప లొనరించి వసుమతీంద్రు

చెంతఁ గానుక లిడ నెంచు నంతలోన

నంబుజవసీమనోహరుం డ సమించె.

200

మ. వసుమంతుం డపు డంతరంగజనితవ్యామోహభారంబున

న్యెసఁ బ్రాణేశ్వరిఁ జూడఁగోరి త్రిజగద్వీరుండు మారుండు తీ

ప్రసుమాత్రప్రహతిన్ హఠాహఠి యొనర్చుం దద్వియోగవ్యథా

వ్యసనా ప్తి న్నిలు పోపలేక విరహవ్యాపి న్నగం జెందుచున్.

201

చ. అడలుచుఁ దాళరాని విరహోర్తి మెయిం దురపిల్లు దాని కీ

ల్లడపస దాని బేడిస పిసాళి కనుంగవ దాని యంచరా

నడువుల దాని శిమోవిరుచి నాణెము దాని మెఱుంగు దాని ను

న్బెడఁగును శిగుబ్బ చన్నుగవ పెంపుఁ దనూలఁత సొంపుఁ జూడమిన్.

1. గొప్ప తేజులు పచ్చకుంకుమంబు 2. ముద్దువదనంబును దాని మెఱుంగు మోవి 3. దాని గుబ్బకవ

వ. వెండియు

208

మ. ముకురంబు బ్బును జెప్పగ లక్కలికి నెమ్మొమా మఱిం జందమా
 మకు మేలై తగు గుబ్బచన్నులకు తొమ్మా చాల దా కన్నులా
 వికచాబ్బంబుల నేలు నయ్యబల నివ్వేళ న్నిలోకింపకే
 నకటా: ¹యేగతి నైయవాడ నని మోహాకాంతచేతస్కుండై.

204

చ. నను నెడబాయలేని యెలనాగ వియోగభరాత్రి నిప్పుడే
 యనువున నున్నదో: నిజగృహం ²జెటు లయ్యెనో: యుండిపాటునం
 గనఁ దగు నంచుఁ దీక్షితరఖడ్గధరుండయి గూడవర్తనం
 బున వెనఁ జేరె నంతిపురముం దను నన్య లెఱుంగ నట్లుగాన్.

205

ఉ. ఆరసిక్కాగగఙ్గూఁ డపు డయ్యవరోధవిచిత్రకేశికా
 గారము సొచ్చి చొక్కటపుఁ గంకటిపై నొక మోహనాంగ శృం
 గారునితోడ దీపకళిక త్వెలుగ న్నిదురించునున్న య
 స్మీరజగంధిఁ జూచి యెద నెగ్గురనం గడు విస్మితాత్ముండై.

206

క. కనుఁగొనల నిప్పు బురలఁగఁ
 గనలుచు శివశివ యిదేమి కారణ? మెటులం
 గను వాడ? నేరితో నే
 మనువాడం? గొఱత వచ్చె నని చింతిలుచున్.

207

క. కాంతల నమ్ముదురే ధీ
 మంతు లిసీ సుతను శింతనుమాయామృగముల్
 హంతలు జగజంతులు నిను
 మంతయు లోకాపవాద మరయదు మదిలోన్.

208

1. యేక్రియ నిల్పువాడ నని యాశ్రయ త్తనుస్వాంతుండై 2. జెటు
 లున్నదో 3. లతలు (పూ)

మ. నిలువెల్లం గనకంబు ముద్దుపలుకు త్నిర్మిత్తుదాభిందువు
 తొలపుం జూపులు చంద్రికారుచు లటంచు న్నమ్మియున్నట్టు లి
 క్కలకంతు ల్బువి సాభిమాసలని వక్కాణించితిం గాని దో
 షలతాదోహదలై ప్రవర్తిలుట యోజం గాన లేనైతఁ గా.

209

వ. అని బహువిధంబుల వితర్కించి.

210

క. రెండొకటిగఁ గంటఁ గదా:

దండించుట నీతియో గదా! యని కడు ను
 ద్దండశరచండమతియై
 ఖండా యొఱ డుస్సివైచి కర మెత్తుటయున్.

211

తే. మునుఁ గళావంతుఁ డాసతిచ్చిన సుభాషి
 తము లిఖించిన చీటి దోర్దండచండ
 మండలాగ్రంపు తొఱలోన మాటియుండఁ
 గాన నది నేల వ్రాలుటఁ గని యతండు.

212

క. ఇది యేమో యని కేలం

గదియించి ప్రదీప్తదీపకశిక వెలుగునం
 జుడువుచుఁ బ్రాక్తనవిద్య
 తృప్తిదసీతిశ్లోక మగుట భావించి వెనన్.

213

తే. “అతిరయంబున నౌకకార్య మాచరించు
 నతని యవివేక మఖిలాపదాస్పదంబు
 తెలిసి సత్కార్యభాగవర్తిష్టుడైన
 ప్రాజ్ఞుఁడు కృతప్రలబ్ధసంపదలఁ బొదలు.

214

ప. అని యిప్పిధంబున గననైన దచ్చోకం బరసి నిజఃపూమణిం చిలకించిన

ఉ. మాసిన దీర్ఘ వేణి కుటుమూసిన చేలచెఱుం గలంక్రియా
వాసము గాని మేరు వసివాడిన ముద్దుమొగంబు గాంచి య
య్యో! సరసీదుహాక్షి మదయోగభరంబున నిట్లు భిన్నయై
గాసి వహించి యున్నదని కంది వెన న్యసుమంతుఁ డతఱిన్. 216

మ. మది నొక్కించుక శాంతి నొంది యొజులో మాద్యద్విరోధివృధా
స్పదశౌర్యంబగు వాలు సేర్చి సతి పక్షం జేరి నిద్రించు నీ
మదనప్రాయుడు నన్నుఁ బోలెన జగన్మాన్యైకరేఖాంగనం
పదఁ జెన్నొందినవార డిదేమి ? యచుచు న్నావించి తా నాత్మలోన్. 217

క. ఈనాఁ డయ్యెడు కార్యము
గానేరదె టే ఫటంచుఁ గడు నెమ్మచి న
మ్మానదురంధరుఁ డతఁ డా
స్తానస్థలమునకుఁ జనియె జలజాతముఖి : 218

ఉ. అంత లతాంతచాపలత యంగభవుం డపు డెక్కుడించె ద
తాఁకంత ప్రభాతమయ్యెనని కాంతనిశాకరకాంతమందిరా
భ్యంతరవ ర్తియై తపనుఁ డస్తగిరింద్రము పొంతఁ జేరు ప
ర్యంతము వేగి వేగ విహగ్రాగణి మోల వసించి వేడుకన్. 219

మూఁడవరాత్రి

క. కడమకథ నుడువు మనినం
బడఁతికి శుకలోకపట్టభద్రుఁడు తెలిపెన్
వడి నా ఘనుఁడు నిశీధిని
గడతేటి ప్రభాత మగుటఁ గని యవ్వేశన్. 220

వ. యథోచితసిత్యకృత్యంబగు సత్కర్మకలాపంబు సెర్వరించి తదనంతరంబ.

తే. లీల రత్నాకరుండు సింహాసనమున

నుండి తను బిల్వ బంప నమ్మండలేంద్రుఁ

జేరి నానావిధదీప్యపచిత్రదేశ

వివిధవారాప్రసంగము ల్విన్నవించి.

222

క. తెచ్చిన సమస్తవస్తువు

లచ్చపడ న్నమ్ముఖమున నలవడ నిడి త

న్మెచ్చి కొలువెల్లఁ బొగడఁగ

నచ్చో వివరింపఁ దొడఁగె చదివుం డలరన్.

223

రగడ:-

దేవ యవలోకింపు మీది తెలిదీవిఁ బొడమిన పద్మరాగము

పావనం బొనరించుఁ దను వనపాయరుచి నల పుష్కరాగము

తరుకుఁ దుమ్మెద తాళి కగునని తలపుమీ యీశాపునీలము

వెలఁదులకుఁ జేర్చుక్క తుద నొదవించు మురువగు నీ ప్రవాళము

గాప్పలగు చొక్కెలకని చేకొంటి మివె కట్టాణి పూసలు

చెప్పఁ జూపఁగ రాపు మక్కాసీమ వీ గుజరీతివాసులు

ఎత్తుకెత్తు మెఱుంగు కుండన మెచ్చి తెచ్చితి మీ సిరాజులు

హత్తి వాయు మనోజవంబుల నలరు నీ సామ్రాణి తేజులు

కుఱుచలై నను సచ్చమదమునఁ గొఱులు నీ యేనుంగు గున్నలు

దొరయ నొక పరిపాటి దొరలకు దొరక వీ విడికెంపు మిన్నలు

కలువడంబులఁ గలయ వివి చొక్కంబులగు కస్తూరి వీణెలు

తెలిసి వేయివరాల విలువలు దీర్చితిమి యీ రుద్రవీణలు

నిలువు నిలివెడు సోగవగపెన్నెఱు కివి సమకట్టు జల్లులు

పిలుపులను గడుఁ బ్రబోది సేయఁగఁ బెరిగినవి జవ్వాది పిల్లులు

గమ్మరని పన్నీరు తొలఁకెడుఁ గంటినే యివి గాజు పనఁటులు

చిమ్మి రేఁగెడు కప్పురపురవఁ జెందు నీ యేడాకు టనఁటులు

వహః దొంగక నిజిమై జనుచును నీ యందంపుఁ గొమ్ములు
 బహువిధములఁ జదువు నివిగో పంచపద్ధతులకు శుకమ్ములు
 పంచతోహపు గట్టి పరులకు భద్రమైనవి యివె పిరంగులు
 కంచు మించుగ నడవి మెకముల గడుము నివిగో బలునివంగులు
 అల్లనేరెడు వాగు జలముల నైనయవి యపరంజి లప్పలు
 మొల్లముగ రజతాద్రి కెనియై మొనయు నీ తెలివెండి కుప్పలు
 పట్టు పిడికెండు నెనయు జీచువు పట్టురవలివె జవిడికట్టులు
 యిట్టలపు రతివేళఁ గవకివ లెసంగు నీ బకదారి పిట్టలు
 చికిలి పుతడి క్రొత్త హడువులఁ జెందు నివిగో ¹ సూరెపానులు
 ఒకటఁ గస్తూరి మెకము లుండుట కొప్పు నీ దంతంపు బోనులు
 ఎనఁగ నన్నములోని వినముల నేర్పఱుచు నీ సింగిళికలు
 అనమశౌర్యదురీణులకు బిడుదందు రల్లవె హరిచె యీకెలు
 సొగసు పటికంబుల నమర్చిరి చూడు మీ సొగటాల చందము
 పగడముల నీలముల నిరుగడ బలము లవె చదరంగమందము
 గాలికన్నను వేగఁ జురుచుకనెవి యివె కొల్లారు బండులు
 మేలిమిగ రాహుత్తులకు నీయమించినవి సింగాణి విండులు
 త్రొక్కినారు పదేసి మణుగులు తొలుత నీ కుంకుమపు గోనెలు
 మిక్కుటపుఁ గస్తూరి వంపుల మించు పునుఁ గిడఁ దగిన పూనెలు
 మలయగిరికూటమునఁ గల వీ మంచి సిరిగందంపు మ్రాఁకులు
 తకుకుఁ దకుకున మించు నీవె సిద్ధంపు మగతా పిడుల బాకులు
 ఆనవా ల్లోలుటకుఁ దగు నీ యబ్బరపు నెలజాల గిన్నెలు
 పూని యుడిగ మొనర్చు నేర్తురు పొంత నీ యుడిగంపుఁ గన్నెలు
 తీవి నల ఖర్జూరములఁ బురడించు నల్లవె యొక పోకలు
 శ్రీ వెలయు గేదంగి జేకుల చెలువు గల వీ పండుటాకులు

224

క. అని గౌర పలుదెఱంగుల

వినిపించి యొసంగు వస్తువితతుల నెల్లం
 గొని యెంచుకొని నృపాటఁడు
 మనమున నుప్పొంగి సబహుమాన పొడిన్.

225

1. సూర్యపుటములు

చ. విడి గల కెంపుణా రవల వింతపను ల్గల తాళి వజ్రపుం
 గడియమ యి న్నుపాణుల చొకాటపు చొకళి కట్టు వర్గము
 ల్గడుఁ బ్రియమొప్పు నిచ్చి కుతుకస్థితి నవ్వసుమంతు నప్పు డ
 య్యోడయఁడు పంప నింద్రవిభవోన్నతుడై యతఁ డింటి కే గినన్. 226

తే. అతని పాణిగృహితి మోహనతరాతి
 రూపవిభాతి రతి రీతి నేవుఁ జూపి
 వెలయు గుణవతి తన ప్రాణవిభుని రాక
 కుబ్బి సంతోషరసవార్ధి నోలలాడి. 227

సీ పసుపు నల్లు భుటించి ప్రేరాణి నరరించె
 జిగి మేని కొక వింతసిగి జనింపఁ
 గడల రేఖ లమర్చి కాటుక దీర్చె వా
 ల్గడ్డుల కొక వింత కాంతి మెఱయ
 నిలువు టద్దము చూచి తిలకంబు దిద్దె నె
 మ్మొగమున కొక వింత ముద్దు గులుక
 జవ్వాది పద నిచ్చి క్రొవ్విరు ల్ముడిచెఁ బె
 న్నెఱి వేణి కొక వింత హరువు లెసఁగ

మఱియు నిలువెల్ల నొకపింఁక యొలుపు నెఱప
 నింటఁ గల చొక్కాటపు సొమ్ము లెల్లఁ దాల్చి
 వినయలజ్జాభయంబులు నెనయఁ బ్రాణ
 నాథునకు మ్రొక్కి నిలిచె నా నలిననయన. 228

తే. అంత నతిలోక¹చారితుఁ డగు సుపుత్రుఁ
 దతివినయభక్తితాత్పర్యయుతము గాఁగ
 హితబుద్ధాశ్రితగురువురోహితుల తోడ
 జనకు కడ నిల్చి సాష్టాంగవిసతి సేయ 229

ఉ. ఎత్తి దృఢాంకపాశః గదియించియు నిన్నటి యర్థరాత్రి నీ
చిత్రజూపుఁ డీ యబల చెంతఁ దమిన్నిదురింతు చున్నవాఁ
డిత్రటి నన్నుఁ జేరె భయ మించుక యేనియు లేక వీని చు
ర్వృత్తి సువృత్తు లే నెఱుఁగు పెట్టు లొకో? యని సంశయింపఁగన్.

క. కులవృద్ధు లప్పు డాతని

కళ యెఱిఁగి భవత్స్త్రియాజకాలంబున నీ

కులకాంతాతిలకం బీ

యశికచ నెలమనలియుండు టది యెఱుఁగవొకో?

231

తే. అంత నీశ్వరకరుణాప్రి ననుదినప్ర

వర్థనంబైన తద్గర్భవనధి వలన

నవతరించె నితండు నీ యౌరసుండు

కనుఁగొను మటన్న సంతోషకలితుఁ డగుచు.

232

క. సతి పాతివ్రత్యంబును

సుతుని గుణాఢ్యతయుఁ దెలిసి చుట్టపు నారల్

మతి సమ్మతించునట్లుగఁ

చతురుండై మెలఁగె నతఁడు సరసీశాక్షి!

233

తే. ఇతెఱంగున మన సెట్టి యింటి మీఁది

బాళినెను నినుఁజూచు బాళినెను

నింతలో వచ్చెనేని నీ వింట లెమి

కే మనుచు బొంకఁ గలవు పూర్ణేందువదన!

234

క. ఈ కథ వింటివిగద య

స్తోకమతిని దెలిసికొమ్ము సూత్రప్రాయం

బై కనుఁగొన నయ్యెడు కా

ర్యాకార్యము లని వచ్చింప నట్లు దేఁగుటయున్.

235

క. తొక్కలు విడిల్చి లావులు

ముక్కుకొన న్తువ్వి మోదమునఁ గంధరముల్
మిక్కిలి దిక్కు గనుంగొనఁ
గొక్కురొకో యనుచుఁ గోళ్లు కూయం దొడఁగెన్.

236

క. ముడిగెఁ దొగ లడఁగె తొక్కలు

విడిగెఁ బయోజమ్ము లడిగె వెన్నెల లటు గ్రుం
కడిగె నెల వడిగె గత్తిం
గడిగె మరుం డినుడు తూర్పుకడఁ బొడము నెడన్.

237

తే. అంత నయ్యింతి యంతయం తనఁగ రాని

పంతఁ దన యంతిపురిఁ జేరి కంతు నీశిత
కుంతహతిఁ గొంత గుండ్ సాయంతనా ప్తి
నెంతయు దురంతవిరహసంక్రాంతి యగుచు

238

నాలుగవరాత్రి :

సీ. మెఱుంగంచు కమ్మలు నిరసించి మితిలేని

వెల నొప్పు మణుల కమ్మలు ధరించి

నూల చేకటు లొక మూల వైచి సిరాజి

గనుపుల గళ్ళ చేకటులఁ దాల్చి

1(యక్కదే వ్యాధుల యతీతి) బొట్టట వెట్టి

పుత్తడి మెడ నూలి బొట్టమర్చి

చిటుత పొప్పళి రోసి సరిగంచు పసరు పొ

ప్పళి కుచ్చెల చెఱంగు వలువ గట్టి

సేస కొప్పునఁ గపురంపు చిత్రకంబు

గళమునఁ గుచ్చాదులను దక్కుగందవొడియు

శకళింగవంగమూర్జర

కుకురన్మపుల్లోలువ నిండు కొలువగు వేశన్.

245

ఉ. కొమ్ములు మ్రోయ మఁటితమకు త్వేస బోరుకలంగఁ బార్వ్యభా
గమ్ముల నల్లనల్ల ప్రజ గ్రమ్ముకొన న్వేస జాగిలంపు మొ
త్తమ్ములు ముంగల న్నడవ దర్ప మెలర్పఁగఁ జెంచు పాశెగాఁ
డమ్మునుజేంద్రు కొల్వనకు నచ్చెరు వందఁగ¹(వచ్చి) చెచ్చెఱన్.

246

తె కుఱుచవగ కేబుగవ మోడ్చి కోరసిగయు
గూడతొమ్మును మోకాళ్లు గూడ వంచి
కొలువుదొర లించుక హసింపఁ గువలయేంద్రు
చరణకంజమ్ములకు మ్రొక్కి చక్క నిలిచి.

247

సీ. నివ్వరిప్రాలు తేనియ పాలపండులు

కారెనుముల పెర్గు చాఱపప్పు

పునుగుఁ జట్టంబులు పునుగు కఱ్ఱ జవాజి

కమ్మకస్తురి పచ్చకప్పరంబు

నేకలంబుల కోఱ లేనుంగు కొమ్ములుఁ

బురుడు శింకలు పెనుపులుల గోళ్ళు

హరిచయ్యాఁకలు నెమ్మిపురి జొంపములు తెల్ల

సవరము ల్జల్లులు జాగిలములు

పికిలిపిట్టలు డేగలు బెట్టుడుతలు

పట్టుజిట్టలు ఘటిఘణాభద్రకుంభి

కుంభవరదంష్ట్రీదంష్ట్రీక కోటిగళిత

కళితము క్తాఫలంబులు కాన్కచేసి.

248

తే. సామి నా విన్నపము విని సారి వెడలి

యొక్క మఱి¹చెంత గడెతడ వున్నఁ జాలుఁ

బెండు బెండాడి మెకముల బెండు పటిచి

దేవరకు వేడ్క పుట్టెను దేవు నాన.

249

క. అని విన్నవింప విని య

మ్మనుజేంద్రుఁడు సబహుమానమహిమఁ బుళిందన్

బనిచి నిజాంతఃపురికిం

జని యాభేటకవిధానసత్పరమతయై.

250

సీ. పసరుపట్టు హిజారు మినమిన లులుతకా

లైలుఁగు టంగికి వింత యొలుపు సెంపఁ

గాశ్మీరపంకసంకలితాంగదీర్చితు

ల్కాప్పు దుప్పటికిఁ జెంగావు లీన

జాళువా జిగి జిరాసరిపెణల మెలుంగు

చిలుకతాకి నొక్క సిరి యొసంగ

సిగ తాయెతుల నిగ్గు జిలుగు తాపిత సన్న

సరిగ జంట కుళాయి కొలుపు నెఱప

నుడుటఁ గస్తురికేక వీనుఁ గిరిటి

పచ్చతా పొగులుఁ గృపాణి పాణి నలరఁ

బాదముల జీవదంతపుఁ బావ లూఁది

రాజకందర్పుఁ దంతఃపురంబు వెడలె.

251

తే. సరి దొరలు దండ నొరయ నాస్థానమండ

పమున నిలుచున్న యంతలోఁ బాదరసము

జోక గల తేజి నిండు సంజోకఁ జేసి

యెమట నటు దెచ్చి నెచ్చె సాహజి యొకందు.

252

క. మన మలరంగ నత్తురగముఁ

గని కను దమ్ములనె మ్రొక్కి కర్ణపుటరసా

యనసౌవిదల్లసాహా

నినదం బెనఁగంగ నెక్కి నృపుఁడు నిపుణుడై .

253

సీ. భేరిమృదంగశంఖారావములు మాగ

ధస్తవార్భటుల దిక్తటము లద్రువ

బిరుద కేతనపరంపరలు శిలోత్తాల

తాలవృంతములతో మేలయాడఁ

దెల్ల పావడల దీధితులు ముక్తామణి

చ్చతకరుచులపైఁ జొకళింప

సాంబ్రాణి పొగలు నిచ్చలపు ధూమ్రంపుఁ ది

త్తుల దుమారములతోఁ గలసి మెలఁగఁ

జామరద్యయచలనసంజాతవాత

కందళమ్ములు వదనారవింద ఘర్మ

కణము లడఁపఁగ వెడలె నల్గడలఁ గదియు

సేనతో నద్ధరాసునాసిరుఁ డంత.

254

వ. ఆఖేటసమయసముచితసముత్సాహసన్నాహబహువిధచమూసమేతుండై చను
నప్పుడు.

255

సీ. 1వంకులు గుదియలు వలత్రాళ్లు మ్రోకులు

2బిసలు మాఱమ్ములు పెద్ద విండ్లు

పచ్చకద్దెల³గురు ల్బలుతుపాకులు నెద్దు

లేనుంగులు సివంగు లిట్టిపోతు

4తొడిగ కుంపటు లాకుతడికెలు 5ప్రోగు త్రా

ళ్ళాడి గొడ్డండ్లు మవ్వంపు టురులు

పాడి గువ్వలు మోటుపలకలు పోటు గుం

జలు చిక్కములు నురు ల్జాగిలములు

1, వంకర వి. బిసలు మాఱమ్ములు 2. గురు 4, పిడుక (పూ) 5. మ్రోకు

జిగురుఁ గండెలు గాలపుఁ జివ్వ వెదురు
 లాదియగు సాధనఁబులు నలవరించు
 కొని మాటామాటి నడలతోఁ బినుఁగు తెల్లఁ
 గదిసి నడిచిరి యమ్మహికాంతు నఱుత.

256

వ. అప్పు డప్రతిభాప్రభావుండె .

257

సీ. మంజులద్రుమలతాకుంజపుంజస్థలీ
 ముటఁముటార్చబిలుతత్కటికులంబు
 బహుమహీధరగుహాగృహవినిర్మిద్రము
 ద్రాసీర్యమరుమ్మగేంద్ర వజ్రంబు
 గండమండల వినిర్గతగళద్గంధాను
 చరదరిప్రోల్లసత్కరిఁపుటాబు
 సరభసోద్ధతవరస్సర హతాహతభగ్గు
 ఖరవిషాణోగ్రకాసరబలంబు
 చండతరఘోరశార్దూలసంఘచటుల
 చంద్రమక్రమదృజ్మాత్రజాతహరిణ
 ధావనం బగు నొక్కమహావనంబు
 మన మలరఁ గాంచి చొత్తెంచె ¹జనవిభుండు.

258

మ. చకిలేభంబు సముద్యమన్మృగ మనాశ్వాసవ్యధాకీర్ణగం
 డక మత్కంఠహతాల్లుతద్గవయ మాఢౌకాయమాస్థలా
 వృక మాక్రొశనకృన్మృగేంద్రము రణదీభతృకృత్కృల ము
 త్సుకచిద్భావతరక్షుచై గహన మచ్చో మూర్ఛతం జెందఁగన్.

259

సీ. వడిగాలి వడి నిల్వ వసపోక బలితంపు
 సరిపెణ ల్గునియ వేసరక నిగుడుఁ
 బచ్చెడ నడలించు పర్యంతమును దాశ
 కతులరోషా ప్తి నిట్టట్టుఁ బెడఁగుఁ

బడియు నిర్వచియు సుప్రదియు నబ్ధిని చొచ్చి

కడుపులు చెదరఁ జీకాకు సేయుఁ

గటికి నెత్తురులతోఁ గండ లుర్లి పడంగఁ

జేరి పండుల పాలచేర్చు గలుచు

నేలికలు వెంట వెన నంట నేపు రేఁగి

కోపు మీటి జవోద్వృత్తిఁ గూడఁ బఱచి

యెందుఁ జొచ్చినఁ జొరనీయ కీడ్చి తెచ్చి

నలుగులను గూర్చె నొక కొన్ని జాగిలములు.

280

వ. ఆపుడు

281

తే. భటుఁ డొకఁడు వింటఁ జూలుకంటఁ బందినేయ

మిట్టిపడి మించు మెఱసిన ట్లదై చూటి

యది భయదఘర్షరారావ మడర నతని

రెండు తొడలును వెనఁ గత్తిరిలఁగఁ జంపె.

282

క. కొంతాన నొకఁడు జెఱ్ఱులి

గొంతానం గ్రుచ్చి మెచ్చుకొని తను దెలుపన్

పంతుకుఁ గడువని నొకఁ డొ

క్కింతయు బెదరక పిడెమున నెలుగుం బొడిచెన్.

283

క. బొటియ వడ వేపు లొక కిటిఁ

గఱచి కఱచి కూర్చె నపుడు కండలు ప్రేవుల్

మెఱయఁ దమ యేలికలకుం

గురి మేరయుఁ బా శ్శమద్దుకొను పొంకమునన్.

284

సీ. వల చెంగునను దాఁటి వడినేఁగు నొక లేటి

కొంకి కొంకక త్రొక్కి కూర్చె నొకఁడు

కలగుండు వడ రొప్పి గవినుండి కుప్పించు

పులిగుండె లవియంగఁ బొడిచె నొకఁడు

పాద హత్తుకొని సముక్తదవృత్తిఁ జను హత్తి

కొమ్ము లంటఁ బెకల్చి కొద్దె నొకఁడు

పేరెండ నొకకొంత నొ రెండుకొని యుండు

గండభేరుండంబుఁ గడిమె నొకఁడు.

వెండియు నొకండు నిశితోగ్రమండలాగ్ర

చందతరధార సుద్దండ శరభకాండ

శశగవయఖడ్గముల నెల్లఁ జక్కు సేయఁ

గండ బురులంగఁ గడుదులఁ జెందె నొకఁడు.

265

క. ఊరీతి వేటకాం ద్రని

వారణమృగపక్షికి నెల్ల వడిఁ దఱిమెడిచో

ధీరుఁ డల రాజచంద్రుఁడు

కోరుకు తెసకొలుప సుభటకోటుల కంచెన్.

266

మ. పులులం ద్రుంచి కడుండులం దునిమి దుప్పు బ్బుగ్గునూచంబుగాఁ

బొలియఁజేసి వరాహసంఘముల రూపు ల్మాపి సింగంపుగుం

పుల నెల్లం దెగటార్చి యేనుఁగులతోఁ బోరాడి భల్లూకమం

దలి నిట్టట్టొనరించి యుండునెడ దండ నివ్వస్మయం బందుచున్.

267

ఆ. ఒక్క నక్క వల గతుక్కునఁ గొఱికి తా

నవలఁ జనఁగ వెంటఁ దవిలె బలము

వసుధ నక్కఁ గన్న వాడెల్ల వేటకాఁ

దనెడు వార్త నిక్క మయ్యె ననఁగ.

268

వ. అట్టియెడ

269

ఉ. కోఱలు చప్పరించి కనుగొల్కుల నిప్పుక తొల్క నల్కమై

బోరున రొప్పి పైఁ బడిన పోతరపుం గిటి నొక్క కేలున

నోరట బిగ్గఁ బట్టి దృఢముష్టిహతి న్నడి నొంపఁ జూచి కే

ల్లారుఁ డాతె నమ్మెకము జాగిలము తెల్లన వెంట నంటఁగన్.

270

ఉ. హాళి నృపాలమౌళి చతురంగబలంబుల ప్రాపు గోరకే
చాల పరాక్రమించి జవసైంధవము న్వడిఁ బోవ నూకి త
తోక్తలము వెంట నంటి చన ఘోరవని న్వెస మాయమయ్యెఁ గాఁ
బోలు ననంగ నమ్మైకము పోవుటకు న్మడిఁ జింత నొందుచున్.

271

క. మును వెనుక తెలియ కత్తటి
వనమండలిఁ దిరుగు నతని వరవీరభటు
ల్పనుఁ జూడుఁడు ననుఁజూడుం
డను వారలు వెంట నంట నర్హులు గామిన్.

272

సీ. దుర్దమసమ్మర్దకర్దమస్థలములఁ
జనరాక మదసానుజముల డించి
చటులనికుంజపుంజములఁ గాలాడని
కతనఁ గంఠాణసంఘముల నునిచి
తందోపతండమై గందోపలము లుండు
పథములందుఁ గొలారు బండ్ల నాఁగి
వంకలౌ నవివంక లంక మల ల్లాట
సమకూడమికి నందలములు డిగ్గి
దారి తెలియక ఘోరకాంతారభూమిఁ
జెట్టు కొకఁ డైరి యారాజసింధురంబు
పొలుపుఁ గనుగొన వలసి యుమ్మలక వొడమ
నక్కడక్కడ సామంతు లరసి యరసి.

273

క. కలగుండువడి పొలంబున
నిలువం బడి మ్రాకు లట్లనే యున్నతఱిన్
జలరుహబాంధవుఁ డస్త్రా
చలిఖరముఁ జేరె నంత సజ జనించెన్.

274

సీ. కకుబజ్జముఖులకుఁ గన్పూరిపూతలై

భూభృదౌఘముల కంబుదము లయ్యె

భూరిమోరారణ్యములకు గజంబులై

యారామములకుఁ బికాకు లయ్యె

హర్మ్యపంక్తులకు నిర్మద్ధామరేఖలై

వరనదంబులకు శైవలము లయ్యె

భవనంబులకు నీలి పట్టుమేల్కట్టులై

కొలఁకుల తెలదేటి గుంపు లయ్యె

ననగ సకల జగద్భీషణాయమాన

లీల వన్నియలను నొక్క నీలి మ్రింగె

ననుట నిజమై యశేషవర్ణాంతరములఁ

గప్పుకొని యొప్పు చిమ్మచీకటులు నెఱసె.

275

వ. అంత

276

చ. పరువడి భేకము లొఱయఁ బ్రాగ్విశనుండి కడంగి తెమ్మెర

ల్పిరయఁ దక్కుటంచు నడునింగిఁ గడు న్మొఱయన్ ఘనౌఘముల్

తఱచుగ దక్షిణం బొరయఁ దత్క్షణక్షణము ¹ల్లజించి నేఁ

డరయ మహాగ్రవృష్టి గురియంగలదంచు నృపాలుఁ డెంచగన్.

277

సీ. గళదనర్గళగళధళదుద్ధతద్దను

ల్గలకొట్టి మండూకములు చెలంగ

ధగధగత్ప్రజ్వలత్ప్రటతట్టితికాళి

మిసమిస ల్మొఱసి యాకనము నిండఁ

జిటచిటార్పటిసముద్భటనిరాఘాటనం

ఘటనమై కరక లొక్కటను రాల

²ఘుమఘుమారావసంకులకులాచలగుహ

కుహరమై పెనుగాలి గుంపు వీవఁ

1. ల్గళహించి 2. ఘుమఘుమంఘుమరవాకుల కులాచలమహా, కుహరంబు పెనుగాలి గుంపు దీర.

బెళపెళారని బెడిదంపు పిడుగు బురం
 ఘనఘనాఘనసంఘము ల్గ్రమ్ముకొనఁగ
 ఝల్లుఝల్లునఁ బెనుజల్లు చల్లుచుండ
 బోరుబోరున 1వర్షంబు ధార బురిసె.

278

వ. వెండియు నయ్యఖండతరదారాపరంపర లొండొండ మెండుకొని వసుంధరా
 మండలంబు బెండుపడఁ 2గురియుచుండ మహీధరశిఖరశిఖాభ్యంతరంబులం
 బాదు బురలి పడు బృహచ్చిలాతండంబులమహారావంబునకు గహ్వరీస్థల
 సింహకిశోరంబులు గర్జించు కహకహారావంబులకు వెఱవక యక్షిణమహా
 నిక్షేపసంరక్షకబ్రహ్మరక్షిగణంబుల దురాక్షేపణంబులకు భీతిలక శాకినీ
 దాకినీప్రముఖబహువిధభూతబేతాశగణంబుల కోలాహలంబులకు శంకింపక
 యమృహారాజమారాండండు కరాగనిశితకౌక్షేయకంబు నొఱవెఱికి
 జళిపించినం బొడచు ధగద్దగాయనానప్రభాపటలంబులకుఁ దోడు సూపు
 విద్యుల్లతానికాయంబుల వలనం జెట్టు గుట్టల సందులం దెరువు కనంబడ
 నకుఁగ్రుఱంగట నొక్క వటమహామహీరుహంబుం జేరం జని.

279

ఉ. ఆన్యపపుంగవుండటు మహాతరుమూలము దాసి తేజి నెం
 తే నికటోర్వి డిగ్గి సముదీర్ఘపరిస్ఫుటఖడ్గపాణియై
 తా నపు దేవున “న్విపదిరైర్య మథాభ్యుదయే శ్శమే”తి వా
 రానిపుణస్థితిన్ ధృతిధురంధరుడై యొకఁ డుండె నెమ్మదిన్

280

తే. ఆదిగర్వేశ్వరుండైన యప్పిభునకు
 మానుపడి మేను బహుతరగ్లాని నొంది
 కన్ను గూర్కెడు నంత నగ్గహనభాగ
 మేలు బేతాళుఁ డతిదుర్నిరీక్షుఁ డగుచు.

281

1. వర్షాంబుధార లొరసె 2. గురియునంత

(5)

క. 1 ఆనరప్రచార మమితం

బనుపమగాఢాంధకార మతి ఘోరతరం

బనదగు మత్సంతారము

గన నోవునె నుదుటఁ గన్ను గలవాడైనన్.

282

ప. అని యనేకరోషానలజ్వాలాభీలవికటికృతభ్రుకుటిలతాకుటిలవదనుండగుచు
నచ్చొటికిం 2 (గదిసి యతనిం) గనుంగొని తనీయావయవంబులం గననగు
సార్వభౌమముద్రికాముద్రితంబులైన సాముద్రికంబుల నిరీక్షించి సకలశుభ
లక్షణలక్షితుం డితం డెవండో యని తన మనంబున వితర్కించుకొని
స్వకీయానుచరులతో నిట్లనియె.

283

ఉ. ఈ సుకుమారదేహుఁ డిపు డీవని నుండ నుపేక్ష చేసి నన్

దోసము వచ్చు మీ రితనిఁ దోడ్కొని పోయి విచిత్రత్నరత్నశో

భానుమైన యొక్క నృపహర్మ్యమునం బవళింపఁ జేసి సం

త్రాసము చెందకుండఁ గొనిరంప ప్రభాతము వచ్చునంతకున్.

284

ప. అని నియోగించిన నంగీకరించి యతనిం గ్రహించుకొని తఱియపరిచారకు
లాక్షణంబ శాంబరీవిడంబనంబునం గురురుకరూశకాశ్మీరమగధమత్స్యమాళవ
మహారాష్ట్రసౌరాష్ట్రాదిబహువిధదేశంబు లవలొకించు చున్నంత నక్కకింగ
మహేమండలంబున

285

క. కడిక మనదగు నొకానొక

పుటభేదన మహితహృదయపుటభేదనమై

కటకలితదానధారా

స్ఫుటకరకరటీసహస్రములఁ దనరారున్.

286

1. ఆనరప్రచారరహితం 2. గదిసినతనిం (పూ) 3. విచిత్రరత్నశో,

భానితమైన

క. అందు వెలుగొందు నయనా

నందంబగు రాచనగరు నముచిభిదుపలా

మందపరిస్పందరుచిం

గ్రందుకొనిన సౌధ మొకటి గని యాలోనన్.

287

చ. చికిలికిరీటిపచ్చల రచించిన చిల్కలకోళ్ల నందమౌ

సకినెల పద్మమంచమున శయ్యపయి స్సుఖనిద్రఁ జెంది యిం

చుక తనుఁ దా ¹నెఱుంగకయ చొక్కెడు తన్నుపు నల్లుడైన పెం

డ్లికొడుకు నేచి చూచి యవలీలమెయిం గడ నుంచి యచ్చటన్.

288

తే. లీల మణిమండనుని బవళింపఁ జేసి

కడకడల నుండు నంతఁ దత్కటక మేలు

చారుచంద్రమహారాజవంద్రతనయ

కూర్మి ²మెఱయఁ గళావతీ కోమలాంగి.

289

క. ఆరాత్రి పెండ్లి యగుట న

పారమహావిభవ మొప్ప బలవైరినిభుం

జేరుటకు నిజవయస్యా

ప్రేరితయై మితములేని శృంగారమునన్.

290

సీ. చలువ దువ్వలువ ఈచ్చెల యంచు ముతైము

ల్పదనఖప్రభకు సలాముసేయ

జవిక కట్టడపుఁ దోరపు నిగ్గుజంటిలు

తనులతాద్యుతికిఁ గైదండ యొసఁగ

సొగసు నిద్దపుఁ గమ్మ మగతాల ధశధశ

ల్పబలాక్షిరుచికిఁ బరాకు దెల్పఁ

గమ్మ నెత్తావి చొక్కటపుఁ గస్తురిబొట్టు

చికురసందీప్తి కిచ్చకము వలుక

రవల మద్దెల సద్దు దుర్వారపాద
కటకనినదంబు మొలనూలుగంట రొదలు
నడచికొన లేని నడలతో నధిపుఁ డున్న
కేళిసాధంబు గదిసె నక్కిరవాణి.

291.

తే. అవుడు తనవెంట వచ్చు వయస్య లెల్ల
నొక్కొక నెపంబుననె యొక్కరొక్క రరుగ
వసుమతీంద్రు నిరీక్షించి ముసుగు తోడ
1 నిదుర వోవంగఁ జూచి యన్నీలవేణి.

292

క. ప్రాజ్ఞేశ్వరుండు కడు ని
ద్రాణత నున్నాఁ డిదేమొఁ తన కన్నులకు
న్రాజింపనొ ? యితనికి మగ
పోజిమియే లేదొ? యనుచుఁ బొమ్మ మ మదిలోన్.

293

ఉ. అండజయాన కూర్చి విభు నండన యొక్క తివాసి మీదఁ గూ
న్పండి విపంచి మీటుకొనుచుండెడు నండట నవ్వనుంధరా
మండలనాథమా? నిజిమండనుఁ డొప్పున మేలుకాంచి యు
ద్ధండత దండనుండెడు లతాలలితాంగి నొకింత చూచినన్.

294

ఉ. అగ్గజగామినీమణి ముఖాంబుజ మించుక వాంచి తమ్మిపూ
మొగ్గల నేలు పూప చనుముక్కులఁ బయ్యెదఁ జక్కఁ జేర్చుచుం
దిగ్గన లేచి నిల్చి యువతీమకరాంకశుభావతారు న
మృగ్గుణహారు నానృపకుమారుఁ గనుంగొన నాతఁ డాత్మలోన్.

295

క. ఈ రామామణి యెక్కడ ?

నీరత్నవిచిత్రసౌధ మెక్కడ ? నిట కే
జేరుట యెక్కడ ? నని యని
వారణమహావృత ప్రవర్తనమతియై.

296

ఉ. ఈ మదిరాక్షసేలు విభుఁడెవ్వఁడొకో ? ననుఁ జేరఁ గారణం
జేమియొ ¹(దైవమాయలను నెంతని)మెచ్చెదఁ దెల్లవాఁతిన
న్మామకభాగ్య మెట్లయిన మంచిది నేటికి దీనితో రతి
శ్రీమహాసీయవైభవముఁ జెందెద నంచు వినిశ్చితాత్ముఁడై.

297

తే. అల జగన్మోహనాంగి నొయార మెనఁగఁ
జూచి కడు దిట్ట యగునట్టి రాచపట్టి
చెట్టవట్టి నిజాంకంబుఁ జేర్చఁజూచు
నంత నయ్యంతి విభు తనుశ్రాంతిఁ దెలిసి.

298

క. కుందనపు బిందియల నిర
వందిన పన్నీట జలక మారిచి జిలుఁగుల్
పొందుగ నమర్చి నృపసం
క్రందనునకుఁ గలప మలఁది కడు భక్తిమెయిన్.

299

క. 2సారతరంబగు మధురా
3హారంబుల నానవాల నధికక్షుధార్తిం
దీటిచి ⁴యంతట రాజకు
మారున కాతరుణి యాకుమ్మడుపు తొసంగెన్.

300

తే. సరసురాలైన యాచారుచంద్రతనయ
నెలమి కళలంటి యలరించి యలవరించి
ప్రౌఢతరబాహ్యసురతసంబంధములను
బారవశ్యంబు నొందించి పార్థివుండు.

301

సీ పూవుగుత్తుల వంటి పూపచన్నులు గోళ్ళ
నదిమినఁ గిచకొట్టునట్టి వేళ
మెఱుఁ గనంటులవంటి చిఱుదొడ లుడికిన
నంగంబు పులకించునట్టివేళ

1. దైవమా యనిన నెంతని (పూ) 2. సారతరంబగు (పూ) 3. హారంబగు
స్థానవాల్చు 4. వేగమె (పూ)

మృదుపల్లవము వంటి రదనాంశుకము పంట

నంట నొక్కిన గెంటునట్టివేళ

బొన్నకొవ్విరి వంటి పొక్కిలి గిలిగింత

లరింపఁ జిట్టాడునట్టివేళ

నదరసీయక యక్కున నదిమి చెక్కు

చిదిమి ¹నెమ్మొము మోమునఁ జేర్చి బుజ్జ

గించి యుపలాలనారత్తికీడ వలన

మగువ నలరించె నా రాజమన్మథుండు.

302

క. అంత నవరసికుఁ డగు న

క్కాంతుని ²మన్ననల వలన గడిదేటి వెసం

గాంతామణి తన మదిలో

నెంతయుఁ గసివోని వలపు హెచ్చిన కతనన్.

303

ఉ. చెక్కిలి నొక్కిన న్మగుడఁ జెక్కిలి నొక్కు రదచ్చదాప్తిఁ బ

ల్నొక్కఁ జుఱుక్కున నెసఁగ నుంగొనుఁ గ్రూరకటాక్షదీప్తిఁ జే

రక్కునఁ ³జేర్చ గుబ్బచను లంటఁ గవుంగిట నెత్తునప్పు దా

చక్కెరబొమ్మ మార్మలయు చెయ్యలకు న్నిభుఁ డుల్లసిల్లుచున్.

304

సీ. కొటికిన మడుపుటాకులు మోవి కందిచ్చి

యధరాధరము పంట నంట నొక్కి

కిచకొట్ట బకదారి కివకివ ల్పెవిఁ గుల్కి

కుదురు గుబ్బ లురంబుఁ గదియఁ జేర్చి

యతులితోత్కంఠఁ గంతాశ్లేష మొనరించి

బహుబంధసురతసంభ్రమముఁ జూపి

పారవశ్యసుఖానుభవసంపదలఁ దేల్చి

యుపచారములఁ గొంత యుబుసుపుచ్చి

వలచి వలపించి జీవితేశ్వరుని కేళి
 మెచ్చి మెప్పింపఁ జాలి యమ్మీననయన
 యండఁ బాఱునిచో మణిమండనుండు
 వెనఁ బునారతగతిసౌఖ్యవిభవుఁ డైన.

305

చ. పులిపులియయ్యె నంగలత పొక్కె సుధాధరబింబ మింతికి
 న్నలినలి యయ్యెఁ గొను జఘనస్థల మెల్లను నజ్జునజ్జునై
 గులగులయయ్యె గబ్బిచనుగుబ్బలు ముద్దుమొగంబు వాడెఁ గెం
 దలిరు¹కటారివాని బెడిదంపు దురంబు విభుం డొనర్చుగన్.

306

తే. రసికశేఖరుఁ డారాజు రాజవదన
 కంది కుందిన నెమ్మొము కళ తెఱింగి
 కడుఁ బ్రియ మెలర్చుఁ గొగిట నిడుముకొని సు
 ఖానుభవలీలఁ బవళించె నంబుజాక్షి !

307

ఉ. అత్తటి నత్తలోదరి రతాంతపరిశ్రమ మొందెఁ గావునం
 జిత్తజు వంటి నాయకుని చెక్కునఁ జెక్కు నురఃస్థలంబునన్
 గుత్తములైన గబ్బిచనుగుబ్బలుఁ గంతమునం గరాజ్ఞముల్
 హత్తుకొనంగఁ జేసి చెలువార వెస న్నిదురించె నంతటన్.

308

క. తెంతెలవాటుటఁ గని ని
 స్తులదృతి బేతాళభటులు తొలుతటి మగనిం
 జెలి ప్రక్క నునిచి సామ్రా
 ట్కులమణి మణిమండనేంద్రుఁ గొని చని రబలా !

309

క. అని తెల్పునెడఁ బ్రభాతం
 బెనయుట రవిరథతురంగ హేషారవమో
 యనఁ బక్షిరవము సెలఁగె
 న్నిని చింతాక్రాంత యగుచు వెస నిలు సేరెన్.

310

ఐదవరాత్రి :

క. ఆకాంతామణి కుముద

వ్యాకోచం బెనఁగు వేళ నిలనాఁడు ధరి

ప్రీతాంతుఁ 1జేర నరుగుట

కేకమతిం జిలుకఁ జేరి యిట్లని పలికెన్.

311.

ఉ. ఓ మకరందబిందునికరౌపమరమ్యసుగంధమాదురీ

శ్రీమృదువాణి కీరకులశేఖర! యల్ల కళింగరాజక

న్యామణి వార్త యేతెఱఁగున నివ్వననయ్యెను? దన్మనోవిభుం

డేమి యొనర్చెనో? యెచటి కేఁగె నొకొ మణిమండనుం డొగిన్.

312

క. అని పల్కఁ జిల్కదొర యి

ట్లనియెన్ బళి! మేలు! జాణవొడు వటంచున్

వనితారత్నంబున కా

వనితామణిమండనుండు వడి నేఁగుటయున్.

313

తే. మెల్లనె కళావతీసతి మేలుకాంచి

ప్రక్క వేటొక్క మగఁడున్న బాగుఁ దెలిసి

యక్క! యిదియేమి చోద్యమో యనుచు మిట్టి

పడి కకావికయై యొందు కదకుఁ జేరి.

314

క. పువ్వారుబోజి మదిలో

నివ్వెఱపడి చూచుచుండ నృపుఁ డుపవడమై

జవ్వాడు లతికయో యన

నవ్వెఱది వడఁకఁ జూచి యతఁ డిట్లనియెన్.

315

క. మదనాగయాన! మగతు

మౌద యంటిన కమ్మదమ్మి శిమెఱుపు గలిగియు

న్నది నీ ముఖాంబుజం బిది

కొదవ గదా! క్రొత్తపెండ్లికూతుర కనుచున్.

316

1, శేరఁ దలఁచుట 2, నెవ్వెఱ (పూ), నివ్వెఱగొని 2, మెలుపు

సీ. చికిలి చందురు కావి చిగురాకు నునుమోవి

నంటిన మొనపంటి గంటుఁ జూచి

నెఱికురు ల్చెదరి క్రొవ్విరిసరు ల్చుసివాడ

నొప్పు దప్పిన గొప్ప కొప్పుఁ జూచి

వలిచన్నుగవ యిక్కువల మిక్కుటంబులై

గుది గొన్న నెలవంక గుంపుఁ జూచి

తెలివాలుగల డాలు గల సోగకనుదోయి

నింపు గుల్కెడు నిద్రమంపుఁ జూచి

యిది సదాచారమే? రాజసదన మిదియె?

యిది కులాంగనయే? యంచు మది నొకింత

సందియము దోప నారాచచందమామ

యాగ్రహోదగ్రవిగ్రహం దగుచు ననియె.

317

తే. నీజనని పుణ్యజనవర్ణనీయసాధ్య

నీజనకుఁ డెన్న నభిమాననియతధనుఁడు

నీనగరు పోతుటిఁగకు నిలువరాని

దయ్య వెల్లాటకతై వీ వౌట యరిది.

318

శా. నీ జాడ ల్గని యొర్పుకోఁ దగు నదే నీలాహివేణీ! మహా

రాజస్త్రిజన మీ వగ ల్వినిన నౌరా యంచు నిన్నెత్తురే?

యేజాతి నిన్ను వంటి దంట గలదే యిద్ధాత్రిలో? నంచు వి

భ్రాజన్మానదురంధరుండు నృపుఁ డుగ్రవ్యగ్రరోషాత్ముఁడై.

319

క. కుటుచవగ చిక్కటారిం

భరికింపక గొంతు చిదుము పనిఁ దలఁచి నరే

శ్వరచంద్రుఁ డా తలోదరి

కురు లోయ్యన నొడిసి పట్టుకొనియె లతాఁగి!

320

తే. అప్పు డా బారిఁ గడతేట నగు ప్రయత్న

మెట్లు చింతింప ఫలయు? గాకేందువదన!

యడుగు దప్పినచోఁ దప్పుఁ బిడు గటంచు
నొడువ మును విందువే కద పుడమిలోన.

321

చ. ఆన విని మందహాసరుచిరాస్య ప్రభావతి వల్కె నీ వగ
ల్గని విని యున్నవారి నడుగం దగు నో శుకసార్వభౌమ! యే
మనఁ గలదాన! నీవ కలయర్థముఁ దెల్పు మటన్నఁ గీర మి
ట్లను నల భూభుజంగవరు నంగన యప్పు డవార్యదైర్యయై.

322

క. విడు విడుపు మంచుఁ గ్రొమ్ముడి
విడిపిండుక బలిమి నొడిసి విభుని కరాసిం
గుడుసు వలిగుబ్బ చన్నుల
నడుమను మొస సేర్చి తెంపున న్రా్యాలు తఱిన్.

323

తే. నృపకులేంద్రుఁడు వెఱఁగంది నెలఁతకేలి
వాలు కడఁ బాటవైచి యో వాలుఁగంటి!
గోల విటువంటి తెగువ నీకేల? యనుచు
నెఱికురులు చక్క ముడిచి కన్నీరు దుడిచి.

324

ఉ. లారిన మాచరించి నవలా నడుగ న్నృపుతోడఁ బల్కు బే
తాకుని బోలు నొక్క పెనుదయ్యము నన్నగలిచి పట్టి యా
భీత నింత చేసి వెఱపించి చనె న్నినుఁ బల్కరింప వా
గ్జాలత చాందయ్యఁ గల గంటినో, నెవ్వెఱఁ జెంది యుండినో?

325

న. నీవేమొ కొల యొనర్పితి
వీవగ నది సోకు డగుచు నేచఁ దొడంగె
నేవేగఁ దత్ప్రతిక్రియఁ
గావింపకయున్న నెట్లు కడచెద ననినన్.

326

తే. ఆట్టలగునని తద్దోష మపనయింప
సభయకరమంత్ర తంత్రము లాచరించి

1. యంత్రము

రాజబింబాస్యః గూడి యా రాజునేక
కంతత వహించె నో కంబు కంతి యనిన.

827

చ. విని వెఱుగంది క్రొత్తకథ వింటిని నే డిది చిత్రమందు నె
మ్మనమున మెచ్చునంత రవిమండల మయ్యుదయాద్రీఁ జెందినం
గని కనుదమ్ముల న్నిదుర గ్రమ్ముక రా నిలుసేరి ప్రేమ స
వ్వనరుహగంధి సంజకడ వచ్చి శుకాగ్రణి చెంత నిల్చినన్.

828

అఱవరాత్రి :

క. మదిరాక్షి! యేతత్కథ

కౌదవ యగుట తగదు కడమ గూడఁ బలికెద
న్ముదమున విని పొమ్మని య
మ్మదనుని సామాణి పలికె మధుర తరోక్తిన్.

829

క. మణిమండనవిభుని నభో

మణిచండనిభు నివృథాసమానై కవరాం
గణమున నిడి యప్పీరా
గ్రణు లాశుభవార్త యేలికకుఁ దెలుపుటయున్.

830

తే. అతఁ డతని ధైర్యచర్యాసహాయశౌర్య
బహువిధగుణంబు లెంతయుఁ బ్రస్తుతించి
సంధి యొనరించి యమ్మహాసార్వభౌము
ననునయించుట తగుకార్య మని తలంచి.

831

సీ. జనభయంకరసరోషజ్వాలికాధగ

ర్థగదుగ్రరుచుల నెమ్మొగము వెలుఁగ
సకలపిశాచశిఖర షణ్ణాక్షీణ
కౌషేయకము భుజాగ్రమునఁ దనర
శాకినీదాకినీలోకలోకాత్రిత
భలపరంపర కైంకులను నధువ

మనుజుకోటికరోటిమాలికాభసితచ

ర్మాంబరంబులు మేన డంబు సూపఁ

గోరమీసలు మిడిగ్రుడ్లుఁ గుటిలతరక

రాలదంష్ట్రాయుగంబు నుత్తాలబహుజ

టాలజాలంబు నెరయ బేతాళుఁ డపుడు

నిలిచె నాభూవిభుని మ్రోల నలఘులీల.

౩౩2

ఉ. అంతకు మున్న యచ్చరవరాగణి మేల్కొని విస్మయోదయ

స్వాంత మెల్లర్ గన్నుల వెసం బొడసూపు మహాప్రతాపుఁ డీ

యంతకరూపుఁ డీతఁ డెవఁ డంచు ¹మనంబున నెంచు నంత న

ప్సౌంత వసించి యమ్మహివిభు నివసయోత్తుల నాతఁ డిట్లనున్.

౩౩౩

క. బేతాళనాయకుఁడ నో

భూతలవల్లభ! మహాప్రభుత్వము గల ని

స్నీతటిఁ గనుఁ గొనుటకుఁ బ్రే

మాతిశయత వచ్చినాఁడ ననిన సుముఖుఁడై.

౩౩4

వ. ²యథోచితప్రత్యుత్థానాభిగమనంబు లాచరించి ³కుశలం బడిగి సుఖంబున్న

యనంతరంబ యద్ధరిత్రీపాలునకు బేతాళుం డిట్లనియె.

౩౩5

ఉ. ఓచతురాగ్రగణ్యః భువి నున్న నరేంద్రులలో భవన్నిభుం

డి చతురబ్ధివేష్టితమహి న్నహి యంచు జనుల్నుతింప నీ

యాచరణం బెఱుంగక మహాగహనాంగణభూమి నొంటిమై

నేచి చరింప నీతి యగునే? తగునే యిటువంటి కృత్యముల్.

౩౩6

1. విచార మొనర్పు వంత 2. యథోచితప్రకారంబున 3. సుఖానందముఁడై

యన్యోన్యప్రియవినయగంభీరసంభాషణంబుల కుశలం బడిగి

సీ. అన్యరాజన్యరాజ్యస్థితుం డగువేళ

సరిదొర ల్సంధింప దొరయు వేళఁ

బొరులు గన బయల్పచరింపఁ జను వేళ

నారామములఁ గేళి నలరు వేళ

సరగున దుర్గము ల్సాధింపఁ జను వేళ

వైరిభూభుజు లెత్తివచ్చు వేళ

గుఱు తెఱుంగని జను ల్గొల్వ వచ్చిన వేళ

మృగయా వినోదా ప్తి మెలఁగు వేళ

మండలేశ్వరుఁ డుద్దండదండనాథ

చండభటపీఠసామంతమండలంబు

లండ నుండక వెన నొంటి నుండె నేనిఁ

గొదవ యగు నండ్లు నీతికోవిదులు తలఁప.

337

తే. మత్తకరి దండ నెరయైన మావటిఁడు

బుద్ధి యెఱుంగని కొమఱుని పొంత దాది

యతులగర్వాంధుఁ డగు రాజు నండ నాత్త

మంత్రి యొకవేళ నైన నేమఱు దరంబె ?

338

క. బల మనఁగ నృపుని దేహము

బలమునకు న్నుపవరుండు ప్రాణం బగుటన్

బలమును నృపుఁడును ధాత్రి

తలనాయక ! భేద మనఁగఁ దగునే జగతిన్.

339

చ. అనుపమదైర్యశౌర్యనిధియౌ నృపుఁడైనను జైత్రయాత్రగాఁ

జను నెడ దోఁప్రతాపబలసంఘముల వ్వునులౌ నిజావులం

జనువు ఘటిల్ల గొల్లముదుసళ్లఁ గులాగతనీతిమార్గవ

ర్తనులగు పెద్దల న్నగరి దండఁ బ్రచండత నుంచఁగాఁ దగున్.

340

వ. అదియునుఁ గాక దినదిప్రవర్ధమానుండగు భూనాథుండు ధారుణీతలంబును
నిర్వైరమండలంబును నిశ్శేషజారచోరంబును నిబిడికృతగ్రామకూపతటాక
కుల్యారామంబును గావించి సన్మంత్రమంత్రాలోచనంబునఁ బ్రవీణుండై
యేకాతపత్రప్రథావంబుఁ గాంచి ద్వివిధవిరోధిశిక్షాదక్షుండయి శక్తి
త్రయాలవాఁడగుచుఁ జతురుపాయసామర్థ్యంబునుంగలిగి పంచతంత్రంబుల
మర్మంబు లెఱింగి షడ్గుణైశ్వర్యదుర్యుం డన వెలసి సప్తవ్యసనంబులవర్జించి
యష్టభోగంబులకుం దగిన నవనిధానంబుల భాండాగారంబుల నియమించి
పదింబదియుఁగా రాజ్యపరిపాలనంబు సేయు న తండు పార్థివరత్నం
బండ్రు కావున నీ వేతద్విధంబునం బ్రవర్తిల్లు మని మఱియు నిట్లనియె 341

చ. ఇదిమొద లింక నెందయిన ని ట్లొకరుండవుఁ బోకు పోయిన
స్మదనమనోహరాంగ : మణిమండన ! నీ గురు వాన యంచుఁ బ్రే
మ దొరల విన్నవించి నృపు మన్నన గాంచి యతండు వోప న
య్యదనునఁ బ్రాగ్వియోగబల మవ్యభునిం గని 1 చేరి మ్రొక్కినన్. 342

క. అందఱు గృహార్థం పీఠా
మందరుచిం గప్పకొని యమానుషమహిమం
జెంది ముదమంది రాజపు
రందరుఁ డతఁ డూరు సేరె రాజీవముఖీ :

343

తే. అని శుకాధ్యక్షుఁ డిరీతి నద్భుతైక
గాథ వివరింప నంతలోఁ గమలబంధుఁ
డుదయపర్వతశిఖరా ప్రిఁ బొదల నంతి
పురవరంబున కరిగె నప్పువ్వుఁబోఁడి.

344

ఏడవరాత్రి :

చ. అల యలిసీలవేణి విరహాతురయై మఱునాఁటి రాత్రి రా
చిలుకపటాణి నెక్కెడి వజీరునిఁ బోలిన యా నృపాలునిం
గలయఁ దలంచి మేన నయగారము గీర్వానఁ జేసి చేరె ని
ర్మలగుణశాలియైన శుకమండలమౌళినమీపభూమికిన్.

845

తే. అప్పు డా రాజకిర మిట్లనుచుఁ బలికె
మగువ! మగవాని మేలు నమ్మంగఁ దగదు
మది నొకానొక యెడ రోషమొదవె నేని
నేర్చుగల దూతి యొకరీతిఁ దేర్పవలయు.

846

క. పతి నేవగించు సతికి
స్సతి నొల్లని పతికి బద్ధసఖ్యము గలుగ
న్మతి నిర్వహించి కూర్చిన
చతురిక యగు దూతికాప్రసంగము వినుమా.

847

వ. అని యిట్లనియె

848

మూడవ కథ

తే. అభ్రచుంబితమణిగణాదభ్రవప్ర
మై విజయభవనమను వీ డవనిఁ గలదు
ములికినాఁ డను సీమఁ గోమలుల చూపు
ములికి నాటిన మరుఁడు డా మూర్ఖ నొంద

849

క. ఆరాజధాని వెలయు ను
దారుం డను రాజు ప్రోవఁ దన్నుపు చెంతన్
ధీరుఁడు తన ముక్కాకలఁ
దేజిన దశవాయి యొకఁ డతిస్థిరబలుఁడై .

850

మ. పతికిం బ్రాణపదంబు బంధులకు నాకల్పప్రకాండం బన
ల్పితశౌర్యాబ్ధికిఁ గ్రేవ రాహుతులకు న్వెన్నొనయై శత్రుసం

తతి నెంతేఁ దెగటార్చి తన్మదమహోద్ధంకవేదండచం
దతురంగంబుల నెల్ల వస్తువులు దండ న్నిల్పు నా భర్తకున్.

351

తే. ఓమబలశాలి దృఢవర్మనాముడైన
ఘనుఁ డతండు నిజస్వామి కనువుపఱచు
రాజపరమేశ్వరాష్టదిగ్రాజకులమ
నోభయంకరవిరుడై కవై భవంబు.

352

క. ఇతెఱిగున బహుమహిమో
దాతపరాక్రమము మెఱయఁ దగు నాతనికిన్
మత్తరిపుదమనశౌర్యా
యత్తుం దొక కొమరుఁ డలరు నతినిపుణుండె.

353

చ. చదువులమేలు సాముపన చక్కఁదనంబు తెఱంగు సంపదం
బొదలెడు మేల్మి పేర్మిగల భూరిభుజాబలశౌర్యదైర్యము
ల్పదయతయు నివేకసరసస్థితు లాకృతిఁ జెందెనో యన
న్మదనమనోహరుండు సుకుమారవరుం డతఁ డొప్పు నప్పురిన్.

354

తే. అతని కేలికయైన యయ్యవనిభర్త
కూర్మి కొమరున కొనరించు గోమొనర్చఁ
దల్లిదండ్రులు తోచనోత్సవము నొంద
నవ్విభుం డొప్పు జయకేతనాహ్వయమున.

355

వ. వెండియు నమ్మహాప్రభుకుమారుండు.

356

సీ. ఒకవేళ యవనచోళకళింగళకవంగ
ఘూర్జరుల్లోలువంగఁ గొలు వొసంగు
నొకవేళ విగళన్మదోద్ధండవేదండ
హయపరంపర నెక్కి యాడఁ దివురు

నొక వేళ దండనాయకచమూనాయకు

ల్లాళిమై నడువ వాహ్మిళి వెడలు

నొక వేళ రిపున్యసౌచికజాలసాలగు

ర్గమదుర్గహరజైకకార్య మరయు

మఱియు నొక వేళ ధీరసామంతమంత్రి

పుంగవులతోడ విభుని సమ్ముఖము చేరి

తెలుపఁ దగు వార్త లన్నియుఁ దెలియఁ జేయు

ననఘగుణశీలుఁ డాబాలుఁ డహరహంబు.

357

క. కంతునిభరూపరేఖా

పంతుఁ డతం డిట్లు మెలఁగ వనితాజనతా

స్వాంతమనోహరకటమై

యంతట యౌవనముఁ దోచె నవ్విభు మేనన్.

358

ఉ. ఔర విలోచనాంబుజము లద్దిర ముద్దుల నెమ్ముగ్రంబు సిం

గారము బాపురే బివిరి గడ్డము మేలు శురఃస్థలోరువి

స్తారము చాగురే యెగు భుజంబుల పొంక మటంచుఁ బ్రేమ చె

న్నారఁగ నాదు లెల్ల ననయంబుఁ గనుంగొని సంతసింపఁగన్.

359

తే. వానిఁ దనివారఁ తాడని వనజగంధి

చూచి తల యూచి మెచ్చని సురుచిరాంగి

మెచ్చి విరహార్తి నొందని మీననయన

గలుగ దొకతై న నవ్విటి చెలులలోన.

360

క. ఈలీల నతఁడు వర్తిల

బాళిం దన్నపతిమౌళి పరిణయకార్య

శ్రీలలితుని జేయుట కిది

వేళ యితని కగు నటంచు వెనఁ దలఁచుటయున్.

361

1. జార

(8)

తే. ఆతని జనసజనము లపు డంతరంగ

మున మహాత్మాహమునఁ బొంగి యనుపమాన

మానసంపత్కులాభిజాత్యాచుకూ

మమరు సరిమన్నెదొరల యిం ద్దరసి యరసి.

382

క. లావణ్య మంగరేఖయు

శ్రీవిలసల్లక్షణంబు శృంగారకలా

ప్రావీణ్యంబును గల కుల

పావనయగు నొక్క కన్యఁ బరికించుట యున్.

383

చ. అల జయకేతనుండు రుచిరాంగతిసక్కుతమీన కేతనుం

డెలమి మదిం దలిర్ప 1దయ నేలికయుం దలివండు లయ్యెడం

దలచిన కార్యభాగ ముచితజ్ఞులచే విని నీతికార్యవ

ర్తులగు నియోగిపుంగవులతోడ రహస్య మొనర్చి యిట్లనున్.

384

ఉ. ఎక్కడిజోలి పెండ్లి యగుదెట్లు సమభతరాజనంజవం

బక్కజ మే సహింపఁగలనా లలనం గలనైనఁ జూడఁ దా

దృక్కథ లాలకించి విను దెన్నఁడు లేదిది మీ రెఱుంగరే

యక్కట! భామినీజనవిహారత మానధురీణు డోర్పునే.

385

సీ. కాలకూటజ్వాలఁ గబళింప నగుఁ గాని

యతివలతోడ మాటాడ నగునె?

పులుల మీసముల నుయ్యల లూఁగ నగుఁ గాని

వారిజాక్షుల చెంతఁ జేర నగునె!

దంభోహితసముద్ధతి కోర్వ నగుఁ గాని

లేమల పలుకు లాలింప నగునె?

బడబాగ్నిఁ బిడికిట నొడియంగ నగుఁ గాని

కుసుమగంధుల పొందుఁ గోర నగునె?

కటకటాః మూర్ఖమర్కటకరతలస్థ
కల్పతరుసూనమాలికాకల్పః డగుడు
సరసుఁడగు మర్త్యఁ డంగనాజనపహాగ్ర
ఘోరసంసారవిషధిలోఁ గూల నగునెఁ

౩66

క. అని విడనాడఁగ నాతనిఁ
గనుఁగొని యొన్మృతకూమారకంఠీరవః యే
యనువున నొనరింతుము నీ
మన మలర నటంచు మంత్రములు లవ్వేశన్.

౩67

సీ. గార్హస్థ్య మిందిరాకాంతాకటాక్షవీ
క్షణలబ్ధిఁ బ్రధానకారణంబు
సంసార మధ్ధార్మికమనునస్సంతాప
కార్పణ్యము లడంపఁ గల్పశాఖి
దాంపత్య మతిఖభతరజగత్పరిపూర్ణ
వరకీర్తిలతకాలవాలభూమి
యాజవంజవము దివ్యైకలోకానీక
పథము నందించు సోపానరేఖ
మనతరకుటుంబ మఖిలోపకారకంబు
గాన సుచరిత్ర యగు కన్యకను వరించి
మానవిఖ్యాతిలాభసంపన్నుఁ డగుట
యెంతయున నొప్పు నట్లు గాదేని హాని.

౩68

తే. హరిహరహరణ్యగర్భాదులగు మహాత్ము
లెల్ల నెప్పుడు సంసార మిచ్చగించి
పుత్రపౌత్రపరంపరాభ్యుదయవంతు
లగు పెఱుంగవే యేకవీరాగ్రగణ్యః

౩69

ప. అని యనేకప్రకారంబులం బవరించిన నమ్మనీషివరుల విశేషవచనంబు
లంగీకరింపక దురంతచింతాపరతంత్రస్వాంతంబునం గొంత తడవు విచారించి

మంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి యౌవ నారంభసంరంభంబునం బొడము
దురాలోచనంబున విజృంభించి దూరం బరయకు యతం డర్థరాత్రంబున 370

తే. వేగఁ జనియెద నిక నొక్క వింతదేశ
మునకు భామాజనంబుల మోముఁ జూడ
నోపలేనని తీవ్రసంతాపహృదయ
మున రయోద్ధతి నయ్యంతిపురము వెడలి

371

చ. పలుచని దంతపుం దళుకు పాదుకల స్పృడలించి కుంచితాం
ఘ్రుం పలిపంపుఁ జేల మునికొం గొకయిందుక యొత్తి చిత్త మిం
పలరంగ నొక్క యందలము నందుఁ దగం జనియె నిర్విభుండు క్రే
వం దగ నొంటరీలు గొలువం గరదీపతతు త్వైలుంగఁగన్.

372

ప. ఇచ్చిధంబున

373

క. జనపాలునకును జననీ

జనకులకుం జెప్ప కతఁడఁ చని కనియెను గం
దనిబంధనేంధనాచల
మునకు సమీపంబు పాండ్యభూమండలమున్.

374

తే. ¹(కాంచె నచ్చట) బాండ్యభూకాంతరత్న
పాలితంబైన నవరత్నకీర్తితై క
గోవురంబైన గంధవతీపురంబు
వెలయు నప్పొంత నొక దేవనిలయ మొలయ.

375

మ. ²కని యంత స్ఫురమరస్సురత్నమలిసికాసారతీరంబునం
³గనువించె యనువొంది చైత్రరథశృంగారంబు గన్పట్టు ది
వ్యసవీనద్రుమపుంజరంజితమహాద్వానంబునుం గాంచి స
జ్జనమాస్మ్యం దతఁ డందు నిల్చె నొక ద్రాక్షాకాయమానస్థులిన్.

376

1. కాంచి యచ్చట (పూ) 2. కనువించె 3. గనువాఁడై

తే. అప్పు డయ్యెలదోటలో నతని సరసఁ
బరిజనంబులు పరిపక్వఫలసుగంధ
కుసుమరసపల్లవంబులఁ గొల్లలాడి
యుల్ల మల్లాసమును బొంద నుండువేళ.

377

క. తుకతుక నపు డల వనపా
లిక యగు బాలిక మృగాంక ¹లీలారేఖా
ప్రకటితకోపవిశంకట
వికటనటద్భ్రాకుటీసువిభ్రమముభియై.

378

సీ. నిండారఁ బొడమిన బొండుమల్లియతావి
క్రొవ్విరు లెవ్వరో తోసినారు
ప్రబలంపు గాడ్చుచే రాలిన యెలమావి
దోరపం దెవ్వరో యేటినారు
వాటమౌ వవనంపుఁ దోట కంప వెలుంగుఁ
దొలఁగిపో నెవ్వరో త్రోసినారు
దట్టమై నులిగొన్న యట్టి పండిరి ద్రాక్ష
తీవ లిం దెవ్వరో తెంచినారు

కంటి మాయయ్య రావలెఁ గద యిదెవ్వఁ
డిందు నేనెత్తు వెలిపువ్వు పెత్తుకేఁ
బట్టుకొనె నంచుఁ జిడిముడి పడుచుఁ గాఁపుఁ
బడుచు వగలాడి యప్పు డప్పజ్జఁ గదిసి

379

క. తన తేజీ లున్నవి యని
వనవాటిం గనుఁ గొనంగ వచ్చిన లక్ష్మీ
తనయుఁ డన నొప్పు జయకే
తనవిభు వీక్షించి మోహతర కేక్షజయై.

380

క. తన తండ్రి యున్న యెడకుం

జని తద్వృత్తాంత మంత చతురతరోక్తిం

గని నట్లు తెలుప విని య

వ్యవహారకుఁ డద్యుక్తకవశమానసుడై .

381

ఉ. ఎచ్చట నుండునో మొదల నెవ్వఁడో యెవ్వరి వాఁడో వీఁడు నేఁ

డిచ్చటి కేఁగుదేరఁ గత మెయ్యఁదియో యని తక్కుఁడాక్రమం

బిచ్చ జనింపఁ బాండ్యజగతీశ్వరు నీశ్వరసన్నిధు న్నము

ద్యచ్చతురాస్యఁ 1గాంచి విరమంబునఁ దద్విధ మెల్లఁ జెప్పినన్ .

382

తే. ధన్యుఁ డారాజలోకమూర్ధన్యుఁ డతని

2రూపయావకవిభవప్రతాపములకు

నాత్మ మెచ్చి తదాలోకనాభిలాష

నప్పు డుద్యానవనవాటి కరుగు నంత .

383

చ. మితపరివారుడై రణసమిద్ధభుజుండు జయధ్వజుండు త

త్తితిపతిహాళి సమ్ముఖముఁ జేరి విధేయత మ్రొక్కి నిచ్చిన

నృతిఁ గుతుకం బెల్లర్చ నసమానలసత్కుసుమానమన్మహి

జతయెడ న్యసించి సరసస్థితి నాతని కితఁ డిట్లనున్ .

384

క. ఓ వత్స ! నిను మనంబున

భావింపఁగ సార్వభౌమపర్యాయశుభ

శ్రీవిభవము గననయ్యెడు

నీ వెవ్వరివాఁడ వయ్య నృపకులతిలకా !

385

ఉ. 3నీ పరిణదృకంధరయు నీదు విశాలవిలోచనంబులు

న్నీ పటుద్విర్బాహువులు నీ విపులోరుకవాటవక్షమున్

బాపురె 4సర్వభూవలయపాలనముం గలిగించి మించఁగా

5నోపుచు నున్న వేల యిటు లొంటిఁ జరించెద వంచుఁ బల్కినన్ .

386

1. శేరి వినయం బొడవ నివ్వరించి తెల్పినన్ 2. రూపలావణ్యవిభవప్రశాప

మహిమ 3. నీ పరిశుద్ధకంధరయు నీ విమలాంబుజపత్రనేత్రముల్

4. ద్వ్యలోకజనపాలన 5. నోపు విచిత్రమేల

తే. అప్పు దాజయకేతనుం డతనితోడఁ

దనకులాచారగోత్రసూత్రములు నొడివి

1(ప్రేమనా) తలిదండ్రులు పెండ్లి సేతు

మనఁగ విని యొల్ల కే వచ్చి తవనినాథ !

387

చ. అన విని పాండ్యమండలమహాప్రభుఁ డల్లన నవ్వి యోసుధీ

జనవర ! పెండ్లి యొల్ల మను జాడ్యమతు ల్గలరే జగంబునన్ ?

విన నిది వింత యిందు కొక వేటు నిమిత్తము గల్గియున్న నె

మ్మనమున సంశయింపక క్రమంబున నాకెటుఁగంగఁ జెప్పుమా.

388

వ. అని యడిగిన నప్పాండ్యవహీమఁడలేశ్వరున కప్పుణ్యచరిత్రుం డిట్లనియె.

తే. విను పరాకింత లేక నా విన్నపంబు

పూర్వభవమున నే నొక్క భువనమోహ

నాద్భుతసరోవరంబులో నధివసించి

రాజహంసంబునై యుంటి రాజవంద్ర !

389

క. అప్పుడు మత్కులకామిని

తప్పసే ప్రేమం బతివ్రతారత్నము న

న్నెప్పు డెడ ననక కంటికి

తెప్పవలెం గాచి తిరుగు రేలుం బవలున్.

391

వ. అదియునుం గాక

392

సీ. ఆకలి గొను నప్పు డబ్బరాశములలో

నూటి కొక్కటి 2తెచ్చి నోటి కొసఁగు

గమనించు తఱి మందగమన శృంగారా ప్తి

నంటు వారు క వెంటవెంట నెయిను

నులును పోవనివేళ నుల్లోలకల్లోల

డోలికామాలికాకేళిఁ దేల్పు

బడలి యుండినవేళ నొడలి తాపము దీఱ

వలితెక్క సురటిగా డృలవరించు

ముచ్చటలు !దెల్పు రతికేళి కెచ్చరించు

సన్న దెలిపి విలాసప్రసన్నవదన

యగుచు వర్తించు నేను నావగఁ జరుంతు

వరట మది కింపుదొలక భావజ్ఞతెలక !

393

తే. శిష్యు వర్తించునున్నచో నెలమి నన్నుఁ

గొలిచి విహరించు రాయంచబలగ మెల్లఁ

గెలన నొక పైఁడి నెత్తమ్మి కొలను జూడ

నొప్పు నని తెల్పుఁ దద్వీక్షణోత్సుకమున.

394

మ. చని యద్దివ్యసరోవరంబున యధేచ్ఛాశీల వర్తించు హం

సనికాయంబులతోడఁ గొంత తడ వంచల్లీచి వర్తించి త

త్కనకాంబోరుహవిభ్రమద్భ్రమరయుంకారధ్వనిం దత్తజీ

వనవాటివిహరద్విచిత్రవిహగవ్యావృత్తి నీక్షించుచున్.

395

తే. మఱియు నచ్చోట విహరించు తఱిని మంద

మందగంధవహాప్తి మై మాఱచి యుండు

నంత నను నెచ్చరింపక యరిగె బంధు

తతి మనంబున నిల్లాండ్రఁ దలచి కొనుచు.

396

ఉ. అంతట నా శకుంతల మవ్వరటాతతిఁ జేరి మోహసం

క్రాంతత నంబుతోత్పలకులాయముల నివహరింపఁ జూచి 5వి

భ్రాంతత నొంది మత్ప్రియుఁడు రాని తెఱం గిది యేమొ యంచు మ

త్కాంత ననుం గనుంగొనని తాపమున నివ్వరహాబ్ధిమగ్నయై.

397

1. బల్కు 2. ఇప్పుగిది నుండు నంతలో 3. రీతి నారాజహం

4. మలయ పవనాప్తి నెమ్మేను 5. విభ్రాంతి పహించి నాప్రియుఁడు

తే. అమ్మ నే జెల్ల నెవతెయో యవల నొక్క-
కొమ్మ నా ప్రాణవిభు నేలు కొనియె నేమొ
కాక యుండిన నను¹జేర రాక యున్నె
యని ప్రలాపించి కను మూసె నాక్షణంబ

398

క. ఈ వార్తలు సవసవగా
నే విని ప్రాణేశ్వరీ : యిదే నను నొంటిం
బో విడిచి చనుట తగదని
భావించి వియోగవహ్ని పరితప్తుడనై .

399

తే. నాటి యల హంసజన్మంబు వీటి బుచ్చి
మగుడ మానుషవేషసంభవుడ నైన
నేటికిని దద్దధూటిపై నెసరు వాయు
నైతి నిక నేమనందుఁ బాండ్యక్షితింద్ర !

400

ఉ. కావున ²(నేను)నే డితరకాంతల నేరిఁ బరిగ్రహింప నో
భూవర యందుఁ ³దెచ్చి సృపపుంగవుఁ ⁴దానని మెచ్చి బంధుసం
భావితలీల నా ఘనుని భావ మలర్చి విశేషవస్తుసం
భావన లెల్ల నిచ్చి యులుపా లొనరించి పురంబుఁ జేరినన్.

401

వ. ఆంత

402

తే. గరిషఁ దల్పాండ్యరాజన్యకన్యయైన
శాలికానామ బాల యవ్వేశ నిజపు
రోపవసభూమి మునివృత్తి నొదిగి యుండు
నల జయధ్వజవిభు వార్త లాలకించి.

403

చ. నలనిభుఁ డీ జయధ్వజుడె నా విభుఁ డందుఁ దలంచు నంతలో
వలపుల తేడు కెంపు జిగివంపు మొగంపుఁ బటాణి నూకి క

న్నులు గల వింట నప్పుడు వినూత్నశరావళు లేసి యార్చె న
మ్రోలఁత మెఱుంగు గల్చి చనుమిట్టల హారలతల్ చలింపఁగన్. 404

క. అంత నల యింతి విరహ

క్రాంతమతి న్నిమిష మొక్క- కల్పంబుగ న
త్యంతతరదురవగాహన
చింతం దంతన్యమానచిత్తాంబుజయై. 405

శా. మారుం బేర్కొని దూఱు గంధవహుఁ బల్మాఱు దుటారించి వే
సారుం జైత్రునిఁ గేరుఁ గేశివనసంచారార్థమై తెల్పినం
జాఱుం గేశిపికాళి సంఘముల వాచావైఖరిం బోరుఁ ద
న్నారీరత్నము తజ్జయధ్వజసముద్యన్మోహసంక్రాంతయై. 406

తే. ఆల హరిద్రానిభాంగి సౌధాగ్ర సీమ
నుండ కవనికి డిగియె రేయెండ కలికి
ప్రాణసఖులెల్ల “నెండకుఁ బశువు దలఁకి
నట్లు నీవేల తలఁకెద” వనుచుఁ బలుక. 407

*క. భావ మెఱిగింప నేరక

యా వెలందుక యున్నఁ జెలువ లవ్విధ మెల్లన్
భూవల్లభునకుఁ దెలిపిన
నావేళ నమాత్యహితకృతాలోచనుడై. 408

ఉ. కన్యక యీ జయధ్వజునిఁ గాని వివాహమొనర్చ నొప్పదే
ధన్యుడు నైన వాడు వనితాజనతై కపరాజ్ముఖుండు సా
మాన్యమనీషి కీవగ యొనర్చుట కెద్ది తెఱుంగు తెల్పుడో
మాన్యచరీత్రులారః యని మంతులతో విభుఁ డానతిచ్చినన్. 409

*క. ఆవివరమెల్లఁ బాండ్య, శ్రావల్లభుఁ డెఱిగి శాలికాశాలికకున్
తీవి విభాహ మొనర్చుట, కావేళ నమాత్యహితకృతాలోచనుడై.

క. పొసంగ దిది యనుచు మంత్రులు

గుసగుసలం బోవ రాజకుంజరుతోడన్

వెన 1మృదులవాణి యనఁ దగు

బిసరుహముఖి యొకతె విన్నవించెం బ్రీతిన్.

410

ఉ. ఏల విచార మింతుల నొకింత యెఱుంగని ఋష్యశృంగునిన్

బాలిక లండఁ జేరి యొక బాలికఁ బెండ్లి యొసర్చి భామినీ

లోలునిఁ జేయువార్త మహితో నుడువ న్నినరేమొ యట్ల నీ

శాలిక నాసమగ్రగుణశాలికఁ బెండ్లి యొసర్తు రావుసున్.

411

తే. ఆవిభుండు ప్రమోదసద్భావుఁ డగుచు

సెల వొసంగిన 2(నిరుగడఁ) జెలులు గొలువ

నవ్వరారోహ నాందోళికాభిరోహఁ

జేసి కార్కశ్చపవర్తనోల్లాస మెసంగ.

412

సీ. నేల జీరకయుండఁ గేలఁ గుచ్చెలఁ బూను

కొని యూకిగపురిసతు ల్గునిసి నడువ

మడమెత్తు పర్వుతో మంత్రాక్షతము లీయఁ

బాల్పడి భూసురభార్య లెమర

4నొక్క కే తొరఁగుపై నునిచి యేకాంతంబుఁ

దెలుపుచుఁ గూర్చి నెచ్చెలులు ననఁగ

జయకేతనుని వార్త సారె విచారింబి

వచ్చి ప్రగడకతై లెచ్చరింప

సొంపుతోఁ 5బొరకామిను ల్గుంపు గూడి

యమ్మ యిది గాక 6సౌభాగ్యమనుచు మెచ్చ

నప్పు డుద్ధానవనవాటి కవ్వధూటి

7నెలమిఁ దోతెచ్చి యా చెంత నిలుచు నంత.

413

1. మధురవాణి 2. నిరుమ్రోల (పూ) 3. చెలు 4. నొక్కకేలు మూఁపుపై

5. జూర 6. సొందర్య 7. నెలమి మైసేర్చి యొక్కింత

చ. పిలపిల నాజయధ్వజుని పెద్ద తెదుర్కొని రాకురాకుఁ డో
యళికచలార! భీతహంజాయతనేత్రల మత్ప్రభుండు నా
వలనను జూడ నోడు నను వార్త వచించిన మందహాసకం
దళవదనం బెల్లరంగ ముదం బలర న్మృదువాణి యిట్లనున్.

414

క. మునుమున్న తద్రహస్యము

విని యున్నది గానఁ బ్రౌఢవృత్తి నల సుదీ

జనములతో ననుఁ గాంతా

జనరత్నము మధురరసవచస్సుటఫణితిన్.

415

ఉ. ఈ యోదోట నుండఁ దగ దింకొక చక్కి వసింప నేఁగుఁ డో

డీయుతులార! పాండ్యనరదేవతనూభవకేశికాగృహ

ప్రాయత నిందు నెఱ్ఱ నిరపాయమున నివహించు చుండు నేఁ

డా యెలనాఁగ గ్రుమ్మరుటకై యదె వచ్చెఁ దలంగుఁ డిత్రజీన్.

416

తే. ఇంతమాత్రంబె కాదు పూర్ణేందుముఖులు

సమ్ముఖంబునఁ గార్కప్రసంగవశతఁ

బెండ్లి యనుమాటఁ బేర్కొన్నఁ బెని మిటనిన

మిట్టి మీనై యదల్చు నమీననయన.

417

క. ఇది యేమి నిమిత్తమొ యని

మది నెంచితిరేనిఁ దత్క్రమం బంతయు నీ

యదన వివరింతు వినుఁడిం

పొదవం దొల్లింటి జన్మ మొదవిన వేశన్.

418

ఉ. తా నొక హంసియై సరసత న్నిజవల్లభుఁ డుల్లిసిల్లఁ జి
త్తానుగుణోన్నతి న్మొలంగు నంతటిలో నొక నాఁడు చెంత నిం
పైన సరోవరంబుఁ గని యచ్చటి కేఁగి విభుండు నిర్నిరో
ధానుపమానసౌఖ్యవిభవా ప్తిమెయి న్నెస రాక చిక్కినన్.

419

క. మగఁ డేల రాఁడొ? యొండొక

మగువం దగులుకొని నన్ను మఱచె నొకొ? మనం

బగలెడు నని దిగు లొందుచుఁ

దెగువం బ్రాణములు విడిచె దీనాననయై.

420

ఉ. వావిరి నప్పత్ర్రికులవార్ధిసుధాకరరేఖ యీ ధరి

త్రీవరకన్యయై యవతరించు విభుం డొనరించు నయ్యుపే

ఞ్చవిధ మెన్నుచున్న దని సారె వదించిన మంత్రు లద్భుతం

బై వెలయన్ జయధ్వజున కత్రైఱఁ గెల్ల నెఱుంగఁ జెప్పినన్.

421

క. వినినంతఁ బెన్నిధానముఁ

గనుఁగొన్న దర్శిద్రుఁ బోలి ఘనుఁ డా జయకే

తనుఁ డల తలోదరీమణి

తన సౌమ్మని తలఁచి యతులీతత్వరమతియై.

422

తే. సమ్మదాశ్చర్యమోహముల్ సందడింప

నుద్దవిడి లేచి వచ్చి యమ్ముద్దుగుమ్మ

యెద్దియెద్ది యటంచు నయ్యిండుఁ బోఁ

లలరఁ జని పొండ్యన్యపకన్య యండఁ గడిసి.

423

చ. నీను నెడఁబాయఁ జాలఁ దరుణీ యని నీ యనివార్యవిభ్రమం

బనిమిషులందు నైనఁ గలదా యని దాయ నిరూఢి నెంచిన

న్మనసిజబాధ కోర్వఁ దరమా యని మాయని మోహదాహమే

యనువునఁ దీర్చువాఁడ నహహా యని హాయని చేరి మ్రొక్కినన్.

424

క. వనితాలలామ లజ్జా

వినమస్కంభకమలతం బ్రవీణత లేమిం

గని రాజదూతి యనియెం

గనికరమున నక్కుమారకందర్పునకున్.

425

చ పసిరికపామువంటి దని పల్కుదు రీ యలివేణివేణి న
 ప్పసమును నిండుఁ గుండలము భాసిలు నీ లలితాంగిగుబ్బ లీ
 ముసిముసి నవ్వులాఁడి¹రదము ల్లెస మూసిన ముత్తియంబు లీ
 కుసుమసుగంధి కేవలము గోల సుమీ ²(యింక మే ల్దలంచుమీ). 426

చ. అనుటయు దండరాథసుతుఁ డాన్యపకన్యక నాదరించెఁ ద
 జ్జనకుఁడు సమ్మతించె సరసస్థితిఁ బెండ్లి యొసర్చి వైభవం
 బెనయ ఘటించి యొక్క విమలేందుశిలామయసౌధ మందుఁ జే
 ర్చిన నెన రొప్పుఁగా విడిది చేసుక యంత వసించి వేడుకన్. 427

క. మును నే నొనర్చు నేరము
 మనమున నెంచంగఁ దగదు మగువా : యసుచున్
 గనకాంగి నూటడిలఁగా
 ననసెజ్జన్ గారవించి చుధికప్రాధిన్. 428

సీ. కాశ్మీరపంకసంకలితాంకమై పొంక
 మగు బాహుమూలంబు లంటి యంటి
 వరమృగీమదపత్రవల్లరీరుచి నొప్పు
 నుదుటు సిబ్బెపు గుబ్బ లొత్తి యొత్తి
 నానావిధబహుప్రసూనైకగంధంబు
 నివ్వటిల్లెడు కొప్పు దువ్వి దువ్వి
 తాంబూలరసర క్తిమంబైన యమృతంపు
 బింబాధరము ముద్దువెట్టి పెట్టి
 మనజునుకంబు కంధర కదళికామృ
 దూరువుల వాఁడి కొనగోళ్ల నొరసి యొరసి
 యెలమి నలయించి మించి యయ్యలడఁబోఁడి
 నతనుసామ్రాజ్య మేలించె నవ్విభుండు. 429

క. ఈమాడ్కి నమితభోగ

శ్రీ మేఱయఁగ నొక్కనాఁడు చిత్తమున నిజ

స్వామియుఁ దల్లిదండ్రులుఁ దను

1గోమించిన నడకఁ 2వలచికొని యతఁ డెలిమిన్.

430

తే. మామతోఁ దెల్పు కాంతాలరామయైన

శాలికాకన్యతోఁ గూడ సకలసైన్య

మిరుగడలఁ గొల్వఁ దన పురీవరముఁ జేరె

నేలికయుఁ దల్లిదండ్రులు నిచ్చ మెచ్చ

431

క. పతి నేవగించు సతికి

న్సతి నొల్లని పతికి బద్ధసఖ్యము గలుగన్

మతి నిర్వహించి కూర్పఁగఁ

జతురిక యగు దూతి వలయు జలజాక్షులకున్.

432

ప. కావున నేతత్ప్రయోజనసంధానకారిణి యగు నీ రాజధూతిక తాదృగ్విచక్షణ

లక్షణోపలక్షిత యగుఁ గదా! యిత్రేఱం గెఱుంగక యున్నఁ గార్యభంగం

బగునని వచియించు సమయంబున

433

తే. విమలతరతారహారము ల్మైన నొకింత

చల్ల నగుటయు నల శరచ్చంద్రవదన

సదనసంచారమున కేగ జలజహితుఁడు

చరమగిరిఁ జేరె నంతలో నొఱపు మీఱి.

434

ఎనిమిదవ రాత్రి :

చ. కులికెడు గుబ్బచన్నసిడికుండలు నిండిన కుంకుమంబు జొ

బ్బిల వలిపంపు మేల్రవిక పిక్కటిలన్ వెలిపట్టు చీర ము

ద్దులు వెలయింప వింత వగ దుప్పటి పై వలెవా టమర్చి పా

వలు మునివ్రేళ్ల మెట్టి శుకవర్మని మ్రోం లతాంగి నిల్చినన్.

435

1. గోమున కను కడక 2. చెలిసికొని (పూ)

క. ఆతఱిఁ బుండ్రేక్షురస

భ్యాతరుచిన్ రాజకీరకంఠీరవ మా

కాతరనేత్రకుఁ దెల్పె న

తీతంబగు నొక్క కథ యత్కిపీతి మెయిన్.

436

క. ఓ నీలవేణి ! మదిలో

మానవుఁ డొక్కటి తరింప మఱి దైవము తా

1బూనుఁ బెఱ కార్య మొక్కటి

2కానఁ దదీయాజ్ఞ వలయుఁ గార్యార్థులకున్.

437

వ, ఆ తైఱంగునం బ్రవర్తిల్లని యట్లయిన దొల్లిఁటి సమయంబున గుణవల్లభుం
డను మహీసురవల్లభుండు భల్లూకనఖభల్లహతుండైన యట్ల యగు నది
యెట్లనిన వివరింతు నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె.

438

నాలుగవ కథ

సీ. అప్రతిమప్రభుం డగణితైశ్వర్యదు

ర్యత్వసాక్షాన్మహారాజరాజు

రూపరేఖామన్మథోపమానాంగుండు

ధరణీధరోద్దండదైర్యశాలి

యా ర్రరక్షణుండు సత్కిర్తికల్లోలిసి

డిండిరిరసుధాంశుమండలుండు

నత్యుద్ధతప్రభావాంకుండు సకలస

జ్ఞనవర్ణనీయశోభనచర్మితుఁ

డలరు నొకరాజు కర్ణాటకాంగవంగ

న్యపమకుటమర్షితాంఘ్రినీరేరుహాగ్ర

నఖరశిఖిండు భువిఁ గీర్తిముఖుఁ డనంగఁ

దనరి యంశుమతీపురాధ్యక్షుఁ డగుచు.

439

తే, అతఁడు కమలాక్షి యను ప్రియురాలి వలనఁ

గన్న లీలావతీనామకన్య నెలమిఁ

బ్రోది సేయంగ 1నల యిందుఁబోటి వెలయు

మలయు పరువంపుజవ్వనం బలము కతన.

440

క. చిత్రువు ప్రతిమయో? తెలి

ముత్తియమో? కమ్మపైఁడి బొమ్మయో? యన న

మ్మత్తచకోరాక్షి శుభా

యత్తమతి న్మోహనాంగియై యుండు నెడన్.

441

చ. చెలి నును గబ్బిగుబ్బలకు సిబ్బెపుఁ ద ఱ్కొక వన్నె వాలుఁగ

న్నులకు మిటారి చూ పొక వినోదము కెందలిరాకు మోవికిం

గలికితనంపు న వ్వాక చొకాటము మేని మెఱుంగు తీగకుం

దలఁపు వహింపఁ జేయు నెఱతావి యొకానొక వింతయై తగున్.

442

వ. ఆసమయంబున.

443

తే. అన్నగరమందు నెపుడు పురాశ్రితుండు

పల్లవాగ్రేసరుఁడు గుణవల్లభుఁ డను

పేరు గలవాఁడు గలవాఁడు ధీరజనవి

రోహితుం డగు నొక్క పురోహితుండు.

444

వ. వెండియు నతండు.

445

ఉ. శాంతు లొనర్చి గండకలుషంబుల నెల్ల నడంచు శత్రుకా

లాంతకరూపమైన జప మాచరణం బొనరించి యమ్మహి

1. నయ్యించు బోటి

(7)

కాంతునకు స్ఫుభంబు లెసఁగన్ జయము న్నమకూర్పు సారసి
ద్ధాంతి ¹ ముతం దటంచు విబుధప్రకరంబు మదిన్ గజింపఁగన్.

448

క. అల కాలజ్ఞకులాగ్రజి

యెలమిం దద్రాజకన్య నేలాగునన్
కలఁ గన్న యట్టు లొకనాఁ
డలవోకం జూచి మన్మథాజ్ఞాపశుడై.

447

క. అందని మాని ఫలం బిది

యందుకొనుట యెట్లు లొక్కొ యనుచు మనమునన్
దుందుడుకుచే ధరాసుర
కందర్పుం డతఁడు మేలు గలవాఁ డగుటన్.

448

తే. అంత నత్యంతకాముకుం డగు నతండు

ఛాందసుఁడు గానఁ దన మనస్తాప మెల్లఁ
దెల్లమి యొనర్పఁ దగదంచుఁ దెలియనేర
కల్ల నగరింట నొక దాది ననుసరించె.

449

ఉ. ఈ నరనాథకన్య పిఱుఁ దించుక ముట్టఁగ నిచ్చి మేను నా

మేనున నంటఁ జేర్చి రుచి మించిన మోవి యొసంగె నేని భూ
దానహిరణ్యదానఫలదానము లిచ్చిన యట్ల విప్రుఁ డెం
తైనను దానయోగ్యుఁడు గదా యని నన్వేషికించు నావుడున్.

450

తే. అది దిగుల్పడి యెట్లు నోరాడె నొర!

పలుక నీరీతి నో వెట్టి బాపనయ్య!
ముక్కఱయుఁ గమ్మలును దాల్చి మురియుచున్నఁ
జూడఁ జాలక యి ట్లాడినాఁడ వేమో?

451

1. యటంచుఁ దన్ను

క. అన విని తత్పదయుగళం

బునఁ బడి నీ ధర్మసత్తపుం బ్రాహ్మణునిన్
నను మన్నించిన నిక నే
నొనరించిన ధర్మ మెల్ల నొసఁగెద నీకున్.

452

తే. అనుచుఁ గడతేటి పోవుచు సజ్జడాత్ముఁ
డన్యభామారతోత్సాహుఁ డగుటఁ జేసి
లీల లీలావతీకన్యకాలలామ
నెత్తెఱంగునఁ జేకొందుఁ నెట్లు మందు?

453

వ. (అని).

క. ఇవ్విధమునఁ దలఁచుచు నతఁ
డువ్విశ్కూరంగ శుభముహూర్తపుఁ దటి నా
పువ్వుబోడికి బాల్యము
జవ్వాడి తొలంగునంత సమరత పొడమెన్.

454

మ. అపు డా కీర్తిముఖుండుఁ దత్సతియు నత్యానందసంధానతన్
నృపకాంతాజనము ల్మహీసురపురంధ్రీరత్నము ల్గొల్వఁ గా
1రవణం బుప్పతిలం దదంతవిభవారంభంబుఁ గావించి య
చ్చపలాక్షీమణికిన్ వివాహ మొనరింపం గార్య మూహించుచున్.

455

తే. రాజమౌళియుఁ దత్సతీరత్న మపుడు
తగు కులస్థుఁడు రూపకందర్పుఁ డైన
వరుఁ డెవఁడొకో యటంచు భావమున 2నెంచు
నంతఁ గపటాత్ముఁ డైన సిద్ధాంతి యనియె.

456

క. ఈబిడ సుముహూర్తకళా
ప్రాబల్యమునన్ జనించు భాగ్యంబున సు
శ్రీబలముఁ జెంది నీ గృహ
మా బలబిడ్డోగనమధికాస్పద మయ్యెన్.

457

వ. తదనంతరంబ.

458

ఆ. బాల దుష్టవేళఁ బ్రభమరజస్వల
యయ్యెఁ గాన దీని యవగుణమున
రాజ్యలక్ష్మి బాసి¹ అంపిల్లు నీయిల్లు
కలిమి పెంపుఁ బాసి పొలియు ననఘ;

459

క. ఆన విని గుండియ యదర
న్మనుజేశ్వరుఁ డాపులైన మంత్రులతో ని
ట్లను నేనేర్చునఁ దీర్చెద
రనవుడు సద్భుష్టమంత్రు లవివేకమునన్.

460

ఆ. సీత పుట్టి లంకఁ జెఱచిన చందానఁ
బుట్టఁ దగని ముద్దు పట్టి యైన
బాలికాగ్రగణ్య లీలావతీకన్య
యిల్లు చెఱుపఁ బొడమె నేమొ యనుచు.

461

చ. మును వెనుకేనియుం గనక మోసమునం గడు కార్యభంగమౌ
ననక సుకీర్తిహానిపదమంచుఁ దలంపక కన్యకామణిన్
వనధిపరీతయై పొదలు వాహినిలో నొక మందసంబునం
దునిచి రయంబున న్వెడల నొత్తుట సీత యటంచుఁ దెల్పినన్.

462

క. కీర్తిముఖస్యపవరుం డప
కీర్తి జనించు నని మిగుల ఖిన్నత నపు డ
వ్వార్త వినలేక బహుళత
రాత్రి నిజకామిసీసహాయత వనటన్.

463

తే. కడుపు చుమ్మలు చుట్టఁగాఁ గన్న కన్నె
చిలుక నెడఁబాసి యేరీతి నిలుచువాడ

నెక్కడి 1 వివేకమున మంత్రులెల్లఁ గదసి
కువలయేంద్రునితో గువ్వకోలు గొనుచు.

464

మ. మును గుంతీసతి కూర్మినందను మహాభో శివాహినిం జేర్చదో ?
నునువంశాంబుధిచంద్రుఁ డా దశరథశ్శాభర్త శ్రీరామునిన్
వనవాటి నివహరింపఁ బంపఁడొ ? కృపాస్వాంతై కవాత్సల్యవ
ర్తనముల్ చూడఁగ రాజనీతియె ? నరేంద్రా! యంచు బోధించుచున్.

465

తే. *మాను మీ మోహ మని తెల్పి మానవేంద్రు
చిత్త మొగ్గించి యొక మాటఁ జేసి రాచ
కౌమిరె నిదురించు తఱి మందసమున నుంచి
వీడు వెడలించుకొని తెచ్చువేశ శివెదుట.

466

సీ. కలశోద్భవానీత కలితపుణ్యసమేత
యభిలజగత్పూతయైన మార
జదధినాయకు నేలుబడి గన్న యిల్లాలు
నిఖిలపుణ్యపుఁ జాలు నిలుచు ప్రోలు
ఆభ్రమట్టనభేలనాభిలకల్లోల
యఘతూలికాజాల మడచు కీల
ఫణిలోకవిజ్ఞానపాటవాంతర్మీన
వినుతసత్యవితానమునకు సోన
యధీపతిసమాగమార్థప్రయాణసమయ
సమధికోత్తుంగభంగసంచారజనిత
ఘనగరుద్ధ్వానపటపటాత్కారసార
భూరిసితపక్షభేరి కావేరి వెలయు.

467

1. వివేకమున (పూ)

2. రాశిలో వై నదో *మంత్రులందఱుఁ గూడి యా మానవేంద్రు' అని
పాఠాంతరము లి. నచట

ఉ. ఆ వరవాహినిం గని దురన్వయు లచ్చటి మంత్రు లెల్ల లీ
 లావతి యున్న పెట్టియ ¹నలంఘ్యతరంబగు తజ్జలంబునం
²బో విడిపించి భూవిభుని పొంతనె యెప్పుటి యట్ల యుండి రా
 హా! వివరం బెఱుంగని దురాత్ముల కృత్యము లట్టివే కదా! 468

వ. కావున. 469

క. నృపతి యగువాఁడు విద్యా
 నిపుణున్ బహుకార్యభారనిర్వాహకు శాం
 తపరజనమర్మభేదన
 కపటమతి న్మంత్రుఁడెఱుఁగఁ దగు నబలా! 470

వ. అది యెంతైనం గల ద తైఱుంగునకు నిమిత్తం బేమి ? యట్లుండ నిమ్ము
 తదనంతరవృత్తాంతంబు వినిపింతు నని యిట్లనియె. 471

క. జనకుఁడగు వార్ధిరాజుం
 గను ప్రేమం దల్లియైన కావేరికడం
 జను కమలపాణి యన న
 వ్యసజాయతనేత్ర యేటివడి నేఁగుటయున్. 472

చ. తను మును జూచి మోహపరితాపము గన్నపురోహితుండు గ్ర
 క్కున నిదివేశ యీకుసుమకోమలితో రతికేళివైభవం
 బనువుగఁ గోర్కి దీర్చుకొన నంచు మనంబున నెంచి తత్తటి
 వనతలకుంజమంజులనివాసమున న్నెస నొంటి నుండఁగన్. 473

వ. ఆసమయంబున. 474

తే. ఒదిగి యల మందసములోన నున్న రాజ
 కన్యకామణి మేల్కొంచి కలవరించి

1. జలంబులఁ బోవఁగ నిచ్చి యందఱున్ 2. నా విధి చూచి పోదమని యట్లవ
 నక్కడ నట్ల యుండి

బహువిధంబుల విలపించెఁ బంజరమునఁ
జిక్కువడియున్న క్రొత్త రాచిలుక వోలె.

475

సి. జనకు నెమ్మనము వజ్రప్రాయమాయెఁగా
మాయ గావించి యీ మాడ్కిఁ బనుపఁ
దల్లికి వీను లెంతయుఁ జల్లినాయెఁగా
నా యగాథప్రయాణంబు విన్న
దాది యపఖ్యాతిఁ దలఁపలేదాయెఁ గా
దాయ గాఁబోలు నింతయు సహింప
నశీజనశ్రేణి ¹(యాత్మ కింపాయెఁ గా
బాయఁగా రాని యీ బారి నొంద
నకట! నాయీడు రాచకన్నెకల కెల్లఁ
గడఁగి నన్నాడుకొన నోరు గల్గె నేమ
నందు? నిక నెందుఁ జొత్తు? నాహా! విధాత
ప్రవాత యవిలంఘ్య మని యెంచు వడిఁ దపించు.

476

జ. అన్నీలవేణి యివ్వగ
నున్నంత సమీపభూమి నొకరాజు శుభా
భ్యున్నతుఁడు రసికశేఖరుఁ
డెన్నఁగ హిమధామనాముఁ డేపు దలిర్చన్.

477

తే. అతులితోత్సాహమున వేటలాడి యాడి
కడఁగి యచ్చోటనే వీడు విడిసెఁ గానఁ
గర్జయుగమునఁ దత్కన్యకాప్రలాప
కలకలధ్వను లాలించి జలదరించి.

478

మ. ఇదియేమో మనపాశె మెల్లఁ వగ నట్టిదై వెతం జెంద ని
న్నదిలోన న్విసనయ్యె నాఁడు మొఱ కాంతారత్న మిందెవ్వతో

మరి నూహింపగరాని దుర్దశవహింపంబోలు నేఁ డీ విప
త్పద మేమో వివరించుఁ డంచుఁ గరుణాపారీణచేతస్కుఁడై . 479

ఉ. భూరిజలప్రచారులగు బోయలఁ బంపిన వార లా పయః
పూరమున న్మెలంగు కలముం బలె నుండెడు మందసంబు న
తీరము సేర్చి యందు సుదతీమణి యుండు తెఱింగి యద్దరి
తీరమణుం గనుగొని విధేయతఁ దత్కృమ మెల్లఁ దెల్పినన్ . 480

క. విని యప్పు డాన్మపాలుఁడు
కనుకని నమ్మందసమునఁ గల కలవాణిన్
మన మలరఁ దోడి తెండని
తన దాదులఁ బంపె నో సుధాకరవవనాః 481

ఉ. అంత నతిత్వరై కమతి నజ్జరతాంగన లేఁగి యమ్మహి
కాంతు ననుజ్ఞఁ బెట్టె బిగఁగట్టుల నెల్ల సడల్ప రోహిణి
కాంతుని రేఖఁ గ్రొమ్మొయిలు గప్పుటఁ బాసి రహించినట్లు త
త్కాంతతనూవిలాసరతికాంత తళుక్కునఁ జెంత నిల్పినన్ . 482

క. కని యత్యంతకుతూహల
మున నజ్జరతాంగనాసమూహము వెస న
వ్వనితా రత్నము కులగో
త్రనిరూపణము న్వచింప బ్రార్థించుటయున్ . 483

చ. కరతలస క్తగండఫలకస్థలియై చిగురాకు వంటి వా
తెఱ వనివాడ ముద్దువగఁ దిన్న ని మో మరవాంచి దీనతన్
సురసుర స్రుక్తి యుస్సురసుచుం దన వర్తన మెల్లఁ దెల్పినన్
సరసతఁ గొంద అందు నృపు చక్కటి కుద్దతి నేఁగి వేడుకన్ . 484

క. ఓ రాజకులశిఖామణి!
యా రాజీవాః చెల్వ మతిచిత్రము శృం
గారవతి యవతి నృపక
న్యారత్నము దానిఁ బొంద సత్తివలు గలరే? 485

చ. చిలుదొడ లంద మా చికిలిచెక్కుల చొక్కట మామెఱుంగువా
తెఱ సొబ గావినీలమణిదీధితుల న్నునుఁగొప్పు చంద మా
గురుతరశాతకుంభమయకుంభకుచంబుల గుల్కు బింక మా
తెఱవకె యొప్పు నత్రైవ దేవరకే తగ నొప్పు భూవరా!

486

క. అని తెల్పి రాజు చిత్రము
కని క్రమ్మటి రాజకన్యకం దెచ్చుటకై
వినయోక్తుల నంత యెల
ర్చినఁ జింతాజలధిమగ్న చిత్రాంబుజయై.

487

సీ. ముకురద్యుతికపోలమక రికాలతలతోఁ
గమ్మకస్తురిచిత్రకమ్ము చెదర
వక్త్రగంధానుధావన్మీళిందములతోఁ
గప్పుపెన్నెఱికొప్పు కంప మొందఁ
గర్జికాకుసుమరింఖన్మరందంబుతో
నిడు వాలుఁగనుదోయి నీరు చిలుక
గళదనర్గళమర్మకణపరంపరలతో
నలుత ముతైపుసరు ల్దొరసి ¹యాడఁ

బీనవక్షోరుహమును లేఁగొను ఘనని
తంబ ²మలరఁ బదంబు లందంద వడఁక
నడఁకువ దలిర్చ నన్నరేంద్రాగ్రగణ్యు
కెలని కేతెంచె నల రాచకలువకంటి.

488

క. వచ్చుటయు రాజు చూచి వి
యచ్చరవరకన్య యేమొ యని మెచ్చతఱిన్
మచ్చరమున నమ్మదనుఁడు
పచ్చని విలుఁ బూని పంటఁ బగవట్టెఁ జెలి !

489

తే. ప్రేమ నవ్వేళ నేకాంతసీమ కరిగి
 1సరసుఁ దైనట్టి యమ్మహిశ్వరవరుండు
 లీల దళకొత్త లీలావతీలతాంగి
 నించువిలుకాని రాజ్య మేలించి మఱియు.

490

క. ఆరామ యండఁ బాయక
 యా రాజవరుండు నిజపురాంతఃపురమున్
 జేరి సుఖంబున నుండె ను
 దారతరోత్సాహుడై సుధాకరవదనా !

491

మ. అని రాచిల్కల తేఱు పల్కు నెడ నుద్యద్ధోరగాఢాంధకా
 రనివృత్తిన్ జగమొప్ప నూరుజవధూరత్నంబు వీక్షించి యొ
 య్యనఁ గేశిగృహసీమ కేఁగి రవి యస్తాద్రిప్రవేశంబు నం
 దిన వేశం దమి రేఁగి భూవిభుని నర్థిం జేరఁ జారుక్రియన్.

492

క. శృంగారరస మెసంగన్
 శృంగారపు బొమ్మ వంటి బాలిక యపు డ
 య్యంగజరాజతురంగము
 చెంగటి కేతెంచి వాగ్విచిత్రప్రౌఢిన్.

493

తొమ్మిదవరాత్రి :

క. శుకసార్వభౌమః నేఁ డీ
 సకలజ్ఞుడైన రాజు చక్కటి కరుగన్
 సుకరమయి యున్న దీదిన
 మిఁక వేగమ తెల్పు మవలి యితిహాసంబున్.

494

మ. అనుచుం జిల్కలకొల్కి వల్కు విని యత్యానంద మింపొంద ని
 ట్టనియెం గీరకులప్రభుండు హేమధామాఖ్యుండు తా నూరికిం

జనుచో నెచ్చెలి యున్న మందసముతోనం గ్రూరసక్రోధచం
డనిరాతంకము నొక్కభల్లుకము నుండం జేసి గర్వోన్నతిన్.

495

తే. అమృహావాహినీజవాభ్యంతరమున
విడిచి చనెఁ గాన నది నీటి వెంట నరుగఁ
దొలుత నమ్మందగమనపై వలపుఁ జెంది
పొంచికొనియున్న యవ్విప్రపుంగవుండు.

496

క. కనుఁగొంటి నదె నిధానము
గనుఁగొన నొక మాళ్ళ బిందె గలిగెఁ గదా యే
మనవచ్చు దైవయత్నం
ఁని తలఁచుచు మోహవశత నవ్యగ్రమతిన్.

497

మ. తన శిష్యులైనవెంటరా నడిచి యుద్ధంధస్థితిం దన్నదీ
వనమధ్యస్థలి నున్న మందసము లేవం దెచ్చి తత్తీరమం
దు నవీనద్రులతానికుంజమున మెచ్చుల్లుల్కుచో నుంచి య
త్యసురాగంబునఁ గామినీగమనమోహనూనచేతస్కుఁడై.

498

సీ. వలుదలై మెఱయు పార్వణపు ముద్దల వంటి
వలిచన్ను లెన్నఁడు ప్రవచ్చి కొందుఁ ?
బుణ్యాహపల్లవంబులఁ బోలు కెమ్మోవిఁ
గడువేడ్క నెన్నఁడు గఱచి కొందుఁ ?
గొనలు గల్గిన దర్భకోటి నేలెడు నెఱు
ల్గిట్టిగా నెన్నఁడు పట్టుకొందుఁ ?
ఁంచామృతముఁ గ్రిందుపఱచు వాక్కుధ చవు
ల్లనివంద నెన్నఁడు ద్రావి కొందు ?

ననుచు నేఁ గోరికొని యుందు నట్టి తలఁపు
లన్నియు ఫలించెఁగా నేటి కని తలంప
వీని జన్మంబు కిష్కింధలోన నేమొ
ళావలయు నంచు శిష్యవర్గము గణింప,

499

చింతిలుచు నుండునెడ భా

స్వంతుఁడు పశ్చిమపయోధి వడిఁ గ్రుంకుటయున్.

506

పదియవ రాత్రి :

క. కలధౌతరత్నరశనా

కలితబహుక్షుద్రఘంటికాతతి మెఱయన్

వలజేని భద్రగజమనఁ

జెలి యారాచిల్కఁ చెంతఁ జేరిన యంతన్.

507

చ. కనుఁగొని యో సఖీజనశిఖామణి నేఁ డొకగాథఁ దెల్పెదన్

విని చను మన్మనాయకుని వేడ్కఁ మెయి న్రమియింపఁ బోవుచోఁ

జెనిమిటిఁ గన్నయంత నొక బింజఫలాధర దైర్ఘ్యవర్తనం

బనువు పడంగఁ దెల్పు టరయ నిర్జవరింతు నటంచు నిట్లనున్.

508

అయిదవ కథ

క. *కసువిందై యొకపురవర

మనువందు న్నువి మదేభహయభటరథరం

జనమై యఖర్వరిపుభం

జనమై పొలుపారుచు నిర్వికారం బనఁగన్.

509

క. ఆనగరీవర మేలు మ

హానటనిటలస్థలీబృహద్భానుమహా

శ్రీనిర్జితసమదరిపు

జ్ఞానాథుఁడు భీమసేనజనపతి కడఁకన్.

510

క. ఆరాజు రమ్మ పొమ్మని

గారా మొనరించి మనుపఁగా మోహనుఁ డ

* కనకాంగీ! కనకస్థల మనఁగా నొక పురము గలచు హర్షార్థగ్రవినుత
కనహరిమణిఘృణిమిరాజనితరహఃకేశిసౌధజాలం బగుచున్.

నేరు గలవాఁడు తగు గుణ

వారిధియగు నొక్క బచ్చవాఁ డప్పీటన్.

511

ఉ. ¹మైనపుటంటు పల్వగల మచ్చల చా తొరగట్లు కట్టెలుం
దూనిక నాలుగేన్నొరలతోఁ దగు వట్రములోన నున్న నా
నానగరోద్భవంబులగు ²నాణెము లుండెడు సంచి గొంచు బే
రానకు వచ్చు నన్నయధురంధరుఁ డంగడికి న్గజింపఁగన్.

512

తే. *అతని కనుకూలవతి రూపవతియునైన

భామినీమణి దనరు సౌభాగ్య సీమ

యాత్మనాయకపాద సేవాభిరామ

నవ్యగుణవతి శుభవతీనామ యొకతె.

513

ఉ. శిలలీతాంగి పుష్పవతియై దివసత్రయముం గ్రమించినన్
నాలవనాఁడు దా గురుజనంబులు కుంకుము సంకు పొంకముం
బోలెడు చల్వయుం బసుపు ముద్దయుఁ గైకొని తోడరా మహా
కేరీరథాంగయైన నదికిం జని మజ్జనమాడి వేడుకన్.

514

ఉ. ఆ త్ర యొసంగ నొక్క కబళాన్నముఁ గైకొని వీటికారుచుల్
క్రొత్త మెఱుంగు లీను రదకోరకముల్ గబళించి తేని ప
ల్లొత్తులు బట్టబైట నిడ నోపుచు వాతెఱ నీనె గట్టఁగా
నత్తరళాక్షి చూపులు నిజాంఘుల నిల్పుచు వీధి నేఁగఁగన్.

515

వ. ఆ సమయంబున-

516

చ. చిటిలిన గంధముం దశుకు చెంపను వ్రేలు రుమాలు జాఱు దు
ప్పటియును నిద్రదేఱు ముఖపద్మము చెక్కిటి కాటు మూపు చెం

1. మైనపుటంటలు న్యగల 2. నాగరముల్ గల సంచి

* అతని కులకాంత నవమోహనాంగ విజిత, కాంతరతికాంత రుచిర రేఖానిశాంత
వట్రలు వరపాదకమల సేవావిధాన, నయగుణవిధేయ శుభవతీనామధేయ.

3. అలతకూన

గట నులిగొన్న జన్మిదము కన్నుల కెంపు లతాంత వీటికా
పటిమ రహింప వచ్చె వరభద్రుడు నా విటుడొక్కఁ డతఱిన్. 517

ఆ. వచ్చి మదికి మెచ్చు వచ్చు నచ్చెలి బడా
పగలఁ జూచి వింతపదము వాడి
కేకరించి కొన్ని పోకలఁ బోయి య
చ్చేడె చూపు దన్నుఁ జేర కునికి. 518

క. నొగులుచు మరు బరిగోలలఁ
బొగులుచు నయ్యిందువదన పొందును గూర్పుం
దగువారు లేరు దీనికి
నగువారే కాక యని ఘనంబగు చింతన్. 519

సీ. తనమాట యేమెఱుంగని యంగనకు జార
మమకార మొనరించు మందు గాఁగఁ
దన ప్రాధి నందు గానని సుందరికి గోడ
చివ్వున దాట నిశ్శ్రేణి గాఁగఁ
దననేర్పు గురుభీత తతనితంబకు సాహ
సక్రియ కభయహస్తంబు గాఁగఁ
దన బుద్ధి బొంకనేరని పంకజాక్షికి
ధవుని వాకట్టు మంత్రంబు గాఁగ
నమరు నవ్వీట నన్నపూర్ణాభిధాన
మదనమాయామహాస్థాని మంత్రసాని
దానితో మాటలాడి చూతము విచార
మేల యని వేశగని దాని ¹యింటి కడకు. 520

క. ²వని వరభద్రుఁ డల్లగుణకాలిని జూచుటఁ దెల్పి దాని మో
హనమగు రూప మెంత కొనియాడెద నేడు దురంతకంతుకుం

తనిహతిఁ జింత వంతఁ బడి తాంతలతాంతము చందమొందె నా
తను విదె చూడు వేడుకొనెద న్ననుఁ గూర్పుము దాని నేర్పునన్. 521

క, నాకనఁగాఁ గనకము బా
మా కనుఁగొనఁ జిల్ల పెంకు మాత్రము దానిం
జేకూర్చిన నాతను విదె
నీకుం గై వస మొనర్తు నీతోడు సుమీ. 522

మ. ¹అని సూచించిన మంచిదంచు విని యయ్యజ్ఞాక్షినిం గూర్పు నా
తనికిన్ బాస యొసంగి పీడ్కొలిపి తత్కార్యార్థ మూహించి మో
హను గేహంబునకుం బ్రయోజనశతవ్యాపారము లెల్వికొం
చు నిరూఢంబగు రాకపోక లొనరించు న్మాయ డాయంపుచున్. 523

క. అంతట నా శుభవతి కది
యంతింతనరాని యంతరంగంబున నా
ద్యంతమధురోక్తి చాతురి
సంతతము నిస్వంత సంతసం బెసఁగించున్. 524

క. ఆలలనామజీ కా గ
య్యాళి యొకానొక్కవేళ నక్కఱతో సు
వ్యాలు న్నోభనములు ధవ
ళాలు న్మోదలై న పాటలం దగ నేర్పున్. 525

చ. వనజదళాయతాక్షి! మగవాఁడు పరాంగన పొందుఁ గోరువాఁ
డని వినవేమొ యట్టి చవు లంటినచో మఱి చౌక సేయఁడే
నిను నటుగానఁ బూని మగనిం బెఱత్రోవలఁ బోవ నీకు నే
ర్పున ²నని బుద్ధిగాఁ గఱపు ముద్దియ సందియ మందకుండఁగన్. 526

1. అని తెల్పు నివ్వని మంచికార్యమని

2. నది ముట్ట బుద్ధి గఱపుం జెలి సందియ మందకుండఁగన్.

క. అంతట నొకనాడొక వెల

యింతయు మోహనుడు నప్పలిచ్చిన పనికై

మంతన మాడంగ నమ్మిది

జంతయు వెనఁ బోయి వాని సతికిం ¹(జూపెన్).

527

తే. చూపి యిన్నాళ్ళు నిటువంటి సుద్ది గాదు

కాదటందువు గద చాని కాళ్ళ మీద

సాగఁబడి మ్రొక్కి యిల్లాలిఁ జక్కఁ జూడఁ

గావుమని బాసలీయఁగాఁ గంటి నేను.

528

ఉ. బిడ్డయొ పాపయో? చిదిమి పెట్టిన కై వడి నున్న నిన్నుఁ చా

సడ్డ యొరర్ప కవ్వలఁ బిశాచము వంటి గరాసుఁ గూడె నీ

యెడ్డెడు గుట్టుతోడ నిరనేనియు నాపలు కాలకించు నే

నొడ్డెద దీనికిం దగిన దొక్క యుపాయము తోయజాననా !

529

క. తిట్టిన ²మెట్టిన కై వడి

సెట్టిం గని పొడిచినట్లు చేకూడ మఱి

నెట్టుకొని నేటినుండియు

గట్టిగ వేతొకనిఁ గూడఁగావలె నీవున్.

530

చ. తెలియదుగాక నీకు సుదతీ! రతి నైపుణిఁ జూపవచ్చునో

కలకల నవ్వవచ్చునో వికాసపుముచ్చటఁ దెల్పవచ్చునో

బలువగ పారువాపలుకు పల్కగవచ్చునో కుల్కవచ్చునో

చెలువుని చెంగటం బరుని చెంగటఁ బోలెఁ గురంగలోచనా!

531

క. కొసరువగమాట లలుకలుఁ

గుసిగుంపులు శిటిట్టు లోరికొట్టులు జారుం

డసమసుఖంబుగఁ గైకొను

ఋనవెద్దగు మగఁడు మండిపడుఁ గుసుమాంగీ!

532

క. చుట్టాలకుఁ దెల్పుదు మదిఁ

దొట్టిన కినుకం దలార్థతోఁ జెప్పుదుఁ గూ

పెట్టుదు దొర ముందఱ ననుఁ

బట్టకు మని పఱవ నతఁడు బరువగు భీతిన్.

544

తే. పాదముల వ్రాలి నేనేమి పాప మెఱుంగ

నీ మహాదేవు నాన పూర్ణేందువదన!

రవ్వ యొనరింపవలదంచు రమణిఁ దోడు

కొంచు గుట్టన నిజగృహంబునకుఁ జనియె.

545

క. అని చిలుక పలుకఁ గుతుకం

బున నౌరా! యెంత బొంకు బొంకెను మృగతో

చన యని ప్రభావతీసతి

యనుపమమతి మెచ్చుకొనియె నవనీనాథా!

546

వ అనిన నద్దరాకాంతుండు తదనంతరగాథాప్రకారం బెవ్విధంబని యనుడు. 547

శా విశ్వామిత్రమనః ప్రియంకర! కరావిర్భూతదానక్రియా

శశ్వతోషితధారుణీసుర! సురేశస్తత్కశోర్మాత్రల

భ్రైశ్వర్యోజ్జ్వలవైభవోన్నత! నతాయాసాపహృద్ధ్వమహా

ఔశ్వాన్త్రాసవిరామ! రామబలగర్వారంభనిర్వాపణా!

548

క. ధారాధరపర్జ! సుధా

ధారాపరిపూర్ణవాక్యధారా! విబుధా

ధారా! నిజకౌతేయక

ధారాదళితాహితవసుధాధరధారా!

549

మాలినీ - జలధరనిభదేహా! సజ్యకోదందబాహా!
 ఖలదనుజవిదారీ! కంధిదర్పాపహరీ!
 కులగిరిసమదైర్యా! కుంభినీనాథవర్మా!
 సలలితగుణజాలా! జానకీకేళిలోలా!

550

గ ద్య ము :-

ఇది ¹శ్రీమత్భాదిరీన్మసింహకరుణాకటాక్షవీణసమాగతకవితాధార
 పాలవేకరికులకలశాంభోనిధిసుధాకర తాడిగోళ్ళ కరియమాణిక్య
 నృపహర్యక్షపౌత్ర పవిత్రవర్తిత కదురధరామండలాఖండలపుత్ర
 విద్యత్కవిరక్షణానుసంధాయక భదిరీపతిసాయక
 ప్రణీతంబైన శుకసప్తతి యను
 మహాప్రబంధంబునం
 బ్రథమాశ్వాసము.

శుకసప్తతి

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీరామాంక! ధరాజా

తారామవసంత! సంతతామితవిభవో

దారా మాధుర్యవచో

ధారా! మారాండధామ! దశరథరామా!

1

తే. అవధరింపుము సకలరాజాధిరాజ

నతపదాంభోజ! డగు ధర్మనందనునకు

సకలవై దికలౌకికాచారవిహిత

హితకథారమ్య! డగు ధౌమ్య! డిట్టు లనియె.

2

ఉ. అంతట! దెల్లవాటి న దినంత మొకానొకరీతి! గాంచి త

త్కాంత మెటుంగు గుబ్బకవ కస్తురిపూ! తను రంగు చెంద వె

న్నంతయు వేణికారుచుల నండగొనం గయిసేసి నీలచే

లాంతరదృశ్యయై హరిశిలావృతహేమశలాక! బోలుచున్.

3

పదునొకండవరాత్రి :

క. జనవరసురేంద్రు కడకుం

జ్జన! జ్జాచిన! జ్జూచి చిలుకజాబిల్లి యనున్

మనమున నొక కథఁ దలఁచితి

విని పొమ్మా కొమ్మ : యింత వేగిర మేలా ?

4

అఱవ కథ

తే. అనుచుఁ దెలుపఁదొడంగె నో యంబుజాక్షి !

మదన మను పట్టణం జేలు మదవదరిన

మూహముల ఫాంతలముల మోడ్చుఁగేలుఁ

జెనచ నేర్చిన నందనుం డనెడు రాజు.

5

క. ఆరాజశిఖామణి దే

వేరి శశిప్రభ యనంగ వెలయు నిమిగులం

బొరందరమణిబృందము

దూఱం దరమైన నెఱుల దొరలెడు సిరులన్.

6

సీ. మగున సోయగపునెమ్మొగ మెంచ 1(వెలిదమ్మిఁ

గొలుపున్న) వానికిఁ దలము గాదు

పడఁతి నితంబబింబము నెంచఁ బుడమిమో

పరియైన వానికిఁ దరము గాదు

కలికి నెన్నడు మెన్న భవరుల కొఱ్ఱయై

వఱలెడు వానికి వశము గాదు

నలినాయతాక్షి లేనడ లెంచ నంచవ

య్యాశికత్తెకు నైన నలవి గాదు

బామినీమణి గబ్బినిబ్బరపు గుబ్బి

కవ నుతింపంగ నల్ల బంగారుకొండ

వింటివానికిఁ గూడ దవ్వెలఁది మూర్తి

వర్జన మొనర్చ నింక నెవ్వారు గలరు.

క. ఆ పడఁతియు నందనధర

జీపతియు నిజమనోజునితసంతోష

1. గొలుపున్న వెలిదమ్మిఁ(పూ)

వ్యాపారాపారసుఖం

జేపార స్మేలఁగుచున్న యెడ నప్పరితోన్.

8

క. దేవాలయంబు గలదు త

దావాసమున న్నసించు సంతర్దలిత

శ్రీవత్సనకు రథోత్సవ

మావిష్కృతమయ్యెఁ బశ్యదఖిలామరమై.

9

ప. ఇతైః అంగున నభంగనభోమధ్యరథ్యాధ్యనత్పముద్గద్ధజంబును నదభ్రమేరు
 భ్రమావలమానభానుకంబును నిజాంతరదంతురితమౌరజికపాణవికదుర్దమ
 మర్దలద్వానన్యత్యమానవైమానికమానిసీనికరంబును నగరథోత్తమంబుపై
 మధువిరోధియధివసించినం దదుత్సవాటోక నాయాతనానాజనపదప్రాతంబులతో
 నదృష్టపూర్వం బగుట నొగలం దగు దారుకక్షితదారకాకారంబునకు దేవతా
 మనీషం జేసి గోరణటయంటునం గెంపు సొంపు గ్రమ్ముకొను కేలుదమ్ము
 రెత్తి మ్రొక్కు నెడ నందులకుఁ గ్రొత్త గుమ్మలని యాతతాయు తొత్తు
 కాండునుం దాడను లేని జగదంబుల బహులంబులగు తుములంబులు గల్పించి
 గుంపులు చేసిన నాసందునం దమతమ జనంబులం గానక కాండిశీకులైన
 వారల మీవారిం జూపెదమని తోడుకొనిపోయి విజనస్థలంబుల నొడంబడ
 కుండినఁ బుడమిం బడవైచి యీలువుగొని విడిచినం గ్రమ్మరి తమ్ము
 నన్వేషించునత్తమామలం గలిసికొని తేలుగుట్టిన దొంగలం బోలె మెలంగు
 ముద్గాంగనలును బుర్వానుభూతలగు నుపభ్రతలం బ్రయత్నంబులం గాంచి
 కనుసన్నలఁ గొన్ని చిన్నెలు నెఱపిన నది గని రోషకషాయితాటులై
 యాక్షేపించుచు స్వజనంబులు సొచ్చి సమ్మర్దబాహుశ్శంబునం బోలి
 వెలమచ్చెకంటుల నంటు గల్గుటంజేసి వారల నవ్వలకుం ద్రోసి చనినఁ జేయు
 నది లేక యిచ్చావిహార విరోధియగు నిజకులాచారంబులం దలంచుకొని యున్న
 రను విదగ్ధముగ్ధేందుముఖులును, బరపురుషభోగాయత్తచిత్తలగుటం గ్రందు
 కొను సందడింబడి కంటికిం బ్రయంచైనవానిం గామించియు గోరం జీరిఁముఁ
 గొంత యాస తీర్చుకొని యంతట నతఁ డెఱింగినం గలంగి తొలంగి చన
 నెండియు నతండు వెంటంబడిస సదరంపు జంకించు కామినులును, దైవ

నమస్కారంబులు దూరంబుజేసి పదుగురైదుగురు గుమిగూడుకొని కోడె
కాండ్ర రూపాధి క్య హైన్యంబు లుపన్యసించు సామాన్యకన్యకలును,
మఱియుఁ గటిఘటితార్థప్రసనఖండంబులతోఁ బొర్లదండంబు లిడువారలకు
మార్గక్షుద్రశిలాకలాపంబు లవ్వలం ద్రోచివైచి యెండమెండునం బెండు
పడుకుండ గడితంపు పచ్చడంబు లుల్లెడల వడుపునం బట్టువారును, నిట్ట
సిగలు మిట్టిపడ లలాటపట్టికలం బెట్టిన పద్దెవర్ధనంబులు వర్ధమానఘర్మ
జలంబులం గరంగ భక్తిపారవశ్యంబున నాయాసం బెటుంగక వర్తించు
భాగవతులకు వ్యజనవీజనంబుల దయాభాజనంబులగుచు వీచువారును,
నాగంతుకులకు శీతలోదకంబులుం బానకంబులును నీరుమజ్జిగయుం దెచ్చి
కైకొనుండని ప్రార్థించి యిచ్చువారునుం గలుగు రాజవీధుల వేంచేయు
నప్పుడు.

10

క. చెప్పెడి దే మిఁక నొకచో

దెప్పరమగు నుక్కు జీసు దిగవైచిన వే

నెప్పుకొని కదలకుండెడు

కప్పలి తీరునను దేరు గదలక నిలిచెన్.

11

నీ. ఇటుకు మ్రాఁకుల వైచి యేల్లెల్ల యనుచుఁ దో

పించిన నింతైనఁ బెకల దయ్యెఁ

జూడవచ్చినవారిఁ బీడించి పెనుమోకుఁ

బట్టింప నింతైనఁ బాటదయ్యెఁ

1 దమతమ భక్తి యెంతయుఁ బురికొల్పఁగా

జనులు ప్రార్థించిన సాగదయ్యె

2 నిమ్నోన్నతక్షితిని సమంబుగాఁ జేసి

జన్నెల మీదెత్త సడలదయ్యె

1. పొలమునఁ గల్గినేటల నెల్ల బలియిచ్చి జరిగింప నెంతైన సాగదయ్యెఁ

జాట్టుమానవులెల్లఁ బట్టుపట్టు మటంచు గట్టిగాఁ బట్టించఁ గదలదయ్యె

2. చాలుఘోరిలవారు సాహసంబున వచ్చి

భాగవతులెల్ల నుపవాసపరత స్రుక్కఁ
దెరలి చూపఱు లెల్లఁ బందిళ్ళు సేర
నేఁగుదెంచిన నృపులెల్ల నిండ్ల కరుగఁ
జేరి యధికారులెల్లను జిన్నఁబోవ.

12

క. ఆకార్యము విని నందన

భూకాంతుం డేను మ్రొక్కఁ బోకునికిఁ జూమీ
యీ కొదవ గలిగె నని తన
రాకాచంద్రాస్య వెంటరా నరుదెంచెన్.

13

ఉ. అత్తటి బాటదార్ల పరపైన భువిం బడువారి నెత్త కు

న్మత్తగజంబుఁ గన్న గరిమ న్మొలత్రాదని గట్టినట్టివా
రెత్తిరి త్రాణ కొద్ది పరు వెక్కడి వేడుకలంచు సంత ను
ద్యత్తరమయ్యే పీఠి ధవళాక్షులచే నవరోధముం బలెన్.

14

తే. వెంట నరుదెంచు తన మచ్చెకంటి తీరు

సొట్లు శోధించి క్రీగంటఁ జూచికొనుచు
నీటు వాటిల్ల నరిగల నీడఁ బెండ్లి
నడల నవ్వీధి నరిగె నప్పుడమి జేడు.

15

క. ఆవేశ శశిప్రభరే

భావిభవముఁ జూచి పౌరకమలేక్షణ లా
హావుట్టి పడినయట్లన్
దేవునిఁ గన మఱచి యిట్లనిరి తమలోనన్.

16

తే. ఆడుదన మెల్ల నొక్కచే యట్టిపట్ల

నింతి యొప్పులకుప్పయై యెసగకున్న
నిమ్మహారాజు వేపట్ల నేల? యిట్టి
ఫడఁగి గల్గుట నీతఁడే భాగ్యశాలి.

17

క. అని పొగడుచుఁ గనుఁ గొన న

వృసితలలో డాఁగి యాధవళలోచనఁ గ

న్దొనియె నొకవర్తకుని నం

దనుఁడు ప్రవీణుఁ డనువాఁడు తత్సమయమునన్.

18

క. చూచిన యంతనె మదనుం

డా చపలుని నడ్డగించె నా తరువాతన్

వాచాగోచరమర్మద

వై చిత్రిం బొగడదండ వై చెం బెలుచన్.

19

క. ఈరీతి నతఁడు బహుమో

హరూఢిం బొగులునంత నా నృపతి నమ

స్కార మొనరించి పోవం

దే రొక నిమిషంబులోన నెలవున కరిగెన్.

20

క. ఆ తరువాతఁ బ్రవీణుఁడు

జాతరవాతతమిళిందసమితికి సుమరే

ఖాతతవారికి నిజకర

కాతరవారిజమరీచికలకే ¹(కలఁగన్).

21

క. అందోళన మొందుచు న

య్యిందుముఖిం బొందకున్న నిందవు గద యీ

బొందికిఁ బ్రాణములని య

మ్మందుం డొకనేర్పు తనదు మదికిం దోపన్.

22

క. ఆరూఢి యశోదయనం

బేరువడిన పేదరాలి పెద్దమ గృహముం

జేరం జని యాయవ్యయు

రారమ్మని ప్రియ మొర్పుఁ బ్రముదితుఁ డగుచున్.

23

చ. సడి కొడిగట్టలేని కనుచాటు మెలంకువ తీగబొండ్లకుం
గడుపులు దించ నింతులకు గాంతపశీకరజార్థమంత్రముల్
నొడువగఁ బల్లవాళిగతి లోకపుపూతలు మేత లీయ నే
కడమయు లేక నింట గడకట్టితి నిన్ గొనియాడ శక్యమే. 24

క. నీ కీవట కెన్నఁడు వ
క్కాకున 1 కీలేదు నిర్దయామతి నేలా
కోకొమ్మా యని పిడికెఁడు
రూక లొడిం జల్లి యాతురుండై మఱియున్. 25

క. నందననృపాలు సుందరి
యందముఁ గనుగొంటి మొన్న నది మొద లెదలోఁ
గందర్పదర్ప మార్ప మ
డిం దెఱకువ శరణు సొచ్చితి స్సీకిచటన్. 26

క. అని దీనాలాపము లా
డిన నవ్వుచు నయ్యశోద డెప్పరమగు నీ
పని యైన నే నృపాంగన
నినుఁ గూర్చెదఁ 2 జూడు నాదు నేర్పని పనిచెన్. 27

క. రాకాశశాంకవదన ప
రాకా! యిఁక నయ్యశోద రాజాంగనతో
నే కైవడిఁ గూర్చుగ వలె
నాకాముకుఁ ? దెలిసెనేని యానతి యిమ్మా ! 28

క. అని చిలుక తేనియలు బో
రనియెడు జడివాన వెలిసినటువలెఁ బలుకం
దనయంతనె తా నిల్చిన
విని కోమటి చిటుకులాఁడి వెన నిట్లనియెన్. 29

క. ఓ రామచిలుక ! మాకీ

మారాముళ్ళెట్లు తెలియు ? మగవారమె ? నీ
దారిఁ బలుపోకలం గడి
దేఱం దరువాతి గాథఁ దెలియం జెపుమా :

30

చ. ఆనవుడుఁ జిల్కఁజేడు విడియంపుదువారపుఁ గెంపుఁ గన్న జ
వ్వని నును దొండపంటి జిగి వాలెఱ జాతిన ముక్కు నిగ్గు వా
సన నెడసేయఁ గుంకుమ వసంతము సల్ల కథావిశేష మి
ట్టని తెలుపం దొడంగె వసుధాధిపు దూతిక చిన్నబోవఁగన్.

31

సీ. నడునెత్తి మట్టిపాలిడి తాలిక లొనర్చి

కడలు కొల్చిన గొప్ప జడల దిండు

నలికథాగమునఁ జింతాకు వెడల్పుగఁ

బొసఁగించు కొన్న విభూతిరేఖ

సందిటఁ నిరువంక నొందు పైఁడి కుసుళ్ళ

నందంబు నొందు రుద్రాక్షహాస

కటితటి గాసెపై గట్టిగాఁ బిరుచుట్టు

గట్టిన కుఱుమాపుఁ గావి కోక

నాగబెత్తంబుఁ దామ్రపు నందిముద్ర

యుంగరము జన్నిదపువాటు యోగపద్మ

యమర జంగమురా లయ్యె నఖింపల్ల

వావశీకృతసమ్మోద యయ్యశోద.

32

క. ఈ లీలఁ గ్రొత్త జంగము

రాలై తన వెంట శిష్యుడై యొక్కఁడు రా

నాలలన యిల్లు వెడలెన్

గోలయు బలె నొక్క ¹(పెంటి కుక్కం) గొనుచున్.

33

చ. వెడలి పురంబునం గలుగు వీధుల వీధుల సౌధయాథముల్
బడిబడిఁ జుట్టి యా శునకభామఁ గనుంగొని యిట్టిపుట్టు వె
క్కడను లభించె నీకు ¹మమకారము గానము మేలహింపఁగాఁ
దడఁబడ నన్నెఱుంగవు గదా యనుచుం జరియించి యెంతయున్. 34

క. ఆనందనాఖ్య ధరణీ
జాని యగారంబు బలు హజారముఁ జేరం
గా నరిగి కృతప్రత్యు
త్థానత బహువిధములందుఁ దను సేవింపన్. 35

తే. వారితోఁ గాశికాకృతావాస ననియు
నిపుడు రామేశ్వరంబున కేఁగుచున్న
దాన ననియు ఫలాహారమానసీయ
ననియు ²(వచియింప) వైరాగ్య మౌర యనుచు. 36

తే. వారు చెట్టునఁ దనదాన యారఁ బండి
నట్టి పరువంపు రసదాడి యరఁటి పంటి
గొలులు చక్కెర నెయ్యి మక్కువ నొసంగ
నన్నియును సన్నచే శిష్యుఁ డందు కొనియె. 37

క. చూపట్టఁగ గోమయమునఁ
జేపట్టానరించి జడలఁ జెక్కిన లింగం
బాపోకలాఁడి గైకొని
వేపి కడ న్నిలిపి భక్తివివశయ పోలెన్. 38

క. ధూపంబు కడ్డివత్తులు
దీపంబు నొసంగి తనకుఁ దెచ్చిన ఫలముల్
చూపి యుపహార మిచ్చి ని
శాపతిధరుఁ గుక్క నొక్క సరిగాఁ గొలువన్. 39

చ. గుమిగొని పైలపైలఁ బడికొంచు భటావళి చూడఁబోవ వె
 చ్చము గొనిపోవు దామలు నిజంబు గనుంగొని యా శశిప్రభా
 రమణికిఁ దెల్పు నాయమ నిరంతరవిస్మయ మంది చూత మా
 క్రమమని వారిచేఁ బిలువఁగాఁ బనుపం జని మ్రోల నిల్చినన్. 40

తే. ఆశక్తిప్రభ జంగమురాలఁ యేమి
 వారణం బిటు కుక్క లింగంబు నొక్క
 సరిగఁ బూజింపఁ నిది వింత సరణి గాఁగఁ
 దోచుచున్నది తెల్పుమా దాచ కనిన. 41

క. ఆ మాయలాఁడి యపుడా
 కోమలి మొగము గని గోడుగోడున నేడ్వం
 గా మణియు వెరవు దోపగ
 నా మంజులవాణి యనునయాలాపములన్. 42

క. ఊరార్చి యడుగ నమ్మది
 బేరజ మిది విన్న నీకుఁ బెనుదుఃఖం బొ
 నేరితి నైన మణి వినఁ
 గోరిన నన్నొంటి నడుగు కువలయవదనాః 43

క. ఆ మాట విని వయస్యా
 జనములు కడ కరుగ నవ్విశాలేశ్వరతః
 మన కథ ¹యవితథముగ విను
 మని యంత న్మాయజోగురా లిట్లనియెన్. 44

చ. మునుపటి పుట్టున న్మనము మువ్వర మొక్కతె కుద్యవింప నం
 దనఘచరిత్రయైన మన కగ్రజ నాథునిఁ గాని తన్ను గో
 రిన మగవారలం దన నిరీక్షలకుం బ్రియులైన వారలం
 దనివి దొరంగఁ గూడనికతంబున నీగతిఁ బుట్టెఁ గుక్కయై. 45

క. నీ వపుడు వీడు వాడని

భావింపక గుడిసెవైచి పరులం బొందన్

దేవేరి వైతి 1వీవసు

ధావల్లభమణికిఁ గేశితత్పరమతివై.

46

క. ఏ నపుడు కోరి వచ్చిన

వాని న్రమియిందుట నృవాసీపతిసే

వానిగతియు జాతిస్మర

తానూనత్వంబుఁ గల్గి హర్షముఁ గంటిన్.

47

క. కావున సహోదరీమై

త్రీవిధి నీ వేపితోఁ జరింతున్ శివపూ

జావేశనైన నని యనఁ

గా విని యారాజముఖి వికాసోన్ముఖియై.

48

49. ప్రస్తుతము చెప్పిన కవ్యునిక బాహ్యోదకతైర దుష్టు నే
నమ్మకము గలది నొక వాక్కుల నిట్టి దుర్బల దనెదే
యక్కట! నే ననన్యరతనై యొక రాజును గూడి యుంటి ని
ద్దెక్కడ వచ్చునొక్కొ యింక నెత్తు భవంబున నిట్టి దుర్దశల్.

49

సీ. అక్క నా కిచ్చావిహారంబు గూడ దీ

పట్టున టార చెట్టఁ బట్టి యునికి

నింకొక్కజన్మమం దేనియు జాతిస్మ

రత్వవిభాతిచేఁ బ్రబల వలయు

నప్పటి కన్యత్రతాభావజనితమై

శునకళ్ళ మెడలించు కొనఁగ వలయు

నటు గాన ననుఁ గోరినట్టి చక్కని చిన్న

వానిఁ దోతెంచి నా వాంఛ దీర్చు

మాతఁ డపరోధగమన మెట్లనుచు వెఱచి
యొడఁబడక యున్న నా ప్రాణ ముత్తరింతుఁ
దనకుఁగా నని యే నంటి ననుచు ధైర్య
మిచ్చి తోడ్కొని రమ్మిప్పు డేగుఁ మనిన.

50

చ. చని యది యొక్కనాఁ డరిది జంగమురాలయి శిష్యుఁగాఁగఁ గై
కొనుచుఁ బ్రవీణుఁ డెచ్చి యొనఁగూర్చినఁ బెచ్చుతమి న్నశివభా
వనరుహపత్రనేత్రయును వాడును వేడుక మీఱఁ గేశికిం
బనుపడి సౌఖ్య మొందిరి ప్రభావతి వింతె యశోద నైపుణిన్.

b1

క. ఈరితి నేర్పు గలిగినఁ
బోరాదో? మగనికన్నుఁ బొడిచిన రీతిన్
రారాదో? లోకములో
వారికి నీ కనుట గాదు వారిజన్మతా !

b2

మ. అని యూరీకృతమూకభావుఁడయి కిరాధృక్షుఁ డుండంగ వై
శ్శుని యిల్లా లతివిస్మయాంబునెధియం దోలాడు చిత్తంబుతో
డ నిజంబొనె యశోదవంటిది నిరూఢ ప్రౌఢ చేకూర్చినన్
1(జనుఁగా నైవరవిహారధీరసురతేచ్చాల్ కాముక శ్రేణికిన్.)

53

క. అని తెల్లవాఱ వచ్చుటఁ
గని నిద్దర కరిగెఁ గీరకారజజ్జుల
డును నేటికిఁ దక్కెఁ గదా
కనకాంగికి మానమని సుఖస్థితి నుండెన్.

54

పండ్రిండవ రాత్రి :

ఉ. అంతటఁ జక్రవాకవిరహప్రదమౌ సమయంబు వచ్చినన్
గంతుఁడు రాజదూతిసతి కన్నను మున్నుగ హెచ్చరింప సం

1. జనితనైవరవిహారధీరసురతేచ్చాకాముక శ్రేణికిన్ (పూ)

ప్రాంతమనోబ్జయై యల ప్రభావతి యింద్రశిలావిభూషణా
నంతరుచిచ్ఛటర్ పెనకులై తన చూపుల నంటి కొల్వఁగన్.

55

క. కలపంబు నలఁది కస్తురి

తిలకము పొలుపొంద రత్నదీప్తములగు పా
వలు మెట్టి మేలిమిం ¹(గుఱు)
వలు వసురం గట్టి వింత వగ గనుపట్టన్.

56

తే. రాజు తొలునాటి రేము విరాళిఁ గొనుటఁ
దెలుపుచును వెంటవచ్చు దూతికయుఁ దాను
సరస కేతేర నక్కిరసార్యభాముఁ
తరిది యపరంజి పనుల పంజరము వదలి.

57

క. చనువేళ నిలిచి పొమ్మని

యనరా దవళకున ²(మగుట) నై నన్నీ పై
నెనరునఁ దెలిపెద నొక కథ
కనకాంగీ! వినిన నేర్పు గలుగు న్నీకున్.

58

వ. అని పలికి యా భామినీమేదురావలోకనాసారంబునం దదీయాంగీకారంబు
నెఱింగి యప్పతంగపుంగవుండు హాసంబుతో నితిహాసం బిట్లని చెప్పం
దొడంగె.

59

వీడవ కథ

తే. ఆమర సౌవీరదేశంబు నందు విటత

రంగితాభంగమోహంబురాశిచంద్ర
కార్యకృద్వారభామాప్రకాశమాన
లవనమండల మగు విశాలాపురంబు.

60

క. ఆపురము నరోత్తముఁ దను

భూపాలుం డేలు నతని ప్రోపున వైశ్యం

డేపారు నొకఁడు ధర్మ

¹వ్యాపారం బలర విమలుఁ దను నామమునన్.

61

ఉ. ఆతని యాలు డీలుపడనట్టి మనోజుని వాలు, వాలు కిం

జాతము చాలు, పూలు గల సంపఁగి కొమ్మల కీలు, క్రాలు ము

క్రాంతి దాలు, మేలుకొను కల్వల ²(తావుల)మేలు, జాళువా

జోతుల జాలు, జాలుకొను చూపులఁ జూపఱునేలు పోలునన్.

62

క. దానికి మోహన యను నభి

ధానము దగు విమలుఁ డా సుభాకరమ్మభితో

సానావిధ సౌఖ్యప్రద

సూనాయుధకేళి నింపు సొంపు విహింపన్

63

తే. చానికై చంద్రదేఖ యన్తారవసిత

మునపు తొడ సోకినఁడెయు మోహమును

చాని యిల్లాలికై ధనవంతుఁ డనెడి

వన్నెకాఁ డట్టి మదివట్టి వలపుఁ జెందు.

64

క. అంతట నొకనాఁ డల ధన

వంతుం డేరీతి వైశ్యవనితామణితోఁ

గంతురజకేళిఁ దేలం

గాంతున్ దైవకృప కలిమి గాకని మదిలోన్.

65

సీ. అవ్వీట నమరుఁ గా హాలావికృతహాస

కహకహధ్వనిసంగ గ్రామగంగ

యామమ్మ పురుషుఁ డభ్యర్థియైన వధూటి

నబల కార్కార్థినియైన పురుష

బలివెట్టి కౌలువ వారల కోరుకు లొసంగు
 నటు గాన నొక ¹(వెలయాలిఁ జంపి)
 యద్దేవి కర్పితు నని యెంచె నాచంద్ర
 రేఖాబ్జముఖియు నా రీతిఁ దలఁచె
 నిష్ట మొనరించి తమి నెలయించి యొకనిఁ
 గాళికాభుక్తి చేసి నా కాంక్ష దీర్చి
 కొందునని చూచె మఱి యొనఁగూడె దైవ
 ఘటన నయ్యుద్దఱకును సంగమసుఖంబు.

66

తే. కల్పితాన్మోన్మ్యవిరహంబు కంతుననుర
 సముదితాశీకదైన్యవాచావిధంబు
 సకలధనశాంబరీనిరాశాగుణం బ
 ఖండగతి నొప్పఁ దద్వంచకద్వయంబు.

67

సీ. కల్పితప్రణయవిగ్రహకాలవై దగ్ధ్య
 జనితమాయాతాపసంభ్రమంబు
 ప్రతివాక్యశపథపారంపరీవిజ్ఞాపి
 తాత్మీయకృతకమోహాతిశయము
 దంభేతరానుబంధనిబాధనిహ్లావ
 జల్పితసూన్యతశపథ ²శతము
 కపటనిద్రాజాతకై తవోత్స్వప్నప్ర
 ణామవాచామిథోనామధేయ
 మురుతరచ్చద్మ సప్రయత్నోపగూహ
 నసకృదతులితకృతవశాంతరదశంబు
 సౌఖ్యముఖ్యత్వపంచనాసమ్మదం బ
 ఖండగతి నుండె నవ్వంచక ద్వియంబు.

68

తే. ఇవ్విధంబున నయ్యిద్ద టెనసినట్ల
యుండి యొకనాటి రేయి బ్రవండమనుమ
కాండభండనమున సరికట్ల బెనగి
ను ప్రి బొందిరి తెమ్మెరల్పూరనాడ.

69

క. ఆమీదఁ జంద్రరేఖా
బామామణి లేచి యులికిపడి భయమున ను
శ్రీమించగ దనవంతుని
తో మాటలఁ దొట్రుపాటు దొలకం బలికెన్.

70

క. ఓరీ! నాయకారము
కూరిమి పటమునను వ్రాసికోరా: యది నా
మారుగఁ జూడర! నాబం
గారయ్యా! నీవు చల్లఁగా నుండు మికన్.

71

క. అన విని మది నిది వంచన
మని కని ధనవంతుఁ డింత యాగడ మేమ
య్యెనొకో నా మీ దానే
ననుఁ జంపితి తెలుపుమన మనం బలరారన్.

72

క. కలగంటి నీవు వేటొక
కలకంఠిం గూడినట్లు గావున నిక గా
గలుగును బ్రాణత్యాగం
బెలిమి జేసికొన నిశ్చయించితి మదిలోన్.

73

చ. కనుఁగొనఁ జాల వేటొకతె కౌగిట నీవు సుఖంప నిష్కడే
పనివిని వాసనావశత బావిభవంబున నైనఁ జెందెదన్
నిను నటు గాదటన్నఁ బరసీరజనే తలఁ బొందనంచు నిం
పునఁ జనుదెంచి గంగ గుడి ముందట బాస యొసంగు మిత్రుణిన్.

74

క. అని చంద్రరేఖ పలుకం

గనుగొని నగ వలర నట్ల కానిమ్మని యా

ననబోడి వెంట రాగా

ధనవంతుడు గంగ గుడి కుదగ్రత సరిగెన్.

75

సీ. కాపు గుబ్బెతలు పొంగు పట్టిన పాల

కడవ చాటికల పొక్కుళ్ల తాలు

దొరలు దెప్పించి బంతులు గట్టి యర్పించు

పొట్టేళ్ళ నెత్తురు బరద రొంపి

కోర్కి చెల్లిన భుజంగు లొసంగ బెడికిన

కుక్కు బపటలంపు తెక్కుగుంపు

మంత్రముల్ ఫలియింప మాంత్రికుల్ పయిజోతి

వన్నె యుంచిన పంచవన్నె కోళ్ళు

పరగ గుగ్గులగురుదూప పరిమళంబు

శాకినీదాకినీభూతసంభ్రమంబు

చరదిశప్రాణమృత్తికాతురగచయము

నలుదు నా గంగగుడి జేరనరుగు నవుడు.

76

క. తను దునుమ దలను తత్కా

మిని కన్నను మున్నె యలడు మిసిమికటారిం

దునివి బలి యొసంగె సాహస

మెనయం దం మొత్తి బాస యిచ్చెద ననుచున్.

77

సీ. బలుకప్పు నెఱి గొప్పపై నొప్పు బుడుతణా

బిల్లితో మృదులనూపల్లితోడ

నునపైట తెగచాటు గొను నీటు గుబ్బిచ

నక్కట్టుతో గవురంపు బొట్టు తోడ

1. కాపు గుబ్బెతలు పొంగు పట్టిన పాల, కడిది చాటికల

గరుడారస ముదారగతి మీఱఁ జూపట్టు
 చూపుతో రతిగేరు రూపుతోడఁ
 దలిరాకు జిగి జోక వెలి నూకఁగల మేలి
 కేలుతో నెలదేఱి డాలుతోడఁ

గెంపు పవడంపు జిగి సొంపు నింపు ముద్దు
 మోవితో గుమ్మరను సిండు తావి తోడ
 సంతసము వింతగా ధనవంతు చెంత
 శాంతయై దుద్రకాంత సాక్షాత్కరించి.

78

క. మెచ్చితి వర మడుగు మనం
 దచ్చిత్రదయాత్యమున కతం డలరి సము
 ద్యచ్ఛరితః విమలు నాకృతి
 యచ్చితి న రీతి నొసఁగు మని వేడుటయున్.

79

క. ఇచ్చితిఁ బొమ్మని కాశిక
 విచ్చేసిన యపుడె యతఁడు విమలుని రూపం
 బచ్చపడఁ దాల్చి యందుల
 కచ్చెరుపడి యింటి కరిగె నతిగూఢగతిన్.

80

ఉ. అంతట నోడబేరమునకై విమలుండు చనంగ నెమ్మదిన్
 వంత దొలంగఁ జేసి ధనవంతుఁడు వాని గృహంబుఁ జేరె న
 త్యంతధనంబుతోడఁ గల మంబుధితోన మునింగె నయ్యెడన్
 దంతురవీచికల్ దరికిఁ దార్చిన వచ్చితి నంచుఁ బల్కుచున్.

81

క. ఊరి దొర బేరు ¹(రెల్లరు)
 నూరార్పఁగ నిట్లు వచ్చి యుండెడువానిం
 జేరి నిజవాఘుడని క
²న్నీరు వడిం దొరఁగ మోహిసీసతి పలికెన్.

82

ఉ. అక్కట ప్రాణనాథ! ధన మంబుధిఁ గూలినఁ గూలనిమ్ము వే
 తొక్క తెఱంగునం బడయ నోపమె విత్తచయంబు లేనిచో
 1నిక్కడి పేదవారి మన మెవ్వరి బోలుదు మింతె చాలు బో
 గ్రక్కున నక్కఱ న్మొగమొగంబులు చూచికొనంగఁ గల్గెగా.

83

తే. నేటి కీపాటి నీవు 2నాత్రాటి మహిమ
 నింటి కేతేరఁ జల్లగాఁ గంటి నింక
 నిదియె పదివేలు వైభవం బెల్లనాఁడు
 నల్లపూసలు చెవియాకు నాకుఁ జాలు.

84

క. ఆని ధైర్యమిచ్చి తగ మ
 జ్జన భోజనశిములను దృప్తి సలిపి దినాంతం
 బున 4కాతండును దాఁ గే
 శినిశాంతముఁ జేర నరిగె లీలాపరతన్.

85

క. ఈతై వడి నెచ్చెలి తన
 యాకాంక్షలు దీర్చ నిర్భరానందముతో
 నాకోడెకాఁడు చివురుం
 జేకత్తి వజీరు సద్దసేయక 5(యుండన్).

86

తే. వచ్చె విమలుండు నిస్తులవస్తుచయముఁ
 గొనఁచు నింటికి వచ్చిన మోరకలహ
 మయ్యె ధనవంతునకు వాని కాగృహంబు
 నాది యన నాది యనఁగ నొఁ గాదనంగ.

87

క. పురజనులు తమ్ముఁ గనుఁగొని
 యిరువురి యాకార మొకటి యేర్పఱువఁగ నె
 వ్వరి వశమనుచుం జూడఁగ
 దొరముందఱు బడిరి వాదుతోడ న్నారల్.

88

1. నిక్కడి వారిలోన 2. నిచ్చోటి మహిమ 3. విధుల 4. కాంతుఁడు
 దానును 5. యుండెన్ (పూ)

క. ఆదొర యేగతి వారల

వాడుడువన్వలయు ¹(వింటివా వినలేదా)

పైదలి: యనినఁ బ్రభావతి

మోదము వెలిఁ జిలుకఁ జిలుక మొకరికిఁ బలికెన్.

89

తే. వింటి నంతయు మేదిసీవిభుఁడు వారి

కలహ మేరితి నుడిపెనో తెలియ రాదు

ధర్మసంకట మీదియేల తడవు సేయ

కవలి కథఁ చెల్పు మయ్య కీరా గ్రగణ్య!

90

చ. అన విని చిల్క పల్కు వినవమ్మ ప్రభావతి యచ్చ రేశ్వరుం

దనపుత మోహినిం బిలువ నంపి భవత్పతి నిన్నుఁ జెండ్లి యా

డిన తఱి నుంకు వేమొసఁగె డెవమునం దలపోసి తెల్పు మా

కనవుడు నూఱుమాడలనె నా విమలుండును నట్ల పల్కినన్.

91

క. ధనవంతు నట్ల యడుగం

గన కది తెలియమికి నీళ్లు ²దా నమలిన నా

తని వెడల నడిచి ప్రమదం

బున నారంపతులఁ గూర్చి ³పొమ్మని యనిచెన్.

92

క. ఇంతటి నేరుపు గలిగినఁ

గాంతా! కడతేఱు జారుఁ గదియుట లేదా

కాంతుం డెఱిగిన నాతని

⁴పొంతకు నే మొగముతోడఁ ⁵బోయెడు చెవుమా.

93

క. అని చిలుక యూరకుండినఁ

⁶గనుఁగొని యక్కలికి దీపకళికలతోడం

⁷దన మోము వెలుకపాఱం

జనియె న్నిడురింపఁ గేళినదనంజనకున్.

94

1. వింటివో విన లేదో (పూ) యతిభంగము

2. నమలిన నపుడా 3. పొమ్మనియెఁ జేలి! 4. చెంతకు 5. చేరెద వెమిన్

6. వినియును తా దీపకళిక విధమున నపుడున్ 7. తన చేతి గెరల్లనపడ

తే. పల్లవియుఁ దెల్లవాఱ నప్పార్థివేంద్రు
కడకుఁ జని చిల్కసేయు విఘ్నములఁ దెలిపి
యతఁడు ప్రార్థించి పుత్రేర నరుగుదెంచెఁ
బొలఁతి చెంతకు నంతకుఁ బ్రొద్దు గ్రుంక.

95

పదమూడవ రాత్రి :

ఉ. గదపుఁ బూతఁబోలు అవికం దగ గుబ్బల మీటు హారపుం
జందెపు వాటు మాటు బురుసాపని పయ్యెదనీటుఁ జాటు సే
యందగు మేల్ముసుం గమర నల్లఁ బ్రభావతి వచ్చె మీనుల్
ల్పొందిన రాచవాని యొఱలోని కటారిఁ దుటార మాడుచున్.

96

ఉ. వచ్చినఁ జూచి కిరము రువారము మీఱ ముఖారుణద్గుతుల్
బచ్చెనపన్న నా నృతిపాలికిఁ బోయెద వేమొ పొమ్ము నీ
యిచ్చకు వచ్చినట్లు రమియింపు మొకానొక మాట పుట్టినన్
నెచ్చెలి ! లేదు బంతి యను నేర్చున దిద్దుకొనంగఁ జాలినన్.

97

చ. వదినెలపోరు మాన్పు విజవల్లభు నిద్దురపుచ్చ చూచు నో
రదమఁగ నత్తగారికి భయం బొనరింప మఱింది నూరకే
గదమఁగఁ దోడికోడలి కొకానొక నింద ఘటింపవచ్చుఁ బో
కదిసిననేర్చుచేత బెళుక న్వెరవొందిన జారకాంతకున్.

98

ఎనిమిదవ కథ

ఉ. ఇందుల కొక్క గాథ గల దింతటిలోఁ బతి పాటిపోవఁ దో
యిందునిబాననా : వినుమ యిందిరకుం దిరమైన యిల్లు సం
క్రందనరాజధాని కెనగాఁ దగు శూరపరావలోకమా
రందనమాఖ్యచే నొక పురంబు పరంతపరాజు ప్రోవఁగన్.

99

తే. అచట జనవల్లభుం డన నమరు నొక్క
ధంగసౌష్ఠవమున రతి యౌనసంగ

నలదు మెండైన నిండుప్రాయంబు కలిమి
రస్తు మీఱుచు నాతనిగేస్తురాలు.

100

తే. పీటఁ గల కోడెకాండెల్ల వింతరతులఁ
జవుల మరగించి భయము లజ్జయును దీర్చు
జారివిద్యలఁ గడు గడిదేటి యా మి
టారి విడివడ్డ మరులేజి దారి మీటి.

101

క. తిండి కనంబునఁ గండలు

మెండుగఁదాఁ బెంచి మగఁడు మెదలఁ దనుచు ను
ద్దండత నది మిండనికిన్
వండినకుడుమనఁగ దుడ్డువైఖరి మెలఁగున్.

102

చ. పలుమఱు నేటి నీటికని బానిసఁ బిల్చెద నందు తోచురో
కలి కని కూరగాయ కొనఁగావలెనం చొకలేని కార్యమే
పలుకుచుఁ గోడెకాండ కనుపండువుగా నడయాడు వీధి న
వ్వల నిఁక మాటలేల ? తలవాకిటఁ గాఁపురమయ్యె దానికిన్.

103

చ. కలయని వింతవాఁ డెదురుగా నడతేరఁగ దాని యవ్వలన్
బెళుకుచు నమ్మచెల్ల ! తరుణీ ! చెఱఁగించుక సోఁకె దానికిం
దలఁపున నేమి సేయునొ కదా యని నెచ్చెలి తోడఁ బల్కిమె
చ్చులు దులికింప వాఁడు తనుఁ జూచినఁ బక్కున నవ్వు పీఠులన్.

104

తే. తనదు చిన్నెలకై యాసఁ దడవుసేయ
కడుగవచ్చిన మనసు రానట్టివారి
రట్టు గావించి మగనాలిఁ బట్ట దాసి
తొర ! మొత్తో : యటని దుమ్ము తూరుపెత్తు.

105

క. కంటికిఁ బ్రియమగువానిన్

గెంటని తమకమునఁ గామినీభూతచుగన్

వెంటఁ బడి కౌగిలింపక

నింటికిఁ బోదవ్వఁదూటి కెంతటి తమియో ?

106

క. పతి ప్రక్కఁ బండినప్పుడు

“రతికొంగక నిదుర వోదురా యయ్యో : నా

చతురుడ : గుఱకలు చాలున్

1గత చెప్పు” మటంచు వానిఁ గడు బాధించున్.

107

క. ఇట్టి వగ నడుచు తన వగఁ

జుట్టములకుఁ దెలుపు మగని సుద్దులు విని యా

దిట్ట చని వారితో మఱి

2(యొట్టు లిడుం) దన్ను నాథుఁ డొల్లఁగటంచున్.

108

తే. మఱియు నమ్మాయలాడి కోమటి నెలంత

లందఱును గువ్వకోల్గొని యగడు సేయ

బారి గూర్చుండఁ బెట్టి నా వర్తనంబు

దెలియదే కద మీ కంచుఁ బలుకఁ దొడఁగు.

109

ఉ. అన్నెముపున్నె మే నెఱుంగ నమ్మ మతిం బటి నాదు పాలికిం

బెన్నిధి గాఁగఁ జూతు మెఱమెచ్చులుగా వారు నెట్టి వానినేఁ

గన్నులనైనఁ జూడ నిది కల్గయొ సత్యమొ చూచుచున్నవాఁ

డన్నలినాపుఁ డింకొకటి యారజ ముట్టిపడ న్మొలంగుదున్.

110

తే. అట్లు మెలఁగుట యేమిటి కంటిరేని

నింక నెక్కడి సిగ్గు మా యింటి యతని

కాస పుట్టింప మెలఁగుదు నట్లు లయ్యు

బూచి వలెఁ జూచు నను వానిఁ బొడిచిత్రోయ.

111

చ. కలిగినవాడుగా మరునికన్నను వన్నియ కల్గువాడుగా
 కులమున మేటిగా సవతిగోరము గాన మటంచు నెంచి వే
 ద్యుల కెదురేగుదు న్మగడు గల్గియు లేని విధంబు సేసి తా
 నెల గలనైన నన్ను గరుణింపడు భోగమువారి పొందునన్.

112

క. నా సుద్ది యింత గని మది
 దోసమనక తనదు సెట్టితాత్తులకేమో
 బాసలంట బండ్లికండ్లంట
 చేసన్నంట విన్నవారు చెప్పిరి నాతోన్.

113

తే. పాన్పు తెక్కించి తనప్రక్కఁ బవ్వళింపఁ
 గోరి నేఁ జూడ తేలు తాఁ గుడిచి కట్టి
 యూరకే యిల్లు వెడలు నాయుసులు తాఁకి
 దీపములునైత మల్లాడుఁ దెలువలార!

114

సీ. పతివత్ని నని మేనఁ బసుపు పూసికొనంగ
 సొగసులాఁ యని ముంతపొగ ముటించుఁ
 బెనిమిటి గలదాన నని కాటుక ధరింప
 వేడుకలా! యంచు విఱిచి కట్టు
 ముత్రెదువ నటంచు బత్తిబొట్టు వహింపఁ
 జిన్నెలా! యని కాలఁ జేతఁ బొడుచు
 ధవసంగత నటంచు 1(దల) దువ్వి ముడిచిన
 మురువులా! యని ముడ్డి మూతి నులుచుఁ

బొలుపు దిగనాడి నేఁ జిన్నబోయి యున్న
 నతని కెక్కడ కీడొనో యంచు నాతఁ
 డెంత చేసిన 2నేమాన కింటఁ గలుగు
 సొమ్ము మెయిఁ బూని కానని చోటుఁ గందు.

115

క. ఇల్లెల నుండ నింటం

1 బల్లియు ననుఁ జొక సేయు పలుకులు విసరే
యెల్లెడ లోకములో 'మగఁ
దొల్లని యా సతిని మారి యొల్ల' దనంగన్.

116

ఉ. నా కనరాదు గాక మలినత్వము పోగయి సేయు జోకలన్

రేకల నన్నుఁ బోలఁ గలరే కలకఁతులు? నేరరా! యయో
పోకలు వారిబాలికల పోలిక వారల మాయచేత నన్
జొక యొనర్చు నాథుఁ డది చాలక తిట్టును గొట్టు నెప్పుడున్.

117

చ. కటకట నన్ను దూఱెదరు గాక వివేకము లేక మీకు ని

చ్చట మగవారు లేరే కడ చర్చ యొనర్పఁగ నాడుదానికే
మిటి కని నాథుఁ గూర్చు విధి మీర లెఱుంగరె యిట్టి పోడిమే
యటమటనైనఁ దాళ వశమా నెఱప్రాయపుఁ బూవుఁ బోడికిన్.

118

క. అని చిత్తిని మగఁ దొల్లని

తను వేటికిఁ దనకటంచు దయపుట్టఁగ బో
రున బాష్పంబులు తెలిగనుఁ
గొనలం గురియంగ గోడుగోడున నేడ్వన్.

119

తే. వార లెల్లను బంగారు వంటి నిన్నుఁ

బాసి పలుగాకులకుఁ గొంగుపఱచు చెలుల
నంటి వర్తింప వాని కేమాయె? ననుచు
నంతయు నిజంబనుచు నిండ్ల కరుగునంత.

120

క. జనవల్లభుండు బాంధవ

జనముల వెనఁ గూర్చి భార్య చందము దెలుపన్
విని వారంద టిదేమని
నెనరున గద్దెంపఁ జిత్తినీసతి కడఁకన్.

121

1. బిల్లియు ననుఁ జొక సేయు మీరటు విసరే

తే. ఇంత యేటికి నీరేయి నితఁడు వడుక
టిల్లు వెలువడి యెక్కడి కేగుఁ దలుపు
మూసి గడియ బిగించెద మోసపోక
తెల్లవాఁతిన మీరది తెలిసికొనుఁడు.

122

క. ఏ నిల్లు వెడలిపోయినఁ
దాను గవాటంబె మూయఁ దలఁపఁడె? యంతన్
దానం దెలియఁదె తన వగ
నానేరము? ¹(చెప్పుఁడేటి) నగుఁ బాటిచటన్.

123

క. ఆన విని వాటిది యగునని
చనుటయు నానాటి రేయి శయ్యపయి న్నా
భుని ప్రక్క నుండి తమిరే
గినఁ జిత్తిని చనియెఁ దలుపు గిటు కనకుండన్.

124

తే. అంత నిద్దుర లేచి వైశ్యాగ్రగణ్ణుఁ
దరుఁగు బిల్లాలు కేవలముఁ గలిగెదము
బంధన మొనర్చి తానుండెఁ బాన్పు మీదఁ
బలెఁ మీదేతె ననుచున్న యంతలోన.

125

చ. చినుగవజోడుపో లొక భుజుంగునకుం, బదఘాత మొక్కజా
రునకుఁ, గటాక్షసీమణిరోచు లొకానొక తేరకానికి
నృనసిజకేళి యొక్క యుపనాథునకుం గలిగించి వేగుజా
మునఁ జనుదెంచెఁ జిత్తిని సముజ్జ్వలకేళిగృహంబుఁ జేరఁగన్.

126

తె. వచ్చి యరరనిరోధంబువలనఁ జూచి
కాంతు చేష్ట యెఱింగి చేగడియ దివియఁ
గూడ దెత్తఁగరా దింకఁ గోరి వచ్చు
చెనఁటి చుట్టల చేతఁ బజీత నగుదు.

127

క. అనియెంచి పరుని వాకిటి

కనుపం దా నెల్లు సొచ్చి యరరము మూయుం
దన తప్పు ¹దప్పుఁ జిత్తిని
వనితా! యేతోవ త్రొక్కవలయుం జెప్పుమా:

128

తే. అనఁ బ్రభావతి రసభంగ మగు నిదేల

మాటిమాటికి నడిగి నా మన్నిఁ గొనఁగఁ
వినఁగఁ జిడిముడి పడియెడు వీచుదోయి
చిలుక! నాతోడ నీవది తెలుపు మనిన.

129

ఉ. కిరము తెంపు సొంపు నడఁగించు మెఱుంగుల ముక్కుఁబెక్కు చె
న్నారఁగఁ బల్కుఁ గల్గి. విను మత్తఱి జిత్తిని చిత్తవీధిలో
ధీరతఁ బూని లేని తెగదెంపు వహించుచుఁ బల్కె నల్కతో
నేరము లేనిదానికరణి నృతి యింపున నాలకింపఁగన్.

130

తే. వెడలి పోయితి నివ్వీధి వెంట నరుగు,

పెండ్లి వారలఁ జూడ నా పిన్నతనము
గూల నింతటిలో వట్టి కోపమెత్తి
తలుపు బిగియించె మగఁడేమి తలఁచినాఁడో!

131

క. చుట్టాల చెంత నాకు

స్రట్టొనరింపంగఁ దలఁచెనా యందుకు వా
రెట్టును జాలరెకా సడి
గట్టఁ గలరె నొసటఁ గన్ను గలవారై నన్.

132

ఉ. ఏనటువంటిదాననె యహీనపతివ్రత నేను గల్గఁగా

వానలుఁ బంటలుం బుడమి వర్తిలు నింత యెఱుంగ లేక తా

నే నమ రవ్యదేసి నఁ దృణీకృత మింతె శరీర మొక్కమ
దైన ననూనదుఃఖ మెనయన్ దన కాపుర మెత్తి పోవవె.

133

క. కానీ బహుతరతోయా

నూనం బైనట్టి బావి యున్నది నేను
న్నానంచు మిగులఁ జప్పుడు
గా నపుడే యగ్గయాళి గ్రక్కునఁ జనియెన్.

134

క. చని నూతిలోపల గుభు

ల్లిన నొక గుండె తివెచి ¹యల్లినఁ గను చా
టున నిలువఁబడియె ²నిజమని
జనవల్లభుఁ డాత్మలో విచారము మీఱన్.

135

క. ఎత్తెడఁ గాకని చనియె

నత్తచకోరాక్షి కేళిమందిర మపుడు
దృష్టి నొరఁబాటి మూసిన
ముత్తెమువలెఁ దలుపు మూసి మొక్కల మిడియెన్.

136

క. అది గని నివ్వెరఁగున నె

మ్మది గానక తద్వేషండు హ్రాస్వడి యుండెం
జదికిలఁబడి యుండు రు
³యుదయించిన వచ్చి బంధు లొక్కటఁ జూడన్.

137

కే. బాటతో నది యోయన్వలాద కంటి

రా ⁴వికవికగ నస్మింల అట్టు చేసి
తానె తొత్తుల కాంక్ష మదంబు కవన
నెల్లు పట్టక తిరిగెడు నిచ్చిధమున.

138

1. యన్వల 2. నంబట

3. యుదయించుటవచ్చి బంధు లొక్కట మూగన్. 4. వికావిక

క. అని పలుక వార లలుకన్

జనవల్లభుఁ దిట్టి వాని జాతికి వెలిగా

నొనరించిపోయిరో చ

క్కని కొమ్మా! యింత నేర్పు గలిగినఁ బొమ్మా!

139

క. అనినఁ బ్రభావతి తన యా

త్మనె యౌరా యాఁడువారి తల్లియ యని చి

త్రినిఁ బొగడి తెల్లవాఱుటఁ

గని చనియెం గేళిలసదగారంబునకున్.

140

వ. చని యథోచితవిధంబునం బ్రవర్తిల్లెఁ దదనంతరంబ క్రమక్రమమంబున.

పదునాలుగవ రాత్రి :

చ. హరనటనాతివేగగళితాలికలోచనవిస్ఫులింగమై

సరసిజబంధుఁ డస్తగిరి చక్కటి వ్రాలఁ దదీయ కీచకో

త్కరములు గాలు క్రొందగు పొగల్బలెఁ జీకటి పిక్కటిల్లె నం

బరమున మించుఁ దత్ప్రదితమౌ కైకముల్బలెఁ జుక్కలొప్పఁగన్.

142

చ. అప్పుడు ప్రభావతీరమణి హరమణిఘృణిధోరణీప్రసూ

నపటలయు నిన్వనీలవసనప్రభమరాశియునై లతాకృతిం

గపురు వహింటి వచ్చిన శుకంబు “మనోరథసిద్ధిరస్తు తే

చపలవిలోచనే” యని యసహ్యపు దీపన నిచ్చి యిట్లునున్.

143

తొమ్మిదవ కథ

ఉ. వింటివె యొక్క వింతకథ వీనుల కింపు ఘటింపఁజాలు ని

ష్కంబకరాజమౌళి దొరగా విదిశాపురి మించు నందు నే

వెంటఁ గొఱుత వోని పృథివీసురుఁ డొక్కఁడు సోమశర్మ పే

రింట నెసంగు భార్యయి రేవతిపేరి వఘాటి గొల్వఁగన్.

144

సీ. గాదెఁ గొలుచు ముక్కారుఁ బండెడు మళ్ళు

1నత్తోపు నడబావు 2లండ దొడ్డి

యాకుఁదోటల గుంపు పోకప్రమాఁకులు గుత్త

చేలు గొట్టెలకదు పాలమంద

చెఱకుగానుగ మొదల్ చెడక వర్తిలు నేర్పు

బానిసె లృథవాళ్ళ బంటుపైద

పారిగోడలు గొప్పపడసాల మేల్మచ్చు

గారముంగిలి వింతగాని పొరుగు

రాగి నగలు సదాచారరతియు దేవ

పూజ నిత్యాన్నదానంబుఁ బూసబొట్టు

చిదురఁ జల్లిన తులసెమ్మ చిన్నితినై

గలిగి కనుపట్టు నాతని కాపురంబు.

145

తే. *ఇట్లు వర్తింప నాతని యింతి గర్భ

కలితయై చిట్టముల బయకలు మొగమునఁ

దెలుపుఁ గనిపింపఁ దొమ్మిది నెంలు నిండి

పసిడిరే కనఁదగు నాఁడుపడుచుఁ గనిన.

146

తే. పురుడు వెడలిన వెనుక నా భూమిదేవుఁ

డా శిశువు జన్మనక్షత్ర మరసి ఖిన్నుఁ

డై సురార్చన మొనరింప నరుగుదేర

కున్నఁ గనుఁగొని రేవతీయువతి చేరి.

147

క. ఇదియేమి మీర లిత్రణిఁ

జదివితీ రేమేమొ పడుచు జాతకమునకై

యది మొదలు చిన్నఁబోయితి

+ రెద నడరెడు భయము నుడువుఁ డేలా దాపన్.

148

1. వింతొచ్చు 2. విండ్ల

+ కరికి! యాతని కులకాంత గొప్పచిహ్నం, కలితయై చాల ముద్దులు గులుకు మొగము

*రిది యంతయు నాకుఁ బలుకుఁ డేలా దాపన్.

క. ఆన విని యిది యేమియు లే

దనఘగుణా : మీద జార యగు నిది యటుగా

వునఁ జింతించెద ననఁ బతిఁ

గనుఁగొని యమ్మగువ నగవుగల మొగ మలరన్.

149

*క. బొలెండ యేటి మాటలు

మేలే యిది బ్రదికినట్టి మీదటఁ గద యా

జోలి యెటులైన నైదువ

రాలై మనపడుచు గాఁగ నమరినఁ జాలున్.

150

క. అని చని యాయమ జననీ

జనకులకుం దెబుప సంతసంబున వారల్

విని మనుమరాలు గావున

ననువారము దాని జార యని పిలుచుటయున్.

151

తే. ఊరివారెల్ల రావె యో జార యనఁగ

నదియె పేరయ్యె నాజార కంబుజాక్షి!

యంత నది యింతయై యంతయై వినూత్న

పేశలాకారయై మించి పెండ్లి కెదుగ.

152

తే. అడుగ వచ్చిన వార లయ్యబల రూప

శీలకులగుణవిఖ్యాతి చాల మెచ్చి

జార యనుపేరు విన్నంత జాటుటయును

దీట మీదిటి పెండ్లిండ్లు పెక్కు లెదసె

153

*క. బొలెండ యేటి మాటలు, జాలింబడనేల మనము సరగున దీనిం

బోలంగ నొక్క తెఱఁగున, జాలింత మటన్న సతికిఁ బతి యిట్లనియెన్.

క. బాల యిది యాయు వలరుచు, మేలిమిగా బ్రతికినట్టి మీదట గద యా

జోలి యెటులైన నైదువ, రాలై మన పడుచుగాఁగ నమరిన జాలున్.

చ. పొలుపుగ మోసులెత్తు చనుపూపలు తొమ్మున నిక్క నాకట
 న్మలమల మాడఁగాఁ జెఱఁగు మాసిన ¹దోసము వచ్చునంచు న
 గ్గలికల తల్లి కూడడఁగఁ గట్టె మహీసురజాతిధర్మముల్
 దెలుపుచుఁ బెండ్లి పే రకట దేవుఁ డెఱుంగు మెఱుంగుఁబోడికిన్. 154

క. వేతే పనులకు వచ్చిన
 వారిం గని పడుచు నడుగ వచ్చిరటంచున్
 గారాబు కూతునకు సిం
 గారింపుం దల్లి యాస్థకమలం బలరన్. 155

క. ధరణీసురమాత్రుఁడు పే
 రరయక యరుదెంచి పెండ్లి యాడినఁ జాలన్
 వరదక్షిణతో నిచ్చెదఁ
 దరశేక్షణ ననుచుఁ దండ్రి తలఁచు న్మెఱోన్. 156

తే. వార లీరీతి నుండి రో వామనయనఁ
 యంత బుధవంత మను నగ్రహారమునను
 వినయవిఖ్యాతి మించు గోవిందుఁ డనెడు
 బ్రహ్మచారి చతుర్వేదపారగుండు. 157

తే. ఆతఁ డుపనీతుఁడైన యనంతరంబ
 తల్లిదండ్రులు వోవ సంతాప మెడలి
 యప్పురీవరమందె విద్యార్థి యగుచు
 నఖిలవిద్యలు దనకుఁ దా నభ్యసించె. 158

క. అంతట నవ్వటుమణికిం
 గంతుపరబ్రహ్మతావిఖండనచణవే
 దాంతతిరస్కృతికరణా
 నంతం బైనట్టి జవ్వనం బరుదెంచెన్. 159

ప. ఇవ్విధంబున సంప్రాప్తయౌవనుండై యతండు సమావర్తనహోమంబుల ప్రేల్పువారలం గనుంగొని మోము ప్రేల్చియుఁ గళ్ళాణకంకణధారులం గనుంగొని యేకాకియు, నాకబలినంవిధానంబు లాచరించువారలఁ గనుంగొని గ్రుక్కిళ్ళు మ్రింగియు, నూతనవధూయక్తులై యూరేగువారి నిరీక్షించి మనంబునం గుందియు, నారవశోభనపరాయణులైనవారలం గనుంగొని భిన్నత్వంబు నందియు, వివాహవాంఛాధీనుండై కన్యార్థియై పోయి యొక్క చోట నక్షతానుకూల్యంబు లేక మనోవైకల్యంబు నందుచు, నొక్కయెడ జాతివిరోధంబైన వెలవెలం బాటుచు, నొక్క చాయ రాశిమిత్రత్వంబు చాల కుండినం బెండువడుచు నొక్కదారి గణవై పరీత్యంబైన నత్యంతం బను తాపించుచుఁ బుడమి యెల్లం జెల్లం దిరిగి యలబ్ధమనోరథుండై యుండి వెండియు.

160

తే. ముసుపు పదివిన శాస్త్రసమూహమెల్ల
నూచముట్టుగ నొజ్జం కొప్పగించి
యుద్వహన కేళి చింతింపు చునికిఁ జేసి
పలుకు నిద్దురలోఁ బెండ్లి కలవరింత.

161

క. ఊరెల్లఁ బిలిచిరేని య
పారంబగు చింతమునెఱిగి పలుకం డదిగో
చేరె వివాహమటన్నం
దోరంబగు కాంక్ష నోరు నోరే తెఱచున్.

162

తే. ఇట్లు చింతించి యవ్వటుఁ డేగుదెంచి
సోమశర్మ గృహశిందభూమి కొక్క
నాడు గ్రాసార్థమై రాగ ¹ (రామగో. త)
పెన్నయంబును నడిగియు నెక్కుటఁబి.

163

క. మనయింటఁ గన్నె యున్నది

యనఘా! యిది యేమి పెండ్లి యాడెదవే మీ

కును మాకును బంధుత్వం

బనుతరమై బ్రహ్మనుండి యమరిన దరయన్.

164

క. అని యనియుననకమునుపే

యనఘా! యే బ్రతికితిని మదన్వయ మిది పా

వనమయ్యె ననుచు నవ్వఱుఁ

డనితరగతిఁ దత్పదద్వయంబున వ్రాలెన్.

165

తే. ఆతఁడును బొంతనము లెల్ల నరసి లెప్ప

యున్నవని పల్కి యారేయి యొక్క లగ్న

మేర్పఱిచి యిరుగు పొరుగు నెఱుఁగకుండఁ

దన తనూభవ నతనికి ధారవోసె.

166

ఉ. అంతట దాని పేరు విని యల్లుఁడు మెల్లన మామగారి నే

కాంతమునందుఁ జేరి వినయంబున నీ యభిధాన మెట్టలీ

కాంతకుఁ గల్గెఁ దెల్పు మనఁగా విని యాతఁడు దాని పూర్వవృ

త్తాంతముఁ దెల్పి దీనిఁ జెడుగై పడనీయక కాచికొమ్మనన్.

167

తే. మంచిదని నాగవల్లట మించినపుడె

యాలిఁ దోడ్కొని తన యగ్రహారమునకుఁ

బోయి 1తనగృహమధ్యంబు పోతుచీగ

కై నఁ బొలయక యుండంగ నలవరించి.

168

క. తలయంటు నలుగుఁ బెట్టున్

జలకము లార్చు న్మృణుగు చలువలు గట్టుం

డిలకంబుఁ దీర్పు గలపం

బలఁదున్ గోవిందుఁ డయ్యెయారికి దినమున్.

168

తే ఇట్లు పోషింప నా శారదేందువదన

తెలమి దళకొత్తు బెళుకుఁ గన్నులును ముద్దు

లొలుకు నవ్వులుఁ గులుకుఁబుల మెఱుంగుఁ

జిలుకు దెక్కులుఁ దగు¹(వయశ్శ్రీ యెసంగె).

170

వ. అంత.

171

నీ వీధి నేగెడు ప్రౌఢ విటుఁడు పాడెడు వింత

యేలపదా లద్దె యాలకించుఁ

బోరుగింటి మగవాని పొలుపైనఁ బెరుగోడ

యివ్వల తోటిపై నెక్కి చూచు

నాయవారములకై దాయువారల తోడ

జోలి ద్రవ్యముఁ బెక్కు సుద్దులాడు

వరుసతో మాటాడ వచ్చు విప్రుల మోల

రాకపోకల నొయారంబు నెఱపు

నింటి కేతెంచు నెదురింటి యింతితోడ

దాని హృదయాధినాథు వ ర్తనము లడుగు

రతు లెఱుంగక మున్నె యా రాజవదన

ప్రాత తప్పింపఁ జేయ నెవ్వరితరంబు.

172

తే. * ఆగృహంబున నిచ్చావిహారమునకు

మనసు పరువులు వాఱ నేమాడ్కినైన

సందు గానక యినుపపంజరములోని

చిలుకపోలికఁ దలఁకు నక్కులుమలాడి.

173

క. ఆలలన జారలీలా

లోలితమతి యుడుపు దెట్టులో జాణవు నీ
వాలోచనమెరు దెలుపుము
బాలా! యనఁ జిలుకతోఁ బ్రభావతి పలుకున్.

174

* క. మగువయె విడిచెద ననిన

న్మగవాఁడా నిలుపువాఁడు మానము? నీవే
వగఁ జెప్పెదవో విని తగుఁ
దగ దనియెదఁ గాని తెలుపు తత్కథ యెల్లన్.

175

చ. ఆన విని మంచిదంచు విహగగ్రణి యిట్టను నట్టి భార్య వ
రనమున కార్తి నొందు మతిఁ దద్దరజీసురమౌళి యొక్కనాఁ
డనుపమవైభవం బిర నార్తవశాంతి యొనర్చి నిత్యశో
భనబహులాభకారి యగు బ్రాహ్మణభోజనమైన పిమ్మటన్.

176

తే. చిటునగవుతోడ నిజకాంతఁ జేరఁ బిలిచి
నీకు నేర్పెడువారలు లేక యునికిఁ
దెలుపవలెఁ గద కేళిమండిరము నొకట
తోయజామోద లెల్లను డాయు విధము.

177

క. మొగమున మసిబొట్టులు కర
యుగమునఁ గప్పెరయుఁ గత్తియు స్వేలు నెఱుల్
దిగ్రమింగెద నను పలుకులు
దగఁ జేరఁగ వలయుఁ గేళిదామంబునకున్.

178

తే. అనిన నంగీకరించి తా ననతిచ్చి
నల్లె యేతెంచుదానితో నతను కేళిఁ
దేలి ప్రతిరాత్రమును నట్టి తెఱఁగుమీఱఁ
బడుకయిలు సేరఁగా నేఱుపజీచె నతఁడు.

179

* మగువల వగలును వలపులు

ఉ. అంతటఁ గొన్నినాళ్ళకుగ నయ్యురగాయతవేణి యేటికిం
గాంతుఁడు వోవ వీధిఁ బొడకట్టిన కేశవనామభూసురున్
జంతతనంబునం దలుపు చాటున నుండి కరారవిందసం
ప్రాంతిని సన్న చేసి వలరాయని బారికి లో నొనర్చినన్.

180

తే. ఆతఁ డది యాదిగాఁగ నయ్యుబల మగని
మొఱఁగి చావడిలో నిల్చి మొగము సూపుఁ
జిన్నలకు లోఁగుఁ గంచంబు చెంతఁ బిల్లి
కరణి నెడరింటి వాఁకిటఁ గాచి యుండు.

181

క. గోవిందుఁడు సవసవగా
నావిధ మించుక యెఱింగి యాత్మోపాయ
శ్రీవెలయింపఁగఁ దలఁచి ర
సావేశమ్మున మెలంగు నంగనతోడన్.

182

క. ఎల్లుండి సమారాధన
చిల్లర వెచ్చములు గొనఁగ శీఘ్రమె యిదె యీ
పల్లియ సంతకుఁ జని యే
నెల్లిటి కరుదెంత పదిల మిల్లని పలుకన్.

183

చ. అది మదిఁ దోచు వేడుక బయల్పడనీయక వేడి కంటిని
రొదవఁగ మోము వాంచ నతఁ దోచెడుఁ ద్రిమ్మరి సమ్మదాశ్రువు
ల్లద యివి యంచ నాత్మను దలంచుచుఁ జింతిలనేల జేపె వ
చ్చెద నని బుజ్జగించి యతిశీఘ్రమునం బురి నిర్గమించినన్.

184

క. అతఁ డూరు వెడలి చనుఁడ
య్యతివ పడింబదిగఁ దెలిసి యపుడా యెదుటన్
ధృతి నిల్చిన కేశవుతోఁ
బతి యరుగుట తెలిపి గూఢభంగి న్మఱియున్.

185

క. ఈ రేయి నన్ను నిలుపున

నీరుగఁ గరఁగింపవలయు నేడున్నవి నీ

నేరుపు లన్నియు నని నయ

గారపు వగలాడి యనుపగా నతఁ డరిగెన్.

186

క. రవి గ్రుంకెఁ బంకజాత

చ్చవి డొంకెన్ జక్రవా కచక్రోల్లాసా

ంప మింకె జారరతమా

నవి బొంకె న్నాదునీతి నాథునితోడన్.

187

క. అంతట నగ్గోచిందుం

డెంతయుఁ గనకుండఁ బడుకయిలు సొచ్చి తద

భృంతరమున వస్తుసమా

క్రాంతం బగు నటుకమీడఁ గదలక యుండెన్.

188

తే. అంతటను గేశవుం డూరి యలబింబు

మట్టుపడఁ జూచుకొని మాటుమడిగె ననుచు

గటికి చీకటి నెఱనేస్తకాడు దాను

ధృతి (1 యొసంగఁగ) దాని మండిరముఁ జేర.

189

చ. ఎదురుగ వచ్చియు నృకుకటింటికిఁ దెచ్చియు మోవి యిచ్చియుం

గుదురు మెఱుంగు గల్పివలిగుబ్బల గ్రుచ్చియు నాతగానికిన్

ముద మొదవించి యమ్ముదిత మున్నటి కైవడిఁ గేశిగేహముం

గదియఁ దలంచి లేచి చని గ్రక్కున రాకటు తామసించినన్.

190

క. నన్నిచట నుంచి చనియెం

2గన్నియ వఱి రాక తడసెఁ గపటోపాయం

1. యొసంగఁగ (పూ)

2. గన్నియ యిటురాకపోయెఁ గావున కపటం

బెన్నెనొకొ యెవ్వఁ డెఱుఁగుఁ బ్ర
సన్నాంబుజముఖుల యింద్రజాలము లెల్లన్.

191

తే. ఆనుచుఁ దద్భూసురుఁ డెంచునంతలోన
సురియ నిప్పులు రాలు కప్పెరయు మొగము
మీఁద మసిబొట్టు మించ నమ్మెలఁత రాఁగఁ
జూచి దిగులొంది యిదిగో పిశాచి యనుచు

192

తే. ఆతఁడు పరువెత్త నిదియేమి యౌర పోకు
పోకు మను పల్కుతోడ నప్పుడది నడచి
వెంటనే యంట నీదయ వేగఁ గాలి
పోవ నిమ్మంచు దన గేహమునకు నేఁగ.

193

తే. అంతలో దాని పెనిమిటి యటుక డిగ్గి
గూఢముగ నేఁగి పెరటి బల్లోడ దాటి
వెలుపటికి వచ్చి యెవ్వరే తలుపు తెఱవ
వే యనుచుఁ బిల్వ నచ్చెల్వ వేష మడఁచి.

194

క. గడియ సడలింప నతఁడ
య్యోడ నవ్వగలాడిఁ దప్ప కీక్షించి యిదే
మడరెఁ బరపురుషవాసన
చెడుగా! నొడువు మని కాలఁ జేతం దన్నెన్.

195

చ. అది మొద లవ్వధూమణి పరాప్తికి దండము వెదై వాసనా
భృదయము నాయకుం డెఱుఁగునో యని యెంతయుఁ గేశవాఖ్యసం
విదితతదీయమూర్తులయి వేడుకకాండ్రది తల్లి తోడుగా
మది గణించిరో చెలి! సమర్పణ మయ్యెనె (1వాని) నైపుణుల్.

196

క. అనినఁ బ్రభావతి యిదిగా
దనవచ్చునె పురుషులే యుపాయపరుల్ వా

1. వాణి (పూ)

రిని గెలువఁ దరము గాదని

యినుఁ డుదయిఁపంగఁ బడుకయింటికి నరిగెన్.

197

పదునేనవరాత్రి :

క. అంతఁ గ్రమంబున నలిసి

కాంతుం డపరాల్చి మునుఁగఁగాఁ బుణ్యజ్ఞా

త్యంతా ర్తికరణ పాపం

బంతయు వెడలె ననఁ దిమిర మడరెం దటవై.

198

చ. అనుపమలీల నప్పు డసితావరణాంబరదీప్తిగ ప్రయై

తనులత మబ్బులోని తెరతక్కుల మించు నదల్పు దూతిఁ దో

డ్కొని చనుదేర వచ్చు నలకోమటి కోడలి కొమ్మఁ జూచి యి

ట్లను శుక ముత్పలాశముకుళాంచలచంచలచంచుచంచువై.

199

చ. పనివడి రాజుఁ జేరఁ జలపట్టినదానవు చేరకుందువే

విను మఱి రాచవారు మదవిహ్వలు లించుక నేరకున్నఁ గో

పనియతి చేత మొక్క పటపం దమకింపుదు రట్టలైన నా

థుని యెడఁ బొంకఁగా వెఱవు దోచినఁ బొమ్ము సరోజిలోచనా !

200

పదియవకథ

తే. అమ్మ ! దీనికి నొక యితిహాస మలరు

వినుము ధనపాలుఁ డను రాజు పెనుప వెలయు

మేదురోదృటభటసింహనాదచలిత

దిగ్గజవరంబు పద్మావతీపురంబు.

201

క. అండు సువేషుండను ధృతి

మందరనిభుఁ డొక్కఁ డమరు మరు క్రొవ్విరి తూ

పుండెగడి సుమతి యనుపే

రందిన సతి యందగ తెయై వర్తింపన్.

202

తే. ఆతఁ డిల్లాలిపై మోహ మతిశయిల్లఁ
బెల్లుగాఁ జెల్ల విడిచి వర్తిల్లు కతన
నరయఁ బాటించుకొని గణనాథుఁ డనెడి
బంటువానికి మానముఁ బ్రాణ మిచ్చు.

203

తే. కూర్మిఁ జూపట్టుఁ జేపట్టుఁగుంచ మగుచు
వాఁడు వర్తింప నెఱసీటు వగలు పూన
నెంచి యించుకయైన నాసించ దొరుని
రతుల కాసించ దా చేడె ప్రాణ విభుని.

204

క. తల నొప్పి కడుపు కుట్టుం
బలుగురువుం గాళ్ళుతీపు పాటించుచు న
చ్చెలి మూల్గుఁ బాన్పుమీఁదం
జెలువుఁడు దత్తచ్చికిత్స ¹చేయ న్నగుచున్.

205

క. *మున్నె కొలువున్న వానికి
జున్నె విడిచి యన్నెలంత చక్కనివరు నే
మన్నా రావన్నా పో
వన్నా యనుఁ గాని యోయి యన దెంతైనన్.

206

క. కనుచాటు తిండి నడిపిన
పనులం గండలును బెరిగి బకుతండ్రి హిడిం
బుని కొడుకన గణనాథుఁడు
ఘనబలమున బిరుదుజెట్టి కైవడి మెలఁగున్.

207

సీ. చెప్పనిపని నీళ్ల చేదెద నని పోవు
సంతకుఁ బొమ్మన్నఁ జింతసేయుఁ

జేటఁ గైకొని చూళ్ళు చెరిగెద నని పోవు
 దండు బొమ్మన్న సంతాప మందు
 వలదన్నఁ గండులు గొలిచి చూడఁగఁబోవు
 నగరికిఁ బొమ్మన్న దీగులు పడుచు
 1. నొసర వేపఁగ నెండు సెనఁగ రెత్తఁగఁ బోవు
 నూరికిఁ బొమ్మన్న నులుకుఁ జెందు
 సిందిలోపలి పనుల నెన్నైనఁ జేయుఁ
 గదప దాఁచెడు పనియైనఁ గళవశించుఁ
 బెట్టుపోతల సొగసాని సెట్టిసాని
 యింటికడ నుండి నజ్ఞాదు బంటువాడు.

208

క. ఇదియేమి సెట్టి యెఱుంగఁడె
 కద పెంచిన చనువు బలిమికడఁ బనిముచ్చై
 యెదురాడుచున్నవాఁ డని
 మది నెంచుచుఁ బొడము కినుక మగుడ నడంచున్.

209

తే. అంత నయ్యారి దొర ముత్తియములఁ జూచి
 తెమ్మని సువేషు దవ్వుల దీవికేగు
 మనుచుఁ గట్టడ సేయఁగా నతఁడు వచ్చి
 పయన మెఱిగింప నుమతి సంభ్రమము నొంది.

210

సీ. మలయుఁ బో మధురాతిమధురాధరల వాడి
 చెన్నార గోరు సీ చెక్కుమీద
 నానుఁబో రంగస్థలాబ్జగంధుల గుబ్బ
 మెఱుంగుఁ జందోయి సీ యరము మీద

1. వాఁకిలి ముంగిలి జోక సేయఁగఁ బోవు వేఁమాడు మట్లన్న బెగ్గలించు;
 వెంట పైవం బగుచు వేగమే రమ్మన్న కడఁగి చాలేవని కళవశించు.

మించుఁబో కాంచికాచంచలాక్షుల బాడి
 మొనపంటి నొక్కు నీమోవి మీదఁ
 జేరుఁబో నెల్లారు నారీమణుల కెంపు
 పసమించు టడుగు నీ నొసటి మీద
 *నింట నుండిన నీసౌఖ్య మేల కలుగు
 ననుచుఁ గన్నుల నూరార్చి యక్కుఁ జేర్చి
 మోవిచిగు రంటనొక్కి తాంబూల మొసఁగి
 పోయిరమ్మని పనిచె నప్పప్పుఁ బోడి.

211

తే. అత బుడిబుడి యేడ్పుతో నడలుదాని
 బుజ్జగించి నువేషుఁ డప్పుడె ప్రయాణ
 భయసముత్కంపితగ్లాని బంటువాని
 నింటికడ నిల్చి పైనమై యేగుటయును.

212

చ. ఇప్పుడు గదా తపంబు ఫలియించె నటంచు మహానురక్తిభా
 వపరత రేబవళ్ళుఁ దలవాకిలి వేసినయట్టు లుండ న
 న్నవు విరిదమ్మి తేకువ సన న్మరుతూపులఁ దుప్పు మించఁగా
 నపరిమితప్రమోదరసురై రమియించిరి వార లిద్దఱున్.

213

క. ఇంటి మగఁడయ్యె దానికి
 బంటుతనం బుడిగి వాడు బానిస యయ్యెన్
 నంటున బోడియు వానికి
 నింటన్ మేలువడి సాగ నిచ్చం బరగున్.

214

*నింట నేయుండఁజెఱ మచ్చెకంటి నంటఁ, గూడ కల్లాడు నీ కనుకూలుఁడయ్యె
 నృపతి నియనంబు చెప్పుట నీవు గోరు, పోడుము ల్లల్లు నిఁక నేమి పోయిరమ్ము.

క. ఈరీతి మెలంగు వారల

దారు ల్విని రాజుకొడుకు ధవళాఖ్యాకుం

డౌరా గగ్గోలుగ న

న్నారి పయిం బడుదు నని ఘనంబగు ప్రేమన్.

215

క. ధనముల జాలెలు రతనపు

బనిఁ దగు నొకవరుస సొమ్ముఁ బనిచిన గణనా

ఘన కీవచ్చుఁ గదా యవి

యని కోమటి కొమిరె వాని యప్పనఁ గొనుచున్.

216

ఉ. అమ్మకచెల్ల! నేను వెలయానొ త్రిమ్మరినై పురంబునం

ద్రమ్మరఁ జూచెనో తనకుఁ దేట మిటారపు నిండుఁ బ్రాయపుం

గొమ్మలు లేరొ నా ముదుక గోకయుఁ గోమటి యెద్దె వీఁకయున్

సమ్మతమయ్యెనే యని యసత్యపుఁ దక్కులు తక్కి వెండియున్.

217

క. రమ్మను మిచ్చటి కిది కా

నిమ్మని యనకున్న నగర మేలెడి దొర దా

నెమ్మదిఁ గనలుచు దండుగ

దెమ్మనిన న్నెట్టి యేడఁ దెచ్చు న్నెఱుతున్.

218

క. అని పనిచిన దూతికయుం

జని తెలుప న్రాజసుతుఁడు చరమాంబునిధిన్

మునుఁగ రవి నెఱయు చీకటి

గనుఁగొని కేలుట్టిపడఁగఁ గట్టాయితమై.

219

చ. తలవరు లింతనంత వెడదాటులతో గగనంబు చించు లీ

లల విలసిల్లి వెంటఁ బదిలంబుగ రాఁ జని యూడిగంబులన్

వెలుపల నిల్చి తా నొకఁడ వేగ నగరము సొచ్చి యొరవాఁ

కిలి యయి యున్న తల్లితకేళినిశాంతముఁ జేరి యచ్చటన్.

220

క. కనియెం బాన్పునఁ గినుకం

బెనఁగొని కాట్లాడు పికిలిపిట్టల చందం

బున సుమతియు గణనాథుఁడు

మనసిజరణకరణకేళిమగ్నత నుండన్.

221

క. కనుఁగొని యిది ననుఁ బిలువం

బనిచియు వేఱొకనిఁ గూడఁ బాడియె యని యె

ఱ్ఱని కనుఁగవతో ముడిచిన

కనుబొమ్మలతోడఁ జేరఁగాఁ జని వేగన్.

222

క. బెడిదపు టడిదముఁ గై కొని

గడితపు బొఱ డుస్సి వాడి ఖడ్గము చేతం

దడఁబడ మొదలంటంగా

జడఁ గోసి యతండు వేగఁ జనియె లతాంగీ!

223

క. అమ్మఱునాఁడె సువేషుఁడు

క్రమ్మరి యయ్యూరి యేటికడ నుండి ప్రమా

దమ్మునఁ దన రా కనుఁగుం

గొమ్మకుఁ దెలుపుమని బంటుకొడుకుం బనిచెన్.

224

ఆ. వాఁడు వచ్చి మగఁడు వచ్చినాఁ డను వార్తఁ

దెలిపినపుడె భీతిఁ గలఁగె సుమతి

నెఱుల పోక కింక వరునితో నేమని

బొంకవలయుఁ దెలుపు పువ్వుఁబోడి.

225

చ. అనినఁ బ్రభావతీరమణి యద్దిర! యయ్యెడ బొంకు బెట్టు నేఁ

గనినది గాదు విన్నదియుఁ గాదది తెల్పినఁ దెల్పు (¹నూరకుం)

డిన మఱి యూరకుండెదవు నే నిటువంటి వెఱుంగఁ జూలుఁజాల్

దినమును రాజుఁ జేరఁ జనఁ దీరక నీకథ వించునుందునే!

226

1. శేకయుం (పూ)

మ. అనినం గీరము కోపమేల వినవమ్మా కొమ్మ! యమ్మాడ్కిఁ దె
ల్పిన బంటుం గని యూరుజాబ్బుచుల్లి మేల్వేయేండ్లు వర్తిల్లు చ
క్కని నానాథుఁడు వచ్చెనంచు ముచు గల్గ న్వచ్చి యామేలు వా
రై నిజంబొందఁగఁ దెల్పితంచు మది మేరశ్రీలు ధైర్యంబునన్ 227

తే. కాకి కఱ్ఱనెఁ దోడనె గొళి పలికెఁ
బొలిచె నట్టింటఁ గుమ్మరిపుర్వు ¹(చెలఁగి)
యిన్నియునుఁ గల్గ గాకుండ నేఁగుదెంచె
హృదయనాయకుఁ డోయన్న యిదియె చాలు. 228

క. అని పతితో నే నటకుం
జనుదెంచిన దాక మీ రచటనే యుండం
బని గల దనుమని పనిచినఁ
జనియె న్నాఁ డంత నవ్విశాలేక్షణయున్. 229

క. ఇల్లలికి ముగ్గు వెట్టి మ
హోల్లాసము పల్లవింప నొక్క మెఱుంగుం
బల్లెమునఁ గోసివైచిన
యల్ల జటాఖండ మిడియు నలరులతోడన్. 230

ఉ. బదువరాండ్లతోఁ గదలి యాత్మమనోవిభు డాయఁబోయి య
ప్రైదలి వేళితోఁ జెలఁగు పల్లెర మారతి భంగిఁ ద్రిప్పి యా
మోదముఁ జూపె నాతఁ డది ముందఱఁ దెల్పు మటంచు వేడఁగా
నాదయితుం గనుంగొని దృగంచలమం దుదయించు సిగ్గునన్. 231

చ. చెడుకల ²గాంచి దానిఁ జని చెప్పితిఁ బెద్దంతోడ వారం
య్యెడ ననుఁ జొలి నీదు హృదయేశుఁడు వచ్చె నటంచు విన్న నె
క్కుడు నెన రొందఁ గీలుజడఁ గోసి నివాళి యొనర్పు మప్పు డే
కడమయు లేదటం చనిరి కావున నితఱి నట్ల చేసితిన్. 232

క. నెఱు లనఁగనెంత? తేపే

పురిగొని తెగబారఁడెని పొడమెడు మీరే
మురుపుగ జడ యల్లెద రీ
కగణి స్మి రరుగుదేరఁ గాంచుటె చాలున్.

233

చ. అన నతఁ డింతభక్తిగల యంగన యింట వసించి నాకు శో
భనములు గోరఁగాఁ గద యపాయము చెందక షేమలాభము
ల్గని యిలు చేరుటఁచును దలంచి వధూమణియుక్తుఁడై నికే
తనమున కేఁగె వింటివి గదా సుమతీస్ఫుటచాతురీస్థితుల్.

234

చ. అనవుడుఁ జిల్కఁ జూచి వణిగఁగణిరాణి సుపాణిములైపు
న్మినుకులు రాల నవ్వి యొకనీరజశోచన యట్టానర్చినన్
వనితలకెల్ల వచ్చు నపవాదశతం బని పల్కునంతలో
నినుఁ డుదయింపఁగాఁ బడుకయింటికి నేఁగె నసిద్ధయత్నయై.

235

పదునాఱవరాత్రి :

ఉ. అంతఁ గ్రమంబున న్రవి నిజాంతరశారిని మామగారి గే
హాంతముఁ జేర్చు బారి నపరాంబుధిఁ గ్రుంక నవారితోత్సుక
స్వాంత ప్రభావతీవికచవారిజశోచన చేరి నిల్చినం
గంతుపరాణియుం గతలకారితనంబున మీటి యిట్టనున్.

236

క. చనియెద వక్కటతో న
య్యిను ప్రక్కకుఁ ద్రోవ నొక్క యిక్కదైనం
గని మొక్కవోక గ్రక్కునఁ
జనుదేర నుపాయ మెఱుంగఁ జాలదె బాలా ?

237

వ. ఏతదర్థసమాయాతంబగు నొక్క పురాణచృత్రాంతంబు గల దంచు మాటలఁ
భీటవెట్టి యాసెట్టిపట్టితోఁ జలపట్టి పచ్చిచట్టుపలపిట్టదిట్ట యిట్టనియె 238

పదునొకండవకథ

*క. నలినావాసం బనగాఁ

గల దొక పుర మధికన్యకామణికిం దా
వలమై మదసారంగో
జ్జ్వలిఘ్రింకారవిదళితదిశాభాగంబై.

239

క. ఆనగర మేలు దుర్దమ

సేనుండను నృపతి యతని చెంతను శూరా
భ్యానుఁ డను నొక్క రౌతు మ
హానతరిపుభీతిపాతువై వర్తిల్లున్.

240

సీ. గీటు నామము చిన్ని కోరమీసలు చెంపఁ

బనిమట్టు సికబొందు పట్టు నూలు
వెనుక కట్టు రుమాలు వెడద గాయపుఁ గాయ
దారిఁ గాన్పించు గందంబుఁ బూఁత
కమ్మి పంచెయు గట్టి కమ్మిదుప్పటి వల్లె
వాటు కెంగేలిలో వంకవంకి
పట్టుచే నపరంజి పరుజుతోఁ దగు కత్తి
పలుచని బచ్చెన పావుకోళ్ళు

చికిలి చొకట్టు సరిపెజ ల్రకమెనంగు
నుంగరంబులు నొక వింత యొకపు నెఱప
నేలినాతని కొలువున కేగుదెంచుఁ
జూపలు నుతింప నయ్యాయుధోపజీవి.

241

క. అతనికిఁ గలహప్రియ యను

నతి గల దయ్యతివ నడచు చందము లెల్లన్

*గంగాశీఠము చెంతను, బొంగెడు సంవదలచేతఁ బూర్ణంబగుచున్

శృంగారశిఖియొ యిదియనఁ జెంగల్వపురంబు షేరఁ జెలఁగుచునుండున్.

మతి నరయ నతని పాలిటి

ప్రతిబంధపుఁ బేరఁటాలు పంకజవదనా :

242

క. ఆరమణి నడత యొకటియుఁ

బేరొకటియుఁ గాక యుండఁ బెనుదుఃఖముగాఁ

బోరాడ విసివి వేసరి

శూరుఁడు శ్రీహత్యఁ జేయఁజూడని కతనన్.

243

తే. వెడల నడిచినఁ జ్ఞతిరాజవీర మనెడి

పురమునందున్న పితృగేహమునకుఁ బోవఁ

దలఁచి యయ్యింతి డింభకద్వయము తోడ

నరిగెఁ బథికులచే మార్గ మరసికొనుచు.

244

వ. ఇవిధంబునం గతిపయప్రయాణంబుల నరిగి యొక్కనాటి పయనంబున నది మార్గంబు దప్పి కాలిత్రోవం బడి యక్షుద్రనిద్రావిరామసయసముదిత హర్యక్షశోరక్షుదరావసమాకర్షణాతిభీతగర్భస్రవదర్భకానవలోకి పలాయ మానధేనుకావితానంబును, దదీయశ్రవణపవనచలితకీచకాన్యోన్యకర్షణ సంజనిత ధనంజయ శిఖాభిముఖధావనా శార్థూలంబును, దదీయభీషణాకార వికారావలోకనమాత్రత్రస్తటాక గాహన పరాయణవరాహంబును, దదీయ పతనచలితజలజాగ్రసముత్పతద్రథాంగసముత్తుంగపక్షపుటపటపటాత్కార సంభ్రాంతసకలశకుంతంబును, వెండియు వలీముఖపరికంపితశాఖాగళితకుసుమ రసవిసరంబులపై ముసురుకొను నసమభసలంబుల విసీలంబైన నేలయుఁ, గురంగనాభికాసద్యస్సుతమృగమదపంకిలంబైన భూమియు నభేదత్వంబు జూపఁ బరిస్రుతప్రసవపరాగంబును, సప్తచ్ఛదరంభాస్తంభ పతితరజోవ్రజంబును, వేఱులేక మీఱఁ దరణికిరణవిదారిత వేణుముక్తముక్తా మణులును, నచిరప్రసూతకుండలిపనితాండంబులు నఖండంబులై మెండుకొనఁ గాసరంబులకు వాసరంబులును, గవయంబులకు నిలయంబులును,

దుప్పులకు నెప్పులును, జమరవాలంబులకు విభ్రమస్థానంబును, భట్టుకంబులకు
నుల్లోకంబును, భిక్షసంతానంబునకు నిశాంతంబును, మయూరంబులకు
జయారంభస్థానంబునునై సురసరణ్యానీతాగ్రయగు నొక్క యరణ్యానిం
బ్రవేశించి కించిచ్చలనంబు లేక యయ్యాకాశమధ్య యభ్యగ్రయురీ
మధ్యంబునం గూర్చుండి మార్గాన్వేషణంబు సేయుచున్న సమయంబున.

తే. చెంత బారెడులో నికుంజాంతరమున

నొక్క బెబ్బలి యుండి యయ్యువిదఁ జూచి

కూర్చె నాహార మాకలి గొన్న నాకు

దైవమని యంతలో వేలు తలఁపు వొడమ.

248

క. ఇది నాపద మీది నానద

మీది నాపొద చేర వెఱుతు రెవ్వరు నేఁడి

మదవతికి నెన్ని గుండెలొ

కదలక నే యున్నయునికి ¹కార్యమెఱుంగన్.

249

ఉ. ఈ వనమెల్ల నేలెడు మృగేంద్రుఁడు సైతము ²సాపరాధుఁడై

నేవకుఁ డార్తి నా మఱుగుఁ జెందినచో మదన్మజ్జమీఁద సం

లావితుఁ జేసి వాని బహమానముతోఁ గొనిపోవుఁ గాని తే

జోవిభవంబు చూప వెఱుచున్ బలవంతుఁడ నేను గావునన్.

248

తే. అట్టి నన్నును జేరి భయంబులేని

పొలుపుతో నున్న దీ పువుఁబోటి చెంత

శినుచు గవుకునఁ బట్టరా దరయ వలయు

యోజన యొనర్చి చేయుట రాజనీతి.

249

క. కార్యకార్యము లెఱిగిన

యార్దుఁడు నా మంత్రి జంబుక్కాగేసరుఁ డా

1. కళమె యెఱుంగన్ 2. నిర్మలాశ్మదై 3. అగవునకుఁ బట్టరాదు ధీ నలయ నలయు

ఉ. నావుడుఁ జిల్క పల్కు లలరా : విను మత్తటి నవ్వధూటి ప్ర
జ్ఞావతి యౌట నిప్పులి నిజంబుగ న స్గనుఁగొన్న యప్పుడే
చేవ దలిర్పఁ బైఁ బడక చింత యొనర్చుచు బేలుపోయె నే
నేవగదాననో యనుచు నీ యెడ భీతియుఁ జూపఁగా దగున్. 258

క. అనుచుఁ దనూజుల నిద్దఱఁ
గొనగోటన్ గిల్లి వారు కోయని యేడ్వం
గనుఁగొని యారార్చు విధం
బున నిట్టను విసిచినట్టి పూనిక దోఁపన్. 259

తే. ఏల యేడ్చెద రాఁకటి కేమి యొల్ల
రకట! పులిమాంసమే కాని యన్నలార! .
మీ కొఱకు వ్యాఘ్రములఁ జంపి మీఱు కతన
దూఱు మఱి వ్యాఘ్రహంతయ ¹(నేర్పరుఁ) గంటి. 260

క. ఇలు వాసి మీకు గ్రాసపు
పొలవాసిం గూర్చ రోసి భువి ఘోరమృగా
వలికిం దలఁకక యడవిం
బులికిం బులి నగుచుఁ దిరిగి పులిపులియైతిన్. 261

తే. ఐన నేమయ్యె నిచ్చోట నరయుచున్న
దానఁ బులులున్న²వో యని కాన నింక
రెండు గలిగిన మీ యిద్దఱికిని జాలుఁ
గాక యొకటండినఁ జెటి సగంబు గలదు. 262

క. అని పలుక జకుకు మదిఁ బెనఁ
గొనఁగా మేనెల్ల ముచ్చికొనుచుం బులి మె
ల్లనె యవలికిఁ జని వెనఁ జం
గున నచ్చటి లతలు ద్రెంచికొనుచుం బాతెన్. 263

క. అనినఁ బ్రభావతి మదిఁ బ

ర్విం నివ్వెఱ ముక్కు మీద వ్రేలిడి తల యూఁ

చి నిజంబుగ మగువలె పో

మనసాహస లనుచుఁ బ్రౌద్ధుఁ గని పల్లవితోన్.

262

క. కనుఁగొంటివె యది చక్కన్

మనసిజన్మపక్షి ర్తిరుచినమాజపు మొక్కన్

మినుకుల కులముల యిక్కన్

వినుచక్కిం జొక్క మైన వేగుంజుక్కన్.

263

తే. అనుచుఁ గేళిగృహంబున కరిగె మఱి క్ర

మక్రమంబునఁ దరణి బింబమ్మ వ్రాలె

నవరవారాళిఁ దమఁ జూచి యచటి మీన

కోటి పలలం బటంచు ముక్కులను బొడువ.

264

పదునేడవరాత్రి :

మ. తన మేనం దగఁ దోచు సొమ్ములయినం దజ్ఞోతి లోఁగొంచు న

ల్లని మేలౌ బురుసీసుకప్పడము చాల స్మించ నేతెంచెఁ బ

చ్చనివిల్కాని జయాస్పదంబగు జిరాసంజోకతేజీవిధం

బున నవ్వేళఁ బ్రభావతీసుదతి చూపు ల్వన్నెలం బర్వఁగాన్.

265

క. చనుదేరఁ జిల్క తత్కర

మున వ్రాలి మెఱుంగుఁ బోడి ముక్కుకొనఁ జూలు

క్కున గీరి కడమ కథయున్

విని పోయిన లెస్స గాదె విమలేందుముఖీ.

266

వ. అని పలికి రాజసంభోగసమారంభవిజృంభణమాజాధీనంబగు నమ్మానవతీ

మానంబుఁ ద్రిప్పి చెంగటం జెలంగు మెఱుంగు టపరంజిపీట పయిం

గూర్చుండిన యక్కురంగనయన తరంగితనిజవాంఛాఫలరసవీచికలం బ్రార్థింప

నింతింత తరితీపు చూపుచుఁ గీరపుంగవం బిట్లనియె.

267

మ. విను మారీతిఁ బదాభిమాతపతితోర్వీజాతమై భీతి వీ

దని శీఘ్రుంబున దూర మేఁగి దగ దొట్టన్ వ్యాఘ్ర మాదండ ను
న్నని గండోపల మెక్కి యక్కలికి యందం బందు నల్లికూలం
గనిపింప న్నెడ గుండెకాయ లదరం గాలూద లేకున్నెడన్.

268

తే. కనియెఁ దన్మంత్రయైన సృగాలమౌళి

సుమతినామకుఁ డారీతిఁ జూచి యచట

కేమిటికి వచ్చెనో వాని నేలి నాతఁ

డనుచుఁ జెంగటి పొదఁ జేరి యాత్మలోన.

269

సీ తన యున్ని యెఱుంగ కుద్ధతిఁ జెంతఁ జను లేటి

కొదమపైఁ బెట్టదు క్రూర దృష్టి

దగ్గఱ గంతులు తగ వేయుచున్నట్టి

కుందేశ్వఁ బట్టని యందమేమొ

చెంగటఁ దిరుగుచుఁ జెంగున దాఁదెడు

దుప్పులఁ బట్టక తప్పెనేమొ

మొక్కలంబునఁ జేరి సొక్కుచుఁ దిరుగాడు

మనుబోతుఁ బట్టంగ మఱచెనేమొ

యనుచుఁ దనలోన నూహించి యాత్మఁ జెదరి

చూచి ధైర్యంబు వదలక చోద్యమంది

చెంతఁ జేరగ భయమంది చాలఁ గలఁగి

తఱచు భ్రమనొంది యంతటఁ దానె తెలిసి

270

ఉ. నాలుక వ్రేలవైచి వదనంబు వివర్ణవిధంబుఁ జెందఁగా

మ్రోఁ జెలంగి యాడెను రుద్రప్రముఖంబుల మీఁద నేమియున్

వ్రాలని చూడ్కి గుండె యదరి నిల్చిపోపక యున్నయట్టి శా

ర్థులకులేందుఁ జూడ భయధోషముఁ జెందినరీతిఁ గన్నడన్,

271

క. నాయంత మంత్ర యుండియ
పాయంబగునట్టివేళ నధినాథు సుఖ
శ్రీయుతుఁ జేయక యుండుట
నాయమె ¹(యిదె)పోదుఁ బతిమనం బలరింతున్. 272

క. అని తలఁచి సుమతి చేరం
జని పులికిం గేలుమొగిచి సవినయముగ న
వ్వని నుండి యుబుసుపోకం
జనుదెంచితిరేమొ! యిచటి జాడలు చూడన్. 273

క. దొరయైన యతఁడు మఱచియుఁ
బరభూమికిఁ బోవరాదు పనీ గల్గినచో
నురుతరనిజభటయుతుడై
యరుగం దగు లేకయున్న నాపద తొదవున్. 274

క. అసహాయశూరులరు గను
క సముత్సాహంబు వొడమఁగా వచ్చితి రి
వ్వసుధయును గంటిరే కద
వనతికిఁ బోవుదము తడయవల దివోటన్. 275

చ. అనఁ బులి యాతఁ డచ్చటి మృగాక్షి కతోరవచోవిశేషముల్
వినినది లేదు గాన బహువింతలు ²(తెల్పెడునంచు) నెంచి నె
మ్మనమునఁ దోచు భీతిని నమందతరస్వర మొప్పు నాతనిం
గనుఁగొని పల్కు దైన్య మధికంబుగ దిక్కులు పాఱఁ జూచుచున్. 276

క. విను తల్లికి నే మఱలం
జనియించితి నేడు నీడు సల్లాపకథా
వనధిం దేలఁగఁ బుణ్యం
బునికిం బదికితిని కీర్తిభూషణమూర్తి ! 277

ఉ. సిగ్గులచేటు సుమ్మడి వదించిన నాపుడ వాట నీకు నే
 సిగ్గురుభీతిహేతు విపు డింతయుఁ దెల్పెద నన్యు లెవ్వరీ
 డగ్గఱ లేరుగా ! మన దిటంబుఁ గనుంగొన నంచు మెల్లి నే
 యగ్గజయాన పల్కిన ¹మహాకటుభాషలు విన్నవించినన్.

278

క. ఆటది గాదది మృగముల
 వేటాడ న్వచ్చు మృత్యువే తప్పదు నో
 రాట మిదియేల యిచ్చట
 నేటి కెడ యొనర్చుకొనుట నీతియొ కాదో !

279

క. ఆని పలుక సుమతి యెంతయు
 విని యకటాః యెవ్వతెయొ వివేకవిహీనుం
 డని యితని బేలుపఱిచెం
 జనదు గదా పిఱికి దొరల సరసం గొలువన్.

280

క. పతికి భయ మడరుచో నది
 యతిశయముగఁ జేసి మాన్యుడై బ్రదుకుఁ గు
 త్పితమంతి యతనిఁ గైకొను
 నతిదుర్మతియైన నాథుఁ డాపుడు గాఁగన్.

281

వ. కావున ²నేకాచారంబగు నమాత్యపథంబునం బ్రవర్తిల్లు నాకు నకారణభయ
 బ్రాంతుండైన యతని కనుగుణంబుగా నడుచుట కర్తవ్యంబు గాదు బహు
 కాలం బేతదర్థంబునఁ బోషితుండనై యుండి యివ్వెరవుఁ దెలుపకుండిన
 సామాన్యులలో గణ్యుండ నగుదు నితండు మదీయవచనంబులు వినియెనేని
 మే లట్టు గాక దుర్బుద్ధియై మదీయస్థానహానిపర్యంతంబుఁ దలంచినఁ
 దలంపనిమ్మని నిశ్చయించి యాస్పగాలంబు శార్దూలంబున కిట్లనియె. 282

తే. ఎలుగులకు వేరువిత్తు దుప్పులకు గండ
 మేదులకు మిత్తి లేళ్ళకు నెదురు చుక్క

కాసరంబుల పాతిటి కంటి నొప్పి
యసదు గాదు గదా భవదన్వయంబు.

283

చ. అలవి యెఱుంగ కొక్క పులి కల్గిన వాడయి భీతిఁ జెంద య
కొల పగఁ దీర్చుకోఁ దలంచి కోడె వయాశి వజీరుఁ డెప్పుడున్
మెలఁగెడు వ్యాఘ్రచర్మమను మీ నెఱడాగు ధరించి శూరతా
కలన భవత్కులంబునకుఁ గల్గదు జోడు మృగాన్వయంబునన్.

284

క. భిన్నేతరమగు సకలస
మున్నతవిభవాభిజాత్య మున్నదె కద ని
న్నెన్నుతటిఁ గొంచగాడవె
యన్నన్న నఖాగ్రనిర్జితారివి గావే:

285

తే. ఇట్టి నీవొక్క భామ యేమేమొ పలికె
ననుచు వెఱచితి ననుచెల్ల నరయ నాకు
బుద్ధి శోధింపగాఁ బోలుఁ బొసఁగ దొరలు
తలఁప సేవకహృదయభేదకులు గారె:

286

తే. కాక వెఱచినమాట నిక్కంబ యేని
నేడు నీవంక శార్థాలనికరమునకుఁ
జెల్లఁబో మాంసకబళంబు బెల్లమయ్యెఁ
బ్రాత పరివారముల నోట బగ్గిపడియె.

287

క. మనుజాంగన యటఁ తనయుల
కనవరతముఁ బులులఁ ద్రుంతు ననెనటఁ యిదియే
వినినంత శరీరముతోఁ
జనుదెంచితి ? యకట! నీదు శౌర్యము గూలన్.

288

తే. రమ్మ నావెంటఁ గొంత¹దూరమున నుండి
దంటతనమున నను వెన్నునంటి చూడు

1. దూరమ్ము వెనుక

నీకుఁ గైకాన్కఁ జేసెద నేడు దానిఁ
దత్తనూజుల కంతరక్తంబుఁ గ్రోలు.

289

క. అన విని శార్దులంబను

విను మిచ్చటఁ బ్రేలవచ్చు వెసదానిఁ గనుం

గొనినంత మాట వెడలునె

నినుఁ బోడికి నేనెఱుంగనే నీ బలమున్.

290

క. తగిలిండుకొన్న పిమ్మట

నిగిలిండుటె కాని కార్యమేమున్నది యా

మగువఁ జననిమ్ము పోవుద

మగునె యసాధ్యమున ¹సాహసాదృతి సలుపన్.

291

క. చలమున నది పైఁబడినం

²జులుకనివాడ నని యులుకఁ జూతువు మఱి మాం

సలదేహాడ ధావనచే

నలసితిఁ బరువెత్తఁ జాల నొనిట మీదన్.

292

క. నావుడు గోమాయు వనున్

నీ విటు శిలప్పించుకొన గణించెడు కాయం

వీ వగల దాచికొని యా

హా! విను మెన్నేండ్లు బదుకుదయ్య మృగేంద్రా!

293

క. బలవన్మృగమంత్రుల యెడఁ

దలవంపుల కోర్వలేక తఱిమెధ మదిలోఁ

దలఁపకు బహుభీతిని లె

మ్మంఘపరాక్రమ మొనర్చ నందుం గీర్తుల్.

294

క. నను నమ్మవేని యిచ్చటి

¹(నన తీగెలు) చుట్టి పెనచి నాకు స్నికుం

బెనవైచికొమ్ము రమ్మిక

నినుఁ జూచిన నవ్వదూటి నేలం గూలున్.

295

తే. అనుచు నక్క నిజాధీశు నతులశౌర్య

మెనయ బోధించి పెనవైచికొనుచుఁ దెచ్చెఁ

గురుబలావళిఁ జేర నుత్తరుని దైర్య

శోభితుని జేసి తెచ్చు నర్జునుఁడు వోరె.

296

క. ఈ లీల వచ్చు నా శా

ర్హులస్సగలముల భయముతోఁ గనఁ జేయం

జాలుట గలహృదయ కిం

కేలాగునఁ గలుగవలయు నిందునిభాస్యా!

297

ఆ. అనుచుఁ బిలుక వలుక నాప్రభావతి యిట్టి

యవగడంబు మాన్పు నది యెఱుంగు

నిపుడు నీవెఱుంగు దింతియే కాని యీ

తెంపు వగలు మాకుఁ దెలియ వనిన.

298

శా. కీరం బిట్టరు నట్లు ఘోరతరభంగిన్ వ్యాఘ్రగోమాయువుల్

చేరనాఁ దిలకించి యవ్వనిత కించిద్రీతియు న్నేక దై

ర్యారూఢిన్ మృగదూర్తముం బలుకు నాహా! సత్యవాక్యత్వ మీ

డెఱున్ దబ్బుఱకాఁడ వైతిగద యింకేరీతి సైరింపుదున్.

299

తే. పులుల రెంటిని దెత్తు నీ పుత్రయుగళ

మునకు నని నమ్మిక లొసంగి పోయి యిప్పు

దొక్కశార్దూలమును దెచ్చి యొప్పగించె
దొల్లబో కాన నేడు నీయుసులు గిసురు.

300

మ. అనుచున్ దిగ్గున లేచు దానిఁ గని యావ్యాఘ్రేంద్ర మౌరారః ఛ
ద్యున సేసెం గద నక్క యెక్కరణి నమ్మన్వచ్చు నంచు నృపం
బున దాని న్వెస నీడ్చి కొంచుఁ బఱచెన్ భూభాగ మల్లాడఁగాఁ
దనకంచుం బరువెత్తుచోఁ గలవె కాంతావంచనానందదల్.

301

క. ఆనఁ జిలుక కా ప్రభావతి
మునుపటి వగ కన్న నధికముగ వెఱపించెన్
వినుమా కలహప్రియ యిం
త నిరూఢంబైన నేర్పు దానికె చెల్లున్.

302

వ. అనిపలికి విరహజనమథనంబున మనసిజుండుపట్టించుధర్మదారోదయంబునుం
దో లి మిక్కుటంబగు కుక్కుటారవంబున నరుజోదయం బగుట
యెఱింగి యక్కురంగనయన యంతఃపురంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబ.

303

క. వనజరుచిఁ గొనఁగ సమయం
బను చోరుఁడు రోదసిగృహముఁ జొచ్చి భయం
బునఁ బఱవ నడచు దీపం
బునఁ బోల్పంబడుచుఁ బొద్దు పొటుకునఁ గ్రుంకెన్.

304

పదునెనిమిదవ రాత్రి :

చ. ప్రవిమలమౌక్తికంబుం తునాయి నిగన్నిగల న్మైలుంగు చ
న్గవ మను గెంపుదండల ధగద్దగలన్ బయలొందనీక నీ
లవసనపు న్మునుంగు పొదలంగఁ బ్రభావతి వచ్చె నత్రతీన్
గవిసెనలోపలం జకచకల్లల దర్పణలక్ష్మిఁ గేరుచున్.

305

క. పచ్చటయు నిచ్చలంబున్

బచ్చలపంజరము వెడలి పడఁతీ! యిదె యే

నిచ్చట నున్నానని యను

పచ్చని విలుకాని తేజఁ బరికించి వెసన్.

306

క. నిన్నటి కథ మఱి యింకను

నున్నదియో యుండెనేని యుచితపచస్సం

పన్నతఁ దెలిపెదె గ్రక్కున

నన్నరపతి పొందు నేటికైన న్వలయున్.

307

క. అన శుక మిట్టను గుతుకం

బునఁ గథ కొదవ యన నెంత మూఁడె మాటల్

విని పొమ్ము పోయి యచ్చట

జనపతి రతిఁ జొక్కి తామసము చేయకుమి.

308

మ. అని యాశావళఁ జేసి యా శుకసుధాశాధీశ మీశానశీ

ర్షనదీశోభితుశేశయాంతరరసశ్లాఘావిశేషాపనో

దనశీలాతివిశాలశీతలగుణోదారో క్తిధారానిగుం

భనగంభీరము గాఁగ నిట్టనుచుఁ దెల్పం జొచ్చె నచ్చెల్వకున్.

309

క. కాంతా ! వింటివెకద వి

భ్రాంతపుఁ బులి నక్కఁ గొనుచుఁ బఱచుట మునుపే

యంతం గలహప్రియ త

తాగంతారము వెడలి తల్లిదండ్రులఁ జేరెన్.

310

శ. నిర్దాక్షిణ్యమనస్కు యవ్వనిత యందె న్వెంటనే యంచుఁ ద

చ్చార్దూలం బతిభీతిఁ బాఠెను లతాసంబంధమౌట న్మహా

దుర్ధాంతోగళిలాభిమాతవిగళద్వోరాసదారాతిస

మ్మర్ధాధ్వంబగు నక్క నీడుచుకొని సంభ్రాంతాన్యజంతుత్వరన్.

311

క. ఈరీతిఁ బఱచి పరచిం

తారంభము మఱచి ధావనాయాసమునన్

నోరెండ నిలిచె నొక కాం

తారమునం బిఱికి గుండె తటతట యదరన్.

312

క. నిలిచి దగదీర్చుకొని పా

చ్చిలు కోపముతోడ నింత చేసిన దీనిం

దల వ్రచ్చుక మింగెద నను

తలఁపున జంబుకముఁ గ్రూరతరముగఁ జూచెన్.

313

క. అప్పుడు సృగాల మద్దెసఁ

దప్పించుకొనంగ నేమి తలఁపఁగ పలయుం

జెప్పుము ప్రభావతీ ! యన

సప్తమిగున కా సుధాకరానన వలికెన్.

314

తే. కాలిసంకెల లతకానికాయబంధ

మప్పులి యటన్న నాగ్రహవ్యగ్ర మింక

జాతిపోరాడు సాంత్యనసరణి కూడ

దెట్లు తప్పించుకొను నక్క ? యిట్టి యెడను.

315

వ. కావున సృగాలంబునకు శార్థులవదనగవ్వారంబై యవశ్యంబు లావ్యంబని
తలంచెదఁ గాని తత్ప్రాణిగోపాయనంబునకు నుపాయంబు దోపదు మదీయ
శేముషీవిశేషం బింతియ, యనంతరకథావృత్తాంతంబుఁ దెల్పుమనినఁ గీరం
బిట్టనియె.

316

క. ఇది దెలియకున్న బుద్ధికిఁ

గొదవనుట ల్లాదు జారుఁ గూడఁగఁ జను తో

యదకచ కిట్టి విపద్దశ

యద నెఱిఁగి యడంపవలయు నని యనుట చుమీ !

317

క. అవ్యలికథ వినుమా యెల

జవ్వని : యారీతిఁ జూచు శార్థాలపతిన్

నివ్వెఱఁ గనుఁగొని జంబుక

మప్పేళకు నొక యుపాయ మాత్రం దోపన్.

318

మ. పులికిం గేలు మొగిడ్చి పల్కు విను మఁభోరాశిగంభీర ! నా

పలుకుల్ ద్రోహమొనర్చెరా చునుచు నాపైఁ గోపమే కాని రాఁ

గల కార్యం బెఱుఁగఁగలేవు సముదగ్రకోధయై యావధూ

తిలకం బిచ్చటి కేఁగుదెంచుఁ దనుజోదేకక్షుధల్ మాన్పుగన్.

319

క. మన మున్నచో బెఱుఁగునె

యని తలఁప న్వలవ దుపలహతి గళితాస్మ

త్తనుర క్తధార త్రోవం

గనుఁగొని యదె యడవి జాడగాఁ బఱతెంచున్.

320

క. మున్నొనరించిన నేరం

బెన్నకు తత్ఫలముఁ గఁడినే కద యిఁకమీఁ

ద న్నికు శుభమొనర్చెద

నన్నరయకు మింక పంచనాపరుఁ గాఁగన్.

321

క. పెనఁద్రెంచి యెచటి కేనియుఁ

జనుమా శార్థాలహంత్రి జాడమెయిం గ్ర

క్కున వచ్చిన నినుఁ బొరిగొను

ననమా : జైవాత్మకత్వ మందుము నీవున్.

322

క. అవి పలికినపుడె నఖములఁ

బెన పటుకునఁ ద్రెంచివైచి బెబ్బలి పఱచెఁ

జనియె న్నక్కయు వేటొక

ప్రసమునకుం దెలియ వింట్టివా తెల్లిగంట్టి :

323

క. అనినఁ బ్రభావతి నివ్వెర

గున ప్రమాన్వడి యుండి తెలిసికొని చిలుకా ! యీ

యనపాయోపాయస్థితి

నను నడిగిన నాకుఁ దెలియునా యెంతైనన్.

924

క. అని యంతఁ దెల్లవాఱుటఁ

గని యంతఃపురము సేరఁ గాంతామణి యా

దినకరబింబము గ్రుంకిన

దను కాకిరమణి యొప్పిదంబున నుండెన్.

925

పందొమ్మిదవ రాత్రి :

క. అంతటఁ జీకటి గని య

క్కాంతామణి నృపతిఁ జేరఁగాఁ బోవు తమిం

జెంతకుఁ జేరినఁ గనుఁగొని

కంతుని నెఱతేజి ముద్దుగాఁగఁ బలికెన్.

926

తే. ఎంత వేగిరమమ్మ పూర్ణేందువదన !

మాటుమడిగినఁ జనుమ యమ్మనుజవిభుని

రామసీమకు నిపుడు నందాక నొక్క

యమలతరమైన కథ విను మనుషుఁ బలికె.

927

పండ్రెండవ కథ

క. ధరపై రాజపురంబునఁ

బరఁగెడు నొక రెడ్డి గలఁడు పరహితనామ

స్ఫురితుఁడు కృషికార్యధురం

ధరుఁ డలరున్ హలికావతంసుం డగుచున్.

928

క. ఆరెడ్డి కిద్ద తాండ్రు ప

ఘోరుపాణాఱుని శరణులో యున్గఁ శృం

గారిణీయు సువేషయు నను

పేరుల మెలగుదురు సొంపు ¹పెంపెనలారన్.

329

తే. చెలువుఁ డెప్పుడుఁ బగల్గెల్లఁ జేసి పనులు

కోరి మెలగుట రేల్లెల్లఁ గుంభకర్ణ

నిద్రఁ బాల్చుడి రతికి సంధింపకునికి

వార లిద్దఱు గడిదేటి జారలైరి.

330

ఉ. చామనిమేనులు న్ననువుఁ జల్లెడు మోములలోనఁ గల్లు బల్

గోములు మానవుం బొడవులుం బిడికింట నడంగు కౌనులుం

గోమలబాహువు ల్మరులు కొల్పెడు చూపులు ముద్దుమాటలుం

గాముని కౌక్కు చేప యెసఁగ నివహరింతురు వార లిద్దఱున్.

331

సీ. గొంటుపూసలు రెండుగుండ ముంగరలు మై

జారుచీరలు పెనసన్న గొలుసు

పెద్దమదైలు మట్టిపిల్లాండ్లు బొబ్బిలి

కాయ లొత్తులతోడి కడియములును

గప్పవల్వరుస లుంగరములు తూలెడు

కొంగులు బలుచెంపకొప్పు లంచ

కమ్మగవ ల్సన్నకాటుక రేకలు

నాభినామంబులు నానుచుట్లు

పసుపుఁబూఁతలు గుబ్బలబాగు దెల్పు

బిగువుఱవికెలు చిగురాకుఁబెదవు లంటు

వీడియపుఁగప్పు లెప్పుడు వెలయ రతుల

బేరమాడును కావుగుబ్బెతల జోడు.

332

క. పసుల కొడల్వంగకి కా

మిను లిద్దఱుఁ గూడి గోళ్ళమీటుచు చాదుల్

దినదినము మీసిమి యడఁగాఁ

గనుపింతురు గున్నగచ్చకాయల కరణిన్.

౩౩౩

చ. డిటమున రెడ్డి పాటుపడి తెచ్చి యిడంగను గూట్టి ప్రొద్దునం
కటి తఱి వెన్నమజ్జిగలు కంకటిపైఁ బవలింటి నిద్రలున్
బెటుకులుఁ జెల్లిరా ¹సొబగు వెట్టుచు మన్మథకేళిమీద నె
క్కటి వడి జారసంగమసుఖంబునకే తమకింతు రిద్దలున్.

౩౩4

చ. పెనిమిటి చేనిపాటుపడి పేర్పు శమంబున నీంటి కేఁగుదెం
చినతఱి దాలితోఁకసయిఁ జేర్చిన కాఁగులనీరు మజ్జనం
బున కమరించి దేవతలపుట్ట మొసంగుచు బొడ్డుగిన్నెలో
నునుతురు రాగినంకటి తలొదరు ²బద్ధుతభక్తిఁ జూపుచున్.

౩౩5

ఉ. ఒక్కతె రెడ్డిప్రక్క వినయోక్తుల వింతలఁ గొఁగిలింతలం
జక్కిలిగింతల నెఱిసి జంతతనంబునఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచో
నొక్కతె జారుప్రక్క మెలుపొందినదెక్కులఁ జూపు చొక్కుల
న్మిక్కిలి చొక్కుచు న్మదనునిం జరితార్థునిఁ జేయు రాత్రులన్.

౩౩6

చ. చెలువుని ముందట న్నవతి చిక్కునఁ బోరు పుటించి లేని యీ
సులు ప్రకటించి మోసమునఁ జొచ్చెద రొందొరుమీఁది చాడిమా
టల మఱి మాటమాట జగడంబులు చూపి యతండు వోయినం
గలకల నవ్వుకొండ్లు తమ కౌశల మాతఁ డెఱుంగలేమికిన్.

౩౩7

క. ఈరీతి నుండి యొకనాఁ

దారెడ్డన పసికిఁ దలుగు లమరించుటకై

నారలు గావలెనని పొరు

గూరికినై¹(పోయె)మట్టియాడలు చేరన్.

338

వ. తదనంతరంబ.

339

చ. చిటిపొటిమబ్బు లాకసప్తసీమఁ గనంబడ గొప్పగొప్పలై

పటపటమోయుచు న్నలినబాంధవబింబముఁ గప్పికొంచుఁ జీఁ

కటి మటియించి యధ్వగనికాయము బెండగిలం దట్టిలా

కుటిలతఁ గొంచెపాటి చినుకు తొరగించె ధరాతలంబునన్.

340

క. అనవధివనధివిహారం

బున నధికవ్యథల కర్శ్యమును బొందు తఱి

న్మనసిజుఁ ²దేయు శరంబుల

యనువున నవ్వేశఁ జినుకు లడరెన్ నదులన్.

341

సీ గొంగడి ముసుఁగుతో గొల్లలు చట్రాతి

పైని బందారాకుఁ బఱచికొనఁగ

నాలమందలు మేత కరిగి యేతెంచి యం

భారవంబులతోడ మంద గొనఁగఁ

బొదుఁగు దూటుల చూచి యొడిగి క్రేపుల గుంపు

జననీనికాయంబు చాటుఁ జేర

నొకటి నొక్కటి చూచి యుఱికి మేకలు చెట్టు

నీడల గుమిగూడి నెమరు వెట్టఁ

దనరు నంబుదకాండవేదండయాథ

గర్జితోర్జితభూరిభూత్కారగళిత

వమధుశీకరవారదుర్వార ³(మయ్యెఁ)

జలువలెమ్మెర లేతేర సన్నతార.

342

తే. అప్పు దాకాపువలిగుబ్బలాండు పథికు

1(లుసుఱను) ముసురుకొన్న యమ్ముసురుదోన
రాడు పతి యంచు నిర్భరరతులఁ దేల
మందిరమునకుఁ దెచ్చిరి మాఱుమగల.

343

లే. తెచ్చుకొని యిచ్చలోపల హెచ్చు కోర్కు
తెన్ని గల వన్నియును దీఱ నెనసి చతుర
రతుల కఱువునఁ బడినట్టు లతులసౌఖ్య
వారినిధిఁ దేలుచుండిరి వార లంత.

344

క. పరహితుడు మిన్నుఁ గనుఁగొని
దురుసౌ నిఁకమీద వాన తూర ల్నిజసుం
దరు లెదురెదురే చూతురు
మరుబారికిఁ జిక్కి కాన మగుడన్వలయున్.

345

క. గ్రక్కునఁ జని యక్కఱతోఁ
జక్కెర విలుకానికేళి జతురుఁడనై నేఁ
డక్కాంతల నిద్దఱ నిరు
ప్రక్కల నునిచికొని మేలు వడసెద ననుచున్.

346

క. తలపై నూడల మోపును
మొలఁ గత్తియు నింటి మీది మోహము మదిలోఁ
దలకొనఁ జలికిఁ జలింపక
బలు బూతము వోలి పెద్ద పరువున వచ్చెన్.

347

తే. వచ్చి యాత్మీయమందిరద్వారసీమఁ
దెప్పునను మోపు వైచిన చప్పుడు విని
నరకఁ డదె వచ్చె ననుచు నొండొరులతోడ
గుసగుసలువోయి రాతని కూర్చి సతులు.

348

వ. ప్రభావతీ: యనిర్గమసావకాశంబగు నిజగృహంబునం దల్లడిల్లు నుపవల్లభుల
నప్పల్లవాధర లేవ్వడువున వెడలింపవలయు నిది యెఱింగిన యంగనలకుం
బరపురుషశంకమంబును బతిప్రమోషంబును సులభం బగునని పలికినం
దెలుపనేరక వెలవెలంబాటు నమ్ముద్దియ నెమ్మొగంబుఁ గనుఁగొని
యయ్యనంగతురంగం బవ్విధంబును నేన తెలిపెదనని యిట్లనియె. 349

సీ. ఆరీతిఁ బతి వచ్చెనని వేగ శృంగారి
ఁజీవధూటి సువేషతో విచార
మేటికి నీవు కవాటంబుఁ దెఱచి 1(లో
నికి వాఁడు రాకుండ) నేర్పు తోడఁ
గడప కడ్డము గాఁగఁ బడి సివ మాడుము
కొదవ కార్యము చూచికొనఁగ వచ్చు
నని యుపదేశింప నది యట్ల సేయ వి
భ్రాంతుడై నిల్చిన భర్తఁ జేరి
మట్టి యూడల నుండి యమ్మగువ మీఁద
గాలి సోఁకెనొ యనుచు శృంగారిణి యన
నంతలోన సువేష దంభాతిరోష
మోషయై వానిపైఁ బండ్లు గొఱికికొనుచు.

350

శా. ఓరి : నాపదమైన మట్టి మదరేఖోద్వృత్తి బండించి తీ
వేరా యిప్పుడె పోయి మ్రొక్కుబడిగా నీ యూడ లాచెట్టునన్
ధీరోదారతఁ గట్టి రార ! మదిలో దేవేరిపైఁ గోర్కె నిం
దారం గల్గిన నన్నెఱుంగవె పిశాచాధీశవిఖ్యాతునిన్.

351

క. అన విని పరహితుఁ డాత్మన్
వనితామణి బ్రదికియుండినం జాలు వటా
వనిరుహము కడకు నిట పో
యిన నేమగు ననుచు దాని కెఱుగి విసీతిన్.

352

క. ఇదె మట్టి మీద నిడి వ

చెద నూడ లేర కేను జేసిన సేతల్

మది నుంచకు వటభూరుహ

విడితనివేళా ! పిళాచవిబుధాధీశా !

353

క. అని యతడు ¹మట్టిపై గ

క్కున నిడ జన మారుకేళి కొదవల్లిఱం

బనిచి రుపనాయకుల నం

గన లిక నిటువంటి నేర్పు గావలె నీకున్.

354

ఆ. అనిన జీలుక జూచి యాప్రభావతి చెల్ల !

నే నెఱుంగ నయ్య యిట్టినేర్పు

లిద్ద అగుట వార లింత చేసిరి గాని

యొకతె కెట్లు గూడునో శుకేంద్ర !

355

ఇరువదియవ రాత్రి :

మ. అని యక్కొమటి కొమ్మ దేవనిలయప్రాంచన్నహమర్దల

ధ్వనిచే వేగు దెఱింగి య త్తటి నిశాంతం బొంది యాసంజ నం

జనితానంగశరార్తి వేగుచు దమిసస్ఫూర్తి వీక్షించి త

జ్జనపాలాయతనంబు జేర జనుచో శౌకేశ్వరం బిట్టమన్.

356

పదుమూడవ కథ

ఉ. అక్క పరాకు నీకు బ్రమదా ప్తి మదింప దలంచి పల్కు దే

నొక్క కథోత్తమంబు విను ముజ్జయినీపురి నొక్క జెట్టివా

దుక్కున దీరినట్లు కఠినోగ్రశరీరముతోడ మీటు నే

దిక్కున మాటులేక బలదేవు డనం బలుపేరు దాల్చుచున్.

357

1. మట్టిపై గ, క్కున జన ధను మారుకేళి

సీ. శీర్షవర్తులశిలాస్థిరమైన కేకీనాఁ

జిన్నారి పొన్నారి సిగ పొసంగఁ
దను మేరుగిరి మీఁది తరుణాతపంబునాఁ
బలుచని ¹పట్టు దుప్పటి యెసంగఁ
గమనీయముఖచంద్రుఁ గబళించు చిల్వనా
దంబైన బవిరి గడ్డము చెలంగ
²బాహుభుజంగమపతి నాలుక యనంగఁ
³జేత సాణాక త్రి చెలువు మీఱ

మ్రోల వీణయు సాధన మురువునడలు
బిరుదుటండియ వెంబడి పిల్ల జెట్టు
నమర దొర కొల్లుచేసి గేహమున కేగు
మ త్తరిపుకై లభంతో? మల్లమో?

358

క. *మనశ్రిఁ బొందియు నాతఁడు

దినదినమును గొంతకొంత దిరుగుచు రాఁగాఁ
దనవారు శత్రులైరటఁ
గనుఁగొనఁగా వాని లక్ష్మి కడ చనిపోవన్.

359

సీ. ధనవారములు చోరతతుల పాలయ్యెను

సౌఁమ్ములు కుదువను సొగిసి చనియె
గాదెల ధాన్య మెల్కల కయ్యె గుత్తకై
యెససిన గ్రామంబు లెల్ల నెండె
నప్పు లిచ్చిన చోట నటమడించిరి దాచి
కొనిన పత్రంబులు చినిగిపోయె

1. మట్టి (పూ) 2. నను మదాహిత వ్యధాస్పద మృత్యు జిహ్వానా
3. నతులితంబైన శాతాసి మేఱయ

* ఈ పద్యము మద్రాసు ప్రా. పు. ఖాం. ప్రాంత ప్రతులలో లేదు.

వాడకంబులు గొన్నవార లేగిరి తోట

తెల్లను బరులచే గొల్లవోయె

గప్పడం బెల్ల గాలిచే గదిలి యురియు

నింట దొర్లెడు కుండలు నినుపకట్ట

మానిముతలు నిలిచె నమ్మల్లపతికి

వార్ధికన్యాకటాక్ష మవ్వలికిఁ జనిన.

380

వ. ఇవ్విధంబున నక్షుద్రదరిద్రత్వంబు వహించియు నతండు కుటుంబ భరణాదగుండె.

381

ఉ. మాసికవైచి కుట్టిన రుమాలును జాలని దట్టి బట్టియు

న్మాసిన ¹యెద్దె దుప్పటి దనర్చుగఁ గోమటివారిఁ జేరి శం

కాసమవాప్తి నొల్ల మనఁగఁ దనుమర్దన మాచరించుచుం

గానును గీను దూసికొనుఁ గాని విధం డతఁ డేమి చెప్పుచున్.

382

ఉ. కూలికి నూనె లంటి కలగూరలకై పొలమెల్లఁ జుట్టి పా

ల్మాలక యాత్మబంధుజనులన్ దరియం జని ప్రాతబట్టకై

కూశతనంబునం బ్రభులకుం దనుమర్దన మాచరించుచున్

వ్రాలుడుప్రొద్దుతోడ గృహవాటికిఁ జేరు నతండు నిత్యమున్.

383

క. ఈరీతి నుండు నాతని

గారాబు మిటారి తలిరుకైదువుం దునే

బారి కటారి సులక్షణ

పేరింటి వధూటి లేమి ²(బిమ్మిటి) గొనుచున్.

384

తే. కుడువఁ గూడును గట్టుకోఁ గోక లేక

యితని కిల్లాలినై యుండనేల యనుచు

సౌగసు గనిపింప వల్లంబుఁ జూపి నిలుచు
జారులకు నయ్యెయారి యాస్పద మొసంగి.

365

అ. కలిగినప్పుడెల్లఁ జెలువుని చెంగట
నడఁగి మడఁగి యుండు టరిది గాదు
చేరి లేమియప్పు దారీతి నుండెనా
యది పత్తివతాజనాగ్రగణ్య.

366

క. ఈలీల జారరతివాం
చాలాంఛన మొంది పింఛనమకచ వికచ
ల్లీలస్యాంతత సద్గుణ
శీటుం బ్రేమ గల మగనిఁ జేకొన కలరున్.

367

సీ. చేయప్పు లడిగి తెచ్చెదనంచుఁ జని కాంచుఁ
గోడెమిండని తప్పుకోలు మ్రొక్కుఁ
జెలువులో నీళ్ళు తెచ్చెదనంచుఁ జని తెల్పు
నుబంధర్త కాత్మవియోగవహ్నిఁ
వీర చాకింటిఁ దెచ్చెద నంచుఁ జని చేరుఁ
దరణపల్లవుఁ డున్న తాపిచోటుఁ
జిక్కంటె యెరవు దెచ్చెద నంచుఁ జని యిచ్చు
గమనాతురున కింపు కౌఁగిలింపు
నిట్లు జారోపభుక్తయై యేగుదెంచి
మగఁడు విన లేమి చెంగట మందిరంబు
వెడలి తిరుగాడ వలసె నివ్వీట విధిని
దూఱవలదా యటంచుఁ గన్నీరు నించు.

368

చ. పుర మీది చూడ నింత చెడిపోయె నయో! మఱి యాఁడుతోడఁ బు
ట్టరె ననువంటి సాధ్యిని బడాపగలం గనుఁగొండ్లు జారు తె

వృదు గనుగొన్న లేమిఁ దలవంచి రయంబున వత్తునమ్మ యో
పొదుగుపొలంతిఁ యంచుఁ బువుఁబోడి యను నిక్కుఁ డాలకింపగన్. 369

క. పడియుండఁ గంటినని యీ

1యెడల న్మామేనమామ యిచ్చె నటంచున్

బడఁతి యుపనాథుఁ డొసఁగిన

తొడవులు చీరలు ముదంబుతో దరియించున్.

370

తే. నీవు మఱి యింటిలోన గుండ్డించుచున్నఁ

గడువు నిందునె దొరఁజేరి గ్రాస మడుగు

పొమ్మనుచుఁ బల్కు నాథు నప్పొలఁతి జార

కాంతుఁ బొందుటకై సందు గలుగవలసి.

371

క. ఈగతి మెలంగు నంగన

లా గా బందేవుఁడెఱిఁగి లలనాః రావేః

బాగాయెం గదఁ చిన్నెలు

నీ గరితతనంబుఁ గంటి నే నివ్వేశన్.

372

ఉ. ఓసి గయాళికానః నను నుగ్రు నెఱుంగవె రోసమెత్తినన్

దోస మెఱుంగ వీటఁ గల తొయ్యలు లెల్లను గుంపుగూడి సం

త్రాసము చెంద నీ గళము రాట్టుమునన్ బిగియించి యొంతునో ?

కోసుకతీందునో ? యనినఁ గోమలి నిశ్చలదైర్యధర్మయై.

373

ఉ. గొంటుఁదనంబునం గులుకు గుబ్బరి పయ్యెడ చక్కఁ జేర్చి యే

మంటివి నన్నువంటి సుగుణాకరకా చెడుబుద్ధి ? లేస్సగాఁ

గంటివి గాక నాదునడక ల్కలగంటివో ? కల్మివోవ వె

నె్వుంటనె పోవునే మఱి వివేకము లోకములోనివారికిన్.

374

ఉ. లేవడిమీద బానిసలు లేని కతంబున నూరకుండినం

బోవమి నప్పసప్పలకుఁ బోవుట వేఱుగఁ దోచె నేమొకో
కావలె నట్టలైన నవుఁ గాదన నేటికి నేటినుండి నా
థా ! వెలికేఁగఁ బ్రాణవిధుఁ డల్గినకార్యము సేయవచ్చునే.

975

తే. ప్రతి న వలికెద నేను నీ పాదమాన

యకట ! మోసంబు లేదు కొండంతపనికి
నైన బతిమాలి నీవు పొమ్మన్న వెడలి
పోవ నూరకయుండు మీ పోరు చాలు.

976

క. అన విని ముదితల హృదయము

గని 'యెఱుఁగమి నతఁడు నిజముగా నెంచెం ద
ద్వనితయును మిదనవేదన
దినశేషముఁ దీర్చె యుగముఁ దీర్చిన రీతిన్.

977

చ. లకుచకుచాలలామ శుభలక్షణలక్షిత కౌతుకప్రదా

యకమగు జారుఁ గోరు దరహాసము మీసముమీదికేలు నా
త్మకుఁ దమినించు మ్రొక్కు వగతక్కులు చెక్కులు లేని మోహ మూ
రక కలహించి మించు పెనురావులు చూపులు నేచ నెమ్మదిన్. (?)

978

ఉ. ఎప్పుడు పోదుఁ ? బోయి హృదయేశ్వరుమాటలు వాని కెప్పుడే

జెప్పుదుఁ ? టిప్పి వాని మదిఁ జిత్రపుమోహముచేత నెప్పుడే
గప్పుదుఁ ? గప్పి వానియెద గబ్బిచనుంగవచేత నెప్పుడే
గుప్పుదుఁ ? గుప్పి వాని రతి గోరుట యెప్పుడటంచు నెంచుచున్.

979

వ. ఇవ్విధంబున నూహించుచు నాచంపకగంధియు నొక్క యుపాయంబు
పెంపున.

980

ఉ. ముంగిట నిల్చి యో పొరుగు ముద్దెయ; నాపతి నెత్తిమాసె నే
నంగడి కేగలే నిపు డహర్ముఖ మౌతజీఁ దెచ్చి యిచ్చెదం
జెంగటి గోడఁ జేరి యొక చిద్దెడునూనె యొసంగలేవె య
భ్యంగ మొనర్తునం చడిగి ¹యాకె యొసంగఁగఁ దెచ్చి వేడుకన్. 381

మ. తలమాసెం గద రంగదాప్తకులయూథా నాథ ! నాథన్యతా
కలనాధర్మము² చే నసంఖ్యముగఁ బ్రేఖదైవభవారోగ్యములే
గలుగం ³(గాంతువె) యంచుఁ దేనియలు చిల్కింబల్కి యక్కల్కి వె
న్నెలలో నాయకు నుంచి నిల్చి తలయంటెం దాళమానంబులన్. 382

తే. ఇట్లు తలయంటి యటకలి యడి సులక్ష
జాసరోజాక్షి యొక నెట్లు నాథ! జలము
తెరలి యున్నది దొరలింపఁ దెచ్చికొనఁగ
బాగుగా దూరియవ్వలి బాపసీళ్ల. 383

క. ఏ నర్జరాడు గద నీ
పైనానలు ⁴పెట్టుకొనుటఁ బడుపాటులు గా
కేనాటి వారికైనం
గానీ గేహమున బావి గలుగన్వలదే. 384

క. ఆన విని బలదేవుం డో
వనితా! యానలకు నేమి వచ్చెం బోవే
కొనితేవే జలములు గ్ర
క్కున నీ చలిచేత నిలువఁగూడ దటన్నన్. 385

క. ఓనాథ! సతుల గుణముల
నేనాటికిఁ బురుషు లెఱుంగ రే నెచ్చటికిం
బోనేల; నీకుఁ గోపము
రానేల; యటంచు నది పరాకై యున్నన్. 386

1. యామె 2. చేత సంఖ్యముగ 3. గాంతువె (పూ) 4. పెట్టుకుని

క. బలదేవుఁ గబల నాపైఁ

జలమా? నానేర మెల్ల సైరించి జల

మ్ములు దెమ్ము వేగఁ బొమ్మని

పలుమఱు వేడుకొనఁ గపటభయ మెనయంగన్ .

887

ఉ. మంచిది నీవు పంప ననుమాన మిదేటి కటంచుఁ బల్కి య

క్కాంచనగాత్రి రజ్జుఘటకప్రకరాంబుజయుగ్మయై కటా

క్షాంచలచంచలాలిత యొయారవుఁ గొప్ప మెఱుంగు ¹(గుబ్బలు)

న్మించఁగ నేగె ముద్దునడ నీటునఁ గూపనమీపభూమికిన్ .

888

మ. చని యాచేరువఁ జారుభూరుహలతాసంతానతంతస్యమా

ననవీనాఖిలసూనసౌరభనిశాంతంబైన పూదోటలోఁ

దన మేకోలున వచ్చి యున్న యుపనాథప్రౌఢు నాథౌకమా

ననిరూఢద్రధిమానురాగ మిగురొందం గూడి క్రిడింపఁగన్ .

889

ఆ. అలరె వేగుఁజుక్క యది చూచి భయ మందఁ

దనరె బక్షిరుతము దాని వినుచు

దిగులు పడఁగఁ దూర్పు తెలతెల గావచ్చె

వారి కిట్లు తెల్లవాఱె నంత

890

క. వినుమో ప్రభావతీ! సతి

తన నేరం బెట్లు తప్పదాట న్వలయున్

మనమున దీని కుపాయము

గననేరని నారి జార గారాదు సుమీ.

891

క. అని పలుకు చిలుక పలుకుం

గనుఁగొని వైశ్యాంగనాశిఖామణి యిచ్చో

నను నడుగు టుడుగు బెడఁగుగ

ననఘగుణా! నీవె నొడువు మవ్వలి కథయున్ .

892

ఉ. నా విని కీర మిట్టను ఘనాఘనవేణి! సనాతనప్రవీ

ణావలిఁ గేరు నీకుఁ దెలియం బడకున్నదె యైన మద్వచః

శ్రీ వెలయింపఁ గోరి తిక్కఁ జెప్పెద నప్పగిదిం బ్రభాతవే

ణావిభవంబు మీఱుడుఁ గలంగుచు జారుడు లేచిపోయినన్.

393

ఉ. అచ్చపలాషి యిందిమగఁ డంపఁగ నిప్పుడె బాపిసిటికై

వచ్చితి వచ్చి జారరతివాంఛల నుండితి నింతలోనఁ దా

నెచ్చట నుండి వచ్చె రవి యీతని కెక్కడఁ బ్రొద్దువోదు నా

యిచ్చ గలంగ సాగె నీక నేమని యేను గృహంబుఁ జేరుదున్?

394

వ. అని వితర్కించి ధైర్యం బవలంబించి యొక్కకార్యంబుఁ గాంచి యీ

యపాయంబున కీయుపాయంబు యుచితంబని తలంచి నిశ్చయించి కుంభంబు

జలపూర్ణంబు గావించి సరజ్జుకంబుగా దిగవిడిచి తానును మెట్ల వెంబడిఁ

గూపంబు లోనికిం డిగ్గి కటిదప్పుంబులగు జలంబులం గల పడుకు లూచి

ప్రభాతసమయోచితంబుగా వికసించు కమ్మని తమ్మియుం బోలె నెమ్మొగం

బెగయించి మీదుఁజూచుచు దృశ్యంబగు భయపరవశ్యంబున నున్న

యవసరంబున.

395

ఉ. ఒక్క కృషీవలాచలపయోధర నాయకు ప్రక్క నిడకుం

జిక్కి విహంగమధ్వనులచే గెడ మేల్చిని తాటుమాటుగా

గ్రక్కునఁ గట్టుకొన్న చిటికమ్ముల చీర తగంగఁ దత్కటి

భాక్తుచకుంభకుంభమున బాగొనరం జనుదెంచె నూతికిన్.

396

తే. వచ్చి జలములు చేద నవ్వామనయన

యాననాబ్జంబు వాంచి నిజాధినాథు

తోడి పొలయల్కఁ దోయంబుఁ దొలగి వచ్చు

వరుణసతిఁ బోలు నమ్మల్లతరుణిఁ గనియె.

397

క. కని మొఱవెట్టినఁ జెంగటి

జను లొక్కట మూఁగ వారి సందడిపలుకు

ల్పిని యాఁడువారు సేరం

జనుదెంచెన్ జెట్టి దట్టి చల్లడములతోన్.

398

తే. వచ్చి నిజభార్య చేసిన వగలు గాంచి

దిగులుపడి మున్నుగా నరుదెంచియున్న

దాని యుపభర్త తోడుగాఁ బూని, వెడలఁ

దిగిచి తోడ్కొని పోయె నమ్మగువ నతఁడు.

399

క. ఏవంవిధచాతుర్యము

నీ వెఱిఁగితివేని మేదినివరుఁ జేరం

బోవచ్చుఁ బోయి క్రమ్మర

రావచ్చుఁ బ్రభావతీ ! పరాకా యనినన్.

400

క. నాకేమి తెలియునని య

క్కోదర వేణి కిమలగంధాంధమరు

త్రాకము రాక నిశీధిని

పోకడఁ గని యంత సంతిపురమున కరిగెన్.

401

ఇరువదియొకటవ రాత్రి :

క. చని దినమను వననిధి నీఁ

దిన యదియై రాత్రిపేరి దీవిం గని య

వ్వనజాక్షి యూఱడిలి నృపు

1 నెనయఁ జనుదేఱఁ జిలుక యిట్లని పలికెన్.

402

శా. కాంతా సంతసమయ్యే నామది వధూకందర్పుఁడౌ యద్దరా
కాంతుం జేరఁగ నుత్సహించియును మద్గాధాసుధాలోలుప
స్వాంతత్వంబునఁ జేరవచ్చెదు భవత్స్పృలక్ష్మీసాధ్గుణ్య మే
నెంతంచు న్నానియాడ నేర్తు మఱి నీవే నీకు జోడిమ్మహిన్.

408

క. *క్రమ్ముట నొకకథఁ దెలిపెద
ధమ్మిల్లోత్పుల్లకుసుమదామంబులపైఁ
దుమ్మెదలు చిమ్మి రేఁగం
గొమ్మా తలయాచి మెచ్చికొమ్మా పిదపన్.

404

పదునాలుగవ కథ

చ. అని తెలువందొడంగె విను మంబుధి మోహపు రాజీవాసమై
తనరెడు కృష్ణతీరమునఁ దామ్రపురం బను కాఁపుటూరు భూ
వనరుహగంధి నెమ్మొగము వైఖరి మీఱు ¹విశేషకాంతివ
ర్తనము వహించి మించు విదితంబుగఁ జూపఱ కింపొనర్చుచున్.

405

చ. కొలుచు సమగ్రభంగి నొనగూడ దివాణపువారి చేతికాఁ
కలు హునివోడఁగాఁ గఱవుకాల మెఱుంగక పూసబొట్టు లం
బలి కలిసీక్కుఁ జందనపు మాసికెఁ గొల్చినమాళ్ళు గల్గి శో
భిలుదురు రెడ్డి బిడ్డలు కుబేరుని పిల్లలనంగ నచ్చటన్.

406

+ తే. ఆచట నొకరెడ్డి వెలయు హలాంకుఁడనెడి
పేరుగలవాఁడు కులములోఁ బెద్దయింటి

*ఇది హంసవింశతిలోఁ గూడఁ గలదు. 1. విశేషరూప

+ ఉ. అందున వానికెల్లమ హలాంకుఁడన నొక పెద్దరెడ్డి చె
ల్వొందు సుభోగుఁడై నగరిలోపల వన్నియ గన్నయట్టివాఁ
డందునఁ బెద్దకాఁచుచు నందఱుఁ గొల్వఁగ లెక్కలేని వె
ల్లందగు మినుక్కులుం గలిగి యాతఁడు రాజిలుఁడు నవ్వురిన్.

వాఁడు బొంక నెఱుంగనివాఁడు వాఁడు
పట్టినది యెల్ల బంగారు పనులపట్ల.

407

సీ. అచ్చమై వాఁకిట రచ్చఱాయి మెఱుంగు
పంచతిన్నెలు గొప్పపారిగోడ
కంపతెట్టులును రాకట్టు ముంగిలి మల్లె
సాలె దేవర యువవికె యొకటి
కోళ్ళ గూండ్లును గొఱ్ఱ కుఱుగాడి (1యేడికో
లలు) కాడిపలుపులు గలుగు నటుక
దూడలు పెనుమూవకోడెలు కుఱుకాడి
గిత్త లీనిన మేటిగిడ్డదొడ్డి

యిఱుకుమాను పెరంటిలో నెక్కుబావి
మునుగలును జొప్పపెనువామి 2(జనము) రుబ్బు
ఱోలు పిడుకలకుచ్చెలు దాలిగుంత
దనర నిరతంబు వెలయు నాతని గృహంబు.

408

తే. అతనికి సుకేశి యనియెడు నాలివెనుక
నబ్బె గుణవతి యనంగ నిల్లా లొకర్లు
చిత్తసంభవు చేకత్తి చివుకువోవఁ
జేవ దొరకిన మాడ్కి నచ్చెరువు గాఁగ.

409

సీ. సాక్షాత్కరించిన జలదేవత యనంగ
నీలాటిరేవున నీటు చూపు
రథముపై గనుపించు రతిదేవి యన జొన్న
చేను గాచుటకు మంచియ వసించుఁ
గేశికగళితమౌక్తికము లేఱుకు వనాం
బుజగోణినా నివృహువు లేఱుఁ

గాలచక్రముఁ ద్రిప్ప కమలనాభుని శక్తి
నా నూలు వడుక రాట్నంబుఁ ద్రిప్ప

మేఠగొని వచ్చు తమ్మిరుమ్మిఫిరంగి
దొర తురంగీవిలాసంబు దొరయఁ గొల్పు
గంప లింటికిఁ దెచ్చు నాకాపు బిగువు
టోగవగల గుబ్బలాడి యొక్కొక్కవేళ.

410

సీ. తిరునాళ్ళకై పోయి తిరుపతిలోఁ గొన్న
నొక్కుపూసలపేరు దెక్కునూప
జిగికుందనముఁ గూర్చి మగఁడు చేయించిన
మెఱుగు కమ్మలు వింత యొఱపు నెఱవఁ
దనుఁ జూడవచ్చుచోఁ దల్లి తెచ్చినయట్టి
యల్లికనాను సోయగ మెసంగ
మొదటి కోడలిదంచుఁ దుది నత్ర యిచ్చిన
చుట్టు మెదైలజోడు సొంపు సింపఁ
గడియములు కెంపురవలయుంగరము వెండి
కుప్పె సొరంబు కుఱుమాపు కూనలమ్మ
వీర కుడిపైఁట లోపలి సిస్తుఱవిక
యెసఁగఁ జరియించు ¹నిట్టు లయ్యెమ్మెలాడి.

411

తే. దాని వలలకుఁ జిక్కి మోదమునఁ జొక్కి
యుండెడు హలాంకుఁ దొక్కనాఁ డుదయవేళ
మితి యెఱుంగక తుంపురు ల్మీదఁ బడఁగ
జొన్నకూడును మజ్జిగ జాఱ్ఱి లేచి.

412

1. నింట వయ్యెమ్మెలాడి.

సి. మొలకు సగంబును దలకు సగంబుగాఁ

గట్టిన యయగారి కఱలచీర

పై నల్లకమ్మల పచ్చడమ్మును దోలు

పావలు చేతిలోఁ బట్టుకట్టు

క తైఱ గడ్డంబు కఱకు జుంజురుమీస

ములు రోమశంబై న పలక తొమ్ము

మొలయుంగరము వ్రేల వలముగాఁ దీర్చిన

నాభినామము బీదనరము లమరు

గడుసుఁ బిక్కలు గలిగిన మడమ లమర

వెంట నిరువంకఁ బెంపుడు వేపు లరుగఁ

గెలనఁ దగు నెడ్లకొట్ట మీక్షించికొనుచు

నింటి వెలుపలి తిన్నియ కేఁగుదెంచె.

413

చ. దుసికిఁ జాఱు కోరసిగ దుప్పటి నీటు లలాటపట్టికం

బొసఁగు విఘాతపైఁ బనుపు బొట్టును దొట్టిన కల్లు చొక్కు వె

క్కసముగ నెఱ్ఱవాఱిన వికారపుఁ జూపులుగాఁ గనంబడ

నైనఁ జనుదెంచె నొక్క బవనీఁడు తదీయ సమీపభూమికిన్.

414

తే. వచ్చి ¹జమలిక వాయించి వడసతోడఁ

దాతతండ్రుం చొదరితనము లెల్ల

నెన్ని కై వార మొనరించి యింపు నెఱవ

నతనిఁ గూర్చుండ నిడుకొని యాదరమున.

415

మ. కలలో దేవర చెప్పె రేయి నెదుటం గన్పించి నెయ్యంబు వా

టిం నీ పాలికి దేవుఁ డింక బవనీఁడే యంచుఁ దానాడఁగా

వలెనే తాఁసన మొప్పెలైన సరియే వారెల్ల సాత్కాలు నీ

వలె గోరించిరె నిన్నె కొల్తు ననుచు న్నర్జించుచో నంతటన్.

416

తే. ముదుక తలపాగయును బాహుమూల మందుఁ

గవితె చర్మపు దొఱలోని కత్తి గంట

మలతి నీర్కావి దోపతు లమరి గ్రామ

కరణ మేతెంచి రెడ్డి చెంగట వసించె.

417

క. ఈ రీతి నెల్లవారలుఁ

జేర హలాంకుండు రచ్చసేయఁ దదీయాం

భోరుహమఖి సరికాపుటొ

. యారులఁ గూడుకొని నిజగృహంతరసీమన్.

418

తే. దివసమంత వితా పోయె నవుర రాతె

గుంపునంపును లేకుండ గుండుపోగు

గాఁ బదాటింటి తరమును గాఁగ నూలు

వడకరే యంచు నొండొరు తొడివికొనుచు.

419

క. వడి దారము చెవులుం ద్రొ

క్కుడు పలకయు దిండు కదురు గుంజలునుం ద్రొ

క్కుడు బొమ్మయునుం ద్రిప్పడు

పుడకయునుం గలుగు రాట్పములు గైకొనుచున్.

420

తే. ఎడమదెస దొడ్డుగా వైచి యేకులెల్లఁ

గెలనఁ బలువగ వేపుడు గింజ లునిచి

చేవపీటల మీద నాసీనలైన

వారలై వావివరుసలు వదరికొనుచు.

421

సీ. గుంపునంపును లేక కొనసాగఁ బ్రోగు వె

ట మెఱుంగుఁజూపు పేరెములు వారఁ

బ్రాయంపు పడుచులఁ బని గొంటివే దూది

యనెడి పాటలఁ దేనె చినుకు లీన

నేకుతోఁ జెలంగు కేలెత్తుచో భుజమూల
కాంతులు బయలు బంగారు సేయఁ
బుడుకఁ ద్రిప్పెడు రయంబునఁ బైట ¹జాటుచో
మినుకు గుబ్బలు తళుక్కని రహింప

ముడిచికొన్నట్టి తెలిగంజి మడతచీర
లరిది తొడ నిగ్గుచే పసుపంటినట్లు
పొసఁగఁ జరణాభ త్రొక్కుడు బొమ్మ మీఁద
బచ్చెన ముడింప వడికి రప్పద్యములులు.

422

సీ. పోలిరెడ్డికి మగపోడిమి లేదుగా

గాది కేలాగునఁ గడుపు నిక్కె
వదరకే మగవారు వచ్చెద రదె చక్కఁ
జెక్కుకో పయ్యెద చెఱఁగు ²కొండి
యొసి లేవే మల్లి వేసాలు వేయకు
మగవార లెఱుగని ³మర్మ మెద్ది?
నీకేటి సిబ్బితె నెఱుఁగవై మించి
యడఁగఁ ద్రొక్కిన దాన వత్తగారిఁ

బెద్ది! వినలేదె మన సుబ్బు పెరఁటి గోడ
దాటఁగా మామ గనె నంట యేటి సుద్ది?
యెసఁగి మగఁ డొల్లకున్న నదేమి సేయుఁ
ననుచుఁ గనివోవఁ బలుమాట లాడికొనుచు.

423

తే. ఎన్నికలు పట్టి పుంజంబు లేర్పరించి

పంట కఱ్ఱలు మఱి తోడుపడగ లాఁచ
కండె లొనరించి చాలించి కాపుటింతు
లున్న యవ్వేళ నద్భుతం బుట్టిపడఁగ.

424

సీ. నునుపుగా దువ్వి తీర్చిన 1కొప్పు బాలేందు

పస మీఱు నొసటి కెంబసుపు బొట్టు
మెడతొలు పావాలు నిడుద గవ్వల దండ

సన్నంపు జికిలిదర్శనపుఁ బేరు
నెడమచేఁ బళ్ళిక నిడిన బండా రన్య

పాణిఁ బట్టిన నాగపడిగకోల
కటిఁ గాసెకట్టుగాఁ గట్టిన చెంగావి

నిద్దంపు గుబ్బల నీలి అపకె
పదయుగంబున గజ్జెలు బాగు నెఱవఁ
బరశురామునిపైఁ బాటఁ బాడికొనుచు
సొంపు మీఱంగ నెక్కఁలో జోగటంచు
ముంగిటికి వచ్చి నిలిచె మాతంగి యొకతె.

425

తే. దానికై యిల్లు గల రెడ్డిసాని జోగు
పెట్టుటకుఁ బోయి పొడిగిలి పట్టి నిలిచి
గణకుఁ గని వాని ప్రాయంపు కలిమి యెల్లఁ
గొల్లలాడుదు నని యెంచికొనియె నంత.

426

సీ. మెలివెట్టి చుట్టిన తెలిపరంగి ముదాసు

పై లపేటా 2(దాబు) పనులఁ జెలఁగు
బంగరు వ్రాతల పట్టు హిజారు క

బరు చీని నిమలాని పాడు నొసలు (?)
తనుకాంతి గనుపింపఁ దనరు నంగీజోడు

వలిపెంపు కాలువ వల్లెవాటు

పడుదలలోన దాబాక త్రి వదలు పా

పోసులు గోరంటఁ బొలుచు గోళ్ళు

నడుమ సీలున్న తోలుదా ల్పెరగఁగ నూప
నభయముగ వెంట నరుదెంచు నభరువాడు
నమరు ముసైదు తేజితో నరుగుదెంచె
దారుణాకారుడైన యుద్ధారు దొకఁడు.

427

తే. వచ్చి యయ్యారి వెలుపలి రచ్చ రావి
త్రేవ దుర్వారుడై 'తలారికి బులావు
ధగిడికే' యను మాటకుఁ దలఁకి రెడ్డి
తోడివారలతోఁ జేసి త్రోవఁ బట్టె.

428

క. అంతటఁ దదీయగేహః

భ్యంతరముం జొచ్చెఁ గరణ మతిభయమునఁ ద
త్కాంత తదాకృతిఁ గొంతకుఁ
గొంత విలోకించి మించి గుణవతి యాత్మన్.

429

తే. కోరినప్పుడె యీతనిఁ గూర్పవచ్చె
నొక్కొ నాపాలి యా దేవుఁ దొకరిపాలి
బంటుగా ²(నిట్లు) తురకరూపంబు దాల్చి
యనుచుఁ దలపోసి యేకాంత మగుటఁ దెలిసి.

430

క. అశుకక రమ్మని ³(యభయము)

దెలుపుచుఁ దద్రూపిసురుని దేవరయతతో
పల నుంచి కమ్మలూఁగం
గులుకుచుఁ దాఁ గడపమీదఁ గూర్చుండె వెనన్.

431

తే. కలికి చూపుల మాటల కందువలను

జేరిక తొనర్చి మేకొనఁ జేసి వాని
నెనసి నప్పుడె దేవరయిల్లు పడుక
యిల్లు గావించె నంతఁ బూర్ణేందువదన.

432

క. అది మొదలుగ నాతని చే

వదలక ¹మఱి తాననంగ వాడనగా నె

మ్మది వేఱు లేక తమి న

మ్మదవతి మన్మథుని లంకెమానిసి యయ్యెన్.

433

సీ. కలికి మాటలు కిలకిలనవ్వు లోరమా

పులు మోవి విఱుపులు గులుకు నడలు

బెళుకునందములు గొబ్బిళ్ళపాటలు కొప్పు

శివరించునేర్పు చేసన్న వగలు

గోటిచిమ్ములు తెచ్చికోలు నివ్వెఱ లేని

వెఱపును నెచ్చెలి వెన్నచఱపు

మోముదిప్పులు బొమ్మముడి తొమ్ముతాటింపు

రాని జంకెన కావరంపుఁ బొవరు

మొలక సిగ్గులు వట్టి కొంకులును శివలపు

చాటునిలకడ లలఁతి వేసటలుఁ జూపు

గడియలో వాని దారునఁ గన్నయపుడె

కొమ్మ మారుని జంఠ్రంపు బొమ్మ కరణి.

434

సీ. మితిలేని కూలి చాకెత కిచ్చి కై కొను

గడియ కొక్కటి గాఁగ మడుపుఁ జీర

పొరుగురిసంతకుఁ బోవువారల చేతఁ

దెప్పించుఁ బోకలు తెల్లనాకు

లూరి నందికి మోహ మూరించి తెప్పించి

పూను మాపటివేళఁ బూవుదెత్తు

లగసాలె కేమైన నర్పించి పలుమాఱు

మెఱుగు వెట్టించుఁ గ్రొమ్మిసిమికమ్మ

లనుదినంబును దలగడు గవధరించు
నరిది గందపు నెఱపూత లలవరించు
గమ్మసారాయికై సందకర మొసంగు
జిత్రజాయతయై కాపుచిన్నెలాడి.

435

ప. ఇవ్విధంబున నున్నంత.

436

క. ఆ పల్లె నుల్లిసిల్లెడు
కాపులకుఁ బురోహితత్వగౌరవమునకుం
బ్రాపగుచు నొక మహీసురుఁ
డే ప్రొద్దు సుశర్మ యనఁగ నింపెనలారున్.

437

ఉ. అక్కట పొట్ట చించిన నొకక్షరమైనను రాదు దెక్కులుం
డక్కులు గాని యమ్మనిన డమ్మన నేరఁడు వేదమందు సౌం
పెక్కిన యన్ని విద్యల నహినుఁడ నేనని కాపువారిచే
మ్రొక్కులు గొంచు నాతఁడు సమున్నతగర్వము హతి వర్తిలున్.

438

ప. తెరువదులై నయట్టి పరదేశమహిసురు లర్థవాంఛఁ ద
త్సరమున కేఁగుదేర వెడదోసములం బవరించి వారి ని
ర్భరగతి నొడఁ గూయుఁ దమ బాపఁడె గెల్చెనటంచుఁ గాపు ల
చెప్పుపడ నాదు కంటికి ఓసింతురె వీరని యాతఁ డుబ్బునన్.

439

క. జలముల మొసలియు, గుహలోఁ
బులి, గందపుమానిమీద భుజగము బలె నా
హలికగ్రామంబున నతఁ
డలరుం బరు లెవ్వరైన నడుగిడకుండన్.

440

క. ఆతని కుటుంబిని పతిదే
వతయై వర్తిల్లు శీలవతి యనఁగ నరుం
ధతికిం బ్రతియై గుణసం
తతికిన్ గతి యగుచుఁ బురజనంబులు మెచ్చన్.

441

తే. అమ్మహీసురుఁ డొక్కనాఁ డాహలాంకుఁ
 డెలమి వింతటి పండుగ కలిమి వెలయఁ
 జేయు వార్తలు వినుచుఁ దాఁ జేనికడకు
 నేఁగు త త్తట మొనగూడ నిల్లు వెడలి.

442

సీ. అటుతఁ గీల్కొన్న ము తరముల ధావఁ
 యంసాగ్రమున గోనె యసిమిసంచి
 కట్టిన ముతక నీర్కావిదోవతియు నా
 పై బిగించినయది ప్రాఁతబట్ట
 తలచుట్టుకొన్న చింపుల బైరవాసంబు
 చెమటచేఁ గరఁగెడు సేసబొట్టు
 మారేడు బుట్టులో మంత్రాక్షతంబులు
 పదముల విజ్ఞోడు పాదరక్ష

లోడిసి పంచాంగ మొకకేలఁ బొడుపువేల
 వెండియుంగరమును మెడ వ్రేలు ముఱికి
 జందెములు నవ్వయాచ్యుతస్మగణ మాస్య
 సీమఁ గనుపింపఁ బటతెంచెఁ జేనికడకు.

443

ఉ. వచ్చినఁ బెద్దరెడ్డి సుగవాసివి మేలిపుడైన నీడకున్
 వచ్చితె యంచు బావయను వానిని ద్రస్తరలాడి బాపఁదా :
 యిచ్చటఁ జల్లు విత్తు ఫలియించునె వేళగుణం బెఱింగి నా
 యిచ్చకు మెచ్చుగా వదరు మిప్పుడన న్నిసి యాతఁ డుబ్బుచున్.

444

ఉ. చెప్పిన నేమిలేదు గద చింపులదోవతిఁ జూడు మేను మీ
 కెప్పుడు ¹మేలుఁగోరి మఱి యెక్కలిదేవికి గ్రామగంగకుం
 జప్పిడిఁ దించు మ్రొక్కుకొను జాడ లెఱుంగవె యిట్టిపట్ల నే
 చొప్పున నాశ్రితుం గరుణఁ జూడరుగా కదియేల యిత్రతీన్.

445

ఉ. నిన్నటి రేయి నాయెదుట నిల్పెఁ జూపి కలలోన మీకు మే
ల్పన్నెడు పేరఁటా ల్నిలిచి బాపఁడ! రెడ్డికిఁ దొర్పరాదె న
న్నెన్నఁడుఁ దిన్నెఁ బెట్టి నుతియించుచుఁ గొల్వరటంచుఁ బల్కె నా
కన్నుల నీరు దొట్టి పులక ల్గనుపట్టెడుఁ జూడు మిప్పుడున్. 446

క. ఆన రెడ్డి మనసు గరఁగం
గనుఁగవ నీరొదవి జూఁగను బాపఁడ! నే
వినలేను తాళు చెప్పకు
మని మునుపటి దాని చిన్నె లాత్మకుఁ దోపన్. 447

క, ఆలని యెంచక మనియెడు
కాలంబునఁ దల్లిమాట గడవక దానిన్
నేల నిడి కాల రాచితి
నీలాగున వచ్చు ననుచు నెవ్వఁ డెఱుంగున్. 448

తే. అనుచు దైర్యంబుఁ దాల్చి యాయమ్మ సత్య
మప్పడే కంటి నింకఁ దా నడిగినట్టె
తీనెఁ బెట్టుక కొలిచెదఁ గాని నేఁడు
మొదలు నామాటుగా నీవు మ్రొక్కికొనుము. 449

తే. అనియె నీరీతి దానికై యవనిసురుఁడు
సివము పుట్టించి యపుడు చేజేతఁ దీసి
కొనియెఁ బుట్టెడు విత్తులు కొలుచు మంచి
వేళ వచ్చితి ననుచు భావించుకొనుచు. 450

ప. అయ్యవసరంబున. 451

చ. 1తలపయిఁ బైఁటచుట్టపయిఁ దాల్చిన పుట్టికలోనఁ 2బొల్పు నం
బలి గల పంటియుం జిలుము వాయఁగఁ దోమిన కంచము న్నము

జ్వలమగు చూపుదాలు ముఖవారిజవై రికి వెల్లపావడ
ల్పలై దగ రెడ్డి కోడలు విలాసము తోడుత నేగుదెంచినన్.

452

తే. అప్పు డవ్విప్పుడె డలికఘర్మాంబువటలి
జాణి వీడెంపు చొళ్ళతో సంది సేయఁ
బెరుగు నివ్వెఱతో నోరు తెఱచికొనుచుఁ
దప్ప కిషించె దాని సౌందర్యమహిమ.

453

తే. చూచినప్పుడె విలు పాఱవైచి సరస
తామరసభీమతరగదాదండమెత్తి
దండహత్తి మనోజుండు దండ వెట్టె
నమ్మహిదేవు నెమ్మది రిమ్మ చొడమ.

454

ఉ. అంతట రెడ్డి పంపఁగ మృగాక్షి గృహంబున కేగ దాన యా
ద్యంతశరీరసౌష్ఠవమునందు మెలంగు మనంబు లోపలం
గంతులు గోరి కోరికలు గంతులువైవఁ గృషీవలాజ్ఞ గే
హంతర మొంది చెందు విరహజ్వర ముజ్జ్వలమైనఁ గుందుచున్.

455

తే. అద్దరాదేవుఁ డాహలికాబ్జవదనఁ
గన్న కన్నుల కింటిలో గరిత యాప
మెట్టులుండునొ కాని సహింపఁ డయ్యెఁ
దదృహకృతోపచార విధంబు లెల్ల.

456

సీ. కీలుగం బిడియేల పోలఁగా నునుఁ గొప్పుఁ
గీల్కొల్పుకొమ్మంచుఁ గీజుపోరుఁ
బసుపు బొట్టిదియేల నొసట విభూతిరే
ఖ యమర్చికొమ్మంచుఁ గంటగించుఁ
గాసె కట్టిదియేల కపురుగా మైజారు
చీరఁ దాల్చుమటంచుఁ జిమ్మరేఁగు
లక్కాకు లివియేల చొక్కంపు టంచుక
మ్మలు ధరించు మటంచు నలుకఁ గంచు

భార్యతో నాయమయు వెట్టి పట్టె నేమొ
యనుచు నాలాగె కావింప నతడు హలిక
లికుచ పుదవేషమే కాని యకట దాని
యొఱపు లేదని యాత్మలోఁ బరితపించు.

457

తే. గేస్తురా లొక్కపరి రతికేళి మీద
మనసు పాటినఁ గంకటి మైల చీరఁ
బఱచి విడె మొల్లరే! యంచుఁ బలుకరింపఁ
గుక్కూఁతుర! వలదంచు వెక్కిరించు.

458

సీ. ఒడిలోనఁ బంచాగ ముందుకొన్నది గాన
కెటుపోయె ననుచు నూరెల్ల వెదకుఁ
బనిలేని పని వీధిఁ జనుచుఁ గ్రమ్మరు నాత్మ
గృహమంచు నెంచి యిల్లిల్లుఁ దూఱు
నవుడు భుక్తి యొనర్చి యవునవే సంకటి
తింటినా యని యింటి తెఱవనడుగుఁ
గుఱుచ దోవతి గట్టికొని యెవ్వరో యిట్లు
గట్టిపోయి రటంచుఁ గలవరించు

గడియలోఁ దెల్లవాఱె భాస్కరుఁడు గ్రుంకె
జాగు లేలంచు సందెపై సందె వార్పుఁ
గంతుమాయల నుమ్మెత్తకాయ దిన్న
పొలుపు సారెకుఁ దెల్పు నప్పుడమివేల్పు.

459

వ. ఇవిధంబునఁ బునఃపునఃప్రవర్తమానమన్మథోన్మాదుండై యమ్మేదినీదేవుం
డొక్కనాఁ డహర్మఖంబున సంధ్యావందనార్థంబు తటాకలితవిటపిచ్చటాకం
బగు తటాకంబున కరిగి తదీయతోయజామోదమేదురమధుప్రతతీవ్రాతలా
రవంబులం బొలుచుచున్న సమయంబున.

460

క. మేలి కదాని సదాకల

పోలికగల యరుగుబొరుగు పొంతుతో నా
హలికబాలిక శశిరే

భాలిక యచ్చటికి నీటికై యరుదెంచెన్.

461

క. వచ్చిన మేనికిఁ బ్రాణము

వచ్చిన యద్దైన మెచ్చి వసుధావిబుధుం

డచ్చపలాశీమణికిన్

ముచ్చటతో జేతులెత్తి మ్రొక్కినయంతన్.

462

తే. 1 అయ్యవారెవ్వతెకు మ్రొక్కె ననుచు నొక్క

నాతి పలికిన విని యది నగుచు నాతఁ

డెవ్వతెకు మ్రొక్కె డేవేల్పుకెఱఁగెనొ యని

సిప్పు చేడెలఁ గూడి యన్నాతి చనియె.

463

క. 2 వాలాయము దినదినమును

బాలామణి శివచ్చననుచు బాఱుడు ప్రాతః

కాలమునఁ దత్తటాకము

కూరింబున ముక్కుపట్టుకొని కూర్చుండున్.

464

తే. ఉండి నీటికి వచ్చు నయ్యవిదఁ జూచి

సన్నగా మ్రొక్కు మ్రొక్కె దజ్జలజనయన

తనకు మ్రొక్కుటఁ దా నాత్మఁ దలఁచి తలఁచి

యేటి యలోచన యటంచు నింటి కరుగు.

465

1. అయ్యవారెవ్వరికి మ్రొక్కె నంచు బలుక, నెవ్వతెకు నేల మ్రొక్కునో
యెమ్మెలఁడి, నమ్మి యేదెవరకు మ్రొక్కినాఁడొయనుచు (పూ)

2. వాలాయముగా దినమున్ 3. వచ్చులెఱిగి

క. అంతట విను మొకనాఁ డ

క్కంతామణి యతని మనసుఁ గనవలె ననుచుం
జింతించి జోడుప్రాయపు
దీంతుల నెడఁబాసి నీటి కేతెంచుటయున్.

466

తే. అతఁడు గనుఁగొని యిది సమయం బటంచు

మఱియు మఱియును మ్రొక్క నమ్మందగమన
కడవ యట దించి తెలిసెదఁ గాక యనుచుఁ
జెంచ కేతేర నాతఁడు చేర నరిగి.

467

క. ఆశీర్వాదము మేరుద

రాశాసిభవత్కుచద్వయంబునకు సుధా
పేశలహాసాననరా
కాశశికిన్ నీకు మేలుగావలె నబలా;

468

క. ఇన్నిదినంబులు సనియె

న్మన్నన నీవెన్నఁదైన మము నమ్మినవాఁ
డున్నాఁడి బాఁపండసి
వెన్నెలచూపులను జూడవేకడ నన్నున్.

469

చ. అన విని నవ్వి యవ్వికసితాంబుజశోచన ప్రైటకొంగు కే
లున నులివెట్టుచుం 1దళుతిళుక్కును చూపులఁ జూచి రెడ్డి నీ
ఘనత యెఱింగి తానడవఁగా నది గాదని యేను జేయగ
ల్గినపని యేమియున్న దవులే దయఁ బల్కితివేమొ యీగతిన్.

470

క. అది యుండనిమ్ము నే నడి

గెద నొక్కటి నీపు దినముఁ గేలెత్తి ముదం
బొదవఁగ మొక్కు ముచింతువు
గదా యడి యెవ్వరికిఁ తెలుపఁగావలె ననినన్.

471

తే. ఆతఁ డిట్లను నో జలజాన్మ నీకుఁ
 గాక యింతెవ్వరికి మొక్కఁగాఁ గడంగు
 నతులధర్మపవిత్రంబులైన నా క
 రంబులను మాట లిఁకనేల త్రవ్వవలయు.

472

క. అతిథినయి వచ్చినాడన్
 రతిభిక్ష యొసంగి నన్ను రక్షింపఁ గదే
 సతి నీ పితృదేవతలకు
 గతి గల్గెడు ననిన హరికకామిని కలఁకన్.

473

తే. అమ్మ నేఁజెల్ల! బాఁపనయ్యా మతేమి
 రజ్జులాడెదు మంచి గురస్తు వగుదు
 చేరి మాటాడినపుడె నా సిగ్గు వోయె
 నొర; యంటివి లెస్స బాగాయెఁ గాదు.

474

తే. ఓడ కిటువలె నీవింతవాడవేని
 మించి తగినట్టి బుద్ధి చెప్పించవచ్చు
 గ్రామమునకెల్ల మాలిమికాడ వగుట
 బ్రతికిపోతివి పోర బాఁపనగరాన;

475

క. అనుమాటలు చెవినిడ కా
 యన యిట్లని పలుకుఁ దన్మృగాక్షిమణితోఁ
 జనుమనుచుఁ ద్రోయ విస్తరి
 చినిగెడు నన్నట్లు వలపుచెడ్డది సుమ్మీ.

476

సీ. పద్మవర్ధనము నీపాదాబ్జములు సోఁక
 మ్రొక్కిన గాదజే ముద్దుగుమ్మ;
 జందెము ల్నీగుబ్బచన్నులంటఁగఁ గోఁగి
 లించినఁ గాదజే మిందుఁబోడి!
 వేల్చి వేల్చిక చేత వెన నీకు వక్కాకు
 లిచ్చిఁగఁ గాదజే యిందువదలు

వేదము ల్గడుఁ జదివిన నోట నీమోవి
యానినఁగాద షే యబ్జనయనః

యింతకంటెను నన్ను నీవేమి సేయు
దనుచు నొఁడాడవేని ప్రయంబుఁ గంటి
నీవు తెచ్చిన కడవలో నీళ్ళు దెమ్ము
ధారవోసెద నా విప్రధర్మమెల్ల.

477

క. వేదము చదివిన ఫలము

న్వాదించిన ఫలము సంద్య వార్చిన ఫలముం
బైదలి ' నీకు నొసంగెదఁ
గాదనిసన్ బ్రహ్మహత్య 1(కటైర) నుమ్మీ !

478

తే. అని యతఁడు వల్క నచట నేకాంత మగుట
మరఁడు ప్రక్కలు పొడిచి సమ్మతముఁ జెందు
వనుచు నిర్బంధ మొనరింప నతని కనియెఁ
లికి నాలుగు డిక్కులుఁ గలయఁ జూచి.

479

క. నసగొట్టు బాఁపనయ్యా!

పినవెట్టికిఁ దగులు వడి తపింపఁగ నేలా
బసవెద్దు గదలకుండెడు
వసతికి శిరమ్మచటి కేసు వచ్చెదఁ బొమ్మి.

480

తే. అనిన సంభ్రమమంది యయ్యవసిసురుఁడు
శిశుమేవ త్వదీయేష్టసిద్ధిరస్తు
స్యస్తిరస్తు తథాస్తు తథాస్తు హాలిక
వనజగంధి యటంచు దీవన తొసంగి

481

సీ వివరదలై మెఱయు పార్వజపు ముద్దల వంటి
4వలగుబ్బ తెన్నఁడు వచ్చికొందుఁ

1. కటైదు (పూ, కట్టుడు) 2. నమ్మేను నటకు వచ్చెదఁ బొమ్మా 3. వలుద
లై నట్టి 4. వలిచన్నుఁగవ గోళ్ల

బంచ పల్లవముల మించిన పెదవి ¹యాఁ

కలి దీఱ నెన్నఁడు గఱచి కొందుఁ

గొనలు గల్గిన దర్భకోటి నేలిన కురు

ల్గట్టిగా నెన్నఁడు పట్టుకొందుఁ

బంచామృతముఁ గ్రిందు పఱచు వాక్కుధ చవు

లనివంద నెన్నఁడు ద్రావికొందు.

ననుచుఁ గోరుచు నవుచు నాడికొనుచు

సారెఁ గేరుచుఁ జూచినవారు వీని

పుట్టు కిష్కింధలోనఁ గాఁబోలు ననఁగ

నా సుశర్మయు నాత్మగేహమున కరిగె.

482

తే. ఇర్విధంబునఁ దనయింటి కేఁగి హలిక

కాంత రమ్మనె బసవెద్దు గదలకుండు

చోటి కక్కట యడి యెట్టి చోటుఁ తెలియ

నడుగలేనైతి నని తిన్నుడై కృశింప.

188

ఉ. శీలవతీసతీమణి ఓచిత్రతరంబగు భర్తహర్ష మ

వ్యేకను దోచు తద్వృత్తయు వేషుఁ గన్గొని చేరి దీనతా

శ్రీలలితంబుగా నతఁడు చెప్పిన నిండుక శిలించసేసి వా

చాలనమానమాధురి విశాలము గాంచి రహించ నిట్లనెన్.

484

క. బసవెద్దు గదలకుండెడు

వసతియు నన్నదిది ⁴(యెన్న) వసజారికఁ

లసమానమాశి కోవెం

మసంక యట పొందు నేటి మాపటి కనినన్.

485

క. పరమామోదత నెంతటి

వెరవరి విడి తెలిసినపుడె విద్వాంసుని కూఁ

1. యాఁకలిదీఱఁగాఁ బండ్లఁ గఱచికొందు

2. శీలవతీసతీమణి (పూ) 3. నవ్విసీతివా 4. యన్న (పూ)

తుర వగుదని యతఁడా సుం
దరి వడ్డింపంగ భోజనము దీర్చి వెసన్.

486

సి. 1 స్థాల నీటను నీడఁ జూచుచుఁ బరైవ
ర్థనము నిండఁగ నక్షతలను మెత్తి
లియదుసులోఁ బడు వరాహము చంద మొదవంగఁ
దగ వేఁప చెక్క గందం బలంది

నరసిన సిగలోన నంబివాఁ డిచ్చిన
గన్నేరు పూవులు కొన్నితుఱిమి
తడి యాఱియాఱుకుండెడు ప్రాతదోవతి
బట్ట వేమఱుఁ బింజ వెట్టి కట్టి

కూర్మిసతి పెద్దెలో దాఱికొన్న నల్ల
గఱల పండుగు చీరఁ బైఁ గప్పకొనుచు
నతనుఁ డెసకొల్ప దేహలయంబుఁ జేరి
ప్రొద్దు గ్రుంకకమున్నె సొంపులు జనింప

487

క. ఈదారిఁ జేరి యే చెలి

రాదాయె నిదేమి యనుచు బ్రాహ్మణుఁడు బహి
ర్యేడికి వచ్చుచుఁ గోవెల
లోఁ దూఱుచునుండె నంతలోనఁ దలారుల్.

488

తే. అతని తహతహ గనుఁగొని యోరఁయీతఁ
డె వధూమణి రాకకో యిచట నున్న
వాఁడు మంచిది యదియును వచ్చినపుడె
పట్టుద మటంచుఁ బొంచిరో పద్మనయనఁ

489

ఉ. హరికబాలికామణియు నంత నిజాంగము మీద నున్న ని
ద్రాకుమనోదినాథుని కరమ్ముల మెల్లనె డించి సాహస

శ్రీలసమానయై వెడలి శీఘ్రగతిం జనుదెంచి చొచ్చె దే
వాలయము న్మనోరథపరాయణుడైన సుశర్మ మెచ్చుగన్.

490

క, గుణికాఁడు రాక మన మీ

తరుణీభూసురులఁ బట్టఁ దగదని చుట్టుం

¹బురిగొనుచుండిరి యాతల

వరు లంతట నదియు నతని వాంఛలు దీర్చెన్.

491

క. ఆలోన యామికావళి

యాలోచన యెఱిగి మగని హరికాళికచన్

జాలిఁబడకుండఁ గావఁగ

శీలవతీకాంత కొంత చింత యొనర్చెన్.

492

క. అని మఱియు నా ప్రభావతిఁ

గనుఁగొని యచ్చిలుక పలికె గలికీ యిఁక న

వ్యనితామణి వారల నే

యనువునఁ గావవఱెఁ దెలియ ²నడిగెదఁ జెప్పుచు.

493

క. ³అని యడిగిన కథ కద్దుత

మున మునుఁగుటఁ బలుకలేని ముద్దయమొగమున్

గనుఁగొని యదియుం దెలిపెద

వినుచునియెం బిలుక యమృతవిధమధురోక్తిన్.

494

తే. అట్లు తలపోసి యొక యుపాయంబుఁ గాంచి

పల్లెమునఁ బెద్దజోతి యేర్పఱచుకొనుచు

నిల్లు వెలువడి దేవతాగృహము చేరఁ

దెగువపై వచ్చె శీలవతీలతాంగి.

495

క. అనాతిఁ జూచి తలవడు

లేనెలఁతయొ గండదీప మెత్తఁగ వచ్చెం

బోనిమ్మని కనుఁగొన న

మ్మానిని గుడి సొచ్చి కనియె మగని న్మగువన్.

496

క. కని వచ్చితి వెఱవకుఁడని

తన చేలము దాని కిచ్చి దాని పటంబుం

దన కటి ధరియించి రయం

బునఁ బశ్యెర మీవు గొంచుఁ బొమ్మని పలికెన్.

497

*క. పనిచిన మెచ్చుచు హలికాం

గన యీశ్వరు మ్రొక్కు చెల్లెఁ గద యింక మము

న్మునుపటివలె మనుష్యము దయ

నని చని పతిప్రక్క ముగ్ధయై పవళించెన్.

498

ఉ. అంతఁ దలారు లాత్మవిభుఁ డచ్చటికిం జనుదేర జారవు

త్రాంతము దెల్పుఁ బట్టుఁడని యాతఁ డనన్ గుడి సొచ్చి దివ్యటి

ల్పెంతకుఁ దెచ్చి చూచి యిది శీలవతీసతి యీతఁ డెంచఁ ద

త్కాంచుఁ డటంచు సిగ్గువడి తప్పెఁ బ్రయోజన మంచుఁ బోయినన్.

499

తే. రమణుఁ డోడ్కొని తన మందిరమున కరిగె

శీలవతి యంచు వచియించు చిలుకఁ జూచి

యా ప్రభావతి యప్పుడే యదిగో! తెల్ల

వాతె నని యేగె నంత నగారమునకు

500

ఇరువదిరెండవ రాత్రి :

క. చని నాటి రేయి నరపతి

నెనయం దధ్దహసీమ కేఁగెడుదానిం

*తే. అప్పు డా శీలవతి కేల నొన్న పశ్య, మెలమితొనందుకొని కాపుటంతిశివుని,

మ్రొక్కు చెల్లించు విధమున ముద్దు నడల, గుడి వెడలి చేరె నిల్లుల్కు

గుబ్బలాఁడి,

గనుఁగొని యొక కథ విను మని

యనియెం గీరంబు పలుకు లమృతము దొలఁకన్.

501

పదునైదవ కథ

*క. కుముదబిలంబను నొక పుర

మమరు సురవ్యజనితధ్వజానీకమద

క. జగతిఁ బొగడొందు విద్యా, నగరంబునఁ బరమధూర్తనాయకు లగుచున్
నెగడుదు రిద్దఱు భూసురు, లగణితులై విందుఁ డనఁగ ననువిందుఁ డనన్.

సీ. తల్లి బిడ్డలు నన్నదమ్ములకై న నా, అని పోరు గల్పించి అట్లు సేయ
యామి కావళి కన్నుఁ బ్రామి యంతఃపురాం, గణములై నను జొచ్చి కన్నపెట్టఁ
బతిభక్తి సతి నరుంధతి వంటి వాల్గంటి, నైన బెల్లించి వెల్లాలిఁ జేయఁ
దప్పక శకునియంతటివానినైన జూ, దంబున గెల్చి పంచెంబు గొనఁగఁ

తే. జీరకును గొఱ్ఱకును లంజవారి తల్లి, పూఁట కొప్పించి తియ్యని మాటలాడి
తాయి గరఁగించుచును నప్పురమున వార, లొకనికొక్కఁడు మెచ్చక
యుందు రెపుడు.

సీ. పగడపాలలఁ గోడిపడవులఁ బుట్టచెండాటల నిష్కారచార్యనింద
మది భోగములఁ జేరి మగఁడాలి చక్కటికథల దుర్వ్యవహారకర్మకలన
దీవుల నీరాటరేవుల రచ్చల మాటల జనవశ్యమంత్రశక్తి

బొమ్మలాటల వట్టి బూటకంబుల వంతుపాటిల కొక్క వతనశక్తి
తే. పగటినిద్రల వెలయాండ్రఁ బట్టుపనులఁ జూడికూఁతల పరిహాససరణిడక
లేనిదుడుకులఁ బెట్టుటఁ బూనికొనుచుఁ బ్రొద్దు పోనిత్తురెపుడును భూమిసురులు.

తే. వారలంతట నలకంచెవరదరాజు గరుడసేవ నిరీక్షింప నరిగి పోవు
వరుస వెంబడిఁ జని యన్యభామినీవిలోకనాపేక్ష నెమ్మదిలోన పొచ్చు.

సీ. వృద్ధవేశ్యతనూజవిటుఁ డిట్టుమాటల వెలపువ్వుఁ బోండ్ల నవ్వించుకొనుచు
నత్తకోడండ్ర కాట్లాటమాటలఁ గులప్త్రుల నీల్చితి చూపి చెప్పికొనుచు
వరునితో నిల్లాలు ప్రతిరాత్రి యాడుమాటలఁ గులాంగన గుట్టుకలఁచికొనుచుఁ
గొట్ల కే గొడిగెడు గుందనిమాటలఁ కొమిరబానిస గుంపుఁగూర్చుకొనుచుఁ

తే. గోడెకాండ్రెల్లఁ గూడిరాఁ గొంత తడవు, కథలు మఱికొంత తడవు
శృంగారవతుల

చిత్తము లెటుంగునేర్పులుఁ జెప్పికొనుచు, నరుగుచోఁ ద్రోవఁ గడపి
రయ్యవనిసురులు.

తే. పరుస డిగ్గినచోఁ రమవంతు వగల, కాసపడి చూచు కొమిర యిల్లాండ్ర చెంత
నగుచు నన్నేలవేల్పు లన్నంబు వార్చి, కొండ్రు వారలు వండిన కూర తిడఁగ.

(పాఠాం)

భ్రమదప్రమదప్రమదా

సుమాదామకటాక్షజనితసూనశరంబై .

502

తే. అందుఁ దనరారు పీరాఖ్యుడైన యొక్క

రౌతు వానికి దోసిటి ప్రాల ముద్దు

గుమ్మ మదవతి చున నొక్క కొమ్మ గలదు

కమ్మపూవులరెమ్మ బంగారు బొమ్మ.

503

క. ఆలలన నాయకుని యుప

లాలనమునఁ దనివిలేక లలితాకారా

వాలములగు జారుల కను

కూలముగా మెలఁగు¹చుండుఁ గోర్కులు దీరన్.

504

సీ. అత్తగారికిని దీర్ఘాయు విచ్చినయట్టి

బ్రహ్మదేవుని మీదఁ బండ్లు కొఱుకు

భర్తకుఁ బొరుగురు పయనంబుఁ జెప్పని

ధరణీధవుని మీదఁ దప్పు లెంచుఁ

జుండ్రసూర్యుల ప్రకాశము మాయఁ జేయని

కటికిచీకటి మీద మెటిక విఱుచుఁ

బసులగోడల నాన్ని వసుధపైఁ గూల్చని

ముసురువానల మీదఁ గసరుఁ జూపు

వదినెలకు రేలు మఱి పారవశ్యగరిమ

నెనయఁ జేయని నిద్ర నేమేమొ దూఱుఁ

దవులు కోర్కులచే వెలిచవుల కరుగ

సందు గానక కుందు నయ్యిందువదన.

505

చ. కడకుఁ దొలగినం గెలనఁ గావుగ నుండెడు చేడెతోడ నీ

వెడపక వింతవాని రతికే గతి నేగుదు వమ్మ చెల్ల! యె

క్కుడు భయమయ్యెడుం దలఁచికొన్ననె ¹(యంచన నిట్టి) సౌఖ్య మె
క్కుడఁ గల దంచు విస్తరముగా నడి చెప్పినఁ గోరు జారులన్. 506

చ. జననము నందినం బురుషజన్మము గావలెఁ గాక యాఁడుదై
నను గుడిముద్ర వైచికొనినం దగు లేక కులాంగనాస్థితిం
దనరినఁ గామరూపమయిన న్వలదా యని చింత సేయు న
వ్వనరుహపత్రనేత్ర తలవ్రాతకుఁ దప్పలు గల్గి నేర్చునే. 507

క. పెనిమిటియు నత్ర వదినెలు
కనుఁ గలిగి మెలంగ వెడలఁగా నెడ లేమిన్
²దినదినముఁ దత్రలేదరి
మనముననే యిట్టి నేలమాలెలు ద్రవ్వున్. 508

మ. వరునిం గన్ను మొఱంగి యిల్వెడలి పోవం, బోయి జారోపభో
గరతిం జొక్కఁగఁ, జొక్కుచోఁ దలవరు ల్గద్దించినన్ దాఁగ, దాఁ
గి రయోదారత నిల్లు సేరి సతిభంగిన్ గుట్టుతో బంధుమో
హరముం జెందఁగ నవ్వధూమణి యుపాయం బెంచు నెల్లప్పుడున్. 509

మ. ఇది జారుం డిలు సేరఁగాఁ దగిన తా విచ్చోటఁ దత్సంగమా
భ్యుదయార్హం బిది యింటివా రెఱిగినం బొమ్మంచు వాని స్రయం
బొదవం బంపఁగ వచ్చు త్రోవయని తానూహించు గేహంబున
న్మదవత్యంబుజురోచనామణి మదోన్మాదం బుదారంబుగన్. 510

క. ఈరితి నుండి యయ్యం
భోరుహములి మగఁడు మోసపోవని కతనన్
జారరతి కొక మహాపా
యారంభముఁ బూని దీనయైనది పోలెన్. 511

క. ఒకనాటి రాత్రి నిజనా

యకుతో గురుభూమి దగు మదంబ జనానం

దక యెటువలె నున్నదియో

యకటా మా యన్న ధవళు డరుదేదేమో.

512

తే. తొమ్మిది పదేండ్లు గావచ్చె దోడు జూచి

గుఱుతు సైతంబు మఱచితి గోరి యటకు

మీరు నన్నంపగా బోరు వాడు నిటకు

రాదుగా చూచు దెట్లు వారలను నేను.

513

క. 1 అని పలుక న్వరు డూరా

ర్చిన మాటలు వారి తిన్నె జేరిన పథికుం

డనుపమధూర్తుండొక్కడు

2 విని చూతము గాక దీని విధమని యంతన్.

514

తే. వేగ మఱువాడె యంగటి వీధి కేగి

పచ్చడము చీరయును బండ్లు బసువు గొనుచు

వచ్చి వారింటి కేగి బావా యటంచు

వీరునకు మ్రొక్కి యతని నివ్వెరగు గాంచి.

515

క. తివిరి జనానందక గా

రవమున నీయనుజ జూచి రారా పోరా

ధవళా యన వచ్చితి నన

నవహితుడై వీరు డద్భుతానందమునన్.

516

క. ధవళుడ పివేనా యని

కవుగిట గదియించి నెనరు గల బంధుడ వౌ

దువు నేటికైన వచ్చితి

వవసర మిపుడైనఁ గలిగెనా యని పలుకిన్.

517

తే. వారి మాటలు విని మదవతి మదీయ

వచన మేజాజయో పిని వచ్చి యిట్లు

సందుకొన్నాఁడు కార్కంబు చక్కనయ్యెఁ

గాంక్ష యొనఁగూర్చి ధవళుడే కలఁ దటంచు.

518

తే. వచ్చి కల్పిత సంభ్రమావార్య యగుచు

మొగ్గి దీవించు నాతని మోముఁ జూచి

యన్న! యాశీర్వదించినయంత ఫలము

నీవు వచ్చిన కతమున నేఁడు గలిగె.

519

సీ. మన యమ్మ కడు సుఖమ్మున నున్నదే యయ్య

పెద్దవాఁ డయ్యెఁగా పేర్మి నతనిఁ

జోషింతురే మీరు పొరచూపు లేక నా

యరిది చెల్లెలి వచ్చి యత్తవారు

తోడ్కొని పోయిరే దూరంబు గాన యే

వార్తయు వినము మా వదినె వేక

టని వింటి నేబిడ్డఁ గనియెనో మగవానిఁ

గనియెనో యదిమేలుగాక యాఁడు

దాననై పుట్టి మిముఁ జూడఁగాన కిట్లు

లేను బడుపాటు చాలదా యెన్నఁడైన

దలఁతురా నన్ను మీరు డెందంబునందు

నేల తలఁతురు మఱచిపోయితిరి నన్ను.

520

చ. చెలియలి పెండ్లి చేసితిరి చిల్లరపబ్బము లెన్నియైన శో

భిలె నను నెన్నఁడైనఁ పిలిపించితిరే పిలిపింపకున్న నే

మలరెడు కూర్మి నాఁడుఁబడు చాసపడుం గద యండుఁ బచ్చపోఁ

గులు గల చీరయంప నొనఁగూడక పోయెనె యేమి చెప్పుదున్.

521

తే. ఇపుడు మీ పుణ్యమున నాకు నేమి కొదవ
యుండె నేను ధరింపఁగా నొకరి కీయఁ
గలదు లే యందులకు నంటగాదు మీ ద
యాతిదాక్షిణ్య మిటువంటి దంటి నింతె.

522

క. అనవలసి యంటి నిన్నుం
గనుఁగొనుచే చాలు బడలికలు కనుపించెం
జనుదెమ్ము కంచ¹(మిడియెద
ననుచుం)గను గీఁటి పిలువ నాతఁడు మదిలోన్.

523

తే. కిల్లవగజూదకత్తెలు గంటి గాని
యింత మాయల జగజంత నెందు గాన
నెట్లు నమ్మెడి దొర యాయుంట దీని
కడమ నకటలు తెలుతఁబుగాక యనుచు.

524

క. చని యది బట్టవఁగ భో
జనకృత్యముఁ దీర్చి యంత జంజాపుఁడు గ్రుం
కిన దాని కన్నుసన్నం
గని కూటములో శివసించె గంకటిమీదన్.

525

చ. మదవతి యంత నాత్మవిభు మన్మథకేళిని దేల్చి కూటి చొ
క్కిదవఁగ నిద్రఁజెందు పతి నొయ్యన నారసి లేచి చెంబుతో
నుదకముఁ గొంచు ధూర్తమణి యుండెడి ⁴చోటికి నేఁగి మాయపు
న్నిదుర వహించియున్న యతనిం గరసంజ్ఞల లేపి యిట్టనున్.

526

1. మిడినది, యనుచుం (పూ) 2. కల్లవగజూద కత్తెలు

3. శయించె 4. చోటున కేఁగి

క. ఎమోయి నిన్న నడచిన

నామాటలు పొంచి విని ఘనంబై తగు మ

త్రేమ యొనఁగూర్చ వచ్చిన

సామివి గద! నిన్నుమెచ్చఁ జూచదే నాకున్.

527

ఆ. అందఁగాఁడ వగుదు వప్పుడె కంటి నీ

దారి మగఁడు నిద్రఁదేటి నన్ను

వెదకు నటకుమున్న వేగఁ బోవలయు నీ

జోలి యేల ప్రక్కఁ జోటొసంగు.

528

చ. అన విని వాఁడు వచ్చి భవదద్భుతచాతురిలో శతాంశమై

నను గలదా మదీయనిపుణత్వము నెర్పరులందు నిన్ను నె

న్నినఁ దగు మున్ను నా గుఱుతు నీవు నెఱుంగవు నిన్ను నే నెఱుం

1గనె కద యిట్టిచో నిజముగా నిలనాడితిఁ 2గామినీమణి.

529

క. 3అది యెంతయైన నున్నదె

కద యీ యద్భుతము జోక గలుగుట మేలౌ

ముదిత కొఱగాని వా వి

ట్టొదవినచో మదనకేళి కొడఁబడఁ దగునే.

530

క. అన విని యది యిట్టను నా

మనముఁ గనన్వలసి పలుకు మాటలు చాలు

న్మన యిద్దటి ఘనసాహస

మునకు న్పుల మతనుకేళి మోదము గాదే ?

531

క. చక్కని వనితాపురుషుల

కెక్కడి వావులు ? మనోజుఁ 4దెక్కడ నున్నాఁ

1. గనె యిది యందగించుకొనఁగా 2. గాన మానినీ (పూ)

3. అదిగాక నీవు చేసినదది యద్భుత మొకటి జోకదగులుట జాలున్

4. డెచ్చెటివేన్

1దక్కడఁ దగవులు నడచునె ?

మొక్కలితన మేల ? మేలములు వల దింకన్.

532

క. అని పలుక మఱియు నాతఁడు

2మనసీయక యున్నఁ జూచి మంచిది పఱిచే

నినుఁ దునిమించెద ననుఁ గనుఁ

3గానరా యని బోఁటి పోటుకూతలు వెద్రెన్.

533

క. గడగడ వడంకి యతఁడో

పడఁతీ ! నీ వానతిచ్చు పనిఁ జేసెద నా

4కడ నెగ్గు దలఁప వద్దని

యొడఁబడిన న్మించిదని సముత్సాహమునన్.

534

క. మది నాతని రక్షింపఁగ

నది యెంచెఁ బ్రభావతీ ! మహామతి వాడే

కద యెట్లు కావవలెఁ బది

పదిగ విచారింపి తెలియఁ బల్కుమటన్నన్.

535

క. కోమటిమిటాఁ చిలుకా !

నామతి విస్తార మేమనన్వచ్చు వచ

శ్రీ మెఱయ నీవె తెల్పుము

నా మంచి దటంచుఁ గీరనాథుం దనియెన్.

536

వ. ఇవ్విధంబున సమ్మదవతీవరారోహ యుపాయపరాయణయై యుండె నంతకు మున్న కర్ణనిర్భేదనంబగు తదాక్రోశంబు నిద్రాభంగంబుఁ గావించుటయు నవ్వీరుం చదరిపడి లేచి కృపాణపాణియు వికటికృతభ్రుకుటినిటలుండును నగుచు వజ్రసంతకమున్న యయ్యింతి సమంతిక్రవవర్తియగునాధూర్తుని సవికారంబుగాఁ బడియుండుమని బోధించి యగాధవ్యథాబాధితయుం బోలె నిజనాథుని కెదురుగాఁ బఱతెంచి సాక్రందనంబుగా నిట్టనియె.

537

1. ఇక్కడి వగవులు 2. మనసీయని యునికి జూచి మత్పఱిచేతన్ 3. గానుకో 4. యొడ కరుణింపఁగదే యని.

క. పని గల్గి సీరపాత్రము

గొని ముంగిటి కేగుదెంచి కోయను కూత

ల్పిని చేరిన వికృతాకృతిఁ

గని యున్నాఁ డన్న యేమి కతమో యెఱుంగన్.

538

క. ఇన్నాళ్లు రానివాఁ డే

యెన్నిక లొనఁగూర్చ నిచటి కేతెంచెనొ మా

యన్ననుఁ గనుఁగొన రావే

నిన్నని వచ్చుట నుపేక్ష నించుట తగునే.

539

క. ఆన విని పదరకువే యా

తని కేమియు లేదటంచు దాని పిటుందం

జని పీరుఁ డతని యాకృతిఁ

గని త్రోవన్ గాలి సోఁతెఁ గావలె ననుచున్.

540

ఆ. వెన్ను చాని ధవళ! వెజవకురా యంచుఁ

బలుక నంత నతఁడు తెలివి నొంది

వారిఁ జూచి లేచి మీరేల వచ్చితి

లేమి యెఱుంగనైతి నింత తడవు.

541

చ. ఆనవుడు నవ్వి పీరుఁడు నిజాంబుజలోచనఁ జేరఁ బిల్చి మం

తనమున సీతఁ డొంటికి మనంబున బీతి వహించె నేమొ నీ

వినుఁ డుదయించు దాఁక వసియింపు సహాయము గాఁగ నంచుఁ బో

యిన నగి ధూర్జతోడ రమియించె వధూమణి యాన దీఱఁగన్

542

క. అంతటఁ దెలితెలివాటెం

గాంతా! యని పలుక వైశ్యకామిని యిచట

న్వీంత గదె తెల్లవాటె (1)

కుంతమ) యని యంతిపురము గుట్టునఁ జేరెన్.

543

ఇరువదిమూడవ రాత్రి :

తే. చేరి రేయి మహికాంతు చెంత కరుగు

దానితోఁ బూని తోయజోద్యన్మరంద

దార లూరఁగఁ గీరమో తరుణి : యొక్క

కథ విను మటంచు వెస నరికట్టి పలికె.

544

పదాఱవ కథ

క. ఏలానగరంబున గో

పాలుం డొకఁ డమరు విష్ణుభక్తుఁడు ధరా

లోలమనస్కుఁడు తంత్రి

పాలుం డనువాఁడు నిఖిలబంధుపియుఁడై.

545

సీ పులుల వాకట్టు మందులు పాము బదసిక

తొమ్మగు చేపుడు మృతములును గోడె

దామెన పగ్గము లలత్రాళ్ళు నురిత్రాళ్ళు

చిక్కంబులును జల్దిచిక్కములును

మాటు మానిసిఁ గన్న దూటు వేపుల జోళ్ళు

కొలికిచెప్పలు జమ్ముగూడ లలఁచి

పిల్ల గోవులు నెక్కువెట్టిన విండ్లు కం

బళ్ళు దుప్పట్లును వల్లె తాళ్ళు

మొదలుగాఁ గల పరికరంబులఁ గొఱంత

లేక భూమీరుహచ్ఛాయలే గృహశి

గఁగ వాఁ డాలమఁదలఁ గాచు బాళి

నడవి మాసి¹యై తిరుగాఁడు నెపుడు.

548

చ. పిడికిన యాలపా ల్పెదురుబియ్యము కావడికుండ నించి య
య్యదుపతికిం బ్రియంబుగఁ దదాహృతవహ్నిసమిత్పరంపరా
భృదయము నొందఁ జేసి పయి పొంగలి వెట్టి భుజించు నాతఁ డిం
పొదవఁగఁ డేకుటాకుల వనోర్నిని మందలఁ గాచు వేశలన్.

547

సీ. మేర లెంచక నూరివారిండ్ల కేఁగి పా

ల్పెరుఁగు వెన్నలు మ్రుచ్చిలించె ననుచు
నీరాడు తఱి నాఁడువారు కట్టిన పాత
లెత్తుక పోయి చెట్టెక్కె ననుచుఁ
బ్రతుకు భాగ్యము క్రిందఁ బడఁగ బాపన బాండ్ల
కరిగి యాకటికిఁ గూడడిగె ననుచుఁ
గడపటఁ జుట్టాల గరితల పైఁటలోఁ
జెయి వేసి యేమేమో చేసె ననుచు

వ్రాసికొన్నారు బాపన బైసిగాండ్లు
కొలము స్వామి విచారించుకోక యిట్లు
చేయునే యంచుఁ బెద్దల చేత వినెడు
కృష్ణ కథలందు నిటువంటి వెల్లి వినఁడు.

548

సీ. తులసిపూసలు బోడితలలు నడ్డాదిడ్డి

పద్మనామములు సంభ్రమము నొప్పు
బరువు లెత్తిన యెద్దుపై నొంటి తముకు రా
వములును వేణునాదములు పొసఁగ
రచియించు తప్తముద్రలును బైపైఁ బల్కు
గోవిందలును హాస్య మావహింప
నతిరసంబులఁ బుట్టి యవనతులైన వా
రళి కొసంగెడు దీక్షనలు సైలంగఁ

గలమువారెవర గల గొల్లకొడుకు గనంగ
బంటులును వోలెఁ జుట్టముల్ వెంట నంటఁ
గోరి మ్రొక్కులు చెల్లించు కొఱకుఁ గాఁగ
నాతఁ డేదేటఁ దిరుపతి కరిగి వచ్చు.

549

క. వానికి మనోహర యనఁ

గా నొక యంగన యెసంగుఁ గంతుని జేజీ
కున యన వాని గేదఁగి
జీనీజముదాశి యనంగ సేమ మెసంగన్.

550

క. శోభితముఖదారితశశి

వైభవ! యాలోకనప్రవర్ధితమదన
ప్రాభవ మెవ్వరితర మ
య్యాభీరగభీరనాభి నభినుతిసేయన్.

551

చ. చనుఁగవ యొప్పు నెన్నడుము సన్నదనంబు మెఱుంగు లీను మో
మునఁ గల తేట నెన్నదల ముద్దును మాటల నేర్పు కోపు చూ
పునఁ గల యందముం బిఱుఁడు పొంకముఁ గల్గిన దానిఁ జూడ గొ
బ్బునఁ బదివేల మన్మథులు పుట్టమ రప్పురి బల్లవాత్మలన్.

552

శా. మైనిగ్గు లైరయె తఁగా నమృతకుంభంబంది యేతెంచు మా
యానారాయణి లీలఁ దక్రమటదీవ్యన్మ స్తయై చూపు ల
జ్ఞానమత్వముఁ జెందఁ జల్లఁ గొనరో చల్లంచు నేతెంచుదో
దాసిం జూచిన కంతుఁడైన రతిమీదం దప్పుఁ గల్పింపఁడే ?

553

క. ఆలీలావతి తంత్రీ

పాలుఁడు దినదినము మందపాల్చె తిరుగన్
జారివడి మనసుఁ బట్టం
జాలక పంపురుషభోగసంగతిఁ గోరెన్.

554

సీ. అరిది సిబ్బెపుగుబ్బి లన్యచేతికి నిచ్చి

నప్పుడే చనదె శుద్ధాన్వయంబు

పవడంపు జిగిమోవి పరు పంటిమొన కిచ్చి

నప్పుడే చనదె గుణార్జవంబు

మితిలేని మెఱుంగుమే నితరు కొగిటి కిచ్చి

నప్పుడే చనదె మహాభిమాన

మతనిఁ గన్మొఱుగి యీగతి జారుఁ బొందిన

సుద్దెఱింగిన రాజు బుద్ధి చెప్ప

నింతయేమిటి కాజారుఁ దేలుచెంత

తెవులుగొన నమ్మరావంచుఁ దెలిసికొనరె

యకట : తిమిరంపు నిండు ప్రాయంబు కతన

నెఱుంగ రింతియె కాక రాకేందుముఖులు.

555

ఉ. అమ్మపిళాలలామ విను మాగతి జారుఁ గోరి కానికా

ర్యమ్మగు నైన మా కొలము రాధకు వచ్చిన దూఱు నాకు రా

నిమ్మని నిశ్చయించి యెదురింటి గుణార్జవనామధేయునిం

గ్రమ్మిన బాళి నంటి యెఱప్రాయము చూఱుసంగె వానికిన్.

556

సీ. ఒక తెల్వి వొడము నయ్యెఱపులాడికిఁ గమ్మ

తమ్మియందము గ్రమ్మ నెమ్మొగమున

నొకనవ్వు వొడము నయ్యెరగవేటికి మిన్న

గన్న కెంపుల వన్నె చిన్నిమోవి

నొక తక్కు వొడము నయ్యెవిదమిన్నకు మంచి

యంచగుంపుల సంచ మించునడల

నొకనీటు వొడము నయ్యెరునితంబకు మేటి

రంగుబంగరపు బెడంగుఘేన

న త్రయానతి ¹మజ్జిగ లమ్మ వేశ
²(వాని దారిలో) నీక్షించెనేని యింక
 జాలిమాటలు తలమీది చల్లకడవ
 పడుట సైశము నెఱుంగ దప్పడతి యపుడు.

557

సీ. శిశుగుణార్థపుని యిల్లాలికి మెఱమెచ్చు
 కూర్మితో వండిన కూర వెట్టుఁ
 గమ్మ⁴నేతులు చల్లకడవలోపల డాచి
 కొనిపోయి పురయామికుల కొసంగు
 నేరంబు లోమెడు నియతకానికి గట్టి
 మీగడ కానుక గాఁగ నిచ్చు
 నాజ్ఞ వెట్టఁగఁ గర్తలైన బంధులకు నె
 య్యంబున నడుగని యప్పు లిచ్చుఁ

దన విధంబంత మెల్లనే తప్పదార్చ
 వలసి యీ లీల మెఱఁగు నవ్వనజగంధి
 జారవిద్యల కొడిగట్టు సతుల కింత
 యెచ్చరిక యుండవలయుఁ బూర్ణేందు వదన !

558

క. వినుము ప్రభావతి ! నే మ
 న్ననఁ దెలిపెదఁ జూపి మోపి యనుటయుఁ గాదా
 యని తలఁపకు మింక నీకై
 నను పాచ్చరి కింత లేక నడువం దగునే ?

559

1. వీధిఁ జల్లమ్మవేశ 2. దానిదారున (పూ) వాని వరుసను, 3. ఇంట
 వండిన కూర లిడి సారెకును గూర్మి చెలుపునితోడ మచ్చికలు సేయు
 4. తేనెలు

తే. తగ నవధరింపు మవలి కథావిశేష
 మమ్మనోహర యిట్లు గుణార్థపునకు
 మేలు వదియున్న నొక్కనాఁ డెలినాతఁ
 డనువ నానఁడు పొరుగుారి కరుగుటయును.

560

క. ఆమోషాంగన మదన
 జ్ఞామోషం బిరరఃరసమాక్రమనిష్ఠా
 ద్రాపిష్ఠంబై మించె ని
 రామసమవియోగవహ్ని తన మది ముంచన్.

561

సీ. అదలించి పిదుకని యావులాండఁగ వేగ
 దోహనధేయపు దూడ విడుచు
 బాసలోపలఁ బచ్చిపాలుండ మించి చే
 మిరి యిడ్డ పా ల్పొయిమీదఁ బెట్టుఁ
 బేరి పక్కంబైన పెరుఁ గుండఁ గవ్వంబు
 పులిచల్లలో నుంచి చిలుకఁ బోవు
 వెసలలో మూన్నాళ్ళ వెన్నలుండఁగ నాఁడు
 కాచి డించిన నెయ్యి కరఁగఁ బెట్టు
 దివమునను సంజకడ యంచు నీల్వె లెత్తు
 దద్దరిలినట్లు నడురేయి ప్రొద్దు పొడిచె
 1ననెడు మతిఁ బాచిపనులు చేయంగఁ బూను
 వలపు వెట్టికిఁ జిక్కి యవ్వనజగంధి.

562

క. ఈ రీతి నుండ మచ్చిక
 దేర న్వలసినవి యెల్లఁ దెప్పించుటకై
 వారసతు ల్పొజుగులతోఁ
 బోరామి యొనర్చఁ జనుకపొంగలి వచ్చెన్.

563

సీ ఇంక నాల్గవంబు లిడనైతిగా యంచుఁ
 గుమ్మరి నెమ్మదిఁ గుండికొనఁగఁ
 1గుడుము రూకల కెల్లఁ గొననై తిగా యంచు
 బేరి తేరని యూరి వేర మొంద
 గొఱియమందల నించుకొననై తిగా యంచు
 గొల్లవాఁ డూరకే క్రుళ్ళుకొనఁగఁ
 బెనుపసు పే విత్తుకొననై తిగా యంచుఁ
 గాఁపు నిద్దుర లేక కళవళింప
 మొనసి వెల చూపియాపకమునుపె వారి
 సరకు లమ్ముడు వోయె నేజాతివారి
 కేని బాటింపవలసి పేరెక్కి నట్టి
 యాదినంబున నంబురుహాయతాక్షి!

584

తే అపుడు పొంగలికై న బియ్యంబుఁ దెమ్ము
 శ్రీప్రముగ నంచు నొకరూక చేతికిచ్చి
 యత్త పొమ్మన నమ్మనోహరతరాంగి
 సాంద్రమైనట్టి చెంగటి శిశుత కరిగె

585

క. తండులములు గొని పుట్టిక
 నిండం బెట్టుకొని రాఁడె నేఁడైనను జా
 రుం డని మదిఁ దలంచుచు న
 మ్మిండం దేతేఱఁ దత్సమీహిత మొదవన్.

586

క. కనుచూపు మేర దానిం
 గనుఁగొని యమ్మగువ యగునొ కాదో యనుచుం
 జనుదెంచి గుణార్థపుఁ డేఁ
 గిన కార్యము చక్క నగుటఁ గెల్గలిన తమితోన్.

587

క. అంత మనోహరుఁ గనుఁగొని-

సంతసమున మనసు నిలువఁ జాలక యపుడే

కంచురణకేశితై యుప

కాంచునితో నచట వల్లికాగృహసీమన్.

568

తే. చేరి పుట్టిక వెలుపలి చెట్టు నీడ

డించి పొదలోని కరిగి యమ్మించుఁబోడి

జారుతోఁ గూడి తమ్మినేజావజీరు

దురమునను దన్మయావస్థతో రమించె.

569

చ. అది గని యొక్క ధూర్తవరుఁ డబ్బెర పొంగలి కంచు నెమ్మదిం

బెదరక మెల్లనే యరిగి బియ్యముఁ గైకొని యెంచరాని నే

ర్పొదవఁగ గంపలోన సికతోత్కరము న్వెస నించి పోయిన

న్నదవతి జారుఁ బొందెడు సుమాళమె కాని యెఱుంగ దేమియున్.

570

తే. అంతఁ బొదరిల్లు వెదలి గుణార్థవునకుఁ

బురముఁ జేరంగఁ బెఱత్రోవఁ బోవఁ జెప్పు

సందడిని గంప యెత్తి మస్తంబు మీదఁ

దాల్చికొని వచ్చె నది యాత్మధామమునకు.

571

ఉ. వచ్చిన నత్తగారు తలవాఁకిటికిం బఱతెంచి యింతసే

పెచ్చట నేమి యంచని శిరోగ్రమునం దగు గంప డించి నే

మెచ్చితిఁ గోడలా యిసుక మేదనిఁ బుట్ట దటంచు నెంచియో

తెచ్చితి వంచు నాగ్రహమతి న్నైమకె న్వలెత్తాఁడు ముంగిటన్.

572

క. ఆయెడ నా గోపాంగన

యే యనువున బొంకవలయు నెఱింగింపఁ గదే !

కాయద్యుతినిర్దితశం

పా యన నచ్చిలకతోఁ బ్రభావతి యనియెన్.

573

క. చిలుకా ! యీ చిక్కులు నం

ధిలు గాఢలు నాకుఁగానెనేర్పితివో ? కా

వలసి తలంపునఁ దలచితో ?

తెలియదు గద యవలికథయుఁ దెల్పుము వేగన్.

574

వ. అనిన విని యాభామాలలామంబునకుఁ గీరసార్వభౌముం డిట్టనియె.

575

క. ఆదారి నత్త కినిసెనొ

లేదో యాలోన నుమ్మలించుచు నే నిం

కేదియుఁ జెప్పిన నిక్కము

గాదే కద ! యనుచు గోపకామిని యేడ్చెన్.

576

క. ఆమాటలు విని యత్త ద

యామేదురహృదయయై ప్రియంబున నడుగం

గోమలి యిట్టనుఁ గోకిల

కోమలకాకలిని గేలిగొనియెడి పగిదిన్.

577

తే. ఓపలేనన్న వినక తెంపొదవు చూడ్కి

నంపఁగా నేను మీకు మాఱాడ వెఱచి

సంత కేఁగితిఁ గద యందు సరఁగఁ జెఱఁగు

ముడి విడువ రూక వెస జాతి పడియె నమ్మ.

578

క. వెదకితి నచ్చోఁ గానక

కద యంతటఁ బ్రొద్దు వోవఁగా భయమున నె

మ్మది నింటికిఁ జని తూర్చె

త్రద నని యచ్చోటి యిసుము దెచ్చితి గంపన్.

579

చ. వెలుపల వడ్డి కిచ్చినను వీసము వచ్చును నట్టు లాయెనో ?
 బలబలవేగ వచ్చు నల బాపసి కిచ్చిన యట్టు లాయెనో ?
 యలయక నాల్గు చట్ట పెరుఁ గమ్మినఁ జేతికి రాని రూక నా
 వలె నల సంతలోనఁ బడవై చినవారలఁ గాన నెచ్చటన్.

580

క. అని పల్కు నత్త కనికర

మున రావే ! యెంత లేదు పోయిన యపుడే
 మన సొమ్ము గాదు వగవకు
 మని యూరార్చంగ నది గృహంబున కరిగెన్.

581

క. ఇట్టి వగఁ గనినఁ జనుమా

గట్టిగ నని చిలుక పలుకఁగాఁ 1(దమ మెడసెన్)
 నిట్టూర్పు నిగుడఁ గోమటి
 పట్టపుదేవేరి కేళిభవనం బెనసెన్. +

582

శా. కోగ్రగ్రావభిదాదికీర్తితగుణవ్యాఢోహ గాఢత్రినే

త్రగ్రావోద్ధరణోగ్రబాహుబలగర్వగ్రంథి లంకాధినా

థగ్రీవగ్రసనోజ్జ్వలాద్యుతభుగత్ప్రస్థేమ వాతూంభు

గ్నుగ్రాజత్పటుశౌర్యవైభవ హృతాంభోధిప్రభుప్రాభవా !

583

1. దమికోడన్ (పూ)

+ దీని తరువాత నీ క్రింది పద్య మన్ని ప్రతులలో గావవచ్చుచున్నది.

క. ఆ పగలు గడవఁ బడుటయు, భూపతి భవనంబుఁ జేరఁ బోయెడు తటి నా
 కోపనఁ గనుఁగొని సుమన, శ్వాపుని యెకిరింత సంతసం బుట్టంగన్.

ఇది ప్రక్షిప్తమై యుండునని తోచి గ్రంథభాగమునుండి తొలగింపబడినది.

క. భోద్రేక బ్రహ్మవచః

కదూభవభూరితాపుకప్రాభవదై

త్యాద్రివరధ్వంస సద

క్షుద్రకృపాపీష భానుకులహర్యజ్ఞా!

584

హంసయానస్స త్తఖడ్గబంధము—

దారితారి భూరిధైర్యధామదామ భూరుహః

భారతీశవంద్యశారి! భాస్వదబ్జలోచనా!

నారదస్తుతప్రభావ! నవ్యమేషుసన్నిభా!

భారతీశశాంకకీర్తిభా! సుసూరిరంజనా!

585

గద్య.

ఇది శ్రీమత్పాదీరీన్మసింహకరుణాకటాక్షపీషణ సమాగత కవితాధార పాలవేకరి

కులకలశాంభోసిధి సుధాకర తాడిగోళ్ళ కరియ మాణిక్య నృపహర్యక్ష

పౌత్ర పవిత్ర చరిత్ర కదురధరా మండలాఖండల పుత్ర

విద్యత్కవిరక్షణానుసంధాయక కధిరీపతినాయకప్రణీతంబైన

శుకసప్తతి యను మహాప్రబంధమునందు

ద్వితీయాశ్వాసము.

తగ్గదిరి.

శుకసప్తతి

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీజానకిమయూరీ

రాజన్మేఘాయితాంగ! రతిరాజశత
బ్రాజితసౌందర్యసుధా
రాజతగిరికీర్తిస్సాంద్రః రామనరేంద్రా!

1

తే. అవధరింపుము సకల రాజాధిరాజ
నతపథాంబోజాః డగు ధర్మనందనునకు
సరస లోకికవైడికాచారవిహిత
హితకథారమ్యః డగు ధౌమ్యః డిట్టుంనియె.

2

ఇరువదినాలుగవ రాత్రి :

తే. అటులు నిజగృహమున కేగి యబ్జవదన
పగలు గడవంగఁ బడుటయుఁ జార్ధివేంద్రు
కేగృహమున కరుగు నవ్వేశఁ గాంచి
మరుని యెకిరింత సంతోషభరిత యగుచు.

3

క. ఒక కథ వినియెదె మఱి పొం
దికతో నటు నిల్చి తర్జనీనాసామో
గకరణధురీణ మిది యని
యకలంకసుధావిధోక్తులలరం బలికెన్.

4

పదునేడవ కథ :

క. ధర ¹శాలివాహనుండను

నరనాయకమా? ²పెనుప నలువై విభవా

కరము ప్రతిష్ఠానం బను

పుర ³మలరు న్వేల్పుతేని ప్రోలుం బోలన్.

5

క. అప్పురిఁ గుబేరు కలిమికిఁ

దప్పుతు ⁴మటియించు సోమదత్తుం డను పే

రొప్పు నొకవైశ్యుఁ డలరుఁ గ

⁵కుప్పటలిని గీర్తివల్లికోటులు ప్రాఁకన్.

6

సీ. నవరత్నములు సుపర్ణమును వెండియును లో

హంతరమాలు పటలాంశుకములు

గోవజ్వాలి కుంకుమపూవు పచ్చక

ప్పురముఁ బన్నిరుచెంబులుఁ బడీర

తరుఖండపటలి యందలపుఁ గొమ్ములు జల్లి

సవరము ల్పాదరసంబు జాజి

యింగువ లేలాలవంగము లోడపోఁ

కలును గోరోచన గంధకములు

కొచ్చికుక్కలు మానిసిక్రోతు లరిది

పంచవన్నెల చిలుకలు బహువిధముల

పారువాతిన్నె లింక మీద బలుకనేల

పొదలు వానింటఁ బులిజున్న మొదలుగాఁగ.

7

1. శాతవాహనుం 2. బ్రో నానా 3. మొకటి వేల్పు

4. కల్పించు 5. కుప్పటముల

క. ఈశయు ముమ్మెంగియు బం

గాళము పైగోప మొదలుగాఁ బొదలెడు దీప్తి

పాళి గల సరకు లాతని

కౌలున దిగు మాటనిజము గలవాఁ డగుటన్.

8

కా. ఏయూరం దన యాపణంబు మఱి యింకే బేరి పేరైన నా

త్మాయత్తం బగు విత్త మేయడవియందైన న్నిజద్రవ్య మీ

చాయ న్సంపద వృద్ధిఁ బొంద ధనదస్పర్థాశుఁడై నిల్పెఁ బో

యాయూరవృండు కోట్లకుం బడగ లెన్నెనం బమోదంబునన్.

9

చ. వలసిన బేరము లెలియవచ్చినవారలు వాడుగల్గువా

రలు తెగగు తగొల్లలును రత్నపరీక్షలవారు కార్యము

ల్లలిగిన యింగిలీషుల ముఖాములు చెంగట పుల్లసిల్లఁగాఁ

గొలు వొనఁగు న్మహిమగతిఁ గోమటి యాత్మగృహంగణంబునన్.

10

క. ఆతఁడు ధూర్తచకోర

భ్యాతంబగు నొక్కచిలుక నతులితగమనా

యాతేరితవిజ్ఞానస

మాతులశేముషిఁ గృపాశుఁడై పోషించున్.

11

తే. అప్పురంబునఁ గామసేనాబిదాన

యైన వెలచాన మీఱు జయైకతాన

మీనకేతననలినప్రసూనశరస

మానతానూనవీక్షావితాన యొకతె.

12

ఉ. కారుమెఱుంగు రాచిలుక కస్తురివీణె పదాఱువన్నె బం

గారము నచ్చకుప్పె తెలిగంబుర వెన్నెలలోనికేట సిం

గారపుతీవి లేనగవు గల్గిన చక్కెరకీలుబొమ్మ యొ

య్యారపు జీపగట్ట యన నెచ్చెలి మెచ్చలు గాంచె నెంచఁగన్.

13

సీ. ప్రత్యక్షబాహుపాంచాల¹నటనలు

గనుపట్టఁగాఁ బుస్తకములు చదువుఁ
గనుఁగొన్నరూప మచ్చున నొత్తినట్టులఁ
దళుకొత్త బావచిత్రములు వ్రాయు
నట్టువకాని యందముగాక వింతగాఁ

గోవులు గల్పించుకొనుచు నాడుఁ
²జేతి తంబురతిత్తి చిగురొత్తఁ బన్నీటి
తేట మీఱఁగ వింతపాటఁ బాడు

జాతివార్తలు³దొలక రసంబు గులుకఁ
గవిత⁴రచియించుఁ గల్పించి కతలు నుడువు
మనసు గరఁగంగఁ దీయని మాటలాడుఁ
బిలుకరొతుకటారి యవ్వెలమిఱుఁ.

14

సీ. పలుకు ముద్దులకుఁ గోవెల జియ్యుగాండ్రెల్లఁ

గుంచెనకాండ్ర వెన్నెంటఁ బడఁగఁ
జనుజక్కవలు గన్న సస్నాసులైనను
దలవరివారితోఁ జెలిమిసేయఁ
దళుకుఁజూపులకు విద్వాంసులైనను నిజ
రామలతోడ రారా పొనర్చఁ
బొలుపున కాచార్యపురుషులైనను దమ
వేషభాషలమీద వెగటు పడఁగఁ

⁵దెఱవి గని చూచినట్టి పతివ్రతలును
నిజకులాచారవృత్తిపై నెటికె విఱువ
వింతయొక్కార మెసఁగఁ గోవెలకుఁ బోయి
మరలి యింటికి వచ్చు నమ్మచ్చెకంటి.

15

1. శయ్యలు 2. శేరి తంబుర మీటి సారసుధాసూక్తిఁ దేట లూరఁగ (పూ)

3. మించి రసంబు దొలుక 4. కల్పించు రచనానుగాథ నెఱపు

5. హరువుఁ జూచి పతివ్రతలైన నిల్చి

చ. తొలకెడు తల్తలంబు పగతోఁ దొడనిగ్గు హిజారుమీద మె
ట్టిలువడ నొంటికట్టున ఘటించిన చీర సగంబు మూపుపై
నలవడ బోటి దట్టి మొదలైనవి తేఁ దిరుమజ్జనంపు వే
శలు తఱితప్పెనంచు నవలా భయమందుచు నిల్లు వెల్వడన్.

16

౪. కొడుమెత్తు కొఱకు గుడికిన్

నడుచు న్యెలపడుచు నాభినామమునుం గ్రొ
మ్ముడి సొరు న్మడిచారు
న్వడి జాటుంబై య వింతవగఁ గనుపింపన్.

17

సి. తానున్న కేళి కంతటికి గజాచారి

పెక్కు సుద్దులు మ్రోయు పెద్దబేరి
పేరుకోఁ దగినట్టి యూర లేని యుటంకు
పరుల బుద్ధులకుఁ జొప్పడని మంకు
కల్లులు పవరించి గద్దించు తాదోటు
పూని యొక్కరి కీయలేని జూటు
కలహంబె కూడుగా మెలఁగెడు గయ్యాళి
నిష్ఠురత్నము సూపు నెఱకలాళి
బేరజపు గట్టిజంత పాడూరి సంత
చలము సాధించు దిట్ట రోసాల పుట్ట
లోకముల కెల్ల సూచి యల్లుండ్ర బూచి
యెంచఁ గల యుచ్చమల్లి యయ్యంతి తల్లి.

18

తే. దాని నుతియింపఁ దరమానె తాటకావ

ధూటి తల్లియొ? పూతన తోడఁబుట్టొ?
హర్షనఖ మేనగోడలొ? చూడ లంకి
ఊతనూజయొ? యనఁగ వన్నియకు నెక్కె.

19

సీ. ఇరుగింటి దయ్యంబు పొరుగింటికిని గూబ

యెదురింటి వారల కెదురుచుక్క

వాడకుఁ బగ యూ¹ వారల తలనొప్పి

పెంపుడు కూతుండ్ర పెద్దసిడుగు

పరదేశులకుఁ బులి బాఁపంబు ¹గాలంబు

యాచకకోటుల కాసవిలుపు

దాసర్ల మిత్రి సన్న్యాసుల తెరబొమ్మ

జోగిజంగాలకు సొంటికొమ్ము

పాతకుల కొఱ్ఱు నట్టువపాలి యదురుఁ

గ్రోవి భరతంపు టయగారి గుండెదివులు

బట్టు వాకట్టు బవనీల పాముకూన

యనఁగ విఖ్యాతిఁ గంచు నాయాడుగూచి.

20

సీ. గూనివీఁ పనరాదు కోలమూతిని జాఁచుఁ

గొడిపెమో మనరాదు గొడఁగసాగు

²బాకినో రనరాదు పగసాటి బెవరించు

నొంటిప ల్లనరాదు కంటగించు

నరవెండు కనరాదు నాడెల్ల జగడించు

వాటుగా లనరాదు చేటుఁ దెచ్చుఁ

జెవు డనఁగారాదు చేట యెత్తుకవచ్చు

గ్రుడ్డి కన్ననరాదు గొట్టుసేయు

వెఱ్ఱి యనరాదు పైఁబడి వెక్కిరించు

గామి డనరాదు మొగమున గంటువెట్టు

పెంకి యనరాదు వట్టి గుంపెనలు సేయు

ముద్ది యనరాదు గ్రుద్దు నయ్యెద్దు మొద్దు.

21

క. గడతడవు వేసటలచే

నుడివడ కటు తనదు ప్రాతసుద్దులు విన్నన్
వడి నిచ్చు నొక్క పుచ్చిన
యడగొంటుం బడుకక్రింది యాకులు రెండున్.

22

సీ. రమ నేలినట్టి గురస్తు నందు రదేమొ

నేలమిన్నులు గొల్వనేర్చుటరుదె
మేనకాంగన నంటుకాని మెత్తు రదేమొ

సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి సేయుటరుదె
కడవఁ బుట్టినవానిఁ గడు నుతించు రదేమొ

పాథోధి పుక్కిటఁ బట్టుటరుదె
లంకఁ గాల్చినవాని బింకమెంతు రదేమొ

పొచ్చు మందుల కొండఁ దెచ్చుటరుదె

యనుచు మది తప్పి¹(తప్పు) నీళ్ళాని పూని

తోడి ముదునళ్ళఁ బెక్కరిడఁ గూడఁబెట్టి

పట్టి తలనొవ్వ రవ్వగాఁ బవలురేలు

వట్టి పగ్గలుప్రేలు నవ్వారజరత.

23

క. అడి నెమ్మది వదలని చల

మొదవఁగఁ దనసుతకుఁ బైఁడి యొక నిద్దురకుం

బదివేల మాడ లీరుక

కడియఁగ నీదెట్టి విటశిఖామణినైనన్.

24

క. ఆకామసేన నవబి

బోకము గనుఁగొనుట మదనభూతా వేశ

వ్యాకులితమానసాఁబుజుఁ

డై కుందుచు సోమదత్తుఁ డతివిరహమునన్.

25

క. అక్కలికి కొనఁగ వలసిన

రొక్కము పురహరుడు దానరూపము రతిగాఁ

1. తప్పి (పూ)

జక్కెరవిలుతుడు వెఱపు

న్మొక్కలితన ¹మెపుడు దన్ను ముంపగ నుండెన్. (?)

26

ఉ. అంతట నొక్కనాఁ డతఁ డొయారము మీఱఁగఁ గామసేన నే
కాంతమునందుఁ జేరి మనసారఁగఁ బుక్కిటి పీఠె మిచ్చి గి
ల్గింత లెసంగు గొఁగిటి బిగింపుల నింపులనింపు పారువా
వెంతరొద ల్బుదంబు ²(నొదవించి)నటు ల్కలఁ గాంచి వేడుకన్.

27

చ. తన చెలికానితోఁ బసిడి దార్చక యేనల కామసేనతో
నెనసితి నిన్న యంచు వచ్చియించిన నాతఁడు దాని యింటికిం
జని మది నిల్పఁ జాలక ప్రసంగవశంబున సోమదత్తుఁ డా
డిన వచనంబు లెల్లఁ బ్రకటించినచో వెలయుద్ది యుగ్రయై.

28

క. ఏ నెఱుంగకుండ న సుత
తో నెనయుట యెట్లు లిట్టి దుడుకులు గలవే
కానీ రొక్కం బీయక
పోనో చూచెదము తన ప్రభుత్వం బనుచున్.

29

సీ. శ్లేష్మంబు కుత్తుకఁ జిఱుబుఱున కఱు
కఱును దగ్గు లగ్గలముఁ గాఁగఁ
జన్నులు తలఁగడ సంచలవలె వెళ్ళి
పయ్యెదమీద జంపాల లూఁగ
బీదనరాలతోఁ బెరుగు వాఁగడుపులో
బల్ల నల్లడలందుఁ ద్రుళ్ళిపడఁగ
బుగ్గ లాపిరియూటఁ బొడము వాసనతోడి
కఱిసోటను జొంగ యంకురింపఁ

దిరుకొళములోనఁ బడిన క్రోఁతియును బోలె
వడఁకుకొంచును నెదుట నెవ్వారిఁ గన్న
గ్రుడ్లు మిడికించుచును గుడ్లగూబరీతి
వేగఁ దనయిల్లు వెడలె నా వృద్ధవేశ్య.

30

తే. అంతలోననె శాలివాహను దివాణ
మునకు నేఁగుటకై బంధుజనులు గొలువ
వచ్చు నలసోమదత్తు నవ్వారవనిత
జనని వీక్షించి సందడి జడియ కరిగి.

31

తే. వెట్టిసి రానుకతమున వెడలునట్టి
1(చొంగ) బోదట్టి యొకకన్న వెక్కఁబెట్టి
దడి గఱవఁబోవు వేపిచందమునఁ బట్టి
పరుస మెచ్చఁగ నూరుజప్రముఖుఁ బలికె.

32

శా. అయ్యా ! యల్లుడ ! యెంత పెద్దటికమయ్యా ! నిల్చి మాటాడ 2(పీ)
వియ్యం జాలని సెట్టివా; నెచరు లే దీపట్ట నిట్లైన నీ
వియ్యా లందఱి కేది దిక్కు ? మఱి నీ వెన్నెంటనే 'వచ్చు మా
యయ్యలెప్పరె ? నీకు మాకుఁ దగ వీయాదాయమే కంటివో ?

33

క. నలుగురిలో 3నిట్లాపని
పలుకఁగఁ దగదైన వెట్టిపట్టిన కతనం
దెలిపెద నీకే రోసము
గలిగిన బ్రతికితిమి మంచికార్యం బిదియన్.

34

క. ఇయ్యెడఁ గలిగిన రోవెల
యియ్యక నాకెఱుకలేక యిటు నే నింటన్

దయ్యమువలె నుండఁగ మా

తొయ్యలితో నెట్లు కూడితో ? నే నెఱుంగన్.

85

క. ప్రేడేమి బ్రాతి ? యిదిగో

నేడిచ్చెదు మ్రుచ్చువగల నెలత రమింపం

బోడిమి చెడదే ? మఱి 1(గుఱి

కాడవు గద) కొదవలే జగంబు లెఱుంగున్.

86

తే. నిన్ననే నన్ను మొఱఁగి నా చిన్నదాని

నక్కటా : యోడరేవున నమ్మికొందు

వేమిటికొ జాఱ విడిచితి వింతె కాని

యంత దబ్బఱకాడ పీవోదొ కావో ?

87

తే. మంచి మణులకు వెలఁ బొసంగించువేళ

హెచ్చు వెలలకు సొమ్ము చేయించువోట

నగరి జాలెలు నీ యింట నిగిడియున్న

వింత మాకేల ? మా రొక్క మిచ్చి పొమ్ము.

88

క. అన సోమదత్తుఁ డద్భుత

మున నచ్చట నిల్చి వెఱ్ఱిమడ్డియ : కలలో

నెనసితి నీదు తనూభవ

ననుపమరతి నింతె కాని యన్య మెఱుంగన్.

89

తే. అనిన నమ్మడ్డి మంచి దదైన నేమి

నా తనూభవ వలన ననంగసౌఖ్య

మబ్బె గద నీకు? నిదియు లేదన్న నందు

2నర్థ మిప్పించి యవ్వల నడుగు పెట్టు.

40

క. అని రట్టుసేయ నచ్చటి

జనములు సొమ్మీయకునికి చనదని వగదెం

చిన దానిఁ దోడుకొని పో

యె నతం డింటికిని రొక్క మిచ్చెద నంచున్.

41

క. చని ధూర్తచకోరమునకుఁ

దన వృత్తాంతంబుఁ దెలుపఁ దక్కిరము న

వ్వి నిజంబుగ గెలిపించెద

నిను వెఱవకు మనియె వైశ్యసీరజగంధీ!

42

క. ఆవైశ్యునిఁ దక్కిరం

బేవిధి గెలిపింపవలయు నెఱిఁగింపఁ గదే

నీవే జాణ వటన్నన్

భావించుచుఁ జిలుకతోఁ బ్రభావతి పలికెన్.

43

క. ఏలాగున గెలిపించెనా

బాళిమెయిన్ బ్రహ్మలోకపర్యంతము నే

నాలోచన యొనరించితిఁ

జాలదు నాహృదయ మిది నిజంబుగఁ దెలియన్.

44

వ. అనిన విని యవ్విహంగమఘంగవం బనంతరకథావిధానం బిట్లని తెలుపం
దొడంగె నవ్విధంబున నా ధూర్తచకోరంబు దత్తప్రతిజ్ఞంబైన విత్తంబు
సోమదత్తునిచేత మూట గట్టించి దానికిం గట్టెదుర నొక్క నిలువుటద్దంబున్
బెట్టించి పెద్దలతో నవ్వెలముద్దిం బిలిపించి దర్పణప్రతిబింబితార్థంబుఁ
గైకొనుమని పలికిన నచ్చటివాడును స్వప్నదృష్టంబునకు నిదియె సమానంబని
నిర్ణయింప నప్పణ్యవృద్ధయు లజ్ఞానమృగవదనయై సదనంబునకుం జనియెనని
సల్కునవసరంబునం బ్రభాతం బగుటయు.

45

ఇరువదియైదవ రాత్రి :

క. అంతిపురంబున కరిగి ది

నాంతమున న్నుపతిఁ జేర నరిగెడు తమితోఁ

జెంతకు వచ్చిన కోమటి

యింతిం గని చిలుకరాయఁ డిట్లని పలికెన్.

46

క. రమణీ! యా ధూర్తచకో

రము కథ యిఁకఁ గొంత కలదు రాజవియోగ

భ్రమ మడఁచి తెచ్చికోల్పె

య్యము తోడుతనైన వినుమటంచుం బలికెన్.

47

క. ఆగతి నింటికిఁ జని యా

బోగము ముసలాపె యాత్మపుత్రికతో నా

జాగెల్లఁ దెలిపి పరిభవ

యోగంబున మదికి భేద మొదవఁగ నంతన్.

48

సీ. పుట్టలమ్మ యటన్నఁ బో యెంతలేదను

సందిపీరు లటన్న జాము గొణుగు

నెక్కలమ్మ యటన్న నొక్కటి కొదవనుఁ

బోతురాజు లటన్న బూతు నుడువు

ధర్మరాజు లటన్న దబ్బిఱలే తిట్టుఁ

గంబమయ్య యటన్నఁ గ్రాసి యుమియు

గ్రామగంగ యటన్నఁ గాదా మరో యను

దేవాదు లన్న గడ్డించి చూచు

నిన్నిదేవళ్ళఁ గొలిచి నేనేమి గంటి

భోయి పచ్చని పులుకాసి పులుఁగుచేత

మోసపోయితి నని కుందు మొనయు భేద
మారట మొనర్చ విసివి ¹(యయ్యూరి, బసివి).

40

సి. నట్టింట దేవళ్ళపెద్దై బెట్టిన తిన్నై
గొట్టించి వెనఁ బందిగూడు చేసె
మెడనున్న పాదాలు విడిచి యెవ్వరిఁ గన్న
మొరుగు తలారికి మురువు చేసె
బానలో దాచిన పట్టువుట్టము చించి
పొదుగుడు కోళ్ళకుఁ బొత్తి చేసె
దేవాదుల కడెంబు దిగిచి కమ్మతగాని
పట్టికానికి మొలకట్టు చేసెఁ
గాటితేనికి మీదుగాఁ గట్టియున్న
గట్టివరహాని వరహానిగాఁగఁ జూడ
కాడఁబోఁగూడ కొక్క మాటాడకుండ
గుండనికి రంగుబంగారు గోరుసేసె.

50

తే. అంతఁ దచ్చుత్తి కీరమా యింత చేసె ?
దాని నంజుడు దినకున్న నేను సాని
కూతురనె ? యందుఁ దల్లిని గుస్తరించి
మఱియు నవ్వార్త యూరెల్ల మఱిపనిచ్చి.

51

క. వలసిన సతికే చిన్నైలు
గలవో యచ్చిన్నై రెల్లఁ గనుపించుచు న
వెల్లెవెలఁడి సోమదత్తుని
వంకుఁ న్నోపఱిచి మేలువానిం జేసెన్

52

తే. చేసి యొకనాడు మీయింటి చిలుక కతలు
చెప్పునందురు నామాట చిన్నఁబుచ్చ

కిప్పుడె తెప్పించరా ! దాని యెడను గలుగు
పొలుపు గనుఁగొని మరల నంపుదము గాని.

53

చ. అన విని సోమదత్తుఁడు నిజావులఁ బంచిన వారు దెచ్చినం
గనుఁగొని కామసేనయు వికాసపు మాటలుగా వచించి యెం
దును సరిలేక మిఁచు నల ధూర్తచకోరశుకాగ్రగణ్యముం
దన గృహసీమ నుంచుకొని దబ్బితి నెయ్యము నిబ్బరంబుగన్.

54

తే. కొన్నిదినములు చన రోషకుటిలహృదయ
వనజయై దీని మాంసంబు వండు మనుచుఁ
జిలుక నెవ్వరుఁ గనకుండఁ జేతి కొనఁగ
బోనక త్రియ వెన పాకభూమి కరిగె.

55

మ. అపు డాధూర్తచకోరకీరవర మయ్యాపన్నహంభోధి యే
నిపుణత్వంబున నీదఁగా వలయు? నీ నేర్పెల్ల శోభిల్లఁగాఁ
జెపుమా చూత మటంచుఁ బల్కి తెలియం జింతింపఁగా నవ్వె వై
శ్యపయోజాప్యకుఁ జిల్క తక్కిన కథాంశం బిట్లు తెల్పెందగన్.

56

క. అరీతిఁ బాక గేహముఁ
జేరిన యావంటలక్క చిలుకం దఱుగం
గోరి పచనక్రియాచిం
తారతితో సీలక త్రి నలుగడ నెమకన్.

57

ఉ. అత్తటి దానిఁ జూచి శుక మంగన ! యెంతటి పుణ్యమూర్తివో
బత్తి జనింఁ నాదు చెఱఁ బాపెదు గావున నిన్నువంటి య
త్యుత్తమ కేను నేర్పెదు ప్రయోజన మున్నదె యైన నామనం
బు తల ముదె నీకిటు లయో ! జర యింతటి పాదానర్పనే.

58

క. ఏను ద్రికాలం బెఱుగుదు

మానిని! పడినాళ్ళలో సమంచితరేఖా

నూనవయి నిండు జవ్వన

మూనంగా నీకు హేతు వున్నది సుమ్మీ!

69

వ. ఇంత యెఱింగిన నీకీ యపాయంబుఁ దప్పించు కొనరాదే యని యంటివేని
యలంఘనీయంబగు విధివిధానం బిట్టి దని నిశ్చయించి యున్నదాన
నది యట్లుండె నవయోవనాపాదకంబగు నొక్క మంత్రంబు నాకభ్యాసంబై
యుండు; నది నాతోడనె పోయెడుం గదా యను విచారంబు తీరకునికి నీకు
సాపదేశించెద దాని వలన నీకుఁ బ్రాయంబు వొడముట కడుగ నేల నీవిచ్చిన
వారికిం గలదు కాలయాపనంబు సేయక యిచ్చోట గోమయంబున నలికి
ఝుగు వెట్టు మనుటయు నా వృద్ధ సంభ్రమాశ్చర్యానురుద్ధయై యచ్చిలుక
ఱిసి నచ్చట నునిచి తదుక్తప్రయోజనంబులకుం బోయిన.

80

క. ఆధూరచకోరము గరు

దాదృక్పటపటనినాద మదరం బరదు

స్పాదంబై వరమానా

బాధత్వర మెఱయఁగా నభంబున కెగిరెన్.

81

తే. ఎగిరి చెంగట నీశానగృహములోన

గూళ్ళు పెట్టిన చిలుకలఁ గూడు కొనియె

దానిఁ గానక భయమంది బోనక తె

కార్కవాకవపాకపాకం బొనరె.

82

క. ఆకామసేన మదిఁ జిం

తాకలుషత మాని సోమదత్తునితో నే

లేకున్న తఱి బిడాలం

బాకీరముఁ బట్టి చంపె ననుచుం బొంకెన్.

83

క. అటు కనుక నేర్పు గలిగినఁ
గుడిలాలక ! నేఁడు నీవు కోరినపని కేఁ
గుట తగు లేకుండినచో
నిట నుండియె మరలుమని శుకేంద్రుఁడు వలికెన్.

84

ఇరువదియాఱవ రాత్రి :

తే. అంతలోననె యరుజోదయంబు మించ
నా ప్రభావతి యంతఃపురాంతరమున
కరిగి యానాఁటిరేయి భూవరునిఁ జేర
నేఁగుచోఁ జిల్క యక్కల్కి కిట్టు లనియె.

85

తే. అతివ ధూర్తచకోరశుకావతంస
మంతచేసిన కామసేనాంబుజాత
గంధిఁ జెఱుతు నటంచుఁ గంకణము గట్టె
నెట్లు చెఱుపంగవలయు నీ వెఱుంగఁ జెప్పుమ.

86

క. అని పలికి తెలియనేరని
వనితామణిఁ ¹(జూచి) కీరవల్లభుఁ డది తా
వినిపింపఁ దొడఁగె ననితర
²(జనితరస స్తవ్య) వచనసంభావ్యముగన్.

87

క. ఆరీతిఁ దలఁచి ధూర్తచ
కోరము తట్మియకు వేళఁ గోరుచు నుండన్
మారుని చెఱిఁ జెనకెడు నొ
య్యారము గల కామసేన యంతట భక్తిన్.

88

క. ఒకనాఁడు కోవెలకు నేఁ
గి కపర్దికి మొక్కు గర్భగృహమునఁ దన్నూ

ర్తికి వెనుక దాగికొని యా

శుక మిట్టని పలికె దద్దవోగతి గాగన్.

69

ఉ. మెచ్చితి నీదుభక్తికి సమిద్ధవిశుద్ధకళాభివృద్ధికిన్

దచ్చన గాదు నా పలుకు దప్పదు చొప్పుడుఁ గాయసిద్ధి యే

నిచ్చెద నీవుఁ దల్లియు మఱెవ్వరితో నెఱిగింపఁ బోక యీ

వచ్చు సరోజశాత్రవుని వారమునాఁ డిటు రండు వేడుకన్.

70

క. తొలునాఁడు బోదలై ని

శృంగ భక్తిన్ జోగులకును జంగాలకు మీ

యిలు చూఱివిడిచి యిటు రా

వలయున్ వైష్ణవుల కొసఁగవల దేమైనన్.

71

క. వారు శివద్రోహులు గదః

యీరసమున శైవమతము పొచ్చుఁగ రాదం

చేరితినైనఁ జెఱుతురు

నారీమణి వారి మాట నమ్మకు మింకన్.

72

క. అని పల్క నాల్గు దిక్కులు

గనుఁగొని శంకరుని మాటగా నమ్మి కృపా

వననిధి! హర! త్రిభువనపా

వనః ధీరస్వాంతః యనుచు వర్జించి వెసన్.

73

క. గుడి వెదలి వైష్ణవులు గను

పడకుండఁగఁ జెలుల నరిగ పట్టుమటంచున్

బడఁతి తన యింటి కడకున్

వడిఁ జని నిజజననిఁ బిలిచి నగుమొగ మలరన్.

74

క. హరుఁ దానతిచ్చినాఁ డె

వ్యరితోఁ జెప్పకుము సోమవారమునాఁ డి

ర్వురకు నెలప్రాయ మిచ్చున్

జరయు న్మృతి లేదు సంతసంబయ్యెఁ గదా:

75

చ. అన విని వృద్ధవేశ్య పులకాన్వితయై “నవయావనంబు నే
నెననీతినేని యీపడుకట్టిల్లు మదీయము నీవు వేఱె యిం
టను బవళింపుమన్న జగదాలకు రాకుమె యూర నీవు నే
నును గడియింపఁ జొచ్చినఁ దనూభవః గోడలు పైఁడి సేయమే.”:

76

సీ. ఇప్పుడే దెచ్చి నీకిచ్చెదఁగాని ¹(నీ)

తఱకుఁ గమ్మలు నేనె తాల్చికొందు

నృపులచేఁ దెచ్చి నీకిచ్చెదఁ గాని నీ

పెద్దముక్కుల నేనె పెట్టికొందు

నృపునిచేఁ దెచ్చి నీ కిచ్చెదఁ గాని నీ

బొగడల జోడు నేఁ బూన్చికొందు

నెటులైనఁ దెచ్చి నీ కిచ్చెదఁ గాని నీ

మత్తెలు నేఁ గాళ్ళఁ బెట్టి కొందు.

నొరః నీవు గడించిన వనుచు నా కొ

సంగకుండిన మఱి నేను సంతరించు

సొమ్ము మీదట నీకీయఁ జూడు నా ప్ర

తాప మని పల్కి యుత్సాహచాపలమున.

77

సీ. కుఱుచనెరు ల్పవ్వికొని కొప్పు సవరించుఁ

బరువెత్తి కాటుకబరిణ వెదకు

సొంపుతో నద్దంబుఁ జూచి పండ్లిగిలించుఁ

బడఁబోవుచును ముద్దుగడలు నడచు

గోరంబుగా సారె గుంటకన్నులు ద్రిప్పుఁ

జూపఱ నగు నోరచూపుఁ జూచు

గరిడి కేగెద నంచుఁ గాసె దాల్చుఁగఁ బోవు

బాకినో రెగనెత్తి పాట పాడు

నింటి కెవ్వారు వచ్చిన నెనయుఁ దనకు

నదిగొఁ పైఁ డీయ వచ్చి రటంచు లేని

బింక మెక్కించుకొని సారె బిగియు నపుడె

ప్రాయ మేతెంచె నంచు నప్పణ్యవృద్ధ.

78

తే. ఇప్పు డెట్లున్నదాన? మీరేల చెప్ప

రొరఁ రెస్సాయె నని యొడ్డివారిఁ దిట్టు

గుంపుగొని చూచువారలఁ గొట్టఁబూను

వెరఁగుపడి యింటి బిడ్డల వెక్కిరించు.

79

వ. ఇవ్విధంబున బహుప్రకారదుర్వికారంబులు మీఱఁ గుమారిం జేరి.

80

క. ఏమో తెలుపఁగ వచ్చితి

భామాః యీశోన మఱపు వాటిల్లెఁ గదే!

యేమీ వెఱవక తనకు

స్నేమంబును బ్రాయ మిచ్చు శివుఁ డుండంగన్.

81

క. గడువీలో మనమేగతి

నడువన్వలె? నేమి చెప్పినాఁడు శివుఁడు? నీ

వడిగితివా లేదొ తెలియం?

బడుచువు గద నీకుఁ దెలియఁబడ దింతైనన్.

82

తే. పడుచవే కాకయుండినఁ బ్రాయ మివుదె

యిమ్మనఁగ రాదె సోమవారమ్మటంచు

గడు వొకటి యేల? యింతలోఁ గాలమేమొ

దేశమేమొ కదా యంచుఁ దెలియు నటవె?

83

క. ఆసిన విని కామసేనా

వనజానన విన్నయట్టి వచనము లెల్లన్

వినిపించిన నేమేమీ!

యని యమ్ముదిజంత చింత యాకుల పఱపన్.

84

క. బ్రదుకెల్లఁ జక్క నగునని

మది నమ్మితిఁ గూతురా! ప్రమాదము రాదే

తుది నిల్లు చూపిడిచిన?

నిది యేమో మీది కార్య మెవ్వఁ డెఱుంగున్.

85

తే. ఆశపడి బోదనైన నే నగుదుఁ గాని

యింటి సొమ్మొక్క కాసైన నీయ నొకని

కొల్ల నే జవ్వనంబు మొట్టో! యదెట్లు

1తగదు నీమాట నే విన్నదానఁ గాను.

86

క. అనఁ గామసేన యంతటి

పని రారాదమ్మ! కుముదబాంధవధరుఁ డా

డిన మాటకుఁ దప్పటవే

యని సమ్మతిపఱచి నిర్భరాహ్లాదమునన్.

87

క. త్యాగధ్వజ మెత్తించి స

మాగతయాచకుల కీశ్వరార్చణ మనుచున్

బోగముచెలి ధన మెల్లం

బ్రోగులుగా నొసఁగె సకలము నివసతింపన్.

88

సీ: పద్దెనామంబుఁ గీడ్పఱిచి నూతనవిభూ

తిని ద్రిపుండ్రంబులు దీర్పవచ్చు

ద్యయము పోఁబెట్టి శైవపురాణపద్యపా

ఠికల వేమాఱుఁ బఠింపవచ్చు

వనమాలికలు పాఱవైచి రుద్రాక్షహూ

సల పేరు లఱుత నెక్కొలుపవచ్చు

విష్ణుసంక్తిరన విడిచి శంకర హర

శబ్దము లుచ్చరించంగవచ్చుఁ

గాని భుజములు కాయలు గాచి యున్న

తప్తముద్రలు మఱుపెట్టఁ దరమె? యనుచు

వైష్ణవు లభావవైరాగ్యవైభవంబుఁ

బొంద నది శైవుల కొసంగె భూరిధనము.

89

వ. ఇవిధంబుగా నిజాంశుకావశిష్టంబుగా గృహప్రముఖంబులగు ధనంబులు
సకలభూషణంబులును ద్యాగంబు గావించి యమ్మించుఁబోడి జనసీ
యుతంబుగాఁ బ్రతిక్షించుచు నమ్యుండువాసరంబు ప్రసన్నం బగుటయు. 90

చ. తిరుపతికొప్పు లందముగఁ దీర్చిన బూడిద బొట్టు మంచి వే

ర్పజివిన మించునట్టి రుదురక్కలపేరులుఁ గావికోకలున్

హరశివశబ్దము ల్లిగ మృగాంకకళాధరుగేహసీమ కేఁ

గిరి గుడిమేశము ల్పొదలఁ గిన్నరకంఠియు దాని తల్లియున్.

91

క. చని భావజారి సేవిం

చి నిజంబగు భక్తి నొంది చెంత వసింపం

గనుఁగొన వచ్చిరి బహుయో

జనదూరమునందుఁ గల్గు జనసంఘంబుల్.

92

తే. ఇవిధంబున భూజనులెల్లఁ జూడఁ

బ్రౌద్దు కైవ్రాలు దాఁక నప్పొలఁతు లుండి

యేమొ సర్వేశ్వరుం డిట్లు తామసించె

ననుచుఁ జింతించుచున్న యయ్యవసరమున.

93

తే. గోవురముమీద భూర్తచకోరకీర

మెక్కి ప్రజలార! మీకేర తిక్కపరై?

వీరి బగిసికి మఱి గారవించి హరుడు

కాయసిద్ధి యొసంగునే? కల్ల గాక.

94

క. అని వారు తన్నుఁ దునుమం

బనుచుటయును వారికొంప చెఱచుటకై దే

వుని వెనుకనుండి తా నా

దిన మాటకు వారలచ్చటికి వచ్చుటయున్.

95

క. వినిపించిన నింతేరా!

యని యుదఱు నవ్వ లజ్జ శాసతముఖులై

చని రవ్వేశ్యలు తచ్చుక

మునకుం గల నేర్పు నీకఁ బొసఁగ న్వలయున్.

96

క. అనినఁ బ్రభావతి మది మిం

చిన వెఱుగున నిన్ను వంటి చిలుకల నేర్పు

ల్లననగునె? యనుచు వేగుట

గనుఁగొని వెనఁ జనియెఁ గేశికాగృహమునకున్.

97

ఇరువదియేడవ రాత్రి:

క. అనాటి రేయి బాళి

న్యూనాయకమాళిఁ జేరఁ బోయెడు తఱి న

మ్మీనాయకాక్షిఁ జూచి ప్ర

సూనాంబకతురగ మతులసూక్తి స్ఫురణన్.

98

క. వేసారక మద్యచనసు

ధాసారము మెచ్చ నీకె తగుఁ గావున నీ

వీసారి యొక్క కథ విను

వూ! సారిజయస్త నద్యయా! యని పలికెన్,

99

పదునెనిమిదవ కథ

క. కల ద్రుభంకషకేతన

చలద్రుభంబైన నై మిశంబను పురము

జ్వలవిభ్రమపరిపూరిత

కలశుభకరానినానికాయం బగుచున్.

100

క. రజకుఁ డొకఁ డప్పరంబునఁ

బ్రజ మెచ్చఁ దనర్చు వీరబంధుండనఁగా

నిజవంశోచితధర్మ

ధ్వజమై తగుపాటి వైభవం బలరంగన్.

101

మ. బహిరభ్యంతరతాసభోత్కరము భౌభౌరావభాక్కుర్కురం

బహరీశోదయకాలధౌతవసనాయాతాచ్యుతాశీర్వచో

బహుళం బాయతకుంభకంబు గిరికాబాధార్థమార్జాలమై

గృహ మొప్పు న్రజకాగ్రగణ్యునకు దూరీభూతదారిద్ర్యమై.

102

ఉ. వేళమె కోడికూఁత యగు వేళఁ జల్లి భుజించి, బండ్లు గం

గాళము కూడు నీరు చవుకారముఁ దే విడియంపుఁ జొక్కుతో

మైలం మోపు వీపున నమర్చిన రేవుగుఱాని నెక్కి వ

య్యాగిగ బోవు వాఁడు విమలాపతటాకసమీపభూమికిన్.

103

క. ఆవీరబంధువునకు

న్యావజభుజవిజయసాధనంబగు సిల్లా

లై వెంయు నొక్క కోమలి

లావణ్యవరేణ్యయై కళావతి యనగన్.

104

చ. మినమిన లీను మేను నెఱమించుల కొంచెపుటంచుఁ గమ్ములుం

గొనఁబగు ముద్దుమోము సమకొన్న మేఱుంఁగుల కట్లదండయు

గనుగవ గల్గుతేటి యొడికంబును సందిక డెంబు మించ న
వ్యనిత యువాంతరంగమృగవాగురయై మెలగు స్సహంబునన్.

105

తే ఆకాశవతి నిజరాయకాల్పరతుల

నీగి మారవికారంబు హద్దయ మన్య
పురుషసాభోగవాంఛతోఁ బొందుఁ జేయఁ
దద్యశంశదయై నితాంతంబు మెలగు.

106

క వెలవెట్టి వేఱ కైకొన

వలదే కద? యింటఁ బొరవనితల చీర
ల్లబుగఁగ నందులతోపల
వలసిన యటువంటి వింతవన్నెలు చూపున్.

107

మ. పటసమ్మార్జనగీతరాసభవయ ¹ప్రహ్లాదశబ్దంబు తొ

క్కట ²(నూర)న్యెడలం బరున్న సతి సింగారింబు వీక్షించి నీ
విటు నిద్రింపు మటంచు లేచి చని నయ్యబ్జాక్షి యవ్వేశ నూ
రటచేయు నృదనాత్మకోటులకు జారక్రీడలం బ్రోడయై.

108

చ. తనసరి చాకెత ల్లనకు దాపుగ వారలకెల్లఁ దాను గుం

డెనలు వహించుకొంచు నెఱచెక్కులు నిండువిడెంపు చొక్కులు
న్మనసుఁ గరంచు నేర్పు వగమాటలు నేరని తప్పుపాటలుం
గనఁబడ నవ్వదూటి పతి కన్నులు మూసి చరించు నిచ్చలున్.

109

క. సౌగసుఁ గని దాని పెనిమిటి

మగఁటిమి యెఱిఁగియును మాటిమాటికి నకటాః
సిగవోయినఁ బోనిమ్మని
తగులుదు రుపనాథు లాసుభాకరవదనన్.

110

సీ. మిహిరావలోకన మేటికి వీక్షణా

యాసదుర్దమదోష మడఁపకున్న?
మృత్తికాస్నాన మేమిటికిఁ దదీయదే
హస్పృష్టి కలషాల నడఁపకున్న?
బమి పంచగవ్య మేవనికిఁ దదీయాధ
రాస్నాదనై ర్మల్య మడఁపకున్న?
వేలిమి యది యేల వింతగా దీనితో
భోగించు పాపంబు పోకయున్న?
జటుల గాయత్రి యేల తత్సంగమాది
నాంతదుష్కృతదోషంబు నడఁపకున్న?
నిన్నియును నేటికని రజకేందువదన
వేదవిప్రులు తలఁతురు విదితముగను.

111

క. ఈ రీతి మెలఁగు దాని యొ

యారముఁ గని యొక్క శూద్రుఁ దధ్వగుఁడు మహా
దారుఁడు చారణుఁ దనియెడు
పేరునఁ దగువాఁడు మదనభీతాత్మకుఁడై .

112

క. చోరుని బుద్ధిది యైన

స్వారం బింటి కడఁ దెలియఁ జని చూచెదఁ గా
కి రమణి దారి యని యా
చారణుఁ దరిగెం దదీయసదనంబునకున్ .

113

మ. చని కాంచెం గుసుమాక్షతంబు సదనాంచత్పానపాత్రంబు బా

సినిజాసన్నసమున్నతాసనతదాసీనైకవృద్ధాక మ
ర్ధినరాష్ట్రోదకరాతిసౌరభము మధ్యేకుండవిన్యస్త మ
గ్రనిచోదత్పరిమాణభాజనము నౌ కాధంబధీకుంభమున్ .

114

వ. కనుఁగొని నితాంతోదకంబును నిస్తుములంబు నగుట కాకైయ మతంబు
వారును బెద్దల మఱుఁగున మెలంగు కురంగనయన లరుగుదేఱుం దగిన
మదిరామందిరం బని దెందంబునం దలంచి నిజమనోవంచనాచుండుచంచల
లోచనాగమనంబుఁ గోరుచు నతఁ డందుఁ బ్రచ్చన్నవేషంబున నుండె. 115

క. నివసత్తులును దలారులు

బవనీలు స్మఱియు నాటపాటలవారుం

జవులు శుతించుచు మదిరా

సవముం గొని యొక్కఁ డొకఁడె జరగిన పిదపన్.

116

సీ. ఇంటివా రెవ్వరో యెందుఁ గాన మటంచు

నదిగొ కూర్చున్న రాయమ్మ యనుచు

నమ్మిక తాను గానక వచ్చితి నటంచు

నిది యెవ్వరుండెడి యిల్లటంచు

నంగడి కరుగుచో నరుదెంచితి నటంచు

వచ్చి జామయ్యఁ బోవలయు నంచు

నరిది బిడ్డలకు మందడుగ వచ్చితి నంచు

నే నందులకు వచ్చినా నటంచుఁ

జేరి రవ్వేళఁ దమ మునిచెఱఁగులందుఁ

గాను దుడ్డును బంగారుపూస వెండి

తునక మొదలింటి చిఱువాఁడు గొనిన దెల్లఁ

గొనుచు మగనాండు తమకెల్ల గుట్టు మెఱయ.

117

తే అట్టు లరుదెంచి తక్కువ యనుట గాని

దోసమాడుదురా యని యాసవంబు

మంచిదని యల్ల వృద్ధ వర్ణించి ¹(రేక

తొనఁగఁ) గ్రోలిరి మైరేయ మోపినట్లు.

118

చ. కనుగవ దోరగట్టల వికారపుఁ జూపుల కోపు లానుతో
 దనె దళమెక్కు నాలుక తడంబడు మాటల పచ్చితేట మో
 మునఁ బనిలేని నవ్వుల సముజ్జ్వలచంద్రిక లామరింప న
 వ్యనరుహలోచన ల్సివము వచ్చిన యందముఁ జూపి రందఱున్.

119

తే. ఒకతె వృద్ధకు మధుమూల్య మొసఁగు టరయ
 లేక కొమ్మని మఱియొక్క రూక యొసఁగె
 నొకతె గ్రోలియు మైరేయ మొల్ల లెక్క
 మరల నిమ్మని దావి వేమరును గనలే.

120

సీ. కసినికోతలు గోసి కాఁతురని బూతు
 తెలియఁగా వదినెలఁ దిట్టవారుఁ
 బురిఁ బాసి వేటు కాపురము సేయుద మన్న
 వినఁదని పతి దూఱి వనరువారుఁ
 గడుపార మగనికే గంజిపోయ దటంచు
 నత్తదుర్గుణ మెంచి యలరువారుఁ
 దా నెవ్వతెయొ నన్నుఁ దఱిమి యీడ్వ నటంచుఁ
 దోడికోదలిఁ జెడనాడు వారుఁ

గేరి యొక కొంద తాత్మల మీఱినట్టి
 మాటలెల్లను మధుమదోన్మాదగరిమ
 నలుక మెఱయంగ లక్ష్యసంప్రాప్తవీక్ష
 జాబ్బముల హాసవిస్మయ మమర మఱియు.

121

సీ. మగని నిద్దరపుచ్చి మఱి వచ్చెద విచార
 షుడఁచి యింటికి నేఁగు మనియె నొకతె
 నినుఁ జూడఁగా నికే నిలువలే నొకసారి
 యటు చేరి నిల్వరా యనియె నొకతె
 యమ్మనేఁ జెల్లి సయ్యాట మెందఁక నే
 నరిగెద విధువరా యనియె నొకతె

బలిమాలి నేనె పైఁబడు దింటియే కాని
 యలిపై దయచూడ వనియె నొకతె
 యత్ర వాకట్టు మంత్రంబు లడిగె నొకతె
 విభుని జోకొట్టు మందులు వేఁడె నొకతె
 మధువు చొక్కునఁ దేలి యా మగువలందు
 జారసాన్నిధ్య మపుడు సాక్షాత్కరింప.

122

క. ఈలాగున నాలాగున

లీలాలోలగు నచటి లేమలతోఁ ద
 త్కేళిం దగిలిన రజకవి
 శాలేక్షణ వగలు గాంచి చారణుఁ డాత్మన్.

123

క. ఇది దాట్లమారి యగునని

పదపడి మఱుచాఁడె యొండిపాటున మేకో
 లొదవింపఁ దాపి యింటం
 దుద గానని ప్రేమ దానితో రమియించెన్.

124

క. వింతలగు లాలనమ్ముల

సంతస మెసఁగించి మించు చారణరజనీ
 కాంతుని సన్నిధి నపు డ
 క్కాంతామణి మనసు చంద్రకాంతం బయ్యెన్.

125

తే. అంత నయ్యింటి తప్పక యతనిఁ జూచి

యెంత నెఱజాణయో కాన నిట్టివాని
 వీనిఁ బోనీయ రాదని మేను మేను
 నెనయఁ గూర్చుండి వానితో నిట్టు లనియె.

126

క. ¹(మగవారి) నమ్మవచ్చునె

యగపడి ²(తమ)కార్యమైన యందాఁక విరా

1 మగవాని(పూ) 2 తన(పూ)

శి గడించు రంత నెక్కడి

జగజ్జోలి యటంచు నెరసి చనఁ జూతురుగా.

127

క. అటది వలచుట యరు దే

నాట న్మఱి వలచెనేని నాథుని బెనుపొ

రాట మొనర్చినఁ గోసిన

గాటంబగుఁ గాని యెడయఁగా లేదు చుమీ.

128

ఉ. అంత యెఱుంగ నేర్చిన విటాగ్రజీవౌ దటు గాక యున్న నా

యంతటిదానిఁ బూని వెలయాలి వలెన్ బలిమాలఁ ¹(జేయుదే)

యింతటిలోనె మీ పురికి నేగక యిచ్చటఁ గొన్నినాళ్ళు నా

చెంతనె యుండి నీ వలపు చెల్లుఁబడిం గడతేర్పరా యికన్.

129

క. వెచ్చమునకు లేకుండిన

నిచ్చెద దిన మొక్క మాడ ²(యిచ్చట) మఱి నా

ముచ్చట లీ వీడేర్చినఁ

దచ్చన గాదేల మూలధనముం గరమున్.

130

తే. అనుచు మేకోలు గావించి యపుడె పోయి

తన గృహంబున గూటిలోఁ దలుపు మూలఁ

బిడతలో నాయకుఁడు దాచిపెట్టినట్టి

మాడ లర్పించి వానితోఁ గూడి మెలఁగె.

131

క. ఆ వీరబంధుఁ డంతట

భూవరు వెనువెంట దండు పోవుటయు నిజే

చ్చావిధిఁ జారణుఁ గూడి క

ళావతి బహుభోగలీలలం దేలంగన్.

132

1 జేయచే(పూ) 2 యిచ్చట (పూ)

క. త్రోవ నిటు వచ్చి వచ్చియు
నీ వెలది స్రుతులయందు నెఱసినవాడం
బోవలయు నూరి కనుచు గ
ళాపతితోఁ జారణుం డలంఘ్యుఁపేమన్.

133

లే. వచ్చి బహుకాలమయ్యె మావారిఁ జూడ
నూరు సేరంగ వలయు నీ యొద్ద వాసి
పోవఁ గాళ్ళాడ విఠ నేమి బుడ్తి యాన
తీయవే యన్న బెగడి యయ్యిందువదన.

134

చ. ఏమంటి? పూరి కేఁగెద
వా? మంచిది పోక నిలువవచ్చునె? పొమ్మా!
నా మాటకు నొనసఁ గా
దీ మిక్కిలి మాట లేల తెలిపెద వదియున్.

135

లే. కాక నామీది తమి నీకుఁ గలిగెనేని
నీదు వెంటనె పెట్టుకపోదు గరిత
నాత్మఁ గొంకుదువేని నీ వరుగు మూరు
నెనసి నీవు సుఖంబుండు మింతె చాలు.

136

చ. అనుడు నతండు మోదమున కాడెద వింతియ కాక నీవె వ
చ్చినఁ గననన్న నీ పలుకు సేయుచు నుండు జనంబు మెచ్చగా
నిను నఱచెత నుంచుకొని నేఁ బదిమాళ్ళకుఁ గొన్న తొత్తు మ
ద్యనిత కలంచెనేని పెడవాడనె వై వనె యింత యేటికిన్.

137

లే. అనిన నంగీకరించి యయ్యంబుజాక్షి
యపుడె మైనంబు సంజోక లమరఁజేసి
చారణుని వెంట నింటి విచార ముడిగి
చనియెఁ దొలికోడిహార ప్రాద్దుననె లేచి.

138

వ. ఇవ్విధంబున నవ్యధూమణి యుపసాధాధీనయై యరుగునెడఁ దృతీయ
దినప్రయాణంబున. 139

సీ. పరికరోత్తరయుక్తపాథేయమును సజం
బీరమై యొకనాఁటి బియ్యమున్న
యసిమిలోఁ జలువ మాయక యుండ మడఁత వె
ట్టిన చల్లదము దుప్పటి రుమాలు
నొరపుగాఁ బొలుపొందు నురగవల్లిదళంబు
పూగపూరితమైన పొరలతిత్తి
వ్రేలఁ బ్రతిష్ఠాద్రోక్యతశంఖచూ
ర్ణంబైన లోహకరండకంబుఁ
గాళ్ళ బిడివాళ్ళు నికటమార్గప్రసాన్న
రససమున్నేషజనితమౌ రాగ మమర
సృపతిచే నంపకము గాంచి యిల్లు సేర
వచ్చె నా దారిఁ దన్మనోవల్లభుండు. 140

క. అపుడా రజకాంగన యే
నెపమున బొంకంగవలయు నీ మదిలోన
స్నుపమ గని చూచి తెలియఁగఁ
జెప్పుమా చూడెదము నీదు శేముషిబలమున్. 141

క. అనినఁ బ్రభావతి శుకపతిఁ
గనుఁగొని యపు డెట్లు బొంకఁగావలె నంచు
న్నను నడిగితి వింతే కద
వినిపింపుము తెలియ నట్టి విధమని పలికెన్. 142

క. ఈకథ తెలియ నెఱుంగుదు
నాకొక పెద్దటిక మిచ్చినం గాదనరా
దేకద యైనను వినుమని
యా కీరం బనియె ననియతాదరగరిమన్. 143

శా. ఆరీతిం బతి చేరవచ్చుటయు నయ్యజ్ఞాపి వీక్షించి చిం
తారూఢం బగు భీతి దోచి చృథధైర్యస్థైర్యయై వానికి
న్నోరాడింప నశక్యమౌ కరణిఁ గందోయిన్ జలం బుద్ధి ము
న్నీరై పాఱగ నేడ్చెఁ గ్రమకలకంతీనాదభేదంబుగన్.

144

తే. ఏడ్వ నింతటి యపకార్య మేమి యనుచు
దిగులుపడి నిల్చు మగని నెమ్మొగముఁ జూచి
లెస్స వచ్చితి నినుఁ బాయలేను వేగ
వచ్చెద నటంచుఁ బల్కినవాడ వయ్య!

145

క. మఱచితివె సుమ్ము శీఘ్రము
పఱతెంచెద ననుట యడుగు వాసినచో న
క్కర వాయు నటు నిజమని
యెఱుంగరుగా పతుల నమ్ము నిందునిభాస్యల్.

146

చ. పతి పరభూమి కేగిన నపారమనోవ్యథఁ గుంది ధైర్యవి
చ్యుతి దివసంబు లెన్నుకొనుచున్ సతులుండు రెఱుంగలేఁడె కా
యతఁ డొక వన్నెలాడి మొగమంటి కనుంగొనుచు స్వీరాళిచే
సతమని నమ్మియుండు రిది సాజమెకా మగవారి కారయన్.

147

తే. మన్న పురుషుని జెడనాడు మగువ మీఁదఁ
బోయి పులుగాసి పురువయి పుట్టు ననుచు
బాఁపనమ్ముల చెప్పిన పాట మేలె
యనుచు నే నుండు నిను దూఱుకొనఁగ వెఱచి.

148

తే. యివ్విధంబున నుండి యింకేమి యందు!
కాని కలఁగంటి నటు మొన్నఁ గన్నయపుడె

యుగము ¹గ్రుంకినయట్లైన నొల్లఁ బోయి

నిలువఁ గూడక యెన్ని యెన్నికలొ పొడమె.

149

ఉ. ఆయన యొంటిగాఁడు వెలయాడ తగు ల్లంవాఁడు వాఁడిమిం
బోయిన చోట మాట పొఱపొచ్చెము సైఁపని రోసగాఁడుగా
యాయెడ నేమి పుట్టునో సహింపఁగ రాదు విచార మంచు నా
థా యిక నేమి యేనగరి యైనను బోమెదనంచు గ్రక్కునన్.

150

ళా. చూపట్టం గలదాన నొంటిమెయి నిచ్చో బోవరాదంచు నే
నీ పుణ్ణాత్ముని తోడమర్చుకొని యిట్లేతేరఁగఁ ద్రోవనే
నా పాలం గల దేవుఁ డీకరణిఁ జెంత న్నిల్చెఁగా నిన్నుఁ బే
ర్చే పెక్కేండ్లు సుఖంబున న్మనుము నా చిత్తంబు రంజిల్లఁగన్.

151

తే. ప్రాజనాయక మదిఁ దోషఁ బాపమునకు
మగడ వింతియ కాక నా మదికిఁ జూడఁ
దండ్రవై నను నీవీవ తమ్ముడయిన
నింక నెన్నఁదికిని నిన్ను నెడయ వెఱు.

152

మ. అను నిల్లాలిని గొఁగిటం బొదివి నెయ్యంబార నూరార్చి య
వ్వనితం దోడ్కొని వచ్చి యందఱి నెగు ల్వారింఁచితంచుం బ్రియం
బున నా చారణు వీడుకొల్చి తన గీముం జేరె నాతండు కా
పినియుం దానును నిట్టి నేర్పువలెఁ జుమ్మి నీకుఁ గోక స్రసి!

153

తే. అనుచుఁ గీరంబు వల్కె వైశ్యాంబుజాత.

గంధి నివ్వెఱపడి యది గాక జంత
యని ప్రమోదించి యరుఱోదయంబుఁ గాంచి
యరిగె శశికాంతబద్ధశుద్ధాంతమునకు.

154

ఇరువదిఎనిమిదవ రాత్రి :

క. ఆమాపు వలపుతోపున

బామాపుష్పాస్తు భూమిపతిఁ జేరుట కా

రామ యరుదేర శుకము సు

దామయచుధురోక్తి నద్భుతంబుగఁ బలికెన్.

155

పందొమ్మిదవ కథ

క. కనకాంబరి కనకాంబరి

యనఁగా నొక పురము గలదు హర్మాగ్రవిను

తనహరిమణిఘటితిమిరో

జ్ఞనితరహః కేశిసౌధజాలంబగుచున్.

156

తే. ఆపురం బేలు నీలవాహనుఁ డనంగ

రిపుతమోహేళి యగు నొక్క నృపతిమౌళి

యతని చెంగట ధీరుఁ డనంగ బిరుదు

నిండు మాస్తిఁడు నెగడు మన్నీలు వొగడ.

157

సీ. తలపాగ పొర మీఁదఁ జెలఁగెడు నాయుధా

ర్చన సల్పినట్టి దాసనపుఁ బూవు

నెడమచే గొలుసును దొడుపుఁ గత్తియుఁ బూల

బిరు దొందు కుడికేలఁ బెద్ద కత్తి

దట్టితోఁ జెక్కు నిద్దావంకి కుసుమపూ

వన్నియ దుప్పటి వల్లెవాటు

భుజములు విరులచేఁ బూజించు బోడిక

ల్మరువై న ముందటి బిరుదుదవిజ

తే. దండ హువీర తలగుండు గండ యనుచుఁ
బద్ధము పఠించు జీతంబు 1బంట్లుఁ జూడ
మూఁగికొను పౌరజనుల గుంపులుఁ జెలంగ
నతఁడు దొర కొల్లు చేసి గేహమున కరుగు. 158

క. ఇల్లీల నడచు నాతని
యిల్లాలు దనర్చు నొకతె హేమాంగి యన
న్వత్తితునికన్న దీనికిఁ
జిల్లరవిద్యలకు బిరుదు చెల్లు ననంగన్. 159

తే. పరభయంకరబిరుదవిస్ఫురితుడైన
కాంతు నయ్యిందుముఖి తన కాలి క్రింది
కసవుగా నెంచు వెడమాయ గప్పి జార
ధవుల మాటలు వడఁకి యోదల ధరించు 160

చ. పతి యతిశౌర్య మెంచి యుపభర్తరతాప్తికిఁ జేరకున్న న
చ్యుతమగు ధైర్య మిచ్చుచు నయో మగవాడ వటంచు నెట్లు పు
ట్టితి విక నేమి తద్యుజపటిష్ఠత తోన లొటార మింతె నీ
వతనికిఁ గొంక నేలని భయస్థితి మాన్చి రమించుఁ దద్రతిన్. 161

క ధవునకు నుపభర్తకు బాం
ధవము స్థటియించు జారు చండనె యాత్మీ
యవివేకవర్తనంబులు
చెవి కింపులు గాఁగ మగనిచేఁ బొగడిండున్. 162

తే. ఇవ్విధంబున తన పోక లెఱుగ నీక
మగని జోకొట్టి నెరి వచ్చి సొగసు తెట్టి
వాడలోఁ గూడు జారు వల్లెత్రాడు
చెలువున మెలంగు నక్కొమ్మ సొంపు గమ్మ. 163

క. అంతటఁ బెఱ రాణువ హను

మంతుం డను పేరఁ బరఁగు మాస్తిని మదా

క్రాంతుని గెలిచెద నని నిజ

కాంతుఁడు చనఁ దొడుసు మాతఁ గద యిపు డనుచున్.

164

తే. అరిరీ హేమాంగి పతి వచ్చునంతలోన

వలచి వలపింప నేర్పు జన్మనపు వన్నె

కానితోఁ గూడి కడలేని కాంక్ష దీర్చి

కొనియెద నటంచు మది నెంచుకొనుచు నుండ.

165

ఉ. ఆపురి నొక్క జెట్టి గలఁ దన్మవధూమధురాధరామృతే

చ్చాపరతంత్రుఁ డొక్క దివసంబున వీధిఁ జరించు వేళ వాఁ

డా పువ్వుఁబోడిఁ జూచి విరహాతుఁడై తన సర్వశక్తులుం

జూపియు దాని గర్వపు సుచుక్కులు గాంచి రిరంస మింపఁగన్.

166

తే. అర్కవాసరమందు నయ్యంబుజాక్షి

నడచు తఱి వామపదముంచు పుడమి మీఁది

యిసుము గైకొని తనయింటి కేగి ప్రొద్దు

గ్రుంకునందాఁక వేగి నెక్కొన్న బాళి.

167

క. తన పడుకటిల్లు గోమయ

మున నించుక యలికి మీఁద మును దాఁ గొని తె

చ్చిన యిసుము నించి పయి న

వ్వనితామణి రూప మొనర వ్రాసినవాఁడై.

168

తే. చుట్టు యంత్రంబు లిఖియించి శుద్ధహృదయ

పద్మఁడు దిగంబరుండు దిగ్బంధనిపుణుఁ

డగుచు నర్పించి ధూపదీపాదు లొసఁగి

కోడిబలి యిచ్చి కూర్చుండి గురునిఁ దలఁచి.

169

క. మర మేకాగ్రముగా మో

హనమంత్ర జపం బొనర్చి యర్హము లొనగెన్

గనఁబడియె నప్పుడే మో

హిని నవ్యప్రథమరసవిజృంభణవృత్తిన్.

170

చ. కనఁబడి కొప్పు వీడ వలిగబ్బినచుగవ పైట జాఱు బూ

సీన నెఱతావి గందబొడి చిందఁగ నందెలు మ్రోయ దీర్ఘతో

చనరుచితోడ వీరమణి జగ్గన వేడుచు ముద్దువెట్టుకో

జరుటయు నిర్వికారమతిఁ జాగిలి మొక్కి యతండు నిల్చినన్.

171

క. మెచ్చితి నీకోరిన సతిఁ

దెచ్చెదఁ దంత్రంబు కడమ దీర్చును వెన నీ

విచ్చట నని మోహిని చన

హెచ్చిన మోహమున మల్లుఁ డింపు జనింపన్.

172

క. మకరాంక! పంకజాతాం

బక్తయని యంత్రంబుఁ దుడిచి భక్తిమెయిం ద

త్పికతోత్కరంబు నవమట

శకలంబున నునిచి లేచు సమయమునందున్.

173

మ. ఎనసెం దాప మిదేమొ యంచుఁ బొగులన్ హేమాంగిపై నంత మో

హిని యావేశమొనర్చి తెచ్చి నిలుపన్ హేరాశమా బాళి న

వ్యనితం జూచి యతండు తద్రతి ననిర్వాచ్యైకసౌఖ్యంబుఁ జెం

చిన యా పిమ్మట నమ్మిటారి మది నెంతేఁ దెల్పి సంధిల్లగన్.

174

ఉ. ఎన్నఁడు వీని పొందెఱుగ నేగతి వచ్చితిఁ వచ్చుమాత్రమా!

క్రొన్ననవంటివాని యెలగోలు దురం బొనరించి డస్సిన

ట్లున్నది మే నిదేమి కతమోఁ యెటులైన నిఁకేమి వీనిఁ బై

కొన్న మనంబుఁ ద్రిప్ప నొనఁగూడునెఁ యున్నది చాలు నిత్రఱిన్.

175

క. తను ముంచినది సముద్రం

బన వినమే రూపవంతుడైనం గాకుం

డిన నామది ¹(గరఁచ)న్నే

చ్చిన యప్పుడె యితఁడు నాకుఁ జిత్తజుఁ డరయన్.

176

తే. అని ప్రమోదించి తన హృదయంబుఁ దెలిపి

వాని దెందంబుఁ దెలిసి యవ్వనిత తలఁపు

లేమి సేకురుటకు బాస లిచ్చి వాని

మొగము వీక్షించి పలుకు నమ్ముద్దుగుమ్మ.

177

క. ఇచ్చటి కే రారా దీ

పచ్చటి కెపుడైనఁగాని యరుదెంచెమలే

వచ్చు నపవాద మంతటఁ

బొచ్చెము లేనట్టి మోహమున కెక గలుగున్.

178

తే. కాన నిగ నొక్క చిఱుగంటఁ గట్టికొన్న

వాడ వగుచుచు వాకిట వచ్చి నిలిచి

గంట మొరయింపు విని యేగు గదియ వచ్చి

తలుపుఁ దెఱచెద నిఘ్నాటఁ దప్పవలదు.

179

చ. అని సమయం బొనర్చి వికచాంబుజలోచన యింటికేగ నా

యన దినముం దదీయఁచనాదృతి నాగతిఁ జేరి తద్రతిం

దనరుచు నుండునంత నొకనాఁ డినబిఁబము పశ్చిమాంబుధిన్

మునిగినఁ జీకటుల్ నిజసముద్ధతిఁ జూపెడువేళ వేడుకన్.

180

క. ఆహేమాంగి నిజాలయ

దేహానిలుచున్నచో నతిఘృద్ధాదా

మోహితుఁ డొక తెఱువరి దృఢ

బాహుం డనువా డు భుక్తి పరతంత్రుండై.

181

తే. మాడ యిచ్చెద నన్నచోఁ గూడు వెట్ట
రింత పచనస్థలంబై న నీయ రిట్టి
మాలకొంపకు వచ్చితి మాటులేక
గంజివోయుదురే యిందుఁ గలుగువారు.

182

క. ఇలు నెత్తిఁ గట్టకొని పోఁ
గలుగుదురే దివికిఁ దాము గడపటఁ బొరుగూ
రుల వెంటఁ జనరె? యపుడీ
యలమట వాటిల్లదే? దయాస్థితి వలదే?

183

క. మగవారు కఠినహృదయులు
మగువలు నాఁకొన్నవారి మాటలకు మనం
బు గరంగు నందు రిచ్చటి
జగజంతలు మగల కన్నఁ జట్రాళ్ళు సుమీ.

184

తే. మంచి దధికారి నగుచు నమ్మనుజవిభునిఁ
గొలిచియైనను గొంపలు గూల్చుకున్న
సద్ద సేయుదురే? యంచుఁ జనెడువానిఁ
గాంచి హేమాంగి ప్రొద్దుపోకలకుఁ బిలిచి.

185

క. ఏమోయి? యేల దూతెద
వీమాడ్కిం బురమువారి నెల్లను నీపే
రే? మెచ్చట నుండుదు? వీ
గ్రామంబున కరుగుదేఱఁ గారణమేమో!

186

వ. ఆన నప్పలకులకుఁజుండెడిస క్తచకోరకంబునుం బోలె! దిరిగి తత్సమీపంబున
కరిగి యో పుణ్యాత్మరాల! నీవైన నాదరించి మంచిమాటాడితివి గదా!
యిదియే నాకుం బరమలాభంబు. మధురాపురంబు నా కాణయాచి కాపురంబు.
తామరతంపర మదీయగృహంబు. శ్రీధాన్యకటకంబు మదన్వయంబున

కాకరంబు. క బుధరపాదాంబురుహంబు వేదలతాలవాలంబునగు శేష
తైలంబున కరిగి క్రమ్మటి వచ్చువాడఁ బ్రొద్దుగాని ప్రొద్దున నీ యూరిం
జేరి నెప్పెఱుంగమిం జేసి యన్నవిక్రయపరాయణాయతనంబులుం గానక
యాకట గటకటంబడి గ్రాసంబు వేడినఁ జెడుపురువునుం బోలె
విదలిందువారలే గాని యాయాసం బెఱింగి రమ్మనువారు లేరు. మాడ
లుండినంతఁ గూడు గాదు గదా : వలసిన పదార్థంబుఁ దెచ్చి యిచ్చెదఁ బాకం
బొనర్చి పెట్టిన నీ కులకోట్లకుఁ బుణ్యం బయ్యెడు నని నుడివి యెడనెడ
నప్పడంతి యల్పస్వరంబున నిజమయః ప్రమాణాదు లడుగుట వలనను,
మందమందంబుగా భాషించు మనుటవలనను గొంతకొంత సందియంబు
వొడమిన నడంచికొని తదానీతుండై గృహంబుఁ బ్రవేశించి దీపప్రభా
ధగద్ధగా యమాన-బగు తదీయశరీరంబును ననన్యసంచారంబునుం గని
దానియందు నిజభార్యానిర్విశేషంబు దోషఁ జూచుచున్న నక్కురంగనయన
డెందంబు గరంగిన దాని తెఱుగున మిడిసిపడు కోడెబేడిసల పసం గులుకు
బెళుకుచూపులు కొన్ని వాని నెమ్మేనం గ్రుమ్మరించి కల్పిత¹(ప్రీడాభరంబు)
లీడుజోదాడ నతని కిట్టయె.

187

తే. ఏమి యమరింతు ? వన్ని నా యింట నిండి

యున్న విప్పడ యమరింతు నోప ననక

వండి పెట్టెదఁ బొమ్మన్న వాడు వట్టి

వేడుక జనింపఁగాఁ బుణ్యపీఠి కరిగి.

188

ఉ. కూరలు సన్నబియ్యమును గ్రుడ్డలకొళ్ళును జింతపండు సం

భారము లుప్పు నె య్యొలుపుఁబప్పు మొదలొగ్గిని తెచ్చి యన్నియు

నేర్పెఱుగ నింటిలో నులుప నించిన కైవడి నుంచె లేత న

వ్యారంగ నవ్యధూమణి రయంబునఁ బాక మొనర్చి యంతటన్.

189

క. మామా! యిన్నియఁ దెచ్చితి

తేమాన మిదేల? వేగు దీపము వలదా?

యాముదము దెమ్ము పొమ్మన
నా మందచిచారుఁ దప్పు డంగడి కరిగెన్.

190

తే. అరుగ పేమాంగి యిది వీని కారగింపు
సేయఁగా నేమి గలదు? మా జెట్టి కిడుట
కార్యమని యెంచి బోనంపుఁ గడవ 1 నించి
యంతలో వచ్చు దృఢబాహు చెంత కరిగి.

191

మ. ఆకటా! యీయెడ నీకు వండి యిడఁ బుణ్యస్త్రీలు లేరైరె? యే
టికి నా యింటికిఁ దెచ్చి తన్నియుఁ జెనంటిన్ దోషి నే నంచు నిం
చుక శంకింపక హస్తము ల్పిసికికొంచుం గించిదానప్రమ
స్తకయై నిస్తులకై తవంబు పచరింప న్వాడు నిర్విజ్ఞుడై.

192

క. ఇది యేమి బెడద వచ్చెనొ

గద! యని పలుమాలు వేడఁగాఁ గొదుకుచు న
మ్మదవతి యే నేమని చె
ప్పుదు నింతకుమున్ను పొరుగు పొలఁతుక నాతోన్.

193

క. తన మగనికిఁ దనకును నడ

చిన జగడముఁ జెప్పఁగా విచిత్రంబని యే
వినుచుంటి నంత వేపులు
తినియె స్నేమాలు వండి దించిన దెల్లన్.

194

తే. అనుడు నాతండు తత్సంగమాశఁ జేసి

యెంతలే దింతె కద దీని కేల వగవ
నని యవాగుజలంబుల నధికజాత
రాగ్ని వారించి తరల కట్టాడుటయును.

195

చ. కనుఁగొని వీఁడు నిల్చె నిది గాదని యెంచి యసహ్యరోషక
ల్పన మొనరించి యవ్వకచపంకజలోచన పాంథ! యిందు ర
మ్మనుటయు నిల్లు సేకొనెద వద్దిగ మత్పతి వచ్చువేళ నీ
కినుకలు సాగ విచ్చట జగేయన నాతఁడు భీతచిత్తుఁడై .

196

తే. లెస్స తెఱువాటు గొట్టితి లెమ్మటంచు
గ్రుడ్ల కొలఁదిగఁ గన్నీరుఁ గ్రుక్కి కొనుచుఁ
దగిన మాటకు నోరేడి దాని యిల్లు
వెడలె రఘురాము తమ్మునిఁ బిలిచికొనుచు.

197

వ. అట్లు వెడలి యేతుడు.

198

సీ. కంబళాక్రామితశ్మాభాగసవిధంబుఁ
జేరువారలతోడఁ బోరువారు
నిజదేహబహువర్తనీయవిచిత్రము
లైవులొగ్గువారితోఁ జెప్పువారు
నాగామిదివనగమ్యపురాధ్వపరిమాణ
మదనెఱింగినవారి నడుగువారు
క్షీరవిక్రయపరాభీరనారీకోటి
తోడ నవ్వులబేర చూడువారు

తే. నగ్గి గొని తెచ్చి రథ్యాత్మణాశి వైచి
1(శీత) తిమిరోద్ధతికిఁ బ్రతిష్ఠించువారు
నైన నానావసీసమాయాతపథికు
లమరఁ గనుపట్టు రచ్చకొట్టమున కరిగె.

199

తే. ఏఁగి 2(తత్తత్పథికులు) నదెవ్వ రనుచుఁ
దెలిసికొన నేనయా! పరదేశి ననుచు

నచట శయనించి తన మోస మాతృ నెంచి
యుసురుసు రటంచుఁ బొరలాడుచుండె నంత.

200

తే. తత్సమీపంబుననె హెరదారుయంత్ర
సక్తపదుఁ డొక్కఁ డారసి “జార ! యెన్ని
కాపురంబులు గూల్చితో కద !” యటంచుఁ
బలుక నావంటివాఁ డిందుఁ గలిగె ననుచు.

201

ఉ. అదృఢబాహుఁ డొయ్యనఁ దదగ్రగతుండయి పిన్నవాడ ! నీ
కీ¹(దశ)యేలవచ్చెఁ బురి నెవ్వరివాడవు ? తెల్పు మంచు న
త్యాదృతి వీడె మిచ్చిన నతం డిదె చెంగటి శూద్రవీధితో
నైదువ యంట యొక్క కులటాంగన యున్నది పాపమూర్తియై.

202

తే. దానితో నొక్క జగజ్జెట్టి తగిలి యుండు
వాని కుడిగంపువాడనై యేను గొలిచి
యుండు నది సైఃపలేక నేఁడొక్క మ్రుచ్చుఁ
దనము నామీద మోపినంతనె తలార్చు.

203

క. 2(విని) వచ్చి బొంగగా యని
యొసరఁగ నిట బొందకొయ్య నుంచిరి కన్నే
గిన వెనుకఁ దెలిసికొని య
చ్చని ననుఁ బొమ్మందు రింతె యది యట్లుండెన్.

204

తే. అయ్య ! మీరెవ్వ రన నాతఁ డాత్మవృత్త
మంతయును దెల్పుఁ జేజేత నప్పళించి
నవ్వి యా పిల్లబంటు నానలినవదన
సుమ్ము నన్నింత చేసె నసూయ చేత.

205

క. నీవేల తగిలి తయ్యో

బావా? యింక నేమి యొక యుపాయము వినుమా!

నీవాంఛదీరుభోజన

మావనరుహగంధి రతియు నబ్బెడు నీకున్.

206

చ. ఇది సిగ నంటఁ గట్టుకొని యేఁగి తదీయగృహంబు మ్రోల నీ
వెద భయ మింత లేక మొరయింపుము జెట్టియు నిట్లు సేయుఁ ద
త్సదతి యొనర్చు నిచ్చకముఁ జూడుమటం చొకగంట యిచ్చినం
బొదలి తదుక్తరీతి నట పోయి వెసన్ దృఢబాహుఁ డయ్యెడన్.

207

తే. గంట మొరయింప నవ్వాలు గంటి తలుపు

దెఱచి తోకొనిపోయి మందిరములోన

నునిచి నీకిడఁ గోరి నేఁడొక్క పథికు

మన్నిగొంటి నటంచుఁ బ్రేమంబు నిగుడ.

208

క. అనఁటాకున నన్నము శా

కనికాయం బునుపఁ బాపి¹(కట్టిడి)కానా!

యనుచు భుజియించి దీపం

బునుపమిఁ దన తెఱఁగు తెలియకుండఁగ నంతన్.

209

క. రమణీయశయ్యపైఁ ద

త్కమలేషణఁ గూడి మదనకదనక్రితా

త్యమితానందముఁ జెందెం

దమి దీఱఁగ బంటువాని ధర్మం బనుచున్.

210

ఉ. అంతట మల్లవర్మగిడు లతాంతకృపాణనితాంతమర్దిత

స్యాంతత వచ్చి నిల్చి తలవాఁకిట మంటిక మ్రోయఁ జేయ న

య్యంతి యిదేమో యంచ నొకయంచుక చింత వహించి తద్విధం
బంతయుఁ గాంచి నిన్నెఱుంగనా యనుచున్ దృఢబాహుతో ననున్. 211

తే. మంచి దెవ్వని చేతనో మర్మమెఱిగి
వచ్చి తందులకేమి నీ వాంఛ దీఱె
జెట్టి యరుదెంచె వాని జోకొట్టి నిన్నుఁ
బనుతు నందాఁక నట్టుకపై వసించు. 212

క. కదలకు మచ్చట పాము
న్నది యందు రటంచు వాని నట్టుంచి రయం
బొదవ న్నాఁకిలి దెఱచిన
మది యలరన్ జెట్టి కేళిమందిర మెనసెన్. 213

తే. అంతలో నేమి చెప్పదు నట్టియపుడె
1(వీర)హనుమంతగర్వదుర్వారశౌర్యుఁ
డైన రజదీరుఁ డేతెంచి యధికహర్ష
మెనయ వాఁకిలి దెఱవ నవ్వనితఁ బిలువ. 214

క. గుండె 2పటుక్కన వచ్చె వి
తుండిఁక నెట్లనుచు మల్లపుంగవుఁ బధికుం
డుండెడు నట్టుకపై వా
రొండొరులం గానకుండ నునిచి విసీతెన్. 215

తే. గడియ సడలించి కన్నీటఁ గాళ్ళు 3(గడుగఁ)
గొమ్మఁ గొఁగిటఁ గదియించి కుస్తరించి
పడుకయింటికి నరిగి దీపంబుఁ బెట్టు
మని నీజోదంత మార్ద్యంతమును వచించి. 216

చ. ౨న భుజకత్తి మెచ్చి స.వి.దారత సచ్చటి భూమిభర్త యి
చ్చిస ధనమెల్లఁ జూపి యిది చేసెట చూడఁగ దీని వంకఁ జు
మ్మని నివరించి తెచ్చుటకు నయ్యెఱు డున్సి కృపాణిఁ గేలఁ గై
కొని యుపిందినం గడు దిగుల్పడి యాతనివంకఁ జూచుచున్.

217

క. అట్టుకపైఁ దగు తెలువరి
జెట్టియుఁ దముఁ జూచెనేమొ చేతం గరవా
ల్పదైనని తలఁచి తత్తఱ
ముట్టిపడన్ దిగ్గ నుఱికి యురువడిఁ బఱవన్.

218

తే. ఆపుడు సందియ మంది రోషార్తుఁడైన
పురుషతో నది¹యేలీల బొంకవలయుఁ
బలుకు మనినఁ ప్రభావతిపంకజాక్షి
తేటపడ నీవ యిదియును దెబుపు మనిన.

219

తే. చిలుక యిట్లను నప్పు డచ్చెలుప మోస
కారి పెనిమిటి ²(నోవన్నెకారి)మగఁడఁ
యేల చూపితి విప్పుడ యీ ధనంబు
ధనపితాచంబు వి యథార్థమ్ము నుమ్ము.

220

క. ధనము పితాచులు ఘంటా
ధ్వనితోఁ గాచుకొని యుండు ధనమన వినమే
కనుఁగొంటిమి గద గంటలు
చనుసే బలిపెట్ట కర్థచయ మిలు చేర్చన్.

221

తే. ఇంకనైనన బలి దెచ్చి యాయకున్నఁ
బొసఁగదని వల్క నతఁడు కాఁబోలు ననుచుఁ
గాళ్ళు నొప్పియుఁ జూడక కాపుటింటఁ
గోడిఁ గొని తెచ్చి బలిపెట్ట కోర్కెఁ జెందె.

222

ఇరువదితొమ్మిదవ రాత్రి:

చ. అని తెలుపం బ్రభావతి యయారె కథాస్థితి యంచ మెచ్చి య
య్యినుడు సురేంద్రదిక్కుధర మెక్కుట కేళినిశాంతసీమకుం
జని తమి నాటి రేయి నృపచంద్రుని జేరగఁ గోరి యేగుదెం
చినఁ గని దానితోఁ బలుకుఁ జిల్క మరందరసంబు చిల్కఁగన్. 223

వ. ప్రభావతీ! నిజవదనవ కృత్యవారావిశేషంబు పరులచేతం బలికించి తనయందు
నీవద్దోషంబు లేకుండం జేసిన బాలసరస్వతీనామధేయయగు నమాత్య
నందనకుం గల యనివార్యప్రభావంబు నీకుం గలిగినం గాని యొప్పని యిప్పు
నికింబోవుట ముప్పవుఁ గదా యనిన నప్పడంతి తప్పక కనుంగొన నప్పత్రతి
గోత్రారి యిట్లని చెప్పం దొడంగె. 224

ఇరువదియవ కథ

ఉ. ఉజ్జయినీపురంబు మెఱయు నృజిహర్మ్యశిఖావిహారియో
షిజ్జన మొక్కచో జలము చేదికొనం దలవాంచఁ దన్ముఖో
దృజ్జలజాభియాతికి భయంపడి దేవనదీరథాంగముల్
పజ్జ ముడుంగఁ బాటుఁ బృథుపర్మకుడుంగము లందడంగఁగన్. 225

ఉ. ఆపురమేలు పూర్ణకరుణాభరణుండగు విక్రమార్కుఁ డు
ద్దీపితమంత్రశక్తి గడిదేఱిన భట్టి యుపాయ మాతృబా
హపరిపాలితం ¹(బగు) సమగ్రశుభప్రతిపాదిగా బుధ
స్థాపకదానలక్ష్మి యను దాది యశోరుచికన్యఁ బ్రోవఁగన్. 226

ఉ. ఆతని కొక్క మంత్రీ గలఁ డద్భుతశీలుఁడు పుష్పహాసవి
ఖ్యాతుఁ డతండు నవ్విన లతాంతపువాన యెసంగు నిస్తులా
స్తోతకరాద్భుతక్రియలు చూచినయప్పుడు మానసైకశో
కాతిశయంబు బల్మిని దదాన్యము హాన్యము గాన దెన్నఁడున్. 227

తే. అంత నొకనానాడు విక్రమార్కావసీంద్రుఁ
డంతిపురమునఁ గదళిక యనెడు పేరఁ
దనరు మోహపు రాణియుఁ దానుఁ గూడి
పొత్తుల భుజింపఁగా నొక్క బోనకత్తె.

228

తే. ఒఱపు దనరారఁ జేపల యూర్పుఁ గూర
యిడినఁ గదళిక చే యెగనెత్తి యాస్య
మవలగాఁ ద్రప్పి యిడిమేమి యారగింప
వనెడు పతిఁ జూచి రాని జంకెనలు నిగుడ.

229

ఉ. ఎన్నఁడు నిన్నె గాని¹(పరు నేను గనుంగొన) గండుమీల ని
దైన్నిక లేక యంటి భుజియింపఁగ వచ్చెఁ బతివ్రతాత్వసం
పన్నిది చైన నాకనుచుఁ బల్కినఁ బల్కెరమందుఁ ద్రుళ్ళి య
క్కన్నుల కల్కి మాటకుఁ బకాపక నవ్వె విపక్వమీనముల్.

230

క. నవ్వినఁ గనుంగొని పొదివిన
నివ్వెరఁ జేతులను వార్చి నృపవరుఁ డంతన్
నివ్వటిలు సందియంబున
జవ్వాడు మనంబుతో హజారముఁ జేరెన్.

231

తే. చేరి మంత్రుల రావించి చిన్నబోవు
మొగము తోడుత నద్భుతంబును ²(వచించి
యేల) నవ్వెనొ యుడికిన మీలు? తెల్పుఁ
డనుచు గద్దించి యడుగ నయ్యంఘమతులు.

232

క. ఇది యేమొ యిప్పుడు తెలియదు
గద! తగ వివరించి చూడఁగాఁ దోచినచోఁ
బదపడి చనుదెంచియు విని
చెద మన వారలకు నృపతి సెల విచ్చుటయున్.

233

క. పనిచినఁ జనువారలలో

ఘనబుద్ధి యనంగఁ బేరు గల మంత్రి గృహం

బున కరిగి హాస్య హేతువుఁ

గన నేరక వగలఁ బొగులఁగా నట్టి యెడన్.

284

క. బాంసరస్వతి యతిమతి

శాలిని యగు మంత్రితనయ చనుదెంచి యిదే

మాలోచన యని యడిగి త

దాలాపము లెల్ల విని మహద్భుతమతియై.

285

వ. తన్మత్స్యహాసంబునకుం బూర్వంబునం బ్రవర్తిలిన కదళితావిక్రమార్కుల
వాక్యంబు లామ్రేడితంబుగా విని యంజనముఖంబున నిశ్చేపంబునుంబోలె
మనిషాబలంబునం దత్కారణం బెఱింగి, "యయ్యా! యీ యాశ్చర్యంబు
వధూశాఁబరీవిడంబనంబునం బొడమినయడ. పాము జాడ పామునకుం గాని
పరులకుం దెలియఁ బడని తెఱంగున నంగనలకుం గాని యిత్రెఱంగుఁ
గనుంగొన మీకుఁ గొలదిగా దీ గుట్టు బట్టబనులు గావించిన బాపంబు
ప్రాపించుఁ గావున విజనాంతరంబున నుపాయంబున భూనాయకున కేఁ
దెలిపెద" నని యజ్ఞనకున్ వెంట వసనాచ్ఛాదితాందోళికారోహణంబునం దెర
మఱుంగునం గూర్చుండి యక్కురంగనయన యనుప్రసంగంబు డిగిచి
రాజపుంగవునితో నిట్టనియె.

286

తే. విక్రమార్కేంద్ర! సర్వజ్ఞచక్రవర్తి

వయ్యు నిక్కార్క మన్యుల నడుగఁ దగునెః

యడిగితేని నిజోదంశ మవల నొడివి

యడఁ పద్మినిఁ బోల్చి బట్టగుదు వీవు.

287

ముప్పదియవ రాత్రి :

వ. అనుచుం బల్కెఁ దదనంతరంబు ప్రభావతిరమజీమణి యరుజోదయంబుఁ
గాంచి కేళినిశాంతంబున కరిగి యానాటి రేయి భూనాయకు పొందు
దెందంబునం దలంచి యానందంబునఁ గందర్పశాంఖరీమత్రవేధంబు

చందఁబున మందమందగమనంబునం జనుదేర మన్మథతురంగంబు గనుఁగొని
యంతరంగం బుప్పొంగ నయ్యంగనామణి కిట్లను నట్లా బాలసరస్వతియు
నావై సారిజహాస్యంబు నాకార రేఖాపరాభూతకుసుమశరాసనుండగు నా
రాజన్యమూర్ధన్యతో నుపమానంబుగా యవనికాభ్యంతరంబుననుండి చెప్పం
దొడంగె నీవు నాకథ వినుము మఱి పోదువు గాక యని యప్పతంగపుంగవం
బిట్లని చెప్పం దొడంగె.

238

మొదటి యుపకథ

క. ఆకథ యేలాగనినఁ బ

రాకు! విశాలం బనా పురం బొకటి తగుం

గాకోదరయువసౌధా

నీకాయతకమలభేయనిరుపమ మగుచున్.

1239

క. అందొక శూద్రుఁడు సుమతి య

నందగుఁ బెన్ని యనం దనర్చిన పరిపూ

ర్ణేందువదన యిల్లాలుగఁ

బెందెవులుం బోని లేమి పెటపెటఁ బేల్చున్.

240

సీ. చేయప్పు లనుచు నిచ్చినవారు కటువుగా

నడుగ నుంకించి నోరాడ కరుగ

నెనరైన చుట్టాలమనుచు వచ్చినవారు

బడలికచేతఁ జెప్పకయె చనఁగ

నాయవారంబున కనుచుఁ జేరినవారు

పరిహసింపకమున్నె తిరిగి పోవ

నెక్కలె జోగంచు నేతెంచువారు మా

టాడి చూడక వేగ మవలి కేఁగ

శిశువులెల్లను గలవారి చిన్నవాండ్రు

తినెడి చిఱుతిండి గని యది తెమ్మటంచు

గీజు పోదుట తెదఁ బెల్లగిల్లఁ బొగిలి
పొలఁతి యూరార్చ నతఁడు కాపురము సేయు.

241

తే. కొలుకునకు లేక మూషికికోటి చేర
కునికి మార్జాలజాల మాతని నికాయ
సిను 1 (వీక్షింపకే) మరుభూమి యయ్యె
నార ! దారిద్ర్యమహిమ యేచునఁగ వచ్చు.

242

క. ఈజాడ లేమిచేఁ గడుఁ
దేజము చెడి వంట చెఱకుఁ దెచ్చుచుఁ బరనా
రీజసుల కమ్మి యాతఁడు
గాజు గడపినట్లు దినము గడపుచు నుండెన్.

243

వ. ఇట్లుండి యతం దొక్కనాడు.

244

చ. వలనగు పుట్టగోవి బిగువాళ్ళును సుంకపుకాసులు స్విభా
సిలు కరసాన గొడ్డలియుఁ జిక్కమున న్నొరకాయ బుజ్జిలోఁ
జలిదియు నుంచి బంధుజనసంతతి దర్శనభీతి లోఁగుచుం
గెళవుఁ జూచికొంచు నరిగె న్నహనంబునకై రయంబునన్.

245

మ. అపు దొక్కించుక మబ్బు గానఁబడి యింతై యంతయై మించి వి
ష్టుపదం బఁతయు నాక్రమించి జనసందోహేక్షణాంధత్వకృ
చ్ఛవలంబై కడు గర్జితప్రబలమై సంజాతరుంధూమరు
ద్వీపులంబై యొక వాన వచ్చె వసుధావిరూపతపంకంబుగన్.

246

తే. అప్పు డాశుద్రుఁ డిదె వర్ష మరుగుదెంచె
నింక నెట్లని భీతితో నేఁగి యొక్క
దారుకల్పితపేరంబరామసిమఁ
గాంచి యందుండె బ్రతికితిఁగా యటంచు.

247

క. దళమయ్యై వర్ష మంబుధిఁ
దలక్రిందుగఁ బట్టినట్లు ధారాశ్రేణి
ఝుళఝుళలు న్నెఱుపుల బ
ల్లకధళలున్ సునితఘెకఘెక ల్వలసిల్లన్.

248

*సీ.పక్షపుటాంతరప్రాపితముఖపాశి

శాఖాగ్రవనదండజవజంబు
బర్హివిభ్రమజాతభయపూర్ణబలముఖో
ద్గమనాసమర్థాహినముదయంబుఁ
గేదారకృతతటాకోదారప్రతిరతా
జ్ఞాలోలసంచరద్దలికనికర
మర్దముహూర్తసాప్యాయితసికతావ
శిష్టాంబురాశి యాశీచయంబు
గిరిదరీసు ప్రగర్జితోత్కరహరాత్పరి
బుద్ధసంక్తుద్ధశార్దులభూరినఖశి
ఖోరునిహతసమీపగండోపలంబు
వర్జన మొనర్చు దగియె నవ్వర్జమపుడు.

249

ఉ. ఆంతట నాత్మలో సుమతి యంబుజబాంధవుఁ డస్తమింపఁగా
నంతలు నింతలుం గల మదాత్మజు లాకట నేమియైరొ మ
త్కాంత విభుండు తెచ్చుగద గ్రాసచుటంచుఁ దలంచుచుండఁగా
వంత యొనర్చె జల్లనగు వానలు నెండలు తీత్ర యిత్తతీన్.

250

క. దినదినము ననక యే వన

మున కేగక యున్న నింటఁ బొయి రాజదుగా
పెనువాన యింతట న్వెలి
సిన నేగతిఁ బోదు తీత్రచేతులతోడన్.

251

*ఈపద్యము మద్రాసు వ్రాత ప్రతిలో లేదు.

క. నేటి కొకపూట కేనియు

గూటికి లేకున్న జేవు గొడ్డలి యెత్తం

బాటిల్లదు బలిమి నిరా

మాటత్వర నదవి కరుగఁగాఁ దరమగునే ?

252

క. అని తలచి నాల్గు దిక్కులు

గనుఁగొని సముదారదారుకల్పితగణనా

భునిఁ జూచి దొరకెఁ గదిరా

యనుచు న్నెఱసఁ జేరి యాతఁ డతికుతుకిమునన్.

253

తే. చేరి యీచేవ్రమాని పిళ్ళారి నటికి

చెక్క లొనరించి యంగడిఁ జేర్చి యమ్మి

యింటి కేఁగుట కార్య మింకేటి దేవుఁ

దేసు గూటికి వగవఁగా నేమి కలదు.

254

తే. ఊరివా రెల్ల నేఁటేట నొప్పగింపఁ

గడుపు విరియంగఁ దిని పండ్లు గుడుము లెల్ల

వారి కొంపలలోఁ దప్పిదారి యున్న

వెల్లఁ దినుమని తన లేజి కిచ్చు సెలవు.

255

క. కావున మఱి వీఁడెక్కడి

దేవుండొకొ దేవుడైన దృఢతరకరుడా

శ్రీ వెలయ సిరు లొసంగఁడె

యీవేశం దన కటంచుఁ గృతనిశ్చయుఁడై .

256

తే. పొడవుగా నెత్తి గొడ్డలి పూని పట్టి

నఱకఁ బోయిన నవ్విప్పు నాయకుండు

నిలువు నిలువు మింత యేటికి నేటినుండి

దినము నూత్రేసి మాడలు దెచ్చి యిత్తు.

257

వ. అని పలికి యాశ్చర్యమగుచుండగు నతని చేతికి నిజమాయాప్రభావ సంపన్నులగు మాదల ముడుపు తుండ్రుగఁబున నొసంగి ప్రతిదినంబు నంబురుహఃకంఠుబింబోదయంబుననరుగుదె మైవ్వరితో నేనియు నివ్విధంబునుం జెప్పిన నీకు నాకుం జని లేదని యనుచున్నంతలో నొట్టు పెట్టిన గతి వాన దొట్టిన వెలిసిన నదియును లంబోదరమహాదరంబుగా నెంచి యింటికిం జని తన వాలుగంటికిం ధనం బొసంగిన నొయ్యన వలయు వస్తువు లస్తోకంబుగాఁ దెచ్చికొని కృతకృత్య యయ్యె నది మొదలుగా నతండునుం బూర్వోక్తసువర్ణ ప్రదాయకుండగు వినాయకువలనన్ దినదినప్రవర్తమాన మహావైభవుండై యుండె నంత.

258

క. పొరుగింటి యువతి మందో

దరి యనునది పద్మినీసుధాకరవదనా

గురువిభవముఁ జూచి నిరం

తరతాప మసూయ కతనఁ దను నలయింపన్.

259

మ. ఒకనాఁ డాయమ యింటి కేఁగి కపటోద్యోగంబున న్లేని మ చ్చికతో ముచ్చట లాడి నీకు సరి యే సీమంతిను లేదు ను మ్మేకనక్కెంబులు గావు లేమి పడుచో నీకై వడి నైవభవా ధికవై యుండెడువేళ నేకగుణసందీప్తస్థితిం గాంచుటన్.

260

క. ఒకమాటఁ దెలిసికొన వే

డుకయై యుండు మఱి యెన్నఁడు స్నేహఁ గూ

డక యుండు పనులఁబడి నీ

వకుటిలహృదయాబ్జవగుట నడిగెదఁ జెప్పుమా ?

261

క. ఏ నెఱిగిన బ్రతుకే గద ?

యా నడువడి యెట్లు కలిగె నింతటిలో ? గాం

తా : నిశ్చేపముఁ గఱివొ ?

పొసీ యెట్లైన గూఢముగ వర్ణిలుమా,

262

చ. ఆన విని పద్మినీసతి ముఖాబ్జమునం జిలునవ్వు దోచ నా
కును మది నందయంబె యెసఁగున్ ధన మేగతిఁ జేరునంచ నే
వినినది లేదు మద్విభుని వేఁడెదఁ దెల్పెడిచారె కారు చె
ప్పిన నది యెల్ల నీకు వినిపించెద నీ యెడ దాచ నేర్తునే. 268

తే. ఆనిన మందోదరీమందయాన పల్కు
లెన్ని నేర్చితి వమ్మ ! నీ వెఱుంగకుండ
నడచుకొన్నాఁడె నీ మనోనాథుఁ డకట !
యదియె నిజమైన నీ మను వేటి మనువు. 264

మ. ఆకటా ! నీ విటు చేటుపాటులకు లోనై యున్న యిల్లాల విం
తె కదా పుట్టిన యిల్లుఁ జేర్చు వగ లేదే సొమ్ము నీ తోడఁ దె
ల్పక యెవ్వారికిఁ దెచ్చు నాస్త మది దాఁపం బల్కఁగాఁ బోలునే
లిక యెన్నేనియు నేల చాలు పలుకు ల్విన్నంతనే తోఁచెడిన్. 265

+ క. నామగని వంటివాఁ డీ
భూమిన్ లేడమ్మ యేనె పోరాదుదుఁ గా
కేమాట యైన నాతోఁ
దా మునుపే తెలుపు నవ్విధం బట్లుండెన్. 266

తే. ఇది యెఱుంగకయున్న నాకేమి కొదవ
నీకుఁ దెలియక యుండుట నీతి గాదు
చేరి వరు వేఁడు మిమ్మాట జెప్పకున్నఁ
జత్తు ¹(సరిపోల దనుము) నిస్సంశయముగ. 267

మ. అని మందోదరి యింటి కేఁగుటయు నయ్యబ్బాకి యారేయిఁ జ
ల్లని పూఁ బాన్పున వీడె మిచ్చి పతి కుల్లాసంబుఁ గల్పించి యా

+ ఈ పద్యము మద్రాసు ప్రాంతప్రతిలో లేదు. 1. సరిపోదు ననుము (పూ)

యనతో మిమ్మిక నమ్మరాదు గద నాథా ! యీ సిద్ధు ల్గల్గు దె
ల్లను నాకు ని్యవరింపరై తిరని శీలాకోపముం జూపినన్.

268

క. సుమతి రతికేళి మీదం

దమకము గలవాడు గాన దాని నసంబం
ధమహానునయొక్తుల వ
క్షమునం గదియించి కూర్చి గడలుకొనంగన్.

269

క. ఇది ¹(తెలివీర యపుడే) సం.

పద వోవు గాన నెఱుక పఱుపక యుంటిం
గొదవా యిది నావలనన్
ముదితా ! మది తాపమేల మోవియ్యగ గదే !

270

తే అని యతడు వెండియును వేడ నవ్వఱుట
యింతలో బోవు సంపద యెన్నినాళ్ళు
నిలుచు నొలెండ నాతోడఁ దెలుపఁ దగదె
చాలు విడు మంచు దరితీపు చలము నెఱుప.

271

క. ఆసుమతి యపుడు కసుమక

రాసోన్మాదమున నాగజాదిపుకరుణా
శ్రీసముపలబ్ధి గంటి మ
హాసంపద లంచు దెలిపె నాద్యంతంబున్.

272

క. అంతట నది యప్పుడె చని

మంతనమున గోడఁ జేరి మందోదరితో
నంతయును దెలిపి క్రమ్మటి
కాంతునికడ నుండె గుట్టు గలయది వోలెన్.

273

శా. ఆ మందోదరి చిట్టుబుస్సను చసూయాశ్రాంతయై పోయి యే
మేమో వేడెడు బిడ్డలం గవీసి యే నింకెచ్చటం దెత్తు న
య్యా ! మీ తండ్రి గడింప లేదు గద వెయ్యై రైన్నడుం జాలు మీ
మోము ల్లిందురు గాకయి కనుచు వీపు ల్చిట్టిపోఁ గొట్టుచున్. 274

తే. చట్టితోఁ జట్టి పగులంగఁ గొట్టి తనదు
పదరులకు నింటి బలుకుక్క లదరి కూయ
నడరు భయమున గుక్కుమిక్కునక వెనుక
వెనుక కొడిగెను తన ప్రాణవిభునిఁ జేరి. 275

*క. మగవాడ ననుచు నున్నా
వగునగునే కడుపు గట్టి యప్పులు మిగులన్
దెగిచి యిటు వండిపెట్టినఁ
బొగులపు కుంభంపుమీది పొట్టేలు క్రియన్. 276

క. కిగ్గాడికాండె యెపుడుం
దగ్గని సంపదలఁ 1(బొదల నామది) యకటా
బగ్గన మండెడు నీకును
సిగ్గించుక లేదు దొక్క జేనెఁడు గాదే : 277

క. పొరుగింటి పడ్డినీసతి
గిరుకుచు మట్టియలు గిలుకుగిలుకని నడువన్
మెరమెగలు పుట్టవే కాఁ
పుర మేటికి మగఁడు పొట్ట పోయక యున్నన్. 278

క. అని శాంతి దెచ్చుకొని ప
ద్మిని చెప్పిన మాటలెల్లఁ దెలిపిన నతఁ డే
నును జని విశ్చారిని నట
కిన నతఁడే యిచ్చు సిరులు గెలిచితి ననుచున్. 279

* ఈ పద్యము మద్రాసు ప్రాంతప్రతిలో లేదు. 1. బొదలఁదామది (పూ)

తే. అంత వేగిన గణనాయకాలయమున

కరిగె నాతండు సుమతియు నపుడె చనియె

వారి నిద్దఱిఁ జూచి యవ్వారదాస్యుఁ

డధికకోపానుతాపదురాపుఁ డగుచు.

280

తే ఒరుల కేటికిఁ దెలిపితి వోరి ! యనుచు

సుమతిఁ గొట్టించెఁ బ్రమథయాధముల చేత

నేర ! నీవేల వచ్చితి వోరి ? యనుచు

నట్లు సేయించె నాఁడేఁగినట్టివాని.

281

తే. అసుమతి యట్లు నొగిలి గేహంబుఁ జేరి

యంతయును దెచ్చిఁ బిమ్మిని యడరు వగలఁ

దూరి మందోదరీకాంత తోడ నేల

దెలిపితి నటంచు మిగులఁ జింతింఁ దొడంగె.

282

ఉ. కావున విక్రమార్క ! వెనుక న్మదిలో నిటువంటి కార్య మే

లా వినిపింపు మంటి నని లాఘవవృత్తికి లోనుగాక నీ

వే విశదంబుగా నరయు మీదిన మెల్లను దోఁపకున్న నే

నీ విధమంచు తేపు వచియించెద నేఁడటు పోయి వచ్చెదన్.

283

క. అని బాలసరస్వతి య

జ్ఞనపతికిని దెలిపె నని రసస్థితి మిగుల

స్వనిత కలశుకము దెలుపన్

దినకరుఁ డుదయాద్రి కరుగుదేఁ దఱి యయ్యెన్.

284

ముప్పదియొకటవ రాత్రి :

క. అంతఁ బ్రభావతి కేళిని

శాంతమునకు నేఁగి నాఁటి సంధ్యావేళన్

గంతునిభుండైన ధరణి

శాంతుని కడ కరుగుచో శుకం బిట్లనియెన్.

285

తే. అమ్మ యమ్మంత్రిసుత ప్రభావమ్ము వినుము

విక్రమార్క వసుంధరావిభుఁ డొకింత

తెలిసికొనలేక మఱువాఁడు పిలువఁ బనుపఁ

జనియె నమ్మీననయన యాస్థానమునకు.

286

వ. చని యవనికాంతరసమాసీనయగుటయు నమ్మానవేశ్వరుం డితరప్రసంగంబున
కవకాశం బొసంగక యంబుచరహాసంబునకుఁ గారణంబుఁ దెలుపుమనిన
నచ్చెలువ కలకల నవ్వి పరుల నడుగం దగని కార్లం బడిగెద విట్లయిన
ననాచరణీయంబగు ప్రయోజనం బొనర్చి యా పిమ్మట వనటకుం
బాలైన పాలిక యను బాలికతోడి పోలిక గలవాఁడ వగుదు వది యెట్లనిన
నవధానంబుతో విరుమని యిట్లనియె.

287

రెండవ యుపకథ

క. దరమై రత్నావళి యను

పుర మొక్కటి గలదు గగనపూరితమణిగో

పురమై పరమేశ్వర్యా

కరమై సరమైకలసదగారోత్కరమై.

288

క. అవీట రత్నవిదుఁ డనఁ

గా వైశ్యాగ్రణి యొకండు కలఁ దాతనికిన్

దేవేరి యొకతె మన్మథ

దైవతమై పాలికాభిదాన తనర్పున్.

289

క. ఆపాలిక శశిరేఖా

రూపాలిక జారజనశిరోమణి సురత

వ్యాపారమునం దన్న

వ్యాపారప్రేమఁ జెందు టరయుట కతనన్.

290

*సీ ఓవరిపైన నీ కునికిఁ గావించిరే

బజగెడి : యని దూఱు బావగారు

పొరుగింటి గోడచొప్పనఁ గట్టివైచిరే

యవునె ! నిన్నని దూఱు నత్తగారు

వాకిటి చెంతఁ గావలియుంచిరే నిన్ను

గామిడి : యని దూఱు మామగారు

పెరటిలోపలఁ బాతిపెట్టిరే మే నిన్ను

వగలాడి : యని దూఱు వదినెగారు

తోడికోడలు పగచాటి వీడనాడు

నాగడ మొనర్తు రెపుడు వియ్యములవారు

నేరముల నెంచఁ దొడఁగు బానిసెలగుంపు

పతి పృథ కల్పశయనుడై భయముఁ జూపు.

291

క. ఈరీతి నింటివారలు

కారియ యొనరించుకతనఁ గార్కొనియుండన్

నీరజలోచన నెమ్మది

జారజవాయోగవాయుసఖు కున్ముఖయై.

292

తే. అంత నయ్యింతి యారుదూరై నదాన

నైతినే కద తగువాని హతుకొన్న

నింతకన్నను నన్ను వీరేమి సేయ

నేర్తురని నెమ్మనంబున నిశ్చయించి.

293

తే. తనకు ననుకూలయగు నొక్క దానితోడ

మాలిమి యొనర్చుకొని యుంచి మంచి వెట్టి

దానితో నొక్కనాడు మంతనమునందు

నింటివారల కసినికో లెల్ల నుడివి.

294

* “కడకుపై నిన్నుఁటు కాఁపుడం బుంచిరే” అని పాఠాంతరము.

చ. పరపురుషాభిలాష మదిఁ బాటిలు టంతయుఁ దెల్పి తత్పురీ
పరిసరభూమి నున్న చలిపంది¹ నొక్కనిఁ దెచ్చి కూర్చినం
గరివరగామినీ! సురతకాలమునందు నినుం దలంతు దు
ష్కరమని చూడ కింత యుపకార మొనర్చు మటంచు మ్రొక్కినన్. 295

తే. అది దిగుల్పడి నీవెట్టు లరుగుదెంతు
వెన్నికౌ నటు మీద నీకేమి కాక
ముక్కఱయుఁ గమ్మలును దాల్చి మురియు నన్నుఁ
జూడఁ జాలక యిమ్మాటలాడె దేమొ? 296

క. అని వీడరాద దాని
నృనమన జడు పుడుపు తేటమాటలచే న
వ్యనిత పొసఁగించి పనుపం
జని క్రమ్మఱ వచ్చి యది నిశాముఖవేళన్. 297

తే. ఆమ్మ! నీ మాట మీఱరా దనుచు నదిగొ
నిలిపి వచ్చితి నొక నిండు నీటుకానిఁ
బురబహిర్నిరన్త్రపపాభూమి నచటి
కెట్లు పోయెడు పొమ్మని యేగుటయును. 298

తే. అందఱును నిద్రవోయెడు నంత తడవుఁ
జింత చేసియు సంకేతసిమఁ జేర
వెరవు గానక పాలికాతరళనయన
యాత్మలోననె యొక యుపాయంబు నెంచి. 299

క. ఇది సేయరా దటంచు
న్మది నెఱిఁగియుఁ దహతహన్ రమాతనయవళం
వద యగుటం బానుపు డిగి
పదయుగళము సద్దడంచి భయవిరహితయై. 300

తే. చని యధిశ్రయణిని వహ్ని సంగ్రహించి

యింటి నడికొప్పు తగిలించి యెఱుంగనట్లు

ముంగిటికిఁ బోయి రొద గాఁగ మొఱలు వెట్ట

నవిరి పడి తేచి గృహదాహ మనుచు ¹బెదరి.

301

వ శిశురక్షణంబునకుం బశుమోక్షణంబునకుం గృహోపకరణసంగ్రహంబునకుం దస్కరనిగ్రహంబునకుం బాల్పడి గురుజనంబు లేమఱిన సందడిం బడి యప్పడంతి బుడిబుడినడలతో నగరరక్షకాధిక్షేపదక్షంబగు సాహసంబు సహాయంబుగా సమయస్థలసరణిం గైకొని చన నంతఁ బావకుండునుం బవమాన ప్రవర్తమానుండై నిలయాధారవేణువిదళనజనితచిటచిటద్వానంబు లాపోశనమంత్రోచ్చారణంబుగాఁదై లఘుతాదికంబు లెడనెడం బానీయంబులుగా నయ్యగారం బాహారంబుగాఁ గొనియుం దనివి సనక పూర్వకృత భండవదాహం బుదాహరించు తెఱంగునం బ్రతివిశాఖాతి ప్రతాపంబుఁ జూపుటవలన ధనంజయాభిధానంబును . బుష్కరోజ్జ్వంభణవిధానంబు వలనం బృహద్వాసునామఁబును గృతార్థత్వంబుగా విహరింపఁ దొడంగె నంతకమున్న పౌరజనకోలాహలంబులతో జుంటయై మింటి కెగయు నెఱ మంటలం గనుంగొని దూతికావచనంబునం బానీయ శాలాగతుండై న జూరుండును నిజమందీరానపరుండై క్రమ్మరియె నంత.

302

ఉ. పాలిక నిర్జనాదిభయభావము దూరము చేసి వాసియౌ

బాళి జనింప నేగి చలిపందిటి ముందట నన్యభీతిచే

నాలుగు దిక్కు లారసి మనంబగు చీకటి కందరంబునుం

బోయి తదంతరాశతలము న్వడిఁ జేరి మహారిరంసయై.

303

క. అచ్చట జాగుని గానక

యచ్చెలి యచ్చలితమానసాంభోరుహయై

ఱిచ్చపడి లెచ్చుకోలగు

హెచ్చరిక స్మఱియు వాని నెల్లెడ నెమకన్.

304

తే. వెదకి కానక వాడు నాహృదయ మెఱుగ
వేడి దాగెనొ యని బహిర్వేదిఁ జూచి
యిచట లేఁ దెఁదొ యరిగినాఁ దేమొ యనుచు
నరిగి పందిటిలో నెల్ల నఁసి పొగిలి.

305

శా. ఏరా మాదునిబారికారియను నన్నిద్రేతురా తాళఁగా
లేరా నేరము లేటి దూఱక దయాశీలం గటాక్షింపరా
మేరా గారవ మారఁగా రతిసమున్నేషంబు లీకుండుటల్
రారా కూరిమి మీఱఁ జేరి కయికోరా జారవీరాగజీ !

306

తే. ఇప్పుడా యిందు వచ్చు దిదేమి యనుచుఁ
గోపమున దాఁగి తేమొ మద్దురుజనంబు
కినుమొఱంగుట కొక నేర్పుఁ గాంచఁ గోరి
యుంటి నేరంబు సైరించు టుచిత మిపుడు.

307

క. అని బతిమాలియు జారుం
గనుఁగొనఁగా లేక దూఱికం దిట్టచు న
వృనిత నిరాశంబగు నె
మ్మనము రతికిఁ దఱుమఁగా నమందవ్యథయై.

308

చ. వెలువడి చక్కఁజూడ కవివేకము గాంచితినేమొ యంచుఁ బం
దిలికయి పోయి యందరసి నిక్కముగా నతఁ డిందు వచ్చుచే
కలుగ దటంచు నిర్ణయముగాఁ దలపోయుచు నింక నేఁదితోఁ
బొలిసితి జారవాంఛనని పోయె నిజాయసిమ దాయఁగన్.

309

క. చని యగ్నిభయముఁ జెందిన
తనవారిం గదిసి బహువిధంబులఁ దాను
న్యనరుచు నుండెను వింటివె
జనవర ! యేతత్కథా ¹(ప్రచారం బెల్లన్.)

310

తే. అవ్వధూమణి యిది యకార్యం బటంచు
నెంచ కి ల్లగ్నికై యప్పగించి జారు,
గలయ కదలిన యట్లుగాఁ దెలిసి చూడ
నడుగరానిది నీవు నన్నుచుగు చెల్ల.

311

తే. కాన నేఁడెల్లఁ దెలియఁగాఁ గానకున్న
నెల్లి తెలిపెద నీ కిది యెల్ల ననుచు
నరిగె బాలసరస్వతి యనుచుఁ జిలుక
వలుక నంతటిలోనఁ బ్రభాతమైన.

312

ముప్పదిరెండవ రాత్రి :

తే. ఆప్రభావతి యంతఃపురాంతరమున
కరిగి యారేయి మేదిసీపరునిఁ జేరఁ
బోవుచోఁ గీర మనియె నంభోజవదన !
వినుము బాలసరస్వతీవిమలమహిమ.

313

క. అంత మఱునాఁడు ధరణీ
కాంతుఁడు వీలిపింప నజ్జగన్మోహిని య
త్యంతవిభాసితమణిఖచి
తాంతరపల్లంకికాసమారోహణయై.

314

సీ. నేల జీరక ముండఁ గేలఁ గుచ్చెలఁ బూను
కొని యూడిగవుఁ జెలు ట్లనిసి నడువ
మడిమెత్తు పరువుతో మంత్రాక్షతము లీయఁ
బాల్పడి భూసురభామ లెమర
నొక్క కే లొఱగుపై నుంచి యేకాంతంబు
దెలుపుచుఁ గూర్చి నెచ్చెలులు సనఁగ
నెదురుగాఁ బఱుతెంచి నృపమౌళి సమయంబు
పొగ్గడిక త్రియ లెచ్చరింపఁ

గోరి పురి వారిజాక్షులు గుంపు గూడి
యమ్మ ! యిది గాక యైశ్వర్య మౌర యనుచుఁ
బలుకఁ గోయిల పరిభాష లలఁతి నగవు
మీఱ నన్నారి యరిగె హజారమునకు.

315

క. అరిగి నవప్రతిసీరాం

తరమానఁ గూర్చుండి యద్భుతము గా పాథ
శ్చరహాస మని ప్రసంగాం
కుర మె త్తిన విక్రమార్కకువలయపతితోన్.

316

తే. అవ్వరారోహ పలుకు నన్నడుగ వలవ
దన్న నడిగెద విట్లేని యధిప మున్ను
పలుకవలదన్నఁ బలికి యాపై విచార
మందు సలదందశూక మట్లగుదు వీవు.

317

వ. తత్పురావృతాంతం బవచానాయ త్తంబగు చిత్తంబుతో నవధరింపుము. 318

మూడవ యుపకథ

సీ. సహ్యైలాసిత జపతపస్సంజాత

యభిలజగత్పూతయైన మాత

జడధినాయకు నేలబడి గన్న యిల్లాలు

నిఖిలపుణ్యపుఁ జాలు నిలుచు ప్రౌఢులు

అశ్రుమట్టనఖేలనాభిలకట్లోల

యమతూలికాజాం మడఁచు కీల

ఫణిలోకవిజ్ఞానపాటవాంతర్మీన

విసుతసస్యవితానమునకు వాన

యధిపతిసమాగమార్థప్రయాణసమయ

సముచితాంబుజనాళభక్షణవిరోధ

ఘనగరుద్ధానపటపటాత్కారచారు

భూరిసిరపక్షభేరి కావేరి వెంయు.

319

సీ. జలమానవులు చిమ్ము జముదాళి చాలునా
 మిసిమి వాలుగమీలు మిట్టిపడఁగ
 పరుణుండు వైచు మవ్వపు బిల్లగోల నాఁ
 దరగ తూరుపుగట్టుదాఁక నిగుడ
 వకుల పరంగుల ¹(యెలగోలు) గుంపునా
 వనజంబు లలఁతి గాడ్చునఁ జలింప
 సలిలాబ్జపాణి యచ్చపు మేలుముసుఁగు నా
 ఫేరపంక్తులు దరి నాని యెసఁగ
 నలరు మాతృమనీషాసమాగతేందు
 కేళిద్వధబింబపాళికాకృతికదంబ
 ఫేలనాలోలమదమిశ చోళశబాలి
 కామఖస్తోమ యయ్యాపగాంలామ.

320

ఉ. ఇవ్వలి రేవులం దుమికి యీఁది తటాలున నీటి వాలుగా
 నవ్వలి గట్టుఁజేరు ద్రవిడాంగన లంబురుహోత్పలంబులన్
 దవ్వగఁ ద్రోచు జొడ తగుఁ దన్నది జందెపు వాటు గాఁగ మై
 మవ్వపు నీలపు స్సరు లమర్చిన దెక్కుచ నక్కడక్కడన్.

321

క. అసమలసమానబిసరుహ

విసరలసధ్ధాళికలితవిభ్రమదావ
 ర్తసముదయం బానదిలోఁ
 బొసఁగుం జలనరుల గొడుగుబొమ్మరము లనన్.

322

వ. వెండియు నఖండతరతీరాగ్రహారయాయజుక నిరంతరప్రతిష్ఠితసవనపవనసఖ
 ధూమస్తోమంబు లంబుధిభ్రమావలమానజలపానవిలోలవలాహకంబుల
 యందంబుఁ బొందుపజప, నిరుపమానతపస్థైర్యస్థాపితశాకాతిప్రకాశ

1. హరిగోలు (పూ)

కుసుమములు పుష్పానదీశైవ్యతాపతిపావబిరుద చామరంబుల సింగారంబులం
 బొంగింప, సముత్తుంగచటచ్చటావాగౌరవాతిభీతనిజవమాజనసమాశ్వాస
 వచనముఖరపథికతరుణీనికరంబు అల్లసితవల్లభచర్యాసకాశాత్మచర్యాత్మ
 దృతద్వీపకలాపంబుల విధంబునం జెలంగ, నభంగబాహుప్లవనపరాయణ
 జనోత్తమాంగవలయితధవళవసనంబులు విహారసమాయాతస్రోతవ్యాళ
 కంచుకసమంచితకుండలీకృతభోగంబుల సోయగంబునం గనుపట్ట, నీరుగట్టున
 నెట్టుకొను తియ్యమామిడిచెట్టులం దొరంగు పలరసంబునం బదనై న తావునం
 బొదలి పాటు పచేమిభిదేశిమేషురసంబునకుఁ దోడు చూపు వేరుపనసపంటి
 రసంబుల కాలువలకు వింతలు గల్పించు నానాప్రసూనరసంబుల నిర్మలంబు
 లుభయహర్షంబులం బొలుచు నితరనదీకదంబంబుల చక్కదనంబు
 నెక్కిలుప, నిక్కువం బిక్కటిల్లు తమ నిబ్బరపు గుబ్బలకు సురాశింపఁ
 బూచు కరణిం దాల్చు కనకకుంభంబులతో రంభాస్తంభంబుల నడుమ వెడలి
 పోకమాఁకుల నొరసికొని యాకుదోటలకుం గేడించి లకుచవనాంతరంబు
 మందఱం గనం జెలుపు మీఱ, సప్తసముద్రంబు లేకీభవించిన తెఱంగున
 సంబుతత్తంబు సాక్షాత్కరించిన విధంబునఁ బ్రవాహవిజృంభణంబు
 చూచుచుండ నొక్కనాడు.

323

క. మణిధరనామకుఁ డగు నొక

ఫణివరుఁ డవగడము కతనఁ బడి యన్నదిలో

గణనాతీతభయంబునఁ

దృఢముం బలె ఝరమువెంటఁ దేలుచు వచ్చెన్.

324

ఆ. వచ్చు నతనిఁ జూచి వఱదవెంబడి నట్లు

భీతి నరుగు నొక్క భేకవిఘ్నఁడు

కాష్ఠబుద్ధి మణివికాసితతత్పజా

గ్రంబు నెక్కి బ్రదుకఁగంటి ననుచు.

325

క. ఘనతరతరంగమట్టన

జనితవ్యథ నిజవణాగ్రసక్తుండగు నా

తని నెఱుగఁ డురగవరుఁడుం

జనియెన్ దరిఁ జేరలేక ఝరవేగమునన్.

326

క. చనువేళఁ దద్విధంబుం

గనుఁగొని తత్తీరఁబడిఁ గాలూఁడిన ఖం

జనవరుఁ డొకఁడిది యౌరా

యని నవ్వుచు మఱియు నమ్మహాహతి ననియెన్.

327

తే. అకట ఫణిరాజ నీకు నాహారమైన

కిప్పు తలమీద నుండుట గానవేము

తెలియ కేమయ్యె దరిఁజేర సలఁత దీతి

దీనిఁ గబళింతునని యుంటివేని వినుము.

328

*క. ఇది మంచిబుద్ధి యింకం

బదటముచే నించుకేని బాషింపకు ప

లెక్కదవేని నోరు నిలువక

వదరిన భూసురుని పగిది వగటవు సుమ్మి.

329

క. అనుచున్ బాలసర్వతి

జనవర ఖంజనము నపుడు సర్పముతోడన్

వినిపించిన యాకథ నే

వినిపించెద నేటి ప్రొద్దు వేగం జనియెన్.

330

తే. కాన నేఁడెల్ల మదిలోన గార్యసరణిఁ

జూచి యూహించి తలపోసి చూచికొనుము

ఎల్లి తెలియంగ లేకున్న నేనె వచ్చి

తెలిపెద నటంచుఁ బలికి యక్కలికి యపుడు.

331

క. జననాథుఁ డంప నేగెను

దనయుఁటి కటామఁ ¹(జిలుక) తద్దయుఁ బ్రేమం

బునఁ బల్కె వైశ్యభామిని

విని వేగుట గాంచి మదనవేదనమతితోన్.

382

ముప్పదిమూడవ రాత్రి:

తే. అంతిపురమున కేగి యయ్యజ్జనయన

²(నాటి రాత్రిఁ బ్రేమ భూనాథు నరయ

నెంచి దూతికతోడ నేతెంచె నట్టి)

సెట్టిసానిఁ గనుంగొని చిలుక వలికె.

383

తే. సకలశుభమస్తు తే వైశ్యసారసాక్షి:

³(యెక్కడకుఁ దెల్పి నిల్పితి నేను కథను?)

మదిఁ దలఁపు వచ్చె నటుల నమ్మంత్రితనయ

వేగ మఱునాఁడె భూమీశు వెట్టిబుద్ధి

మాన్య మదిలోఁ దలంచి సంభ్రమము తోడ.

384

వ. నవరత్నఖచితచతురంతయానాధిరూఢయై యవ్వరారోహ హజారంబుఁ జేరం
జని యవనికాభ్యంతరంబునఁ గూర్చుండి మీనహాసకారజాదీనాజ్ఞానపడందై
యున్న యన్నరేంద్రచంద్రుం గని తత్కథాప్రసంగంబు వినుమని యిట్లను
నట్లు మహాప్రవాహముఖంబునం బడి తెప్పిటిల శక్తి చాలక మండూకధృత
మస్తకంబై పోవు నమ్మహాభుజంగంబుతో నా ఖంజనం బిట్లనియె. 385

1. బలికి (పూ) 2. నాటి రాత్రి భూనాథు నరయఁ దలంచి, దూతికాయుక్త
యగుచు నేతెంచినట్టి (పూ—యతిభంగములు) 3. యెక్కడికి దెల్పి నిల్పితి నమృ
కథయు (పూ)

క. ఆకథ వినుమని తద్గా

థాకథనకుతూహలంబు దఱుమఁగ వెంటన్
నాకపథంబునఁ బోవుచు
నా కుండలివిభుసితోడ నతఁ డిట్లనియెన్.

336

నాలుగవ యుపకథ

(ఉపకథలో నుపకథ)

సీ. తామ్రపరీతీరధరణిపై నొక యగ్ర

హారంబు కోశాంబి యనఁగఁ బరఁగు
నచ్చోట విష్ణుశర్మాభాక్కుండై యొక్క
భూసురుం డలరు నద్భుతచరిత్రుఁ
డాతండు సుకుమారి యను భార్యతోఁ గూడి
యఖిలసౌఖ్యంబుల నెనుభవించు
నంతట నయ్యంతి యాత్మజాతులఁ గాంచి
కడియంపుఁ జే మీదుగాఁగ దివము

సేరుటయు వార్ధకమ్మున ఘోరతరవి
చారగరిమను నతఁ డర్థసంగ్రహమున
కిచ్చగింపని యాతని పృత్ర మెఱిగి
తల్లియు సహోదరీజను లెల్లఁ గదిసి.

337

తే. భార్య యుండిన వనమైనఁ బట్టణంబు

పత్నిలేకున్న గృహమైన బహుశగహన
మగుచుఁ గాన్పించు నరులకు నంతయేం

1(యాలు) లేకున్న విధినైన నధముఁ డండ్రు.

338

క. యాగముల కయోగ్యుండగు

భోగములకు బాహ్యుండౌ సుపుత్రోదయతీ

లాగజ్యయైన భార్యా

యోగము లేకుంట నరుల కుచితమె చెపుమా ?

339

ఆ. ఎంత దుఃఖమైన నింటికి వచ్చి యి

ల్లాల్లి మొగముఁ జూచినపుడె తలఁగు

నిది యెఱింగి కాదె ఋషులు వసిష్ఠాదు

లును సభావ్యు లగుచు వినుతిఁ గసరి.

340

క. ఒడలంటఁ గాళ్ళు పిసుకం

గడివెఁడు వేన్నీళ్ళ నీయఁ గంచము వెట్టన్

బడక యమర్చఁగఁ జేతికి

విడె మీయఁగ భార్య కాక వేఱొక తగునే.

341

తే. తిథులయందైన మఱి యపత్నికుఁ డనుచు

బ్రాహ్మణార్థంబుఁ జెప్ప రేపాటివారు

నొకతె రూపసి గాకున్న నోసి! యన్న

నో! యనెడు మాత్రమునకైన నుండవలయు.

342

క. కావునఁ బునర్నివాహము

గావలయు నటంచుఁ దెలుపఁగా నాతఁడు మే

ధావిని యను భూసురసుతఁ

బావనతరవంశజాతఁ బరిణయ మయ్యెన్.

343

క. ఇలు నించికొనుట మొదలుగఁ

జంమున మెండొడ్డి మిగులఁ జండించుచుఁ ద

త్కలకంఠి గురుజనంబుల

కులధర్మం బెంచ కేలుకొంచుం దిరుగున్.

344

సీ. తండులమాషముద్గముల గాదెని నించి

మీద బిళ్ళ లమర్చి మెత్తు వెట్టుఁ

బక్ష్వాకం బెల్లఁ బతికంచమున నుంచి
యొడికంబుగాఁ బట్టి యూర్చినైచు
నాజ్యతైలమటంబు లన్నియు వాసెన
ల్గట్టి యందనిచోట నుట్టి నుంచు
దధిసయోముఖరసద్రవ్యంబు లెల్ల దొం
తుల సందు మూలమూలల నడంచుఁ

జిక్కుఁ జిలువాన మొక యింటఁ జేర్చి తలుపు
చిలుకు ముద్దించి బీగముచేయి రొండిఁ
జెక్కికొనుఁ గ్రొత్తవలపుకఁ జిమ్మ రేఁగి
వల్లభుం డెల్ల యెడఁ దన్నుఁ జెల్ల విడువ.

345

తే ఇంట నెవ్వారయిన భిక్ష విడిసిన ముష్టి
వెట్టినఁ గరాళితేజి యొప్పిదము దోఁప
నెగిరిపడి యిందులకు మీర తెవ్వరనుచుఁ
బెద్దపులిఁ బోలె రొప్పు నా బిసరుహాక్షి.

346

క. నా యిల్లిది నా కాపుర
మీయెడ నా సొమ్ము దినుట కెవ్వరు మీ రొ
రా ! యంచు నత్ర వదినెం
వాయెడక కసకుఁ బోరు వారలతోడన్.

347

తే. ఇవ్విధంబున మెలఁగు నయ్యింతి యొంటి
తిండి కతమున నినుమడి కండ పట్టి
నీరు పోసిన మేనితో నిలుపరాని
మనసుచే జారభోగ మేమిటక ఖిరిగె.

348

సి. కలికి మాటలు కిలకిలనవ్వు లోరచూ
పులు మోవి విఱుపులుఁ గులుకు నడలుఁ
బైట జారులును సోబానపాటలు కొప్పు
సవరించు నీటు చేసన్న వగలు

గోటిచిమ్ములు తెచ్చికోలు నెవ్వగ లేని
 వెఱపులు నెచ్చెలి వెన్ను చఱపు
 మోము ద్రిప్పలు బొమముడి తొమ్ముతాటింపు
 రాని జుకెన కావరంపుఁ బొగరు
 మొంకసిగ్గులు నట్టికొంకులును దలుపు
 చాటు నిలుకడ లలఁతి వేసటలు చూపు
 గడియలో వింత వగకానిఁ గాంచె నేని
 కొమ్మ మారుని జుంతంపు బొమ్మ కరణి

349

తే. ఇవ్విధంబునఁ జలి దీఱి యింటి పనులు
 నూలు నటు వెట్టి వల్లభు నోరుఁ గొట్టి
 యెల్ల సొమ్ములు జారుల కెదురు వెట్టి
 సాగె నిచ్చావిహారనిశ్చలత మీఱ.

350

సీ. పొంకంబుగా నూనె పంకించి సవరంబు
 కుప్పె గన్నడ గొప్పకొప్పు వెట్టు
 నీటి కాఁగులలోన నీడ చూచి రువార

మిట్టార యనఁ జూడుబొ ట్టమర్చుఁ
 జనుదోయి జిగి మించుకొనఁగఁ బూసిన మాడ్కి
 రహి మించు గుత్తంపు అవికఁ దొడుగు
 సురటి విచ్చినరీతి దొరయు కుచ్చెల నేల
 జీరాడఁగాఁ జిర్జిజీరఁ గట్టు
 జాటుపైఁట వెఱంగు బంగారు పూల
 గాజుల బెడంగు జారశృంగారములకుఁ
 జొక్కు చూపు మెఱుంగు తళుక్కు మనఁగ
 వీధి నేవేశ మెలఁగు నవ్విప్రవనిత.

351

క. అంతట మగనికి నన్నం
 బింత యిడక వండినట్టి దెల్లను జారో
 పాంతములఁ జేర్చ నాతఁ డ
 నంతవ్యథఁ గూటిబీదయై నెచ్చగలన్.

352

క. నీ నడకలు గంటి గదే

కానీవే నగరఁ జెప్పి కారించెద ని

న్నేనంచుఁ గుంటి సుంకరి

పూనిక బెదరించుఁ బొలఁతి బొమముడి వెట్టన్.

353

తే. అంత నయ్యింతి యొక్కింత యళికి యాడి

ప్రేగు లోపలి తీట నీ బీదముసలి

కన్నులు అడంగఁ గద నన్ను గదుమ సాగె

ననుచుఁ జింతించి యొక యుపాయంబుఁ గాంచి.

354

తే. గ్రామదేవత యగు నమ్మగారి గుడికి

దినదినంబును జని మహాదేవి ! మగని

గ్రుడ్డి గావింపు మేఁదేటఁ గోడి బలియుఁ

బొంగలి ఘటింతు నని మొక్కి పోవు మగిడి.

355

ఉ. అంతట విష్ణుశర్మ జతరానలతాపము పర్వ నెంశయుం

జింత వహించి యించుకయు శిక్ష యొనర్చ నదక్షుఁ డౌట నీ

యింతి నిజేచ్ఛమై మెలగని మ్మిక నన్నముఁ బెద్దెనేని నా

కంటియె చాలు దీనికి నుపాయముఁ జూచెద నంచు నెంచుచున్.

356

తే. ఊరి వెలుపలఁ దగు నమ్మవారి గుడికి

దినదినము భార్య చనియెడు తెఱఁగుఁ దెలిసి

యచటి కౌకనాడు మున్నుగా నరిగి శక్తి

వెనుకఁ గూర్చుండునంత నవ్వనిత వచ్చి.

357

క. అమ్మా ! ప్రపదిదినమును నే

నమ్మాడ్కి స్వేడుకొనఁగ నెన్నటి కింక నీ

వమ్మగని గ్రుడ్డి చేసెడు

నమ్మిన నా కోర్కె నీ కొనర్చుట గాదే !

358

క. అని మ్రొక్కిన నప్పలుకు

ల్విని ధరదేటివుఁ డెలుఁగు వేజొక భంగిం

దనరఁగ నద్దేవత ప

ల్విన గతి నిట్లనియె నుమ్మలిక మెల్లఁ జనన్.

359

క. నీ మగని నంధుఁ జేసెన

నా మాట ల్విను మతండు నలుగుడు పడరా

దో మగువ : యతని కన్నము

ప్రేమంబునఁ గంచ మరసి పెట్టుము దినమున్.

360

మ. అన మేదాచిని శాంకరీవచనమే యంచు స్వితర్కించి యం

త నిశాంతంబున కేఁగి వల్లభునకు న్నవ్వింప నన్నంబు శా

కనికాయంబును సంఘటించిన నిజాగారంబుఁ జేరంగ వ

చ్చినవాఁడై యతఁ డూరకుండక మదశ్రీ నిట్లను న్భార్యతోన్.

361

క. తరుణి యేమో తెలియదు

తెరగట్టినయట్లు లున్నదే కన్నులకుం

దెరు వడుగుచు వచ్చితి మం

దిరమున కిఁక నేమి యనుచుఁ దెలుపుదు నీకున్.

362

క. ఇన్నాళ్ళ కరణి నేరము

తెన్నక నీ యిచ్చఁ దిరుగు మిదియు మొదలుగా

నన్నము వస్త్రం బిడుచున్

నన్నుం బోషింపు మింక నలినదళాక్షి !

363

మ. అను నప్పలుకుల కప్పడంతి యతనిం దప్పక కనుంగొని యతండు

నిజాగమనసమయంబున నిందిలోనలేడనియు నింతలోన నిప్పాపి కంఠత్వంబు

ప్రాప్తించెనే యనియును, మదీయభ్రమావిభ్రమం బింతియె కాక లోకంబులో

నుపలంబులు పలుకూ జాలునే ? యనియును, జల్పపరాయణుండై యితం

దదేవి మఱుగుఁ గూర్చుండి పలికె గావలయునని సిద్ధాంతీకరించి

వంచనాపరుండగు నితనిం బోషించిన మంచిదాన నగుదునే! యని యెంచి
కావించిన సమంచితాన్న శాకాసీకంబులు జారలోకంబున కర్పించిన నవ్విష్టు
శర్మయునె తెలుంగక ని తెలుంగున మాటలాడి నోటికూటికి జేటు దెచ్చుకొంటే
గదా! యని దెందంబునం గుండి వినిందితరసనుండై కృశించెం గావున మౌనం
బున నుండుమని ఖంజరీటంబు తెల్పిన ¹(రసానుభవంబున) మేను మఱచి
యయ్యురగవరుం దేతత్కథావిశేషం బింత యొప్పునే యని యుచ్చై
స్వనంబునం బలికిన నులికిపడి యవ్వలికిం జనిన మండూకమండలేశ్వరుం
గనుంగొని యిప్పాట నోటికడి పోగొట్టుకొంటివే యని ఖంజరీటం బరిగె
గావున.

364

ఆ. పరుం నడుగరాని పరమరహస్యంబు
లడుగఁదగునె విక్రమార్కభూపః
నీవె తెలిసికొనుము నేడెల్ల లేకున్న
తేపు తెలియ నేర్పఱితు నీకు.

365

తే అని యమాత్యతనూజ యయ్యధిపుచేత
నంపకము గాంచి యింటికి నగిగె ననుచుఁ
జిలుక వచియింప నంతలో జలజబంధుఁ
డుదయగిరి సౌధవీధిపైఁ బొదలుటయును.

366

ముప్పదినాలుగవ రాత్రి

చ. కనుఁగొని యా ప్రభావతి జగజ్జనరంజనరాజభాషణం
బెనయక చిర్కపల్కులకు నేమఱియెన్ హృదయం బటంచు మో
హనగృహసీమఁ జేరి మఱి యంబుజము ల్మొక్కుశించువేళఁ బూ
నిన పని కేఁగుచోఁ గలువనేజపురాయని లేజి యింపునన్.

367

తే. కప్పురపు బొట్టు చెమటచేఁ గరఁగి జాఱె
జక్క దిద్దుము పూర్ణిమాచంద్రవదన !
యింతలో ²(దక్కు)కథ వినిపింతు ననుచుఁ
బలుకఁ దొడఁగెను బులకంఠ మొలుకుచుండ.

368

1. సానుభవంబున (పూ) 2. నొక్క (పూ)

క. మఱునాఁడు విక్రమాద్భుతం

దరసియుఁ దెలిసికొనలేక యమ్మంత్రిసుతం

బరిచారకయువతి పరం

పరచేఁ బిలిపించికొని సమాదరణమునన్.

369

తే. తెరమఱుంగున నిజప నతైఱవ పరుల

నడుగఁ గూడని యిక్కార్య మడిగి నపుడె

ప్రబలతరమైన జాతిస్వరంబుఁ జూపి

యడలు తురగంబుతోడ జోడగుదు వీవు.

370

అయిదవ యుపకథ

ఉ. ఆకథఁ జిత్తగింపుము ధరాదిప! సాధువనం బనంగ న

స్తోకతరఃప్రసిద్ధిఁ బొలుచుం బుర మొక్కటి యందు మందరా

ఖ్యాతలితుండు శూద్రుఁడు నయాన్నితుఁడై తగు నాతఁ డిందిరా

లోకన మేమి లేమి నతిలోకదరిద్రతఁ జెంది కుందుచున్.

371

సీ. కొలుచువారల నోడుగొట్టి లెక్కలు వ్రాసి

హరువు మీఱగ మణియములు చేసి

బ్రమసి యాసాసల రసవాదము లొనర్చి

ప్రకటించి రాజపట్టికలు దీర్చి

ప్రతివాసరంబు లేర్పడఁగఁ జేరువ గట్టి

వాటంబుగాఁ దెరువాటు గొట్టి

వేళ్ళమందు లమర్చి విషవైద్యత వహించి

తఱుఁగు జేరముల నెంతయును మించి

ముచ్చువగయును గని చూచి మూట మోసి

సుంకరులతోడ నొనఁగూడి జూదమాడి

యిట్లు వర్తించియును నాతఁ డేమి యందుఁ

గళవళముఁ జెందెఁ గూడుఁ గోకయును లేక.

372

తే. అంత నమ్మందరుం డమందార్తి నుదర
 పోషణః బువక్తై యూరిపొంత దోస
 తోటఁ గావించెఁ గావడి పాటు పడుచు
 నదియు నద్యన్యదృక్పరంబై ¹ఫలించె

373

ఉ. అంతట నొక్క నక్కదొర యంబుజబాంధవుఁ డస్తవర్వతో
 పాంతముఁ జేరుదాఁక బొరియన్ జతరానలకీల నెంతయుం
 జింతిలుచుండి రేలు తన జీతపు బంటులుఁ దాను భీతి యొ
 క్క్రింతయు లేకయే మెసవి యేఁగుఁ దదీయఫలంబు లన్నియున్.

274

తే. ఆస్యగాలాగ్రణికి మటకాఖ్య వెలయు
 నాగఁ డీరీతిఁ గర్కరికాతిపక్వ
 ఫలపరంపర నుదరసంభరణవృత్తి
 నడుపుచుండఁగ మందరుం డలుక వొడమి.

375

ఉ. ఆక్కట! దోసతోట యిడియైన దదీయఫలంబు లమ్మి యీ
 డొక్కను సాఁకఁ గోరితిఁ గడు స్నడురేలున వచ్చి యెవ్వరో
 మక్కువ లేక నా కడుపు మంటయుఁ బుచ్చికొనంగఁ బూని యీ
 చక్కెరవంపి పండ్లు తినసాగి రటంచుఁ గృశించు నెంతయున్.

376

చ. ఒక మృగహర్తరాజవరుఁ డుజ్జ్వలసీతివిదుండు ధీరనా
 మకుఁ డతిహారమోరవనమధ్యవిహారుఁడు విద్విషద్విదా
 రకుఁ డొక్కఁడు వేడుక సరాళముగా భటకౌటితోడ నో
 డక యరుదెంచె నచ్చటి కట తటిదీక్షణవీక్షితాస్యదై.

377

తే. వచ్చి బడలిక దీర్చు దుర్వారకర్క-
 రీఫలామోదధారంధరీవరిష్ఠ
 పవనములచేత నాహారభాగ్య మిచట
 నబ్బునని రెంబి తెలని బిట్టడని విడిసె.

378

క. తన మంత్రివరులతో మం

తనమున నీ దోసతోట తనరెడు చోటన్

మన జాతివార లుండరె

యని యాలోచన మెనర్పు నాసమయమునన్.

379

మ. ఘటకుం డంతట వేగువారు నుడువంగా ధీరుఁ డారీతి వ

చ్చుట లెల్ల నిగ్గిని మంత్రులం బిలిచి యిచ్చోఁ బోయి సంధించి యు

త్కటమద్వైభవ మెల్లఁ జూపు టనువో కాదో విచారింపుఁ డే

మిడికన్న న్మన కొక్క వేళ కగుఁ దస్మిత్రత్వమం చెన్నెదన్.

380

చ. అది యటులుండె నంతటి మహామహుఁ డిచ్చటి కేఁగుదెంచినం

దుఃఖమొద లే నెఱింగియు నెదుర్కొని పూజ యొనర్చ కున్గి యొ

ప్పడ మన మట్టొనర్చినను బాధవహానియె గౌరవంబు సొం

పు దనర మున్ను మ్రొక్కి గద మ్రొక్కు గొన న్వలయున్ జగంబునన్.

క. అసిన విని సచివు లందఱు

ననఘా ! మఱి యాతఁ డింత యధికుండైనం

గొనివచ్చి పూజ లిచ్చిన

మనకుం దప్పేమి యది సమంచిత మనినన్.

382

తే. బుద్ధిసారాఖ్యసచివుఁడు పూని పల్కు

దొరను మంత్రులఁ జూచి సంతోష మయ్యె

మొదల వెందైనఁ జన నాకు ముదల యిచ్చి

ధీరజంబుకవరుని సంధింపఁ జనుఁడు.

383

మ. అసినం దదీయసంధానసముత్సాహభంగకారజంబగు నతని ప్రతికార

వచనంబులకుఁ జిడిముడి పడి యితం డేమి యెఱుంగు విచ్చేయుం డనుచు

సంధానపరకృత్యులైన యమాత్యులం గూర్చుండ నియమించి యా మృగ

ధూర్జత కవర్తి యిట్లనియె.

384

క. ఒకనికిఁ దెలియు నేవ్వొక

నికిఁ దెలియక యుండుఁ గార్యనిర్ణయ మితఁ దే

టికి నడ్డుగాళ్ళు వై చెనొ

యకటా! యది యెల్లఁ దెలియ నడుగ న్వలయున్.

385

క. అని బుద్ధిసారు నెమ్మొగ

మునఁ జూపులు నిలువఁ గేలు మొగిచి యతం దో

యనఘాత్య! వీరికన్నన్

ఘనుడం గా నైన నొక్క కార్యము వినుమా!

386

చ. మును వినియుందు ధీరుని సమున్నతగర్వవిహారుఁ డంచు నా

తని మహిమి న్నవద్బలవితానము చీమల చాలుఁ బోలె నై

కనఁబడు నీవు పల్కు నుడికారపు మాటలకెల్ల నాతఁ డా

డును విరసంపుఁ బల్కులు గడు న్మఱి మోసము వచ్చు నత్తఱిన్.

387

క. మోసము వచ్చుట యరుదే

యాసునఁ దద్గర్వభాష లివటి స్మగాలా

గ్రేసరులు నైతురే విను

మా సమయము నుమ్ము దొరల కవగడ మరయన్.

388

ఆ. అతఁడు గర్వయుక్తుఁ డెటయుఁ గాకున్న

నొక నిదర్శనము మహాగ్రశౌర్య!

ప్రభుగుణంబు విడిచి పరభూమి కింత దూ

రంబు వచ్చునే సరాళ మనుచు.

389

క. కావున గర్వాతురుడై

కావలెఁ గాటేని యిచటి కర్కరికాళిం

దా విని తఱాళ వచ్చెం

గావలె నెట్లైన మనకుఁ గావలెఁ జుమ్మి.

390

మ. మన కి కర్కరికావలా? గద సామ్రాజ్యంబు గల్పింపఁ జా
 లిన యీహారము దానికై యితఁడు దోర్లీలాసముల్లాసతం
 జనుడేర న్మన మేఁగి విందులగతి న్సంధించు దేశార్య మి
 ప్పని నాకు న్సరిపోదు మీకు రుచియింపఁబోలు నిప్పట్టునన్.

391

వ. అకార్యమాత్సర్యకృతానురాగులగు నీ నియోగుల మాటలకుం గోపాబోపంబు
 నా మదిం బాటిల్లదు దుష్టనిరసనశుభానయనిష్ఠాగరిష్ఠులు కాక కాలోచిత
 ప్రభంజనమాత్రికృత్యులగువార లమాత్యులే ? యది యట్లుండె నతనిం గని
 తోడితెచ్చితేనియుం దదీయశ్రమాపనోదారంబగు నాహారం బిడవలయుం గదా
 యీ కర్కరీవనంబు కొంచెం బగుటం బరాక్రమంబుఁ జూపకుండునే
 యంటివేని దాసికిం బ్రతికార్యం బీయుపాయంబునఁ బన్ని వచ్చెద నని
 కర్ణోపాంతంబునం గొన్ని మాటలు నొడివి నిజాధిపాతు దెస దరహాసంబగు
 సంగీకారంబు గైకొని బుద్ధిసారుండు తదాస్థానంబు వెలువడి.

392

క. తటచలితచలదళమృత

తొటతొటరవశాలిఫలమిథోరణకేళి

పటుతరజలచరనికరో

తక్కుటమై తనరారు చెఱువుకాలువఁ జేతెన్.

393

తే. చేరి పని పూని యిటకు వచ్చితి మదుక్తి

కొదవ పడకుండ నె ట్లానఁగూడు నొక్కొ

కార్య మని నాల్గు దిక్కులు గనుచు నుండ

దైవవశమున నత్యద్భుతంబు గాఁగ.

394

సీ. క్రవ్యాగతోగ్రకాకవిదూతమక్షికా

పుంజమై తగు వెన్నుపుంటితోడ

బాలకక్రీడావిపాదితరోమజా

లంబైన యట్టి వాలంబుతోడ

న గ్రుచుపాదబంధాతికృధాసముం

దనముతౌ వెడవెడ దాట్లతోడఁ

గఠననిజస్వామికరకాష్ఠనిహతజా

తంబునై తొరఁగు రక్తంబుతోడఁ

గర్జకంతోదరాధారకంబు లగుచు

నమరు ముయ్యూరు పిడుఁదుతండములతోడ

నచ్చటకి వచ్చె నొక యశ్వ మల్పుహేష

జాతి దెల్పుఁగ జలపానసంధ్రమమున.

995

ఉ. వచ్చి జలంబు గ్రోల నిలువంబడఁ గన్గొని బుద్ధిసారుఁ డు

ద్యచ్ఛతురత్య మొప్ప వినయంబునఁ జేరి నమస్కరించి యే

నిచ్చట నిన్నుఁ జూచి చనియెన్ బహుకాలము నేఁడు గంటి నా

ముచ్చట లెల్లఁ దీఱ మన మున్నటి నెయ్యము లెంచుకొందువే.

996

చ. అది యటులుండె నీ తను వనంతబలాధ్యము బక్క చిక్కి యు

న్నది యిది మాటురూపు వడి యుద్ధిర యిద్దరవస్త యేక్రియం

గదిసెనొ నన్నవంటి చెలికాఁ డొకఁ డుండఁగ నిమ్మనోవ్యథా

భ్యుదయము వొంద నేటికి నయో! నను వింతగఁ జూడఁ బాడియే.

997

క. అనిన విని యత్తురంగం

బనఘా! నిను మఱవనేర్తునా బహుకాలం

బునకై న బుద్ధిసారుం

డను సుకృతివి గావె నెయ్య మలఁతియె మనకున్.

998

క. మామా¹(యల్లుర మని) మన

మామాడ్కిన్ వావి యొకటి యమరించి నయ

శ్రీ మించఁ బ్రవ ర్తిల్లుట

యేమైన నృణచవాడనే గుణహారా!

999

1. యల్లుడ వని (పూ)

చ. ప్రకటవిషాదవేదన పరస్పరవృత్తి నిమగ్నంగఁ దా
 వకవిహితప్రవృత్తికి నవజ్ఞత యెందక ఒక్క రించి నీ
 వకుటిలవృత్తివైతి వినయాభరణా! మదిఁ గోరియుందు మా
 మకహృదయవ్యథాకథ సమస్తము నీ కెఱిగింప నెప్పుడున్. 400

ఉ. ఈ పురి చొక్కరెడ్డి వెల యిచ్చి ననుం గొనితెచ్చి పోషణ
 శ్రీపరివర్తమానునిఁగఁ జేయుట నీవు నెఱుంగుదే కదా
 యాపయి నాతఁ డొక్కయెడరైన నను న్నెలకిచ్చె నవ్యవి
 త్తాపహృతిప్రణీతమతిహారికి వేటొక బేరివానికిన్. 401

గ. అతఁ డింకనేమి నెప్పుడు
 సతతము నూరూఁ సంతసంతల కత్కు
 ద్ధతిఁ బెఱికలెత్తి తఱుము
 న్మృత నరయం డింతయైన మత్తనుబాధన్. 402

తే. పెఱికయే చాలు నా నడ్డి విఱుంగఁ జేయ
 దానిపైఁ దాను నెక్కు నింతయుచు గాక
 యకట వయ్యాళి గాఁగఁ బొమ్మనుచుఁ గొట్టు
 నతని చేతులలోఁ జెంగలమ్మ గొట్ట. 403

మ. పొరుగుాళ్ళుం డిరునాళ్ళు సాగిన భరంపున్నానిసి న్మోయ ని
 ఘ్నరవృత్తిన్ననుఁ జూపి సుంకము లటంచుం గూలియంచు స్వరా
 లు రయంబారఁగ మోచి నన్నుఁ దఱుము న్నోబాప్తిమైఁ దా నిరా
 దరుఁడై మేఁపఁడు కాళ్ళు గట్టి విడుచుం దత్తత్ర దేశంబులన్. 404

తే. గొఱపమా లేదు నీరార్చు గొడవ యెఱుంగ
 గడ్డి వేయఁడు కవణంబు గాని వావి
 జంబుకాధీశ! చూడు మీచాయ నేను
 గుఱ్ఱమై పుట్టి యీగోడు గుడువ వలసె. 405

క. త్రిమ్మరి మాపటికై తన

యిమ్మున కేతేర దుక్కి యెఱుపొతులు రెం

డిమ్ములఁ గొమ్ములఁ జిమ్ముం

గ్రమ్మిన నిర్దయతఁ బనులగాడిం గట్టన్.

406

ఉ. అక్కఱినాత్మకుండు కన వారసి తెమ్మని కూతు చేతికిం

జెక్కుడుఁబాట యీయ వడిఁ జెట్టది వెల్వడి చేనిమంచెపై

నెక్కిన జారుఁ గూడి రమియించి దినాంతము నందు వచ్చి బ

లొక్కులు నామొగంబున విదుర్పును గొన్ని తృణాగ్రఖండముల్.

407

జ. తొంటిజని వాని యుప్పటు

తింటిఁ జూమా యింత పాటుఁ దెచ్చుకొనుటకై

కంటికిఁ గూరుకు రా దాఁ

కంటికిఁ దుది లేదు చిక్కకయె యెట్లుందున్.

408

క. ఇటువలె నున్నది నా కథ

ఘటకస్యగాలేంద్రుఁ గొలిచి కద యుండుదు ప

ప్పటుమతికి సేమమే యి

చ్చటి కేటికి వచ్చి తనన జంబుక మనియెన్.

409

తే. అకట! నీయట్టి సుగుణరత్నాకరునకు

నిట్టి దురవస్థ వచ్చెనే యింక మీద

నంతయును జక్కనయ్యెడు నస్మదాగ

మనము వినిపింతు ¹(విను మనమానమాన.)

410

క. ఘటకున కహిభయ మొదవె

న్నటుగతి నీకుఁ గల పక్షపాత మతనిపై

నటియింపఁ జేసి మెలఁగుము

దిట మలరం దార్జ్యనామధేయుఁడ వగుటన్.

411

1. వినుమా సమానమాన (పూ)

వ. అని ధీరాగమనఁబు సవిస్తరఁబుగాఁ దెలిపి వెండియు 412

తే. సీవు మాకెల్ల దొరవోలె నేఁడు మొదలు
కొన్నినాళ్ళుండు భవదీయఘోరమూర్తిఁ
గాంచి ధీరుం డపూర్వమృగం బటంచుఁ
దలఁగు నది మాకు శుభము గంధర్వరాజు! 413

క. ఈ రేయి దోసపండ్ల
వ్వారిగఁ దీను మర్కుఁ డపరివసుధాధరముం
జేరిన పిమ్మట నిలు మీ
చేరువ నే నపుడు వచ్చి చేర్చెదఁ దోటన్. 414

క. అని పల్కి బుద్ధిసారుఁడు
చని యంతయు దెలిపె ఘటకజంబుకకులనా
ఘన కంతటఁ చారులు దె
ల్పిన నది విని ధీరుఁ డొక్క లేనగ వలరన్. 415

క. తనమంత్రి సుముఖనామకుఁ
గనుఁగొనుటయు నతఁడు లేచి కార్యము మీఁద
న్ననుఁ జిత్తగింపు మనుచుం
జనియెం దత్తురగమున్న చక్కటి కెలమిన్. 416

చ. చని కరము లొగిడ్చి బుధసన్నత! జంబుకజాతివాఁడ న
త్యనఘుఁడ నే నతీతము ననాగతము న్మతి వర్తమావముం
గని వివరింతు నిప్పుదొక కాఱియచే వెతఁ జెందినాఁడ వి
ద్ధినమున నీకుఁ గల్గు వడదేఱుగఁ గర్కరికాఫలావళుల్. 417

చ. ఇది నిజమైన తేపు వచ్చియించెదఁ దక్కినకార్య మంతయుం
దుది నొక విన్నపంబు దయతో విను మాఁకటఁ గుందినాఁడ నేఁ
డదనున దోసపండ్లు తిను నత్తటి నన్నొకసారి పిల్వు నేఁ
జెదరని ప్రీతి నివ్వెలుఁగు చెంగట నివ్వలఁ బొంచె యుండెదన్. 418

*క. అని పూన్చి ధీరుతో న

త్యనుపమగతి సుముఖనాముఁ డవగడ మగున
ట్లానరించి వేగ వచ్చితి
నని తెలిపె న్నవియుఁ బశ్చిమాంబుధిఁ గ్రుంకెన్.

419

వ. అంత.

420

మ. రవి రాక న్నడిఁ గోరు పద్మినులు చక్రస్త్రీలు మోసు ల్ముడుం
ప వియోగవృథఁ గుందఁ బాల్పడియె మామూడ్కి న్మముం గోరు కై
రవిణీలోకము చెంగలించె నది చంద్రప్రేమ మస్మద్విలో
కవిస్మృష్టంబని జార లాడ నలరెన్ గాథాధికారచ్ఛటల్.

421

శా. ఆవేశ నిజకామినీకరగృహీతాభీలదందావనీ

జావాల్కృతబాహుమూలుఁడుఁ మహీయఃకంబళాచ్ఛాదితుం
దావిరూతకలోరరోషఁడయి యాత్మాకల్పితోర్వారువ
న్యావీరుజ్జనితోత్పలావనపరుం డమ్మందరుం డుండఁగాన్.

422

చ. మటకుఁడు పంపఁగా నరిగి కంపవెలుంగు తలంగఁద్రోచి యు
దృటగతి బుద్ధిసాదుఁ డటు తారునఁ గర్కరికాఫలాశిఁ జూ
పుటయుఁ దురంగము న్మోసవెఁ బో లతిక లైగిపోవఁ బత్రముల్
త్రుటితములై పడం బృథులతండము భూస్థలి సోఁకునట్లుగన్.

423

తే. అంత సుముఖుని దలంచి యయ్యశ్వరత్న

మలఘుపేషారవంబునఁ బిలుచుటయును

*తే. అనిన విగ్రహ మంది యయ్యశ్వరత్న. మెంత తార్కాణగాఁ జెప్పె నితఁ
డటంచు, నెంచి యాహారవేళఁ దలంచువాఁడ, ననుచు నమ్మిక లిచ్చిన నా
డుణంబ.

క. చని సుముఖుం డధిపతితో, ననఘా యీ యశ్వమునకు నవగడ మగున
ట్లానరించి వేగ వచ్చితి, నని తెలిపె న్నవియుఁ గ్రుంకె నా సమయమునన్.

నిదియె పండ్లెల్లఁ దినిపోయె నేమొ యనుచు
మందఁగుడు కోరిచేఁ బరిమార్చె దాని.

424

క. ఇటువలె నొగిలి తురంగం

బటు నిటు వడి పాటిపోయి యస్మద్ద్యని యే

మిటికిం జూపి తకట యని

చటులవ్యథఁ గుందె మహిభుజా! వింటి కదా!

425

క. కావున నేడెల్లను నీ

భావంబున నరయు మెఱుకపడకుండినచో

నీవిధ మని జలచరహా

సావిర్భూతికిని హేతు ¹(వపుడ) వచింతున్.

426

తే. అని నియోగితనూజ యయ్యధిపుఁ డనుప

నిలయమున కేఁగె నని చిర్క పలుకఁ గమ్మ

తమ్మి నెత్తావి తెమ్మెర ల్గిమ్ముటయును

నల ప్రభావతి కేళీగృహంబుఁ ²(జేరె)

427

ఉ. అంతఁ గ్రమక్రమంబున నహస్కరబింబము పూర్వశైలసౌ

ధాంతహిరణ్యకుంభము విహాయసమండలనామభేటకా

భ్యంతరదాతురాగ మపరాద్రివిమానవితానితాతిదు

ర్ధాంతవిభావిభావ్యముకురంబునునై జలరాశిఁ గ్రుంకినవ్.

428

ముప్పదియైదవ రాత్రి:

సీ. అద్దంబులోఁ దోచు నబ్జరేఖ యనంగ

మోముపైఁ దెలిసాల్చి నామ మమరఁ

దలిరాకుపై మ్రొగ్గు నలరు మొగ్గు యనంగ

మోవిపై ముక్కఱముతై మమర

1. వపుర (పూ) 2. శేరు (పూ)

వలమురిపై నంటు జలధిపంక మనంగ
గళముపైఁ గస్తురి కప్పు మెఱయఁ
గాలాహిపై మించు కంచుకంటొ యనంగ
జడ మీద ముడి పూవు సరము లొరయ

లతనుదోహదధూమము ల్గప్పు కరణి
నంగయష్టిక నీలసంవ్యాన మెనంగఁ
గదలి యేతెంచె రాజసంగమసుభైక
పరతఁ జెంది ప్రబావతీపద్మగంది.

429

ఉ. వచ్చినఁ జూచి కీర మనివారితచాతురి మీఱ నారి ! నీ
యిచ్చ గణాధినాథు గణియింపు తదాదృతి లేకయున్న నీ
వచ్చటి కేఁగు కార్యము రయంబునఁ గూడదు చిత్రగింపుమా
తచ్చరితం బటంచు నుచితంబుగ నెచ్చెలి సిల్పి యిట్లనున్.

430

తే. అంత మఱునాఁడు విక్రమార్కావనీశుఁ
డల యమాత్యతనూజాతఁ బిలువఁ బనిచి
చనవరులు చెంతఁ గొలువ నాస్థానసీమఁ
జేరి సింగపుగద్దె నాసీనుఁ డగుచు.

431

తే. తెర మఱుంగునఁ గూర్చుండి తేనె వాన
ప్రబలఁ గథఁ జెప్ప నేర్చిన బాఁపనమ్మ !
యిప్పుడైనను దెల్పుమా యేల నవ్వెఁ
బక్వమీనము లనుఁడు నప్పడఁది పలికె.

432

క. అడుగం గూడని కార్యం
బడిగెద పెట్టెని మును గజాస్కునితో వా
దుడుగక యొనర్చి పిమ్మట
యధలిన వట్లమునకు నుద్ధి యగుదువు సుహృద్.

433

అటవ యుపకథ

చ. అది యెటు లంటివేని విను మాహరిశాహరి నుండి పన్నగాం
గదుని నివాసమై యలరు కాశికీ బోయెడు త్రోవ నీడ పు
ట్టదు గద నాగ మించిన యెడ న్నొకచో నొక శ్రేతమట్టి య
భృద్దయము నొంద సాగె దఱి నొందిన వానలచేత నంతటన్.

484

తే. అధ్యగులు కోడిగములకై యాకు లెల్లఁ
ద్రెంచి శాఖావితానము ల్బ్రించివైవ
మోడుపడియుండె నది నిల్వనీడ పట్టు
గొమ్మయును లేమి తనయందు గుదురుకొనఁగ.

485

తే. అంత నొక శైవుఁ డాత్రోవ నరుగువాఁడు
కెరిని కొలనున నాహ్నికక్రియలు దీర్చి
చెంతఁ బడియున్న తాయి యా చెట్టు మొదటఁ
జేర్చి విఘ్నేశుఁ డనుచుఁ బూజించి చనిన.

486

క. అది మొదలుగఁ దెరువరు లిం
పు దలిర్పఁగఁ దెచ్చితెచ్చి పుడిసెఁడు నీళ్ళుం
బది యెదు గఱిక పోచలు
గదియించి చనంగ నచట గణపతి నిలిచెన్.

487

సీ. పాల్పొంగి వఱదలై పాఱఁ జెంగటి యూళ్ళ
కాపు గుబ్బెతలు పొంగళ్ళ వెట్ట
నీళ్ళ వెల్లువ గట్ట నికటాగ్రహారథ
రాసురు ల్నారికేరములు గొట్ట
యుండిగ ల్నిండఁ బొన్నూళ్ళ కేగెడు బేరు
లకలంకభక్తి గానుకలు వైవఁ
గుప్పగాఁ దెరువాట్లు గొట్టెడు పెరుదొంగ
బంటు లాధాయంబు పంచి యొసఁగ

నీడ పందిరి చెంత గన్నేరు తోట
నమ్మి పూజించుఁ గ్రొత్త కాణాచి నంబి
పొంత నిన్చిన దాటువిభూతిపాత్ర
మమరఁ గనుపట్టె నచట విమ్నాధినేత.

438

సీ. తనుఁ దలంచినవేళ ధరణిధరకుమారి
పాలిండ్ల బోరునఁ బాలు గురియఁ
బొడఁ గనవచ్చు వేల్పులతేనికరిఁ జూచి
దాక్షాయణీభర్త తన్ను దలఁప
మనసు నిల్వమి నెమ్మిమావుపై వయ్యాళి
మన్నీడు తనుఁజూచి మరలిపోవ
మముఁ బిల్వఁ బంపుకొమ్మ యని ప్రమథసం
పమ్ములు తనపేరఁ గమ్మ లనుప
నతులకై లాసలీలాగృహాంతరాళ
కేళికాపాళికలును గపొల మరిచ
కాయమానమహచ్చాయజాయమాన
మేదురామోదుఁడయ్యె లంబోదరుండు.

(?) 439

క. ఆతనికి వెఱచి పథిక
వ్రాతము తనుఁ జెనకకునికి వటభూరుహ మ
త్యాతతశాఖాగ్రవస
ద్వితీతదీనీహంసికాసముత్కర మయ్యెన్.

440

వ. ఆసమయంబున.

441

సీ పాటలావనిజాతపటలదోహదము కా
సారార్థజలకుంభజన్మమూర్తి
సహకారశుకభారసాధారకరణి వ
న్యానంగభూతిఫాలాక్షవీక్ష

శాల్మలీఫలదండసంఘట్టనంబు ద

షిజమరున్మదహ స్తిసింహరుతము

పథికప్రపాంగణప్రాపణాంకజము మ

రీచికానిమ్మ గాస్యమటపటిమ

మహితశై త్యవధూ స్తనమార్గదర్శి

చటులజంఘాలవాత్యాశీజననవేశ

తాలవృంతాదిమూల్యప్రదాయకంబు

దనరు సంత ప్రజనము నిదామదినము.

442

మ. తురగాస్యోత్క్రమకృద్దవోద్గతమహామామాంబువాహంబు వే

చరమాశాగతమైన గాలి కెదురై సారోజ్జ్వలస్యందనం

బు రహిం గ్రాలఁ గుమారు గాలిపటముం బోలెన్ దివి న్మెల్లనే

తిరుగంగా నిటులయ్యె నాఁగ దినము తీర్థంబు లయ్యెం గడున్.

443

చ. పడమటి గాలివెట్ట నొకపారియుఁ గ్రోలమి నీరసంబులై

జడిసిన చిల్వగుంపు నొకసారియు మ్రింగమి సొమ్మసిల్లి మా

న్పడిన గుఱాని నొల్లని ధణాయునికిం దన వాహనంబులం

బడిబడి యంపెనో యమరభర్త యనం దగె దావధూమముల్.

444

మ. జలజాప్రోగమయాఖ్యం జెకుముకి న్నప్రాశ్నకాంతోపల

మ్ముల సోకించి తదుద్గతాగ్నిలవమున్ బోధించి వాత్యాననా

నిలవేగంబునఁ గాలుకొల్పి పతగానీకంబు పాశంబుగా

నలరించె న్నమయాఖ్యపాచకుఁడు భూతాహరసంప్రాప్తికిన్

445

మ. జల మింక న్నయనంబు లాతపభయశ్రాంతంబులై మధ్యసం

ధ్యలనుం దోచని యంబుకేశికయి ప్రాతర్వాసరాపోదయం

బులఁ గాన్పించె ననంగఁ దీరనగరాంభోజాతనీరాకరం

బులు నీరార్చుటకై న బల్బలమల న్మోల్పొందె నవ్వేసవిన్.

446

తే. దారుణారుణకిరణసంతాపదిశల

ననుభవింపంగఁ జాలక యంబుదములు
మెఱుపు టుఱుములు దొరఁగి భూమిపనికాయ్య
దేశముల నిల్చె ధూమంపుఁ దిత్తులగుచు.

447

క. ఆవేశవి నిష్కాసితుఁ

డై వసుధాదేవుఁ డొక్కఁ డాత్మపురీయా
త్రావేశితకుతుకంబున
నా వట మున్నట్టి త్రోవ నరుదెంచె వెనన్.

448

సీ. గమనవేగంబునఁ గావిడి వెదురు వె

క్కసపు మ్రోతలఁ గిట్టుకట్టు మనఁగ
సగళకరోటిపై బిగియఁ జుట్టిన పటాం
చల మింత గాలిచే సంచలింప
సరకు లుంచిన మాత్రసంచిలో నంటఁ గ
ట్టినయట్టి నేతిలడ్డిగ దనర్చు
గొనలెత్తి కడియఁ జెక్కిన కావిదోవతి
పైఁ గట్టుకొన్న కంబళి యెసంగ

నాతపగ్గానిచే నీడ లరయఁ బాటి
గాఢవీక్ష నిరాశచేఁ గ్రమ్మఱంగ
వచ్చివచ్చి యతండు దుర్వారపుణ్య
వత్కృతప్రపయైన యవ్వటముఁ జేరె.

449

వ. చేరి తద్విశాలపానీయశాలాంతరంబునం బరికిర్రోశీరతాశీతలంబగు భూతలంబున
విశ్వనాథేతివచనముఖరుండగుచు వివధం డించిన విధంబునం గంబడి పఱచి
సుఖాసీనుండై యచ్చెంగటం గూడిన యధ్వసీనుల వలన యాచితోపలబ్ధంబగు
తాంబూలంబునం బరితుష్టండై యందు నందంబగు పండిటం దోరణంబుగా
హత్తించిన పసుపుటాకుల గుత్తుల కత్తమిల్లు నెత్తావుల మొత్తంబులు తాల
వృంతంబులై దిశాభిత్తికల నొత్తుకొనుటకుం బ్రమోదాయ త్తచిత్తుండగుచు

దట్టంబుగా నుట్టులం బెట్టిన సారంబులగు మృతక్షీరపూరంబుల నుగ్గు లిడి
 యగ్గలపు నిగ్గులు గల పాలబుగ్గులు ముద్దాడి నిద్దంబులై వ్రేలు వై ఇవడోలికల
 బాలకుల నునిచి జోలలు వాడుచు నిజమందిరాంగణంబునంబోలె మెలంగు
 పథికాంగనలఁ గనుంగొని యాశ్చర్యధుర్యుండగుచుఁ జెంగటం జెలంగు
 నికుంజపుంజంబులం బరిచారికలు సూపాన్నశాకంబులు పాకంబులు సేయు
 నంతకు నిద్రాముద్రితులై సమయం బగుటయుఁ గెలంకునం బొంకంబగు
 కొలంకున నకలంకంబులగు జలంబులం దోఁగి సుస్నాతులై వచ్చి యచ్చటి
 కాయమానంబుల నాలంబమానంబులగు గోపీచందనశ్చేతస్సుత్రికాదులు
 మతానుసారంబుగాఁ దాల్చి చను నధ్వన్యమాన్యుల నాహారంబు లడుగు తెరు
 వరుల దీనాలాపంబులకుదుర్వారనిర్వేదంబు నొండుచు సపారపిపాసాయాసులై
 చేరి తదీయాదికారిదత్తామలకపూర్వకంబుగా శీతలోష్ఠోదకంబుల
 యథాభిలాషంబుగాఁ గొని ప్రసంగవశజనితంబులగు రాజకార్యంబులం బజ్జాపర
 పక్షంబులు వహించి పోరాడు గ్రామీణుల నిరర్థప్రయాసంబునకుం దరహాసంబు
 సేయుచు దధితక్రవిక్రయంబు లుపదేశమాత్రంబులుగా జారాన్వేషణంబులు
 ప్రథానకార్యంబులుగా నమీపజనపదంబులనుండి వచ్చియున్న యాభీర
 భీరువుల పరిభాషల భావం బెఱింగి యంతరంగంబుం గరంగి మార్గశ్రమంబును
 దినావసానప్రపాస్థలదూరంబులును విచారింపక తదానీతులై సంకేత
 లతాగృహంబుల కరుగు కుమారపాంథుల వయోమదాంధత్వంబుఁ దిలకించి
 యించువిలుకాని యకాలశౌర్యనిర్వహణంబునకు మెచ్చుచు నత్తైరికుండు
 పూర్వరాత్రంబునఁ బ్రయోజనవశంబున జాగరూకుండై యుండుటంజేసి
 శయనించి నిద్రాముద్రితనేత్రుండై యుండునంత.

450

తే. తత్ప్రపాఃతరజనుల సంతాపదశల

పాలుపఱుపని తన ప్రతాపంబు రోసి

కొంచెపటిచెనొ రవి నాఁగఁ గోష్ఠమయ్యె

నతులయామశయానంతరాతపములు.

451

తే. అప్పు డచ్చటఁ గూడిన యధ్వగాశి

చంద్రుని నిర్దిష్టనగరవిశ్రాంతి నొందఁ

బొద్దు గ్రుంకినఁ బిళ్ళారి పూజసేయు
బ్రాహ్మణుండును జెంగటి పల్లె కరిగె.

452

ఉ. అంతట మేలుకొంచి వసుధామరవర్ముఁ డనార్యనిర్గత
ద్వాంతము నధ్వసీనరహితత్వముఁ జూచి దిగు ల్జనింప లో
నెంతయుఁ జింత నొంది తెరు వెక్కడనో కనఁ గూడ దీడ నే
కొంతము గాఁగ నిల్వఁగ భయం బగుచున్న దటంచు భిన్నుడై.

453

క. అంత విచారించియు ఘన
సంతమనము కతన వెడలి చనరామి నతం
డంతికతటాకమున సా
యంతన విధిఁ దీర్చి వచ్చి యతిభయ మెనయన్.

454

శా. గంగే ! డుంతి గణేశ ! భైరవ ! మహాగౌరీపతే ! పాహి ! యం
చుం కాశీపురి వేల్పులం దలఁచికొంచుం బవ్యశించెం దటో
త్తుంగాత్యాతతశాఖి క్రిందఁ దనకుం దోడేమియు న్లేమి నా
నంగాఁ జోరభయంబు చీమ చిటుకన్నం గావడిం జూచుచున్.

455

తే. ఇట్లు శయసించి నిద్దుర యెనయకునికి
నమ్మహీజనస్మఁ జూచి వృక్షాగ్రగణ్య !
యల గయావటమైన నీయంత గలదె
నిన్ను మాఁపివారు వర్ణింపఁ గలరె?

456

తే. సద్విజ్ఞాశ్రమములు భవచ్ఛాఖి రెల్ల
నిబిడవర్ణాత్మకంబులు నీదు జడలు
హరిగతిప్రళిపాది నీ యగ్ర మరయ
నీ మహాగమవిఖ్యాతి నెఱయ మెఱసె.

457

క. నీ నీడఁ జేరు కతన న
హినతరఖ్యాతిఁ జెంది యీ సుమపూజల్

బోసములు నడవఁగా నీ

యేనుఁగు మొగమయ్య వెలసె నిచ్చట ననినన్.

458

చ. అరి మహిరుహోగ్రణి నిజాగ్రపతత్రిభయంకరంబుగాఁ

గలకల నవ్వి యో బుధశిఖామణి నీ ఫణితంబు విన్నవే

చెఱిగితి నీదు నీడ వెలసెన్ గణనాయకుఁ డన్న మాటకున్

భళిభళి నిశ్చితార్థమతిభంగికి మెచ్చమి దోషమొందదే :

459

క. అనుమాటకు శైలసుతా

తనయుఁడు కోపించి మంచి తగవౌ నే నిం

డునికి స్నీ విటు ప్రబలితి

నినుఁ జేరుట వెలసినాఁడనే మహిరుహమా :

460

క. మునుపున్న యునికిఁ దలఁపక

ననుఁ జేరుట కతన వెలసినాఁ డిగణరా

జని పలుక న్నోరెటులా

డెను సిగ్గు జనింపదేమొ డెందములోనన్.

461

తే. అనినఁ జలపాదియై పాదపాగ్రగణ్యుఁ

డిట్టనియెఁ దైర్థికుం డౌర యిట్టివేశ

వీరి కలహంబు కతమున వెఱపు లేక

యుండఁ గల్గెఁగదా యని యాకౌసంగ.

462

మ. జలరాశిం బవళించు శౌరి నుదరాంచల్లోకచాతుర్దశి

కలితు న్మున్గకయుండఁ బత్రమున విఖ్యాతంబుగాఁ దాల్చి ప్రమాఁ

కులలో నగ్రగణేయతం దనరు నాకు స్నీవు ప్రాపన్న సి

గ్గుల చే టింత యెఱుంగ కాడితివి నీకుం బ్రాపునై యుండఁగన్.

463

క. నా నీడ నిలుచు పథికులు

కానుకగాఁ గొన్ని యొసఁగఁ గాదే మఱి నీ

కి నడవడి గలిగె న్మదిఁ

1(గానవు) మత్కృతమహోపకారము 2(కుమతీ :)

464

మ. అని లంబోదరుతో వటం బతికుతర్కాలంబమై యున్నచో
నినబింబం బుదయంబుఁ గాంచు తఱి నా పృథ్వీసుపర్వార్ముఁ డా
త్మనగర్భాదరదుర్ముఁడై యరిగె నంతం ద్దదుమాఖర్వగ
ర్వనిరాసంబున కంబికాసుతుఁడు దుర్వారప్రభావమ్మునన్.

465

మ. హితపూజాపరుడైన భూసురునితో నే నిచ్చటన్నిల్వ నేఁ
డతినమ్మోదముతో స్థలాంతరసప్యాలోలతం బోయెదన్
మతిఁ జింతింపకు మంచుఁ బల్కి తలఁగెం బాసీయశాలం బడెం
బ్రతివేళాగతపాంథవేధ వటముం బ్రాగ్రూప మొందె న్నెసన్.

468

క. ఆవెనుక నేల తొడరితి
దేవునితో ననుచు వట మతివృథఁ జెందెన్
భూవల్లభ ! వింటివి కద
యావగ యగు దీవు నన్ను నడిగితివేనిన్.

467

క. అటు గనుక నీవె తెలియుము
పటుగతి నేఁడెల్లఁ గానఁబడకుండిన ని
చ్చటి కెల్లి వచ్చి తెలిపెద
ఘటియింపు సునుజ్ఞ మన్నికాయంబునకున్.

468

తే. అని ప్రధాన భనూజ గేహమున కరిగె
ననుచుఁ గీరంబు వల్క సుధాంశుకాంత
నికరముల పరు జాఱక నిలువఁ జూచి
యా ప్రభాః తి క్రిడాగృహంబుఁ జేరె.

469

ముప్పదియాశ్వాస రాతి

క. క్రమమున భాస్కరుఁ డంతటఁ
గమలాసీనుఁడయి కమలకరుడై కమలా
రమణీయుఁ డగుచుఁ గ్రుంకినఁ
బ్రమదాంబుల దేలి యాప్రభావతి బాకిన్.

470

తే. రాజవిరహ ప్రభావతిరస్కృతంబు
కృతసఖిప్రార్థనాశతాంగీకృతంబు
నైన భూషణచయము 1(నేమీన దనరఁ)
జేరఁ జూడెరఁ జూచి యక్కిరవరుఁడు.

471

తే. అమ్మ నినుఁ జూచినపుడెల్ల నయ్యమాత్య
తనయ తలపునఁ బాటెడు దాని నై పు
ణీవిశేషంబు వినుమంచు నిలువఁ బట్టి
గట్టిచల ముట్టిపడ సెట్టిపట్టి కనియె.

472

క. తను మదిఁ గనఁజాలక య
త్యనుపమ మగు చింత విక్రమార్కుఁడు పిలువం
బనిచిన నమ్మలునాఁడుం
జనియె స్తనబుద్ధితనయ సవినయగరిమన్.

473

వ. చని యథాపూర్వంబుగా నాసినయై మేనహాసకారజ్ఞానాధీనుండైన
యమ్మానవాధీశ్వరుఁ గుఱించి యాస్థానంబునం గల జనంబులు నిజమధుర
వచనసుధాసారంబునకుఁ గర్ణాంజలిపుటంబు లొగ్గ నక్కంజనయన
యిట్లనియె.

474

తే. పరులు దెలియంగ రాని యీ పరమగోప్య
మైన కార్యంబు నీవు నన్నడిగితేని
స్వపతి జారుల కెడసిన చపల యనెడి
కాంతతో జంట యగుదు వాగాథ వినుము.

475

వీడవ యుపకథ

క. సౌరాష్ట్రభూమిలో గుజ
గౌరవుఁ డను నృపతి యేలఁగాఁ దగు విభవా
ధారం బను పురిఁ గథకా
ఖ్యాతామం డొక్క భూసురాగ్రణి వెలయున్.

476

1. నేమైన దనిన (పూ)

సీ. అలికి మ్రుగ్గులు వెట్టినట్టి తిన్నెలు, కంచు
బోరు తల్పులు, పాలువోసి చాల
యూర్చవచ్చు ననంగ నొనరు చావడి, తాళు
వారంబు, నిన్ని ¹(గవాక్షములును)
వంటకొట్టము, చిలువాన ²(ముంచిన) మిద్దె,
పట్టెమంచముతోడి పడుకయిల్లు,
పడసాల ముంగిలి పందిరి పసిగాడి,

కాయధాన్యములున్న కణజములును
బెరటిలో నారికేళ జంబీరముఖ్య
నిఖిలఫలవృక్షములు, మంచినీళ్ళ బావి
³(యమర)నయ్యింట నిత్యకల్యాణములును
బచ్చతోరణములు మించఁ బరఁగు నతఁడు.

477

తే. అతని ప్రియపుత్రయగు చపలాఖ్య యొకతె
సేర్పిఁ బోషింప నానాఁలఁ బెండ్లి తెచ్చిగె
మరుఁడు మఱచిన సాము వేమఱును జేయఁ
దలఁచి సాదనగరితిలో దట్టి గట్ట.

478

క. అంతట నక్కన్నియ నొక
యంతర్వాణికి నొసంగి యక్కఱకుఁడు గే
⁴(హంతరమున నిల్చుక) యు
న్నంతట మోదము జనింప నా దంపతులున్.

479

క. ఆరీతి నుండునంతట
నా రమణీమణికి యౌవనాగమ మొదవం

1. గవాక్ష లమరు (పూ) 2. మించిన (పూ) 3. నమర (పూ)
4. హంతమున నిలిపికొని (పూ)

గూరిచిరి వరునితో ముద

మూరగఁ దలిదండ్రు లొక ముహూర్తము నందున్.

480

క. ఆరేయి చపల మగనిం

జేరుటయే కాని యేమి చెప్పుదుః లోక

చార మెఱుంగని యాతని

గారా మొక్కింతయైనఁ గానక చనియెన్.

481

క. చినదినము నిట్లు లూరక

చనిచని యామీద సిగ్గు చాలించి ముదం

బెనయం బైకొని చూచియుఁ

గనదయ్యె న్వాని సురతకాంక్షాగుణమున్.

482

సీ. తలుపు చెంగటఁ గొంత నిలిచి, యాకర్షణ

శ్రీలేమిఁ దనుదాన చేర నరిగి;

క్రముకిఖండము లీయఁగాఁ బోయి, సంగ్రహో

న్మేష లేమిని శయ్యమీద సునిచి;

కదిసి పాదము లొత్తఁగాఁ బూని, యంగీకృ

తిస్ఫూర్తిఁ గనమి భీతిల్లి లేచి;

ప్రేమ గన్పడఁ బల్కరించి, ప్రత్యుత్తర

స్థితి గానఁబడకున్నఁ జిన్నఁబోయి

శాస్త్రపాఠ క్రమానంతజాడ్యుదై న

ధవుని గవి యుస్సురంచును దలుపు మూసి

గుబ్బకవమీది పయ్యెదకొంగు పఱచి

నేలఁ బవళించు మగువ కన్నీరు దొరగ.

483

సీ. కవగూడి యెడఁబాయఁగా లేని మిథునంబు

కాంక్ష వీక్షించి యేకారఁ దొడఁగు

నన్యోన్యమై త్రి సయ్యాట లాడెడు వదూ

వరుల వేడుకకు భావమున నుడుకు

భాగ్యంబు గల సతీపతుల నిర్భయరహః

క్రీడల కెల్ల గ్రుక్కిళ్ళు మ్రింగు
మదన కేళిపరిష్టానాంగులగు దంప

తుల యందమునకుఁ గొందలముఁ జెందు

నుర్వి నిర్వక్ర తరుణవయోమదాంధ

గంధసింధురగమన లఖండసౌఖ్య

మెంత గల్గియు సంభోగహీనమైన

నెట్లు భరియింపఁగలరు మహి నృహింద్ర !

484

క. వగలెల్ల నింటిపనులకు

నగపడ నొకరీతి మఱచియైనను నుండున్

మగువ నిశాముఖమైన

న్దిగులుపడు నృగని వగ గణించుచు మదిలోన్.

485

సీ. పట్టి కాపుర మింత రట్టాయెఁగా యంచుఁ

దల్లి పెల్లగు వంతఁ దల్లడిల్లు

జాయాబహుజ్ఞ ప్రజామాతృజాడ్యుఁడై

తండ్రి యందంద డెందమునఁ గుందుఁ

గ్రోధ మొందిననైనఁ గొడుకు దుర్గుణ మెంచి

యత్త మాడెత్తు మాటాడ వెఱచుఁ

దాఁ జెప్ప చదువు లింతకుఁ దెచ్చెఁగా యంచు

మామ యేమనలేక మోము వాంచు

మర్మ మెఱుఁగనివార లిమ్మగువ కేమి

యొచ్చె మున్నదొక్కో మగఁ డొల్లఁడనుచు

నాడుకొనఁజొత్తు రక్కటా ! యాఁడుఁ బుట్టు

పుట్టరాదు సుమా లోకమున నరేంద్ర !

486

తే. ఇట్లు వర్తింప నొక్కనాఁ డిరులు గవియు

వేళఁ గార్యాంతరాపేక్ష వెంటఁ బడఁగ

నింటివారికిఁ జెప్పక యేఁగెఁ జపల
మగఁడు పొరుగుఁగూరికై బుద్ధిమంతుఁ డగుట.

487

క. ఆరేయి వాని చెలికాఁ

దారాధ్యుఁ డనంగఁ బరఁగు నాతండు తదా
గారమునఁ బడుకయింట ను
దారతదాగమనశాంక్షియై పవళించెన్.

488

తే. అంతఁ జపలావధూటి నేఁదైన మంచి

బుద్ధి పుట్టదె మగని కాపూర్ణదైవ
కరుణ నని కేళిగేహంబు గదిసి యచట
వాని నిజనాథుఁ డని మదిలోన నెంచి.

489

కా. చేరంగఁ జని యక్కటా యధిప ! మీ చిత్తంబు రాకున్న నీ
వీరీతిం బడసేవ సేయుమని మీరే నన్ను శిక్షించి యే
నేరంబైన సహింప భాగ్యము గదా నిష్కారణం బిట్లు నా
పేరన్న నృదిఁ గంటగించెదరు పెంపే మీకు నన్నేఁచుటల్.

490

క. అని దైన్యముతోఁ బలికిన

విని యాతఁడు మదనవిఖివివశుం డగుచున్
మును దాని తెఱఁ గెఱుంగుట
నెనసిన తమి సురతకేళి నింపు ఘటింపన్.

491

క. ఆవెనుక మగఁడు గాఁడని

భావంబునఁ దెలిసి సిగ్గుపడి యంతటిలో
దైవాధీనం బిది యని
భావించుచుఁ జపల మృదులభాషల ననియెన్.

492

తే. ఇంత మోసంబుఁ జేసి నా యీలు వెల్ల
నపహరించితి విఠనేమి ? యైన కార్య

మయ్యేనేకద ! యీరీతి ననుదినంబు

నన్ను మన్నింపకున్నఁ బ్రాణములు విడుతు.

493

క. అని పలికె నదియు మొదలుగ

వెనుదీయక యజ్ఞయైన వేళల నెల్లం

జనుదెంచువాని రతి న

వ్యనితామణి తనివి లేక వర్తిలఁ దొడఁగెన్.

494

సీ. భర్తకుఁ బ్రాతరౌపాసనాగ్ని యొసంగి

దుడుకుగా ముంగిటఁ దొంగి చూచు

నాయకునకు మజ్జనజలంబు ఘటియించి

తాపి యింటికి నేఁగి తడవు చూచు

ధవుని చెంగట నిష్టదై వపూజ కమర్చి

తలవాఁకిటికిఁ బోయి నిలిచి చూచుఁ

బలికంచమున కాక వితతులు వడ్డించి

నిలువఁ గూడక గోడ నిక్కి చూచు

నెంత బాళియొ కాక యయ్యిందుముఖికిఁ

గూర్చి నారాధ్యు రాకలు గోరు బొకటె

కాని ప్రాణేశు పరిచర్య కానివావి

యయ్యో నేమందునయ్య యయ్యతను మహిమ.

495

సీ. తీవితో నేటినీటికిఁ బోవుచో వెంట

వెంట వచ్చితిఁ జూమా విద్రుమోష్ఠి !

పొరుగింటి చెలిఁగూడి సరసము ల్పలుకుచోఁ

జెంత నిల్చితిఁ జూమా దంతిగమన !

ముంగిట జననితో ముచ్చట అడంగ

నిక్కి చూచితిఁ జూమా దెక్కులాఁడి !

పడుకటింటికిఁ జెలు ల్రార్పిరించి యనవుచోఁ

దలుపు మీటితిఁ జూమా తతనితంబు !

యనుచు నారాధ్యుఁ డొంటిపొటైన వేశ
నవ్వధూమణితోడ మోహంబుఁ దెలుప
నప్పడంతయు నవి నీవు చెప్పనేల
వినర : నాకన్ను లెందున్న వనుచుఁ బలుకు.

496

క. ఈరీతి నుండునంతట

వారల యందములు నవనవలుగా విని య
య్యూరెల్ల గుజగుజలఁ బో
జారునితోఁ జవల తెలుపుఁ జొంచల్యముగాన్.

497

క. వచ్చెఁ గద బెడఁద మన కిఁక

నిచ్చట నడయాడఁ గూడ దెటకేనియు నే
వచ్చెద ర మ్మటులైన
న్విచ్చలవిడి నడువవచ్చు వెఱవకు మదిలోన్.

498

తే. అనిన భయమంది యాతఁ డోయబల! యింత

సాహసక్రియ చేయంగఁ జనునె మనకు
ననుచు వారింప విన కది యతనిఁగూడి
యరిగెఁ దెగియించి నిర్భరసురతవాంఛ.

499

శా. ఆరీతిన్ బహదేశము ల్గడచిపో నారాధ్యుఁ డాత్మాంగనన్

గారాము ల్గలపోసి యొక్కయెడ నిక్కదైనచో దాని నా
నారత్నోజ్జ్వలభూష లూడ్చికొని యానందంబుతోడం బురిం
జేరెం దచ్చపలాక్షియు న్వగవఁ జొచ్చెం గార్య మిట్లాటకున్.

500

తే. వింటివా విక్రమార్క! యవ్వెలఁది సేయఁ

దగని కార్యం బొనర్చి దుర్దశఁ గృశించెఁ
గాన నన్యుల నడుగఁగా రాని మీన
హాసహేతువు మణి నీవె యరసికొనుము.

501

ముప్పదియేడవ రాత్రి:

చ. తెలియఁగఁ జాలకున్న¹(మఱి తెల్పెద)తేపని యింటి కేఁగె న
చెలువ యటంచుఁ దేనియలు చిల్కఁగఁ జిల్క వచింప నంతలో
బలబల వేగ వచ్చినఁ బ్రభావతి కేళిగృహంబుఁ జేరి చం
చలమతి నాఁటిరేయి నృపచంద్రుని పొందికఁ గోరి చేరినన్. 502

తే. చిలుక వీక్షించి కలదు విచిత్రగాథ
యది యగాధసరోజరాగాధరోష్ఠి
యశుచు వచియింపఁ దొడఁగె భాష్యార్థమాన
మాధురీమాధురీజిత సాధురీతి. 503

ఆ. చేరి యెన్నికథలు చెప్పినఁ గనలేక
విక్రమార్కధరణివిభుఁడు పిలువఁ
బనుప నేఁగి మంత్రితనుజాత తత్సభా
ప్రాంగణమునఁ దెరమఱుంగుఁ జెంది. 504

తే. తనదు కథలకుఁ దరళికాతరళనయన
యాదిగాఁ గల్గు నంతఃపురాజ్ఞముఖులు
పుష్పహాసప్రముఖమంత్రిపుంగవులును
వచ్చియుండుటఁ దెలిసి యవ్వామనయన. 505

మ. సభవా రెల్లను సద్దు మాని వినుఁడి సర్వంసహామండల
ప్రభుతోఁ దెల్పెద విక్రమార్కనృపచంద్రా । సావధానంబుగా
శుభదం బీకథఁ జిత్తగింపవలె నంచుం దెల్పఁ జొచ్చె న్నుర
ర్షభ కేళివనికామరందరసవాప్రాచురీవాచురీన్. 506

ఎనిమిదవ యుపకథ

క. గంధవతీనామకము వ
సుందర నౌకపురము కరము శోభిలు భాస్వ

1. ఫచ్చియించెద (పూ - యతిభంగము)

తైంద్రవచయాతిపత్రిత
బంధురమణిసౌధకేతుపటపటలంబై.

507

క. ఆనగరరత్న మేలు

న్మానధనుం డనగఁ బరగు మానవపతి త
త్సానుం డభిమానధనా
భ్యానవసీయుండు వెలయు నధికప్రజ్ఞన్.

508

తే. అతఁడు జనకుని వెనుక పట్టాభిషేక

మవధరించి నిజామాత్యు లాప్తకోటి
యనుడినంబును విన్నవించిన వివాహ
మొల్ల నని నిస్సృహుండయి యుండె నంత.

509

క. చనవరు లందఱు నొకనాఁ

డనఘా! కల్యాణ మొల్లనను కారణ మే
మని యడిగిన వారందెసఁ
గనుఁగొని యభిమానధనుఁ డకల్మషఫణితిన్.

510

క. ఇట్టిది యడుగనె తగ దీ

పట్టున మీకెఱుక లేక పలుమాఱు మొఱల్
వెట్టెదరు గాన తెలిపెద
గట్టిగఁ గామినుల నమ్మఁగారాదు మదిన్.

511

క. పురుషజనవంశనార్యము

సరసిజసంభవుఁడు ¹తనదు సామర్థ్యముచే
నిరుపమముగ నిర్మించెను
దరుణుల మాయోపజీవితాచణగతులన్.

512

తే. జవ్వనము రాక మునుపె విశ్వప్రపంచ

మంతయును హృద్గత మొనర్చి యడఁచికొందు

రేమి యెఱుంగని కరణి నహీనబాల్య
చేష్టఁ బ్రకటింతు రవని రాజీవములు.

513

సీ. చిన్నారి చప్పులకన్న మున్నుగఁ దోచు
లోకప్రమోషణలోచింత
కలికిచూపుల వాడికన్న మున్నుగ మించు
గురుజనోజ్జ్వలతృణీకరణపటిమ
కటితటిచక్రంబుకన్న మున్నుగఁ దీటు
నన్యతవాక్యస్థాపనాత్మశక్తి
చెన్నారు మైమిన్నకన్న మున్నుగఁ బొల్పు
జనవిస్మయప్రదసాహసంబు

గాఢచాతుర్యధుర్యతకన్న మున్ను
పొడము గంభీరజారసంభోగవాంఛ
కమలములులకు యోవనాగమముకన్న
మున్నుగఁ గల్గు పాపసమూహ మెల్ల.

514

క. ¹పెక్కులు గలవాడైన
జక్కనివాడైన రతులఁ జతురుండైన
దక్కరు మగనికి నిక్కం
ఐక్కట జారునికి దక్కినటువలె యువతుల్.

515

క. మగువలు గరగరనై తగు
మగవానిం జూచి వీడు మగడైనఁ గదా
తెగు దుఃఖం బనుకొంచుం
దిగఁ గాఱుదు రెపుడు నెమ్మది న్వగ మిగులన్.

516

సీ. గజకర్ణముల కింత గల్గినఁ గల్గినీ
కలికి నెమ్మదికి నిల్గడలు లేవు

కమల చూపున కింత గల్గినఁ గల్గినీ
కాంత నెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు
చలదళంబుల కింత గలిగినఁ గల్గినీ
లలన నెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు
కారుమించున కింత గల్గినఁ గల్గినీ
పడఁతి నెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు
జలదముల కింత గలిగినఁ గలుగ నిమ్ము
కమలనేత్రల మదికి నిల్కడలు లేవు
కావున పదూటి కల యిచ్చకంబు లెల్ల
విశ్వసించిన మగవాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు.

517

క. బిసరుహనయనలు మాయా

గనరల్ మఱి వారి పొందు గారాదె కదా!
యనమానమనీషాఢ్యులు
వసియింతురె యాఁడు ప్రతిమ వ్రాసిన యింటన్.

518

క. కావున వివాహవిచ్యుతి

గావించితి ననుచుఁ బలుకఁగా వార లయో
దేవా! సర్వజ్ఞుఁడ విటు
లీవాక్యము లాడవచ్చునే యివ్వేళన్.

519

తే. ఎంచి చూచిన నూట వెయ్యింట నొకతె

గాక సతులెల్ల జారసంగమసుభైక
పరతఁ జెందిన వాన లేకరణిఁ గురియుఁ
బంట లే చందమునఁ బండుఁ బార్థివేంద్రః

520

క. ఇలువరుసయు మానుషముం

గల రాజుల యింద్ఱఁ గన్మకలు పుట్టునెడం
దెలిసిన వరించి మఱి వా
రళ సగరికిఁ దెచ్చి పెనుపరాధా ఛాన్

521

వ. అని నిర్బంధించిన నయ్యభిమానధనుం డియ్యకొని సమాన్వయమాన్యులగు రాజన్యుల కన్యాజనంబులం బ్రతీక్షించుచుం బుట్టిన యప్పుడ సూతికా గృహంబులు సొచ్చి బాలికాచతుష్టయంబుం బరిగ్రహించి నిజగేహంబునకుం దెచ్చి వియచ్చరపథావరోధిసౌలనికరంబగు నంతఃపురంబున వేటువేటు గృహంబుల నునిచి క్రమక్రమంబున మదనసేనయు మంజువాణీయు మణి మంజరియుమకరందయు నను నామంబు లిడి పోషింప నొక్క దాదిం గట్టడ సేసి కొండొక కాలంబునకు జవ్వనంబు నివ్వబిల్లిన నవ్వెలందులకు వరుస క్రమంబున ననుదినంబునుం గామోపభోగంబులం బ్రమోదం బావహిలం జేయుచు నప్రమత్తుండై యుండె నంత.

522

క. 1 ఆకామిను లభిపతిరతి

2 నేకట దీఆమి మనోభవేషువితానం

బేకత నొందగఁ బరసుర

తాకాంక్షాయ త్రచిత్తలై నెవ్వగలన్.

528

సీ. మగవారిఁ జేయక మము నాఁడువారిఁగా

సీరీతిఁ బుట్టింప నేల యనుచుఁ

బుట్టించెఁ బో సామపురుషతోడుతఁ గూర్చ

కీకూరుతోఁ గూర్చ నేల యనుచుఁ

గూర్చెఁ బో పరిపాటి కొంపలోఁ గూల్చక

యీ దుర్గమునఁ ద్రోయ నేల యనుచుఁ

ద్రోచెఁ బో దయఁజూచిఁబేరత్య మొసంగ

కిమానుషం బీయనేల యనుచు

వారు రేలుఁ బవళ్ళు దుర్వార ఘోర

కోపమునఁ బల్కెడు దురాపశాపములఁ బ

యోరుహాసనుఁ డేమి గాకునికి పలుకు

టువిద తాటంకకరణముహూర్త మహిమ.

524

తే. వార లీరితి నుండ దుర్వారచోర

గతులఁ బ్రతి ¹(లేని)వాఁ దొక్క కన్నగాఁడు

కార్యసాధకుఁ డనుపేరు గలుగువాఁడు

వాఁడు తత్పురి కాళికావసతిఁ జేరి.

525

క. ఈరాజు నగరి కలిమి కు

బేరుని బొక్కసము కన్న పెట్టిన ధన మ

వ్యారిగ దొరకు నృద్ధహ

దారిద్ర్యం బఘడు గాని తలఁగ దటంచున్.

526

క. రే లెవ్వరు గనకుండఁగఁ

గాఁజేవిం బెకల్పి కడ నుంచి తదా

భీష్మానము మొదలుగఁ

దాలిమితో నేల మాలె ద్రవ్యఁగఁ దొడఁగెన్.

527

క. పగలెల్లఁ గాళిక న్మె

చ్చుగ బింముఖమున నమర్చుచు న్వాఁ దొకనా

లుగు దినములతో నరపతి

నగ రంటఁగఁ ద్రవ్వెఁ దెగువ నాటుకొనంగన్.

528

తే. ఇదియె ధనమున్న గృహమని యెంచి యచట

నిర్గమద్వార మెదలించి నెమ్మి వెదలి

దైవవశమున మదనసేనావధూటి

పడుక యిల్లొట నిలిచి విభ్రాంతుఁ డగుచు.

529

ఉ. పానుపు మీదఁ గెందలిరుబాకువజీరుని బాహువైభవ

శ్రీనిధియైన యమ్మదనసేనఁ గనుంగొని పొంగి నాకుఁ జే

కానుక చేసె నీ నృపతికామిని నాదగు భాగ్య మెంత సౌ

మ్రొన నదేల దీని బిగువారెడు కౌఁగిటఁ జేరఁ గల్గినన్.

530

1. గన్న (పూ)

చ. అని తలపోయ వాని పౌలు పద్దిరపాటునఁ జూచి విస్మయం
బనుపమలీల దొట్టిన భయంబును జిల్లరసేయ వాని నె
ల్లను గడఁ ద్రోచి యీపురుషలాభము దైవము గూర్చె నంచు మిం
చిన తమి యాన నమ్మదనసేన మనోభవదూయమానయై.

531

ఉ. గ్రక్కునఁ గౌఁగిలించి తలఁకన్యతి దెవ్వఁడవైన నేమి నా
చిక్కిని గబ్బిగుబ్బలకుఁ జిక్కిరి వెక్కడఁ బోవ వచ్చు నా
యక్కఱ దీర్పవచ్చిన లతాంతకృపాణివి నీవె నీకు నే
దక్కిరి నంచుఁ బ్రేమ నిగుడం బువుపాన్పునఁ జేర్చి యచ్చటన్.

532

క. అనిరోధచుంబితాధర

మనివార్యోపర్యధఃక్రియానిష్కరణం

బనితరపూర్ణానందం

బనఁదగు రతి నవ్యధూటి యతనిం గలిసెన్.

533

తే. కలసి యిట్టు లలభ్యయోగంబు దొరకె
ననుచు వెఱగంది యిటకెట్టు లరుగుదెంచి ?
తెవ్వఁడవు నీవు ? నీకుఁ బేరేమి ? యనుచు
నడిగి యంతయుఁ దెలిసి నెయ్యమున మఱియు.

534

క. తను రాజు చెట్టఁబట్టిన

యనువుం జిరకాలకాంక్షితాన్యజనాలిం

గనతయును దెలిపి యది నేఁ

దొనఁగూడెన్నిన్నువంటి యొఱపటి కతనన్.

535

తే. రాజకులవర్యుఁ డాత్మభార్యాచతుష్క-

నిలయముల వర్సవెంబడి నిద్ర సలుపు

నాతఁ డిటు రాని దినములయందు వచ్చి

యిచట సంభోగ మొసఁగి న న్నేలుకొనుము.

536

మ. అని ప్రార్థించినఁ గార్యసాధకుఁ డమందానందముం జెంది చం
దనగంధీ ! యనుబంధి నైతిఁగద నీ తారుణ్యవిస్ఫూర్తి కై
న నగమ్యం బిది యిందు రా వెఱుతు నుండన్వచ్చుఁ గాశీనికే
తనసీమన్ దిన మీవు మత్స్కృతబిలద్వారంబున న్వచ్చినన్.

537

చ. అన విని పొంగి యామృదుతరాంగి తరంగితసంభ్రమాప్తి నా
యన వెనువెంటఁ దత్కృతబిలాధ్వగతిన్ ఘనసాధ్యసప్రదం
బనఁ జను కాళికాగృహగుహాంతరభాగముఁ జేరి చీకటుల్
పెనఁగొనఁ దూర్పుమూల రతిబీలల 1చోరుని గూడి వేడుకన్.

538

క. బిలమార్గంబునఁ గ్రమ్మఱ
నిలయము సేరంగఁ జని ఘనీకృతమోహ
కుల మొరు లేఱుఁగని కై వడి
నల చోరుని విడక యా లతాంగి మెలంగెన్.

539

క. అని యాబాలసరస్వతి
జనపతికిం దెలిపె నని రసస్థితి మిగులం
గనఁబడఁ గీరము నొడువఁగ
దినకరునిరథంబు తూర్పుదిక్కుఁ దోచెన్.

540

ముప్పదియెనిమిదవ రాత్రి

క. అంతఁ బ్రభావతి తన య
భ్యంతరమందిరముఁ జెంది యారేయి ధరా
కాంతుని జేరుట కాత్మో
పాంతమునం గులుకఁ జిలుక యల్లనఁ బలుకన్.

541

క. వినవమ్మ ! విక్రమార్కుం
డనుపమవిస్మయముఁ జెంది యవ్వలికథ యే

1. జారుని (పూ)

యనువున నడచెనొ చెవుమా

యన నచివుని తనయ సవినయంబుగఁ బలికెన్.

542

తే. మహిప : యంతట నయ్యభిమానధనుని

రెండవ సుపాణి మరుని కూరిమిపటాణి

మంజువాణి మనోవ్యథ మగకఱవునఁ

బడిన గతి నుండఁ దత్తురప్రాంతసిమ.

543

తే. ఏటిదరి నొక్క సన్నాసి యింపు నింపు

మఠము గావించుకొని శాస్త్రమంత్రతంత్ర

వేదవేదాంతవిద్భ్రహ్మ వేత్తగరిమ

నితని తెనలే దనఁగ వార్త తెక్కి వెలయు.

544

తే. త్రిషవణస్నానములు నిష్టదేవపూజ

గ్రంథపారాయణముఁ బరబ్రహ్మచింత

భైక్షకుక్తి హరితకీభక్షణంబు

నజినశయనంబుఁ గల్గి యయ్యతి వొసంగు.

545

క. ఆసమయంబున భృగుఁ డను

భూసురుఁ డొకఁ డొక్క కార్యమునకై తమితో

నా సన్నాసికి నంతే

వాసిత్వము ¹మెఱయఁగా ద్రువంబున మెలఁగున్.

546

సీ. ముదముతో యతికన్న మున్న మేల్గని గోమ

యంబున మఠమెల్ల నలికివైచుఁ

దపసి యేటికిఁ బోవు తఱి నంటి వెంటనె

నడచు నాతని కమండలువుఁ దాల్చి

సన్నాసి దేవపూజకుఁ బూనుచో నుప

కరణము లొలిచి శీఘ్రమున నొసఁగు

సంయమిశ్యరుడు బిక్షకుఁ బోవునెడ గోచి
యును నార్ద్రపటఖండ మొనరఁ దాల్చుఁ
బారికాంక్షికి నజినంబుఁ బఱచి రాత్రి
పరమశుద్ధాంతరంగుడై పదము తొత్తు
1 నెలమి నమ్మాని కలలోనఁ బలిచెనేని
స్వామి ! పని యేమి ? యనుచు హస్తములు మొగుచు.

547

క. ఈరీతి నుండ నాతని

మేరకు నొకనాఁడు మిగుల మెచ్చి యతీంద్రుం
డోరీ ! యలరితి నిచ్చెద
గారవమున నడుగు మేమి కావలె ననినన్.

548

తే. అతఁడు ప్రణమిల్లి పల్కు సంయమి వరేణ్య !

విన్నప మొనర్చ వెఱు నా వెఱితి నము
ముద్దుగాఁ జూచు కరుణాసముద్రమూర్తి
వగుటఁ దెల్పెద నా కోర్కె యాదరింపు.

549

ఉ. మా పొరుగింటి శూద్రుని కుమారిక విన్నటనాటనుండియు

న్నాపయిఁ బ్రేమఁ గన్నది యనంతర మొక్కఁడు పెండ్లియాడి వాఁ
డీ పురిలోన నిల్వెడలనీక పరుం డటు సేరకుండ సం
జ్ఞాపరుడౌచు దాని ననిశంబును నేలెడు సంయమిశ్వరా !

550

సీ. ఉడుటుతో నారాక కెదురు చూచుచు ముద్దు

గాఱఁగా నది నిల్చు కడవఁ జూచి
ననుఁ జూడఁ గోరి క్రొన్ననతివ నడయాడు
విధమున నది కుల్కు వీధిఁ జూచి
నీటికై వచ్చుట నెపముగ నాతోడఁ
బలుకుచు నది చెందు 2 బాఁగిఁ జూచి

తమవారి మొఱగి తత్తరము హత్తగ వచ్చి
యది నన్ను గలయు పూ బొదలఁ జూచి

యేను భరియింప లేక మీకృప సమాశ్ర
యించి యున్నాఁడ నన్ను నీదేర్పవయ్య
యార్తరక్షణ¹ మధికపుణ్యము గదయ్య
కూర్మి నెటులై న నను దానిఁ గూర్పవయ్య.

551

తే. అనినఁ జిఱునవ్వు నవ్వి యయ్యతికులేంద్రుఁ
డౌర మన్మథు నిజమాయ కడ్డ మెవ్వ
రంబుజాసనముఖులలో ననుచు నతనిఁ
జేరువకుఁ బిల్చి యొక వేరు చేతి కిచ్చి.

552

క. ఇది త్రొక్కినఁ జనవచ్చు
నృదిఁ దలఁచినచోటి కభ్రమార్గంబున న
మ్మదవతిఁ గలసెదు పోపొ
మ్మెద సందియ మెడలి రాత్రి కేగు మటన్నన్.

553

మ. భృగుఁ దారేయిఁ దదౌషధా ప్తిమహితాంఘ్రిద్వంద్వందై పోయి య
భ్రగతిం దద్గృహసీమ డిగ్గి మరుబాబాఁ బోలు నాబాలతో
నగణేయాదృతిఁ గూడి క్రమ్మఱి యతం డాకై వడి నేలు త
స్మృగనేత్రామణి పొందుఁ బాయక యతిప్రీతాంతరంగంబునన్.

554

క. అమ్మాలికపై దాని వి
ధ మ్మది వ్రాసిన పసిండి తగడు పొదివి ప్రా
ణమ్ము వలె దాచికొని మఱి
యెమ్మెయిఁ గర్ణముల దాని నేనుఱకుండెన్.

555

క. అంత నొకనాఁ డతండు పు

రాంతికనదిఁ జేరనరిగి యమ్ములికఁ ద

త్పాంతమున నుంచి దైవా

క్రాంతమతిం డిగ్గి యొడలు కడిగికొనంగన్.

556

తే. రాజశుద్ధాంతపుషితమరాళ మొకటి

యరుణపద్మదళభ్రాంతి నచట నున్న

మూలిక గ్రహించి యవరోధమునకుఁ జనియె

భృగుఁడు తదభావమునకు నెవ్వగలఁ బొగిలె.

557

ఉ. అంతట నమ్మరాళము విహారమహారతి మంజువాణి గే

హంతరసీమ వైచినఁ దదౌషధముం గొని యవ్యధూటి వి

ఘ్రాంతతఁ జెంది దానిపయి బంగరు జేకున ¹వ్రాసియున్న య

త్యంతపరిస్ఫుటాక్షరచయంబుఁ బఠించి ప్రమోదమగ్నయై.

558

క. ఇది త్రొక్కినఁ జనవచ్చు

న్మదిఁ దలఁచినచోటి కభ్రమార్గంబున నం

చొదవిన యాలిపి యున్నది

గద దేవుని కరుణ మెచ్చఁగావలె ననుచున్.

559

వ. తలంచి బహుకాలభిలాషితంబగు పరపురుషసంగమం బనుభూతంబైన భంగిం బొంగి మనోరథపరంపరాక్రమితదినావసానయై నిశాసమయంబున రాజకుంజరుండు మణిమంజరీమందిరగతుండగుట యెఱింగి యక్కురంగ నయన (²తల)ముంగిట నిల్చి పదాంగుష్ఠంబుల నయ్యౌషధమూలం బవలంబించి కాళికాగృహంబున కరుగవలయునని తలంచి నిరాధారంబగు గగనాంగణంబున కెగిరి దైవవశంబునం గాశీనికేతనద్వారంబున మొగులు తగులు దిగనాడి యరుగుదెంచిన మెఱుంగు తెఱంగున వ్రాలి కేళికాగతుల మెఱుంగు నవసరంబున.

560

1. వ్రాసినట్టి 2. తన (పూ) 3. తలంచిన తత్త్వణంబ

క. పరనగరరాజసుతుఁ డొ

క్కరుఁ డప్పరమునకు నాత్మకార్యంబునకై
యరుదెంచి యునికి నిజతా
మరసేక్షణఁ దలఁచి యతఁడు మన్మథవశుడై .

581

తే. నిదుర గానక యొకచోట నిలువలేక

వీధిఁ గ్రుమ్మరుచుండి యవ్వేళ నటకు
వచ్చి మరులచ్చి వంటి యమ్మచ్చెకంటి
మెచ్చి మరులెచ్చి యంటిన మెలఁత తోడ.

582

తే. పలుకరించి తదాకారభాషణాది

కముల శుద్ధాంతకామిని గాఁగఁ దెలిసి
యలికి తలఁకిన నాతని తలఁ పెఱింగి
యాన్యపాంగన వేగ డాయంగ నరిగి.

583

ఉ. ప్రేమ గనంబడం బలుకరించినవాడవు పోదువా? యయో!

నామగవాడ! తెన్న నిను నమ్మితి రమ్మని పిల్చి కాళికా
ధామమునం బ్రతీచి కడఁ దాను సతండుఁ బ్రసూనబాణసం
గ్రామవినోదకేళి సరిగాఁగఁ బెనంగి యనంతరంబునన్ .

584

తే. తన చరిత్రంబు నుడివి యాతని విధంబుఁ

దెలిసి యిఁక మీద రాత్రులు దినదినంబు
నిచ్చటికి రమ్మ తఱియైన నేను వత్తు
ననుచు నొడఁబాటు చేసి యవ్వనిత సనియె.

585

క. చని నాడు మొదలుగాఁ బ

ర్విన తమితో నజ్జయైన వేళల నృపనం
దను పొందు నడుపుచుండెన్
ఘనతరమునిదత మూలికామహిమమునన్ .

586

ముప్పదితొమ్మిదవ రాత్రి:

చ. అని సచివేంద్రనందన ధరాధిపుతో వినిపించె నంచుఁ జెం
దిన నెఱిగియున్నతోఁ జిలుక తెల్పుఁ బ్రభాతముగాఁ బ్రభావతీ
వనరుహగంధి యంతట నివాసముఁ జేరి దినావసానసం
జనితకుతూహలాప్తి నృపచంద్రుని దూతిక వెంటవచ్చినన్.

567

క. శుక మిట్టను వినవమ్మా
సకియా! యల విక్రమార్కజనవరుఁడు దద
గ్రగఠావిధ మడుగ న్మం
త్రికుమారి మనంబు గొలువఁ దెలుపం దొడఁగెన్.

568

తే. దేవ! యభిమానధనుని తృతీయభార్య
యైన మణిమంజరీహంసయాన తనదు
ప్రాయమెల్లను గోర్కుల పాలుచేసి
యుపపత్తిక్రిడ కేకారుచున్నయంత.

569

క. ధరపై¹నిగమావతి యను
పురమునఁ గ్రూరుఁడను నామమున నొకశూద్రుం
డరివరనికరభయంకర
కరకరవాలాంకుఁడై జగన్నుతిఁ గాంచున్.

570

క. ఆతనికిఁ జపల యనఁగాఁ
గాతరమృగనయన యొకతె గలదది మదిలో
నీతి గణింపక జార
వ్రాతములకు హృదయమిచ్చి వర్తిల్లుటయున్.

571

తే. అతఁ డది యెఱింగి కామినీహత్య కళికి
యాలిఁ దోడ్కొని పరభూమి కరుగు బుద్ధి
గంధవతి²చెంత కరుదేరఁ గతివయప్ర
యాణముల నంత నచ్చపలాజ్జనయన.

572

ఉ. వీడిక నెన్ని దేశముల వెంబడిఁ ద్రిప్పనొ యేమి చేయను
న్నాఁడొకొ కాదటంచు జతనంబునఁ గన్ను మొఱంగిపోయిన
న్వాడిమి వెంటనే వెదక వచ్చుఁగదా యెటులైన నీతనిం
బోడిమి మాన్చికాని మఱి పోఁ దగదంచు విచారభిన్నయై.

573

క. పెదవులు తడుపుచుఁ బదములు
గుడిగొనఁగా నొక్కచోటఁ గూర్చుండి యయో
హృదయేశ! యెచటి కీడ్చెదొ
కద నాకున్ దప్పి పశము గాదని పలుకన్.

574

తే. అతఁడు చోరభయంబున నవ్వఁదూటి
మేని సొమ్ములు తన యొడిలోన డాచి
నీరపాత్రంబుఁ గైకొని నెమకఁ జనియె
హ్రదనదీకూపముఖ్యంబు లంతలోన.

575

మ. ఒకశూద్రుం డభిరామనాముఁ దొక యుద్యోగంబుపై వచ్చి య
మ్ముకురాస్యం గని యొంటి నున్న దిది యేమో యంచు మాటాడ నిం
చుక శంకించినఁ జేరఁ బిల్చి తన యస్త్రోకవ్యథం దెల్చి య
వ్వికచాంభోరుహగంధి వాని మది యువ్విశ్కూరఁగాఁ జేయుచున్.

576

తే. నీకు నామీదఁ గోర్కి జనించెనేని
కాఁపురమునకు నుండెదఁ గాని యిటకు
వచ్చు జలములు గొనుచు నా వరుఁడు పాని
మొఱంగి పోయిన వెదకుచు నరుగుదెంచు.

577

తే. 1(కూలి కిల్లరికం బుండు) గొంటువానిఁ
జెనకి నిర్జించి పోవ నీ చేతఁ పూడ
దట్టు గావు. నిట్లు సేయంగవలయు
నని యుపాయఁబుఁ జెప్పిన యంతలోన.

578

ఉ. క్రూరుడు నీళ్ళ గొంచు నటకుం జనుదెంచినఁ దత్ప్రేమల్లసి
రేరుహనేత్ర దప్పి యొకరీతి నడంచినయట్లు చేసి యీ
యూరికిఁ బోయి నేఁ డిచట నుండుదమా యన మువ్వరు న్నయో
దారత నేఁగి గంధవతిఁ దద్దయు మెచ్చుచు వచ్చుచున్నెడన్.

579

క. ఆరమణియు నభిరాముడు

గ్రూరుని నిరువంకఁ 1 బట్టుకొని యయ్యో యీ
యూరికి దొర లేఁడా? యీ
చోరుని దండింప ననుచు స్రుక్కక కూయన్.

580

క. ఆమాట విని తలారు ల

దేమని గద్దింప నామృగేశ్వర రొదగా
నా మగఁ డితఁడని యయ్యభి
రాముని 2 (దెసఁ) జూపి నిబ్బరంబునఁ బలికెన్.

581

తే. 3 (ఆలుమగలము) నియ్యూరి యటుత నిలిచి

చలిది భుజియింప నా సొమ్ము సంగ్రహించె
గొట్టు సేయక వీనిఁ జూపట్టు కొనుచు
4 నిచ్చటికిఁ దెచ్చితిమి పట్టుఁ డిప్పు డితని.

582

వ. అనిన విని యన్నగరరక్షకు లాక్షేపపూర్వకంబుగా నతనిం బట్టుకొని
బాధించి శోధించి యొడిలోని యాభరణములం గనుంగొని దొంగ యగునని
నిశ్చయించి యభిమానధనున కెఱింగించి మూఁడు తరువులు గైకొని నిజ
కామినీ 5 (కుహనాసంజనితవిస్మయావృతప్రత్యుత్తరుండగు) నతని
వధియించి యమ్మండనంబు లిచ్చినం జపలాభిరాములు సంపూర్ణకాములై
యథేచ్ఛ నరిగి రాక్రూరుడును నన్యాయహతుండయ్యేం గావునం బిళాచం బై
యాచారవంతులం గని తలంగం బాటుచు మాంత్రికులం గని గడగడ వడంకుచు
నాయుధహస్తలం జూచి యేచిన 6 భయంబునుం బొందుచు బైరవాజ్ఞా

1. బెట్టుకొని (పూ) 2. వెన (పూ) 3. ఆలుమగఁడును (పూ) 4. నిచటి
కేతెంచితిమి 5. కుహన సంజనిత విస్మయావృత ప్రత్యుత్తరుండగు (పూ)
6. భయంబునం గుందుచ్చ

వశుండై యాహారంబుఁ గొనం గానక 1(యుద్ధండతర జతరానలంబు
 లగ్గలంబుగా భగ్గునం దరికొన రాత్రి కాననంబుల వెఱచినవారి వెంటంబడి
 తదీయజనప్రకల్పితశృంగాటకంబులఁ గాఁపుగఁగితలు) బలి యర్పించు
 పొంగళ్ళ వలనం గొంతకొంత సంతసించుచు నిడుమలకుం గడ గానక
 యప్పట్టణంబున నెట్టుకొని యున్నవాఁ డగుటం జేసి యతం డొక్కనాఁడు.

క. నరపతికిం గానుకగా

విరిపొట్లము గొనుచు నొకఁడు వీధిం జనుచో

గురుతరమగు సురుచిరత

త్పరిమళముల పెంట నంటి పాయక చనియెన్.

584

ఉ. భూపతి యంత నెవ్విరులపొట్లముఁ గై కొని కొల్లు దీటి క్రి

దాపరమైన బాళి నెగుడ నె్వస నంతిపురంబుఁ జేరి కొ

మ్మా పువుఁబోణి యంచు మణిమంజరి కిచ్చి తదీయ మన్మథో

ద్దీపితకేళిఁ దేలి పొడతెంచు రవిం గని లేచిపోయినన్.

585

క. ఆకమలనయన పరసుర

తాకాంక్షల్ నిగుడ నెవ్వఁడైనను మగవాఁ

డీకడకు వచ్చి కోరిక

నా కొనగూర్చునని నెమ్మనంబునఁ దలఁపన్.

586

క. క్రూరుం డప్పుడు తనయా

కారముతో నిలిచి యశుకు గాంచిన దానిం

జేరంగ నరిగి వెఱవకు

మోరమణీ! వినుము మన్మహోదంతంబున్.

587

చ. అని నిజబార్య చేసిన యపాయమునం దన కట్లు సంభవిం

చిన యశరీరితాస్థితులు చెప్పి యిఁకన్ జతరానలంబుచే

తను వెరియం దొడఁగె వనితా యిపు డన్నము వెట్టితేని నీ

పనిచిన పఁపుఁ జేసెద శుభంబగు నీకని మ్రొక్కి వేడినన్.

588

1. వెఱచినవారి వెంటంబడి తదీయజన ప్రకల్పితరాత్రికాననంబుల నుద్ధండతర జతరానలంబున శృంగాటకంబులఁ గాఁపు గఁగిత లగ్గలంబుగా భగ్గునం దరికొన(పూ)

క. అమ్మగువ చపలఁ గూరిచి
యమ్మా! భువి నాటదాన ¹(వనిన స్నీవే)
యమ్మహితసాహసము నా
కిమ్మా నాకోర్కు లెల్ల నీదేటుటకున్.

589

క. అని మెచ్చి కూరునిం గనుఁ
గొని వాహన మగుచు నన్నుఁ గొని చనఁగలవా
మనమునఁ దలఁచిన చోటికి?
దినదినము స్నీకు మంచితిండి ఘటెంతున్.

590

తే. అనిన నిను మోచికొనుట భాగ్యంబు గాదె
బ్రతికితి నటంచు వాఁడొడఁబడినఁ జూచి
²(యవల)బోనంబు వాని కాహార మిచ్చి
తోయజ్ఞానన యద్దమరేయి వేళ.

591

క. పతి మకరందాగృహసం
గతిఁ గాంచుట దెలిసి గగనగమనక్రూరో
ర్థతవాహనయై విజన
క్షితిఁ దలఁచుటఁ జనియెఁ గాళిగేహముఁ జేరన్.

592

క. చని వాహనంబు డిగి య
వృనితామణి పథికుడైన వైశ్యుని నొకనిం
గని తన వర న మంతయు
వినిపించి తదీయకథలు విని మోదమునన్.

593

తే. అతఁడు దాసును గాళిగేహంబులోన
దక్షిణపు మూల రతికేళి దనివి నొంది
యనుదినము నాతఁ డటు వచ్చునట్లు చేసి
పోయి యాశీల మెలఁగె నప్పొలఁతి మఱియు.

594

1. వైవ స్నీవే (పూ) 2. యవల (పూ)

నలుబదియవ రాత్రి:

మ. అని రాజన్యన కయ్యమాత్యసుత నిత్యప్రౌఢవాగ్రూఢిఁ దె
 ల్పెనటంచున్ శుకరాజు పల్కునెడ నాశీకాప్త భానుప్రభల్
 దనర న్వైశ్యవధూజీ యంతరనిశాంతం బొంది యారాత్రి య
 మ్మనుజేంద్రాత్మజు పొందుఁ జెందఁ జను ప్రేమ న్ముంగల న్నిల్చినన్. 595

క. కని చిలుక నేట మాత్రమె
 విను మమ్మంత్రిసుత భూమివిభుతో మును జె
 ప్పిన కథ¹జేపటి కథలన్
 వినిపించిన నరఁటిపండ్ల వేయుము చెలియా! 596

ప. అని నప్పించి యాజన్వనితో నవ్విహంగమపుంగవం బిట్టనియె. 597

క. అంత నలనిక్రమార్కుఁ డ
 నంతరకథ యడుగ మంత్రినందన నవవా
 సంతసమయప్రమోదా
 క్రాంతవికస్వరపికస్వరంబునఁ బలికెన్. 598

తే. మానవాధీశ ! యయ్యభిమానధనుని
 నాలుగవ కొమ్మ కమ్మకుందనపు బొమ్మ
 యైన మకరంద యిచ్చావిహార మంద
 సందు గాన కమందచంచలతఁ జెంది. 599

సీ. నిలసీని వంటవార్పుల నత్రమామల
 పోరును లేని కాపురము గలిగె
 నెచట నుండిన నింట నేమనువారు లే
 కింపుసొంపు మట్టిల్లు నిల్లు గలిగె

రేలుబగ ల్పట్టి పాలార్చ కొకవేళ

తగవెంచి చనుదెంచు మగఁడు గలిగె

వలసినయట్టు లవ్వారిగా సారక

స్తూరికాముఖ్యవస్తువులు గలిగె

నెన్ని గలిగిన నేమి ? నా యిచ్చలోని

యాస గడలేఱ జారవిహారసుఖము

సంభవించ దటంచుఁ గాంక్షావిశేష

పరవశస్థాంత యగుచుఁ దాపంబుఁ జెంద.

600

మ. ఒకనాఁ దాత్మనిశాంతిసౌధలసమానోద్యానవీక్షాసము

త్సుకయై పోయి తదంతరంబున మణిస్తోమాతిధామాతిరం

జకమై యుప్పర మంటు చప్పరమున న్నోవర్ణదోలావిలో

లక్షణై నిల్చిన యొక్క సిద్ధుఁ గని చాల నిస్వస్మయంబందుచున్.

601

క. జారవిహారంబున కే

కారెడు నా కోర్కెఁ దీర్చుఁగా వచ్చిన య

మ్మారుడె యితఁడని యచ్చెలి

చేరం జని చూపు వలపుచేతలఁ దెలుపన్.

602

క. నిలిచిన నతఁ దాసతికిం

గల కోర్కె యెఱింగి మమ్ముఁ గామింపకుమీ

యిల చూడఁగ వచ్చిన సి

ద్ధుల మతనుని తూపు మనసుఁ దూఱదు మాకున్.

603

ఉ. ఇందు మనోహరంబయిన యివ్వనవాటిక చూచినప్పుడే

దెందము మమ్ము నిల్చి నిట డిగ్గితి మిప్పుడ పోవలెం జిదా

నందవిభూతి గల్గి లలనాజననంగమసౌఖ్య మేలఁ ర

మ్మిందు నిభాస్య ! నీ మది యభీష్టము చేకులునట్లు చేసెదన్.

604

క. అని చేరఁ బిలిచి కర్ణం

ఞ్చన నొక మంత్రంబు నుడివి పూఁబోఁడి ! మనం

బున నిది జపింపు మింక గ

గనగమనము గల్గు నీదు కాంక్షలు తీరున్.

605

చ. అని కరుణించి సిద్ధుడు వియత్పథజాంఘికై న మెచ్చి య
వ్వనిత విభాకరుం డపరవార్ధిఁ బడ న్మణిమంజరీగృహం
బునకు నిజేశ్వరుం డరుగు పూట యటంచును నిశ్చయించి య
మ్మనువు జపించి విష్ణుపదమార్గమునం జనియె న్రయంబునన్.

606

క. చని తత్కాశీగేహం

బున నొక మగనాలి కూటమునకై కరుగూ

ర్కని యొక్క జారుతో నిం

పునఁ బొడలుచు నుత్తరంపు మూల రమించెన్.

607

తే. అనుదినము వేళ యైనప్పు డవ్వదూటి

యటకుఁ దా¹(వచ్చునట్లులె యతఁడు వచ్చు)

నట్లుగాఁ జేసి ²యట్టుల నతని పొందు

విడువఁ జాలక మెలఁగె బూవిలుతునాజ్ఞ.

608

చ. మనుజులెంద్ర : యంత నభిమానధనుం దొకనాఁటి రేయిఁ గాం
చనరుచివారము ల్గల హజారమునం గొలుపున్కిఁ జేసి య
వ్వనితలు నల్వూరు న్మునువు వచ్చు క్రమంబున వచ్చి కాళికా
మనగృహసీమఁ జేరి రతిఁ గాంచుచు నుండిరి నాల్గమూలన్.

609

క. అంతట నభిమానధనుం

దాంతరమునఁ గాళికాపదాంబుజసేవా

నంతరతి వొడమ నుడిగవు

టింతులతోఁ గొలుపు దీరి యేతెంచుటయున్.

610

క. వచ్చిన దివ్యటి వెలుగున

నచ్చెలువలు నాథుఁ జూచి రాతఁడు ³(గూడన్)

1. వచ్చునట్లుగా నతఁడు (పూ) 2. చని యట్టులతని పొందు

3. గనియెం (పూ)

దచ్చపలాక్షులఁ గనుఁగొని

యిచ్చ మహాశ్చర్యసమభివృషముగ నిలువన్.

611

క. తరుణులు నలువురు నపు డొం

డొరుల చరిత్రంబు తెఱిగి యొదవిన భయము

న్నిరసించి యొక యుపాయము

దొరకొన విభుఁ జేరి ధైర్యదుర్యాత్మకలై .

612

౩. కట్టెదుట నిలువంబడి కాళికాపదాంబుజంబులు భజియింప నింపునం జనుదెంచిన
యక్షకమలాక్షుల మిన్నలవురము మదీయ నాయకులు నేమును ననుదినంబు
నిశాసమయంబున నిచ్చటికి వచ్చి పోవుదుము. మాకు నతీతానాగత
వర్తమానంబులు తెలియుట కడుగం బనిలే దింత యేల నీ యంతరంగంబున
భవదీయభార్యసౌందర్యవిశేషభాషణాదులు మాయందుఁ దోచుటం జేసి
సందియంబు కందళించినది కావున నింతయుం దెలుప వలసె నచ్చెలువలు
మా యంశంబున జనియించినవారలు కావున మా పోలికలు వారికిం గలిగి
యుండు నయ్యండజయోనలకు శుభంబుఁ గోరి కదా యేతన్మహాశాంకరీ
పదపంకజారాధనకు ననురాత్రంబు నరుగుదెంతు మిందు రమ్మని యిందుధర
సుందరీసమీపంబునకుఁ దోడ్కొని పోయి నిర్మాల్యప్రసాదంబుగా విభూతి
యొసంగి నీ యంగనల సద్ధర్మంబుగా నేలి మా మనంబులు చల్లఁ జేయుమని
యనిపిన నజ్జననాథుండును నేమియుం బలుక వెఱచి యూరక వెడలె
నప్పుడు.

613

క. అచ్చపలాక్షు లతిత్వర

వచ్చి నివాసముల నిలువ వసుధేశ్వరుఁడున్

ఱిచ్చపడు మనముతో వెస

నచ్చటికి న్వచ్చి వారి నందఱఁ జూచెన్.

614

తే. చూచి మనమున మిక్కిలి చోద్యమంది

వార లొనరించు నతులొపచారసరణిఁ

దేలి ¹(తజ్జార)నంస క్రిఁ దెలియలేక

యధికతరమైన ప్రేమతో నాదరించె

615

1. తజ్జాల - (పూ)

ఉ. సూనవనాథః¹(యట్టి)యభిమానధనుఁ డెఱుంగంగఁ జాలెనే
యానలినాయతాక్షుల దురాచరణం? బది యట్టులే నుమా!
యేనరుడైన నిట్టివెత లిండుకయైన నెఱుంగఁ దింతటన్
మానసవీధిఁ జూచుకొనుమా యిఁకఁ దెల్పఁగ నేర²(నేమియున్). 616

తే. అనుచు బాలసరస్వతీవనిత విక్ర
మార్కుతోఁ దెల్పె ననుచు శుకాగ్రగణ్యుఁ
డల ప్రభావతి కెఱిఁగించు నంతలో శ
కుంతములు మేఁతలకుఁ దమ గూళ్ళు వెడలె. 617

నలువదియొకటవ రాత్రి:

*తే. అంతటఁ బ్రభావతీకమలాయతాక్షి
యాత్మ కేళిగృహంబున కరిగి నాటి
రేయి నృపు పొందుఁ గోరి చేరిన మనోజు
తేజి యిట్లనుఁ దియ్యని తేనె లొలుక. 618

క. నేటి కథ చిత్రతరమో
బోటి వినవమ్మ మంత్రిపుంగవసుత య
ప్పాడిం దెలిపిన నాదొర
నాదిన చింతాభరంబున న్మన మగలన్. 619

తే. కొంత తడవుండి యందు నొక్కింత యేని
దెలియనే! యెక్కడి పరాకు పలుకు మనుచుఁ

1. యిట్టి(పూ) 2. మేమియున్(పూ)

*618 నుండి 619 వఱకుఁ గల పద్యములు మద్రాసు ప్రాంతప్రతిలో లేవు.

గదశికాకాంతపైఁ జేతికమ్మవిరుల
చెండు వైచిన ¹(నాసరసీజనయన).

620

తే సొమ్మసిలినట్లు వాలినఁ జూచి విక్ర
మార్కభూపాలవఁడు హాహానినాదుఁ
డగుచు విలపింపఁ జని వయస్యాజనంబు
శీతలక్రియ తొనరింప సేదఁ దేతె.

621

చ. అది గని పుష్పహాసుఁ డహహా యని నవ్వఁ బ్రసూనవర్ష ము
భృదయము గాఁగ నంతట విభుండు గనుంగొని తీవకోపుఁడై
యదయుఁడ వింతె కాక యొక యప్పుడు నవ్వనివాఁడ విప్పడి
మదవతి పుష్పపాతమున మాన్పడిన న్నడి నవ్వ నేటికిన్.

622

చ. అన విని యయ్యమాత్యుఁడు ధరాధిపః మున్నొక యద్భుతంబు నేఁ
గనుఁగొనఁ గంటిఁ గాన బహుకాలము తద్వ్యథఁ గుంది యున్ని నే
పనులకు నవ్వకుండితి సభాస్థలి నేఁడొక యద్భుతంబుఁ జూ
చిన కతన న్మనంబు వికసించిన నవ్వితిఁ జిత్తగింపుమాః

623

తే. అధిపః యీ యమ్మవారు మర్యాద పోవ
విడిచి, నగరెట్లు వెడలెనో వెడలి వచ్చి
తేరు క్రిందటి మరుగుజ్జుఁ జేరి వానిఁ
గలసి యేతెంచు నిది మీకుఁ గానఁ బడదు.

624

ఉ. దేవర కొల్వబడెడిన మదీయగృహంబున కేఁగువాఁడనై
యే వెసఁ బోవుచోఁ గురిసె వృద్ధవరాహకశోరఘర్షరా
రావమహాశనిధ్యనిపరంపరతో నొక వాన మొన్నరే
యావిలమానసాంబుజుఁడనై యొక మండపసీమఁ జేరితిన్.

625

తే. అచ్చటికి వచ్చె నిమ్మందయాన; వచ్చి,
తేరు ¹(క్రింద) బ్రతీక్షణాధీనుడైనఁ
గుఱ్ఱుఁ జేరిన వాఁ డతిక్రుద్ధుఁ డగుచు
నింత తడవేల రావైతివే యటంచు.

౪౪౪

తే. గుండియలు గుళ్ళుఁ దన్నిన గ్రుక్కుమిక్కు
రనక యాతని కినుక చల్లాట నిచ్చి
విక్రమార్కుండు నిద్ర గావించుదనుక
వెడలి రారా దటంచును వేడుకొనియె.

౪౪౫

తే. అతని పదఘాతముల కోర్చినట్టిదాని
కివ్విరుల బంతి వేటున కింత మూర్ఛ
వచ్చెనే యంచు నవ్వితి వసుమతీశ!
చనవరి యటంచు నాతప్పు సైఁపవలయు.

౪౪౬

క. అన విక్రమార్కభూపతి
విని వెఱుగున ముక్కు మీద వ్రేలిడి చింతన్
మునుగుచు బాలసరస్వతిఁ
గని తెలిసె స్త్రీనహసకారణ మౌలే!

౪౪౭

తే. కాక యుండినఁ దైలపక్వంబులై న
మత్స్యములు నవ్వునే యంచు మందబుద్ధి
నక్కటా కాననై తి నీ హంతలాఁడి
వగలు నమ్మితిఁ గద పతివ్రత యటంచు.

౪౪౮

క. అని మఱియుఁ బదియుఁ బదియును
గనుఁగొని కదళికకు నాఱ్ఱు గల్పించె న్నా

స్మృనిరూపితపద్ధతి న

జ్ఞననాథుఁడు వింటివా నిశాకరవదనాః

631

నలువదిరెండవ రాత్రి:

క. అని చిలుక పలుకఁ బూర్వ

వనిధరశ్శృంగాగ్రమున దివాకరుఁ డెసఁగం

గనుఁగొని ప్రభావతీసతి

చని గృహమున నుండి తన్ని శాముఖవేళన్.

632

క. పుడమిదొరఁ జేరు వేడుక

పొడమఁగఁ జనుదెంచి కీరపుంగవుతో నీ

కడుపెల్లఁ గథలు గదః ని

న్నడుగం బనియేమి? పోదునా? యని పలుకన్.

633

తే. పోయి రమ్మిందువదన! యపూర్వమగుచు

నలరు నొక కథ విను విక్రమార్క నృపతి

యవ్వధంబున నిజసతి కాజ్ఞ వెట్టి

పుష్పహాసుని జూచి యింపులు జనింప.

634

కా. ఈ యాశ్చర్యము కంటిమే కద పురాదృష్టాద్భుతం బేమియో

యా యాఖ్యానముఁ దెల్పు మన్న నతఁ డుద్యుత్తేమితో నిట్లనున్

సాయంకాలనటన్మహానటజటారూటాటవిద్యోధునీ

స్నాయద్యంగముమంఘమోపమితవాచాచాతురీధుర్యుఁడై.

635

కా. వన్యద్రుప్రతిమానదైర్య ! విబుధధ్వంసిప్రభూద్భూతభీ

నిస్వస్థశీతిభృద్విరోధిమునిదిక్షేత్రాబ్జజన్మేణభృ

ద్వస్వాతిత్యముఖా ర్తబర్హిచయదీవ్యద్వారివాహోదయా !

భాస్వద్గంశపయోధిశు భకర! శుంభత్కుంభకర్ణాంతకాః

636

క. ఖరకరకులశరనిధిశశ

ధరః ఖరసురవిమతశమనః ధనదసఖధను

ర్హరణభయదభుజః భవహర !

సురవరమునినికరభజితశుభకర¹(చరణాః)

687

స్యగ్విణి--మానితాబ్జేక్షణాః మౌనిసంరక్షణా !

భానుసూనుప్రియంబావుకప్రాభవా !

దానసంతుష్టగోత్రానుధాంధస్తుతా !

జానకీస్యచ్చభూసారసేందిందిరా !

688

గద్య.

ఇది శ్రీమత్భాదీరీన్యసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణ సమాగత కవితాధార పాలవేకరి

కులకలశాంభోనిధిసుధాకర తాడిగోళ్ళ కరియ మాణిక్యన్యవహర్మ్యక్షపౌత్ర

పవిత్రచరిత్రకదురధరామండలాఖండలపుత్ర విద్యత్కవి

రక్షణానుసంధాయక కదిరీపతినాయకప్రణీతంబైన

శుకసప్తతి యను మహాప్రబంధంబునందు

తృతీయాశ్వాసము.

మై మదీయశ్రమచ్ఛిరాహారి యగుచు
నలరు నొక వంటకూలి యొమ్మూతి యిల్లు.

4

*సీ. హాళి పుట్టించె సద్యఃకల్పితానల్య
రసపూర్ణగాథాదురంతపటిమ
రక్తి గల్పించె ధారాశవాచానుధా
1(పాతమాధుర్య) సంగీతరీతి
తెలియఁ జేసె ననేకదేశసభాంతరా
రాళికాంతరనికరప్రపంచ (?)
మద్భుతం బొసఁగె శబ్దార్థవైచిత్రిని
బంధనోజ్జ్వలగద్యపద్యసమితి
తద్గమాల కన్నకల్పిత తారకాయ
మానసోమనమానీతులై న పథిక
కథకగాయక చారునత్కవుల యుదర
పూర్యగంతరసల్లాపములు నరేంద్ర ! (?)

5

*చ. చిటిలిన నాభిచామ మొకచేఁ దెంచాకులు చాచుతోడి పు
క్కిటి విడెముం బెడంగుగ బిగించిన పైఁటచెఱుగులోనఁ బి
క్కిటిలు కుచంబులుం బసిఁడి 2(కమ్మలఁ దక్కను) చెక్కుదోయి చొ
క్కిటముగ ముద్దు గుల్కు నొక కల్కి వెసం జనుదెంచి యచ్చటన్.

6

*సీ. మఱి వండిపెట్టు కొమ్మలు లేరె? మావెంటఁ
బడుదు రటంచును బాయఁ బలికి
పోవఁ జూచినఁ దిట్టిపోదు రిదేల? వా
దాడఁ జాల మటంచు నాన గొలిపి
యటువంటి వారమా? యాకలి దీర్చు మి
క్కిలి పుణ్యమన్న సంగీకరించి

1. మాధురీధుర్య (పూ - యతిభంగము) 2. కమ్మతఱుక్కను (పూ)

*మద్రాసు వ్రాత ప్రతులలో లేవు.

కమ్మలు గదలఁ గన్నొమ్మలు నిక్కిడ
 నారజమ్మనఁ గూలిజేర మాడి
 వచ్చు తెరువరు లందఱు వంట పనికి
 నన్ను మెత్తురటంచు నందములు సూపి
 బా? పుట్టించు దాని కప్పథికు లెల్ల
 నొడఁబడికె మీఁదనే ¹మిన్ను లొసఁగి రపుడు.

7

తే. వా?తో నేను భుజియించి వనజబంధుఁ
 డస్తగిరిఁ జేరు తఱి యైన నపుడు నదికిఁ
 బోవువారలఁ జూచి నేఁ బోక నిలిచి
 సందె వార్చితి జలము లాసతి యొసంగ.

8

క. అసమయంబునఁ జీకటి
 మాసిన తన ముదుక చీర మైకల నిగ్గు
 ల్వాసులకుఁ బెనఁగఁగా నొక
 దాని యరుగుదెంచి ²యా సుధాకరముఖితోవ్

9

క. ఏమో గుసగుసలాడిన
 నా మగువ మఱేమి సేతు ననువగు మగవాఁ
 డీమాటకు నొడఁబడఁ డ
 క్కామిని యెడ మాట నిల్పఁగా లేనైతిన్.

10

క. అనుమాటలు సవసవగా
 విని నేనేమో ప్రమోషవిధమని చేరం
 జని యది యేమని యడుగం
 గనుఁగొని యమ్మగువ ముఖవికాస మెసంగన్.

11

తే. హత్తుకోవచ్చు నీవంటి యందగాని
 కున్న దొక చోట నొక మంచి యొఱపులాడి

దాని కిలికించితంబునఁ దవిలినట్టి

వాఁడు దేవేంద్రునకుఁ జీటి వ్రాయఁ గలడు

12

*మ. అను నమ్మాటలతోడనే రతిపతి జ్యావల్లికాటింకృతుల్

విని ¹(నే మంచిది పోదునా యనుగ) నన్వీక్షించి యయ్యంబుజా

నన సేబాసు ! బలార ! జాణవపు దన్నా యింత తెంపొందకుం

డిన వాడే మగవాఁడు? నీ తపము పండె ని్కిందె సౌఖ్యస్థితుల్.

13

*తే. పట్టణనియోగియౌ గుణభద్రుఁడనెడు

భూసురుం డొక్క డియ్యూర వాసిగనియె

వాని బంటునకున్న యైశ్వర్యగరిమఁ

బడసినఁ గుబేరుడై నను బ్రదికిపోవు.

14

మ అలరుం దూపుల మన్నెవాని మగవార డన్నింపు దత్కాంత య

య్యలివేణీమణి జారసంగమసుఖైకాకాంక్షచే దీని ని

చ్చలు నా యింటికిఁ బంపు నొక్కని మహాబాతుర్వదైర్యాప్తి మె

చ్చు లొసంగం దగువానిఁగాఁ బుపు మంచున్ దైన్యపూర్వంబుగన్.

15

*క. ఏనును మాలిమి గల మగ

వానికి నిది యెఱుక సేయ వడవడ వడకుం

గాని చనవెఱుచు వాఁడ

మ్మానినితోఁ బ్రొద్దు కొంచెమా యొనఁగూడున్ (1)

16

తే. అట్టిచో నెట్లు పోవుదు నంటివేని

తద్గృహము చెంత నొక వటతరువు గలదు

దానిపై నెక్కి ²(చీకటిఁ గాననపుడె)

యూడ వెంటనె దిగు మొనఁగూడు పరుల.

17

1. ఈ మంచిది పోదునా యనుచు (పూ) 2. చీకటి గాన నిపుడె (పూ)

* మద్రాసు వాఁతప్రతిలో లేవు.

తే. కాంతిమతి దానిపేరు తత్కాంతుఁ డధిపుఁ
 డనుపఁగా దూరభూమికి నరిగినాఁడు
 నడచి యిచ్చటి కతఁడు రాఁ దడవు పట్టు
 వేగఁ జను మిందులకుఁగాను వెఱవవలదు.

18

క. అని నన్నుఁ బలికి దానిం

గనుఁగొని యమ్మగువ కింత కార్యం బోజ
 వ్యని! వే తెల్పుము పొమ్మని
 యనుపఁగ నది వెడలి చనియె నంతట నేనున్.

19

మ. తరలంబైన మనోంబుజంబు ఘనసంత్రాసంబుతోఁ బోరి శం
 బరవిధ్వంసిమహాప్రతాపము జయింపం గాంతిమత్యాలయాం
 తరముం జేరఁగ ¹(నిశ్చయించి) వట ముద్యత్ప్రోధిమ శ్రీతి నె
 క్కి రహిన్యాఖిల వెంటనే యరిగి తద్గేహంబునన్ డిగ్గితిన్.

20

ఉ. అంతకు మున్నె యచ్చటి కొయారయు మీఱగ వచ్చియున్న త
 త్కాంతిమతీవధూటి ననుఁ గన్గొని మో మరవాంచి నిల్చినం
 జెంతకుఁ జేరి దాసి యిది సిగ్గుపడ న్నమయంబదే గృహ
 భృంతరసిమఁ జేర్చుడ మటంచు ననుం గొనిపోయి రిద్దఱున్.

21

చ. బటువులు తాపితాపఱుపు పట్టుతలాడయు మీఁదఁ జల్వదు
 పృథివయిఁ జప్పరంపు జిగి బంగరువ్రాతకురాళముం గురం
 గటఁ బడిగంబుఁ గంచు దివెగంబము గల్గిన పద్మమంచ ము
 త్కటరుచి నించ మించు రతిదామముఁ జేరితి నిర్భయంబునన్.

22

తే. అంతట ²(భుజివ్య) నను వినయంబు దోష
 మంచమున నున్చి యత్కాంతిమతిని జూచి
 యెనసెఁగదవమ్మ నీ మనోభీష్ట మితని
 యలరుఁ బ్రాయంబు కొల్లాడు మనుచుఁ బలికె.

23

కా. నన్నీక్షించి సమస్తదేశతరుణీనానారహఃక్రీడలం

గన్నా వంధపు జాణ విక్కలికి బొంకన్లేదు సుమ్మా! మెయిం
జిన్నెల్నించకుమా! బయల్పడిన నాచే గాదు సుమ్మా ప్రజం
గన్నుల్మాయఁగ, నీకుఁ దెల్పవలెనా కార్యం బకర్తవ్యమున్.

24

క. అని తలుపు మూసికొంచుం

జనియెం దద్దాసి గడియ చక్కగఁ బొంకిం

చి నెలంత యంత తల్పం

బున కొయ్యన వచ్చె నగవు మొగమునఁ దోఁపన్.

25

తే. ప్రథమసంగమకేళి యప్పటికి నంత

ముగ్ధ యన పించి పిదప నమ్మోహనాంగి

జాతి వారాంబుజేక్షణల్ సైత మింత

నేర రనిపించెఁ గలయిక యారజముల.

26

మ. సభలోన న్నివరింపరాదె గద తచ్చాతుర్య మెంతంచు నే

నభివర్ణించెద నంశుమత్కరదురాపాంతఃపురావాస యా

యభయానామణి యెందు నేర్చినది హా! యీ కౌశలంబంచు నే

సభయాశ్చర్యతఁ జెందితి ¹(న్మహిప!) నాసాతర్జనీయోగమున్.

27

ఉ. ఎంతకు నేర రంత తెగియించినవా రది యున్నదే కదా

యంతటఁ దెల్లవాణిన లతాంగి ననుం బడుకింటి మిద్దెపై

దంతపు మేలుమంచము సుధాకరకాంతగృహాంతరంబులో

నెంతయుఁ జింత లేక వనియింపఁగఁ జేసెను సాహసంబునన్.

28

తే. రాత్రు రెల్లను గేళ్యగారమున నుంచుఁ

బగలు మేల్పచ్చుపై నుంచుఁ బ్రతిదినంబుఁ

బేర్చి రెట్టింప షడ్రసోపేతములుగఁ

బ్రొద్దు బ్రొద్దున బోజనస్ఫురణ తొనఁగు.

29

1. సుహిమ (పూ)

తే. దాని నడకల వగ తెన్నియైనఁ గలవు
చెప్పఁ జిత్రంబు లటమీదఁ జిత్రగింపు
మంత నయ్యంతి గర్భవిహ్నులు దాల్చె
వేడుకలు ద్రోచి నామది వెఱపు వొడమ.

30

తే. అంత నొకనాటి రేయి యేనంత సదన
సీమ నన్నుంచికొని మున్ను చేర్చి యున్న
గంట మాకులు గొని దివ్వెగంబ మింత
యెనయఁ గూర్చుండి యాపూర్ణిమేందు వదన.

31

సీ. శ్రీమన్మహాగుణస్థిరగుణభద్రపా
దములకు దేవర దాసియైన
కాంతిమతీదేవి పునభక్తి నతులు గా
వించి చేయంగల విన్నపములు
మిమ్ము నాపాలి స్వామినిఁగాఁ దలంపుదు
మీ మహిమంబులు మీకె తెలియుఁ
గలలోన మీరు సాక్షాత్కరించుటఁ జేసి
గర్భంబు నిలిచె నిక్కంబు గాఁగ
నింటి వారెల్ల నామీదఁ గంటగించు
చెవుడు నెఱుఁగుదురే కద యింక మీద
నేమి కల్పింపఁ జూతురో యెఱుఁగరాదు
కరుణ నిల్పు మటం చొక కమ్మ వ్రాసి.

32

క. తన దాసిఁ బనుప నదియున్
పునఃపమున నేగి చేరి కమ్మ యొసంగం
గనుఁగొని గుణభద్రుఁడు చది
వినవాడై విస్మయం బవేలము గాఁగన్.

33

క. చింతాక్రాంతుండై యిసు
మంతయు మాటాడ కున్న నాతని కుఠిత

స్వాంతత్య మెఱిగి దాసి య
సంతత్యర మరలి వచ్చి యంతయుఁ దెలిపెన్.

34

సీ. ఆడుది యైనచో నడుగఁ గులస్థాన
పౌరుషములతోడఁ బ్రబలా వాడ
కొడుకైనఁ గలదులే గుణభద్రునకు మున్ను
మున్నుగానె పితృణమోచనంబు
జత గూడ మన పురోహితుని రప్పింపరే
పాటించి లగ్నమేర్పఱచుఁ గాని
బొడ్డు గోయరె యేమి పురుటింటిలోఁ జొచ్చి
మన పతివ్రత బిడ్డఁ గనియె నిప్పు
దనుచుఁ గేరడముల నింటి యమ్మలక్క
లాడికొనఁ జేడికానీతయైన వస్తు
కోటిచే నింత¹(యేనియుఁ) గొదవ లేక
కాంతిమతి యంత మగవానిఁ గనియె నధిప!

35

క. కని పెంచెం దదనంతర
మున భూనాథుండు పనుపఁ బోయిన కార్యం
బొనగూడు కతనఁ గ్రమ్మఱి
చనదెంచెం దద్విభుండు సదనంబునకున్.

36

తే. నిజసమాగమసంభ్రమొన్నిదుర్లిగుచు
నింటివార లెదుర్కొన నేగుదెంచి
యాత్మబాఠ్యాచరిత్రంబు ²(ఁడిగి పొక్కి)
భిన్నుడై యున్నవాని వీక్షించి యపుడు.

37

సీ. బెడఁగుఁ జూపెడు నూనెమూడి లోనుగా నంటఁ
గట్టిన వాసెనకట్టుతోడఁ

గస్తూరిపసుపు చొక్కటపుఁ జల్లనితావి
 వెదజల్లు పుక్కిటి విడెముతోడ
 నిసువుపై పసుపునూనిచు జిడ్డు లంటిన
 చిటికమ్మి కుఱుమాపు చీరతోడ
 నొసట నందంబుఁ జెందు విభూతిరేఖపైఁ
 బొంకంబుఁ గను చుక్కబొట్టు తోడఁ

గాన్పు సంతసమందు మొగంబు తోడ
 నడరు మురిపంబు గులుకు నెన్నడల తోడఁ
 గాంతిమతి వీడె నీముద్దుగాలు తనయుఁ
 డనుచుఁ జేతికి నీయఁగా నవ్విభుండు.

38

ఆ కన్నులెఱ్ఱగా నెగాడిగఁ గన్గొని
 యోడు గఱచి దీని నాటదానిఁ
 జంపరాదుగా విసర్జించితి నటంచుఁ
 బార్శ్వచరులఁ జూచి పలుకుటయును.

39

చ. కలకల నవ్వి యొనె కద కాదన వచ్చునె నన్నువంటి తో
 య్యలి విడనాడ నీయెడ నయారె సెబాసురె యింటివారి మం
 దుల మహిమంబు గాక నిను దూఱఁగఁ బల్కఁ బనేమి బాపురే
 కలియుగమా యటంచు నని కాంతిమతీరిలితాంగి వెండియున్.

40

మ. కల నిక్కంబగునే యటన్న నిక నొఁగాదంచు మారాడఁగాఁ
 గలనా యింతకు వచ్చినప్పుడును బల్కఁన్నేర నాకాన్పు ర
 చ్చల కెక్కెం గద యింక మానుదురె యీసాధ్యులైనను దూఱఁగా
 వెరియన్ దైవమెఱుంగుఁ గల్లనిజముల్ వీరాడఁగా నేమగున్.

41

సి. నలుగు రుండినచోట నిలువఁగా బెట్టి మా
 టాడఁగాఁ గంటిరా యమ్మలార
 ననువంటి యాడుబిడ్డను గన్నవారింతె
 ఫలుకరే యేషియుఁ డెలియలేని

సద్భిజు ల్మీరు మీ చాటుమాటలు గదా
 నానాథు మేలిగుణంబుఁ జెఱచె
 దయ యింత లేక యెంతకు నెత్తుకొంటి ర
 క్కట మిమ్ముఁ గన్నది గాక తల్లి
 నూర్చుఁదా చూచుచున్నావె చోద్యపదక
 యందఱును జేయు పాపపుణ్యంబు లేవరి
 నడిగితివి ధర్మదేవతా యమ్మచెల్లఁ
 వింత నా వంటిదానికా యింత మాట.

42

తే. అని గయాశించుకొనుచు హస్తాంబుజముల
 నలరు పాపని దురదుర నరిగి తొట్ల
 లోనఁ బడవైచి మొగమునఁ బూను గండు
 తోడ బొమముడి నిగుడ నత్తోయజ్ఞాక్షి.

43

క. మును రాముని మాటలకై
 యనఱుమువెసఁ జొచ్చి వెడలి యరిరిన సీతాం
 గన కంటె నేను దక్కువె?
 చని కాళిక చెంత బాస సలిపి గెలిచెదన్.

44

మ. అనుచుం గ్రక్కున గేహము న్వెడల దాయాదు ల్మహాసాధ్యి వి
 ట్లు నినుం బేర్కొన మింక నీ సడియె చాలుంజాలు రమ్మంచు వెం
 టనె రాఁగా నిది యేమొకో యనుచు నానామానవు ల్లుంపులై
 కనుఁగొంచుం జనుదేఱఁగా నడిచెఁ దర్కాశీమహస్థానికిన్.

45

సీ. తనవారు పిలువఁగా వినక బాస యొనర్చు
 జనుదేటికో యని యనెడువారు
 నాఁడుఁబుట్టువు చెడ్డదవుఁ గదా యిటువంటి
 యపకీర్తి వచ్చెనే యనెడువారు
 నపకీర్తి వచ్చిన నడచక యింటివా
 ర్గఁడు ధేయుట ధోస మనెడు వారు

నగడేమి చేసి రియ్యతివ తానే వారి

కారడి గల్పించె ననెడువారు

జూడవచ్చిన నచ్చుముచ్చో యెటుంగ

కాడరా దేల యీపాప మనెడువారు

బయలుదేరిన యపుడె యీ పడతి జంత

యగుఁ జూమా యనువారు నై రపుడు జనులు.

46

వ. వెండియుం దండోపతండంబులుగా మెండుకొని యాలోకించు పురజనంబుల
కోలాహలంబు విచారించి సంధ్రమాశ్చర్యంబుగా నరిగి యూడిగింపు బడతులు
విన్నవించిన నన్నగరాధిపాతుండగు నరపాలుండు విస్మయంబున నగరు వెడలి
తత్కాలసన్నిహితులగు పరిచారకులు గొలువం జనుదెంచి.

47

క. తలతలమని కొందఱు బ్ర

ద్ధలవా రెడఁ గలుగ జడియ ధరణీధవుఁ డ

క్కలకంతఁ జేరి యనునయ

ముల మరలమి సమ్మతించి ముందుగ నడిచెన్.

48

తే. అంతఁ దొలునాటి రాత్రి రహస్యభంగిఁ

గాంతిమతి తీర్చి నను బండుకట్టి యునికి

నేను నొకజోగి వాల్కంబు బూని భద్ర

కాశి సన్నిధి నుండిఁ గింకరుని రీతి.

49

తే. అచ్చటికి వల్లకుండు ధరాధినాథుఁ

దాదిగా మూఁత వెంటరా నరుగుదెంచి

కాంతిమతి చేరి తత్కాళికాపదాబ్జ

మాలకు వెన మ్రొక్కి లేచి నిశ్చలత నిలిచి.

50

తే. కదిసి ప్రజలార ! కంటిమి కాన మనక

చూడుడని పల్కి ధైర్యవిస్ఫురణ మెఱయ

జనవరునిఁ జూచి రాజ ! నా సత్యమిప్పుడు

నిశధమ్మును పరాకని విన్నవించి.

51

క. నిను నంటి భద్రకాళీ!

యనయము విభు నంటి యీమహాయోగివరే

జ్యుని నంటినఁ గాక మఱి

వ్యని నంటిన శాస్తి చేయవలయు న్నాకున్.

52

మ. అని యక్కాంతిమతీవధూటి పలుకం బ్రావిర్పవద్విస్మయం

బున సారెం దల యూఁపసాగె గిరిశాంభోజాక్షి తన్మూర్ధకం

పనము న్మెచ్చి యొనర్చె నంచు నెదల న్నావించి పశ్యత్పురీ

జను లొరొర పతివ్రతా!యనుచు మెచ్చ న్నింగి ముద్దె న్నొదల్.

53

ఉ. అంత నృపాలుఁ డాలలన యంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి యామిసీ

కాంతముఖీ! యరుంధతివి కానక నీపయఁ గానిపోని యీ

వింత ఘటించినట్టి యలివేణుల నోరికి శాస్తి సేసి య

త్యంతయశంబు నిల్పితి కదా యింక నింటికి నేగఁగఁ దగున్.

54

చ. ఆన విని రాని సిగ్గునఁ బటాంచల మించుక వంచినట్టి మో

మునకు మఱుంగుఁ జేయు కరము న్మృదుపాదపయోరుహద్వయం

బున! నెలకొన్న చూపు లొక పొంకము చూపఁగఁ గొంతుమాట ల

త్యనుపమముగ్ధలాగతి వెలార్చ నడంకువ చంద మేర్పడన్.

55

మ. అపవాదంబు పరిత్యజించుటకునై ప్రాణంబు లే నిల్పితిన్

నృప! యీభూప్రజకెల్లఁ దండ్రీవి గదా నీముందఱన్ బాస చే

సి పరభ్యాతి వహింపఁ గంటిఁ గద నీచిత్తంబు వచ్చెంగదా

యిప్పు డిపోఁడిమి చాలుఁ గావురము పొందేలా వినర్జిచెందన్.

56

క. అని వెండియుఁ బలుతెఱుగు

ల్గనఁబడఁగఁ బల్కి ధరణికాంతుని వచనం

బున కలికి మీఱఁ జాలని

యనువున మేకొనియె నదీ గృహంబున కరుగన్.

57

మ. ఆపు డత్యుజ్జ్వలభూషణాః బరవిశేషాదు ల్సమగ్నించి యా
తపసీయాఁగిని బల్లకి న్నిలిపి యుద్యత్సంచవాద్యధ్వనుల్
విపులాశ్రాంతర మెల్ల నిండ వినయావిరూపిఁ దోడైచ్చి యా
న్యవలోకేశ్వరుఁ డింట నిల్చి చనియెం బ్రీతాంతరంగంబుతోన్. 58

క. అంతటఁ గాంతిమతీసతి
యింతం తనరాని ప్రేమ నిటు సనఁగా దే
శాంతరనానామనుజుల్
సంతసమున నెంచ మిగుల సన్నుతికెక్కెన్. 59

క. అని యిట్లు పుష్పహాసుఁడు
ననుపమవైఖరుల విక్రమార్కున కెఱిఁగిం
చె నటంచుఁ జిలుక పలుక
న్వనజావుం డెక్కెఁ బూర్వవసుధాధరమున్. 60

నలువదిమూడవ రాత్రి:

వ. ఆప్పుడు ప్రభావతి మనోజరథవిఫలీకృతమనోరథయై యవరోధంబున కరిగి
నిశాసమయం బగుటయు నవ్వనుంధరాపురందర సంగమానందంబు
డెందంబునం గల్పించుకొని యనుభవించుచుం జనుడెంచు నచ్చంచలాక్షితో
ననంతరకథావిధానంబు వినుమని శుకాగ్రగణ్యుం డిట్లనియె. 61

క. అల 'విక్రమార్క భూవరుఁ
డలఘుతరాద్భుతయుతాంతరంగుండైయ
వ్వలి కథ యడుగంగఁ గుతూ
హలమున నాతనికిఁ బుష్పహాసుం డనియెన్. 62

తే. ఇందులకు నింత విస్మయం బేల విక్ర
మార్క! యిక మీదఁ గల కథ యవధరింపు
మేను బూర్వక్రమంబున దాని యిల్లుఁ
జేరి నిల్పితిఁ దదతిస్థితులఁ జెలఁగి. 63

తే. బలి యొసంగినఁ బూజలు సలిపి వేడు

కొనినఁ దత్కాంతిమతి మాయ మనమునందు

హత్తుకొని యున్నిచే మానదయ్యె నధిప!

కాళికాదేవి నిజశిరఃకంపనంబు.

64

చ. అది గని పౌరులెల్లను భయంబునఁ దత్పురనాథుఁ జేరి యా

యదన మహాపతివ్రతగుణాంచిత కాంతిమతీలతాంగి నే

ర్పొదవఁగ నిల్చిన న్నిలుపనోపు మఱివ్వరిచేతఁ గాని య

భృదితశివాశిరశ్చలన మోన్మప! యంచును విన్నవించినన్.

65

మ. ఇది యౌనంచు నరేంద్రుఁ డందఱును దో నేతేరఁగా సర్వసౌ

ఖ్యదమౌ కాంతిమతీగృహంబు దరియంగా వచ్చి ఫాలంబుఁ ద

త్పదము లోక్కఁగఁ మ్రొక్కి యెట్లయిన నంబామూర్ధకంపంబు మా

న్చి దయం బ్రోవు మటంచు దైన్యగతి గాన్పింపంగఁ బ్రార్థించినన్.

66

ఉ. ఆలలితాంగి కేళినిలయంబు కవాటము మాటుఁ జెంది భూ

పాలక! యింటివా రిడిన బాముల రచ్చల కెక్కినంతయే

చాలదె యింక మీదను నిజంబుగ రట్టన కోర్చునంతకుం

దాతునె యీశరీరము వితావిత యెక్కడి జోలి యక్కటా!

67

తే. అరయఁ దోబుట్టుపైఁ గల్గు కరుణ నిందు

వచ్చి యీరీతి దేవరవారె యింత

ప్రార్థన మొనర్చు పట్టఁ గాదనఁగఁ దగునె?

యైన నొక చిన్న విన్నప మవధరింపు.

68

క. భామాజనసామాన్యము

గా మది నన్నెంచు జనులు గన నేడు మొదల్

గా మహిలోపలఁ గానని

నా మహిమ మెఱుంగవలయు నరనాథమణి!

69

తే. ఇలఁ బత్రివత లగువారు గలిగిరేని

కాళి యొనరించు నిజశిరఃకంపనంబు

మాన్సుమని చాటఁ బనువుము మానవేంద్రః

యప్పు డందటి వగ దెలియంగ వచ్చు.

70

క. అని యవ్యధూటి పలుక

న్మనుఃజులెంద్రుండు మాటు మాటాడఁగఁ గొం

కినవాడై భువిఁ జాటం

బనిచెం దద్యవనరీతిఁ బ్రకటము గాఁగన్.

71

తే. అంత రాజాజ్ఞ మీఱరాదంచు ధరణిఁ

గలుగు సతులెల్ల వచ్చి నిక్కమగు భక్తి

నెంత మ్రొక్కిన నంతంత కెచ్చసాగె

ధూర్జటివెలంది మూర్ధవిధూననంబు

72

తే. కాంతిమతి దక్క మనుజులోకమున నికఁ బ

త్రివతలు లేరటంచు నుదీర్తవచన

ముఖరులై జను లాడ నమ్మదిత లెల్ల

సిగ్గుపడి యేగి రప్పు డచ్చెరువుఁ జెంది.

73

ఉ. అంతట రాజమౌళి పునరాగతుడై ధరణి స్వధూటికా

సంతతిలోనఁ జూడ నొక సాధ్యయు లేదని యాత్మలోన సి

ద్ధాంత మొనర్పితి న్మముఁ గృతార్థులఁ జేయు మటంచు మ్రొక్క న

క్కాంతిమతీవధూటి యవుఁ గాకని కాళిగృహప్రవేశయై.

74

తే. రాజు మొదలైన వారి దూరమున నునిచి

గర్భగృహమున కరిగి వేగమ కవాట

బంధన మొనర్చి గ్రక్కున భద్రకాళి

దాసి నిలుచుండి ధీరతాదంబరమున.

75

క. నా మనసు వచ్చు కై వడి

నే మెలఁగినఁ జూడలేక యెవ్వతెవే యీ

బూమెలు పన్నఁగవల దింక

నీ మేర న్నిలువకున్న నిట్టటుఁ జేతున్.

76

తే. అనినఁదత్కాఁకి యెంతకై నను దెగించి

నట్టి దీక్షంత యేమి సేయంగఁ బూను

నో యనెడు భీతిఁ దలయూఁచు టుడిగి నిలువఁ

దరుణి వాఁకిలి తెఱచి యందఱిని దిలిచె.

77

క. పిలిచిన నరపతి మొదలుగఁ

గలవారలు వచ్చి భద్రకాశీదేవిం

దిలకించి శిరఃకంపము

నిలుచుటకు నిష్విస్మయాదినిబిడాశయులై.

87

తే. కాంతిమతి భూతలమున సాక్షాత్కరించి

నట్టి యయ్యాదిలక్ష్మిగా కరసి చూడ

మనుజుకామిని గాదు సుమ్మనియు మఱియు

మఱియు మ్రొక్కిరి వినయసంభ్రమము లెనయ.

79

ఉ. అసమయంబున న్నరవరాగ్రణి భృత్యులు తెచ్చినట్టి సిం

హాసనమందు నవ్వికసితాంబుజలోచన నుంచి వైభవ

శ్రీసముదీర్ఘవృత్తి నభిషేకము చేసి విశేషభూషణో

ద్భాసితచిత్రచేలము లపారముగాఁ గయికాన్క చేసి నా

నాసతు లెల్ల మ్రొక్కుఁగ నొనర్చి యనేకకృతప్రదాముఁడై.

80

తే. నతు లొనర్చి మహాపతివ్రతయటంచుఁ

బేరు పెట్టి యలంకృతవారణంబు

పై సమాసీనఁ గావించి పటహముఖ్య
భద్రవాద్యరవంబు లంబరము నిండ.

81

వ. ¹(అక్కాంతిమతి) నూరేగించి నిజగృహబహిర్భాగంబున గజావరోహణంబు
గావించిన యక్కాంతిమతిదేత సాష్టాంగప్రణామపూర్వకంబుగా ననుజ్ఞాతుండై
యాన్యపాలపురుహూతుం డరుగం దక్కిన వారలను బాదపరాగంబు
ప్రసాదించి వీడ్కొలుపుచు నమ్మంచగమన మందిరాంతరంబునకుం బోయి.

82

తే. వరము లిచ్చు మహాపతివ్రత యటంచు

సేతుకాశీపురాంతరక్షితిజనంబు

లచ్చమగు భక్తి గానుక లైచ్చి చూడ

వేళ గానక యుండఁగా వెంసె నధిప !

83

క. అంతయుఁ గనుగొని యిడ నీ

జంత న్నమ్ముదురె యెపుడు చంపునొ యనుచుం

జింతించి యశుకుఁ బాయక

యంతం ద్వర వెడలి కాశి కరిగితి నధిపా !

84

శా. గంగాభంగముల స్మృతింగి నిగమగ్రామేశ్వరు నివేశనా

తుం గీర్తించుచు మ్రొక్కి డురిగజవక్త్రుం గొల్చి యంతం ద్రివే

ణిం గాయంబు దొలంచి పూర్వకృతనిర్నిద్రామము ల్వాసి నీ

రంగత్పూర్వకృపారసంబునకుఁ బాత్రంబైతి ధాతీశ్వరా :

85

క. ఆయద్యుతంబు మదిలో

²(బాయమి నగ)లేక యుండిఁ బదపడి సభలో

నీ యాశ్చర్యముఁ గని భూ

నాయక ! తద్విగుణమగుట నవ్యుదయించెన్.

86

1. ఇవిధంబున నక్కాంతిమతి (పూ) 2 బాయ మనఁగ (పూ)

క. అని తెలుప విక్రమాద్భుతం

దనుపమవిస్మయతః బుష్పహాసుని మన్నిం

చి నితాంతవిభవసౌఖ్యం

బున నుండె నిర్మలై వైశ్యభుజగద్వేదీ !

87

క. అని యిట్లు చిలుక పలుకన్

విని మిక్కిలి వెఱుగు చెంది వెన నంతటిలోఁ

దనచేతి గరలు కనఁబడఁ

జనియెఁ బ్రబావతి రహస్యనదనంబునకున్.

88

నలువదినాలుగవ రాత్రి;

తే. కోమటి మెఱుంగు సిద్ధిపు గుబ్బలాడి

యంతిపురమున కరిగి సాయంసమయము

గాంచి కై చేసికొని షహీకాంతసంగ

మాభిలాషంబుతోఁ జేర నరుగుదేర.

89

క. కనుఁగొని గుణసాగరుఁ డో

వనితా చనియెదవె ధరణివల్లభు కడకుం

జను మిఁక నొక కథ విను మని

యనుచుం బలుకం దొడంగె నతివేడుకతోన్.

90

ఇరువదియొకటవ కథ

ఉ. అంగవసుంధరాభరణమై యొక పట్టణ మందఁమొందు మా

తంగతురంగసదృటకదంబశతాంగతతు ల్సైలంగఁగా

మాంగళికాభిధాన మసమానముగా ¹(వహియించు నప్పురం)

బంగదనామధేయవసుదాధిపుఁ డేలు నవేలసంపదన్.

91

ఉ. ఆనరపాలమాళి కపరాంగము కైవడి నొక్క మంత్రీ మే
దానిధినాముడై తగు నతండు నిజాంగన జాయమానశో
భానుతళాంత శాంత యను బాలికఁ గాంచి దివంబు కేగ సం
తానముఁ గోరి లోలయను తన్ని వరించి రమించె నంతటన్. 92

ఉ. అలలితాంగి కంటికిఁ బ్రయంబగు సొమ్ము ధరించి సేవక
1(శ్రీల వరించి)జిహ్వకు రుచించు పదార్థము లాహరించి యే
వేళఁ బ్రసూనతల్పముల వేడుకమై బవళింపఁ గల్గుటం
జాల మదించి జారజనసంగతికై తివురు న్మనంబునన్. 93

తే. ఇవ్విధంబున నహ్మర్తిమేందువరన
యన్యసంభోగసుఖలేశ మబ్బెనేని
యాకసంబైన భేరించి యవలఁ బోవు
నంతకుఁ దెగించి యున్న యయ్యవసరమున. 94

క. వారింట దేవపూజా
కారిత్యముఁ బూని వేదఖనియై వినుతా
2(చారుడై) సద్గుణనిధి
చారణుఁ డన నొక్క బ్రహ్మచారి చెలంగున్. 95

క. ఈరీతి నుండువానిం
జారణు లోఁబటిచి యొక నిశావేళఁ దమః
పూరితమగు నొక యింటం
జేరిచికొని యిష్టకామ్యసిద్ధిం గనియెన్. 96

క. కని యది మొదలుగఁ దద్రతి
ననుపమసౌఖ్యాబ్ధి నోలలాడుచు మరునిం
దన బంటు గాఁగఁ దలంపుచు
ఘనతరగర్వమునఁ గన్ను గానక మెరిగెన్. 97

క. అంతః దన సవతి సుతయగు

శాంతం బోషింప మఱచి చారణనిఘ్న
స్వాంతత్వముఁ జెందిన త
ల్కాంతామణి నడక లెల్లఁ గాంచినయదీయై.

98

తే. శాంత శాంతల యయును జతుర యగుట

దీనికి భయంబు చూపినఁ గాని తనకుఁ
బోషణము లేదనుచు డెందమనఁ దలంచి
యొర్చికొని యుండి యంతట నొక్కనాఁడు.

99

చ. జనకునిఁ జేరి యాకనికి సంతస మయ్యెడు మాటలాడి సౌం

పెనయఁగ నీవు గాక మఱి యింకొక తండ్రి గలండు నాకుఁ బొ
మ్మని పలుకన్ వినిశ్చలతరాద్యురుఁడై మదిఁ జెందు సందియం
బునఁ దలపోసి యా సచివపుంగవుఁ డెంతయు నాదరంబునన్.

100

తే. ఇంక నొక తండ్రి గలఁ దండి విందు దన!

యతనిఁ జూపెదవే యన్న నవ్వఁదూచి
మంచిదని రేయి చూపెద నంచుఁ బలికి
యవలి కరిగిన నమ్మాట లాలకించి.

101

క. ఆలోలాంగన ¹(తన) దు

శ్శీలం బిది యెఱిఁగి పఠికిఁ జెప్పఁగ బూనం
బోలు నని తలఁచి మిక్కిలి
జాలిం బడి శాంతఁ బిలిచి సప్రియరీతిన్.

102

తే. అనునయించిన నబ్బాల యెననేమి

నన్నుఁ బోషించెనేని యెంతయును గప్ప
దాల్తునని పల్కె నింక నత్తరుణి జనక
భావసంశయ మెట్లు పాపంగవలయు?

103

క. అని పలికి యూరకుండినఁ

గనుఁగొని యూరుజనరోజుగంధి విచారం

బొనరించి తెలియఁ జాలక

వినిపింపు మటన్నఁ గీరవిభుఁ డిట్లనియెన్.

104

వ. అంత నిశాసమయం బగుటయు నమ్మేధానిది విభావధీరితతమఃపుంజంబగు
కేళిమందిరంబున లోలాసమేతుండై యుండి యబ్బాలికం బిలిచి ద్వితీయజనకుం
జూపు మనిన శాంత యత్యంతమౌగ్యంబు దాల్చి తదీయచ్ఛాయం జూపిన
నతండు నవ్వి లోలం జూచి యేతద్బాలికాలాపంబులకు నీ యందు
సందియంబుఁ జెందితి నని తద్వృత్తాంతం బంతయుఁ దెలిపి పతివ్రతాశిరోమణి
వగు నీకిట్టి గుణంబులు పుట్టునే యని పలుకరించెం గావున నయ్యమాత్య
కుమారికకుంగల నై ప్యుణంబు గలిగినంగాక ధరణీభుజంగపుంగవుని సంగతికిం
జనఁ గూడునే యను నంతలోన నరుణోదయంబై నం బ్రభావతీరిలితాంగి
శుద్ధాంతంబున కరిగి క్రమంబున దినావసానం బగుటయు.

105

నలువదియైదవ రాత్రి

కా. పన్నీటం జలకంబులాది తొగబాబాపాదుషాకాయపుం

జిన్నె ల్కొనిన చీరె గట్టి యపరంజిం జిమ్ము నెమ్మేనిపై

మిన్న ల్గొమ్మెడు సొమ్ము దాల్చి మహాభృన్నీనాంకజన్మక్రియా
సన్నద్ధత్వముఁ ¹(జెంది) యందము రహించం జేర నేతెంచినన్.

106

క. ఆమ్మ ప్రభావతి! రాజగృ

హమ్మున కరిగెదవె? మంచి దరుగుదువు వినో

దమ్ముగు కథ వినియెదె యని

కమ్మని చక్కెఱలు గెరలఁగా నిట్లనియెన్.

107

ఇరువదిరెండవ కథ

మ. అవనీమండలమండనం బయిన యార్యావర్తదేశంబునం

దు విరాటుండను రాజు ప్రోవఁ జెలువందున్ భద్రకాఖ్యం బుర

ప్రవరం బొక్కటి యంమ విప్రకులపారావారహాలాహలం
బవు నీతండన దేవలాంకుఁ డొకఁ డర్థాపేక్షమై వర్తిలున్.

108

*సీ. అపరకర్మాగతంబైన వస్త్రమె గాని

క్రయలబ్ధివసనంబు కాని వావి

పూటపూట పరాన్నబోజనంబే కాని

¹(ప్రియభామినీకుక్తి) పెట్టు మందు

దానలబ్ధింబైన తాంబూలమే కాని

చేసున్న వీడెంబు చెడ్డ యొట్టు

విలరణలైన భూవిభుల వాకిలె కాని

యింక నిజాలయం బెదురు చుక్క-

గాఁగ నూహించు నప్పొపకర్ముఁ డెంత

యర్థకాంక్షయొ కాని ధనాధ్యుఁ డయ్యు

జన్మఫలమైన యట్టి సంసారసౌఖ్య

మనుభవింపంగఁ జాలఁ దో యంబుజాక్షి.

109

*మ. పితృకార్యంబున నొక్క నిండఁ గడు తృప్తిఁజెంది తత్పూజనా

గతపుష్పాదులు ద్రోచి యార్ధ్రగ్రసనాంగశ్రాంతి దైన్యస్థితుర్

జితగూడంగ నతండు గేహముల 'భిక్షాం దేహి' యంచున్ దరి

ద్రత గల్పించుచు తెచ్చి బైక్షము తుడిం ²(గ్రయ్యంబు) సేయు న్పురిన్ 110

*క. తొడిబడ నొకయింటి తిథిన్

దడవుగ నాపోశనంబు ధరియించి కడున్

గడు పెద్ద దక్షిణిండని

యొడఁబడినం గాని భుక్తి కొగ్గఁడు పడఁతీ !

111

*సీ. గార్హస్థ్యవరులు దక్షిణ యంచు దుడ్డున

సులు నిచ్చువానిపై సొరిది వైచు

1. ప్రియభామ నిజకుక్తి (పూ) 2. గయ్యంబు (పూ)

*మద్రాసు వ్రాత ప్రతిలో లేవు

నడిగి తెచ్చిన పోతలాకులు మాపటి
 వేడుకకాండకు వెలకొసంగు
 దినమును ముష్టి యెత్తిన ధాన్యములు దెచ్చి
 మాటుబేరలు కోమటుల కమ్ము
 నలయక కూర్చి బైజాన్నంబు పరదేశ
 వివిధమానవులకు విక్రయించు
 నొదవినంతయు టాకు సేయుట యకార్య
 మనగ వచ్చునె లోకుల కై ననేమి
 యతడు దలమీద వచ్చిన యపుడునైన
 రూక మార్చుడు ¹(కమలవిరోధివదన.)

112

*సి. మనసు ²(కోరికదీరి తను పునీతుడు) గాగఁ
 దలంచును యదె పిండదాన మన్న
 పుననిదానము గన్న గతి ³(నుచ్చి) చంకలు
 దాటించు కార్పాసదాన మన్న
 నరచేతి ముడువగా నది యెంచి ⁴(యెంతైన)
 దవ్వేగు మహిష్మదాన మన్న
 చెంరేగి కుప్పిగంతులు వైచి చెంగున
 దాటు నాలింగనదాన మన్న
 కాలపురుషాదిదానసంగ్రహణములకు
 నెలమి వచ్చినవారితో గలహమాడి
 యదను దప్పిన మఱి పాళ్ళకైన బెనగు
 నాశఁ బొల్పిది యవ్యవ్ర ⁵(పాశవికుడు).

113

*చ. సమయము వేచి యాద్విజుడు సంక్రమణగ్రహణాదిపుణ్యకా
 లము లరుదేర దర్శలు తిలల్ ధరియించిన వాని మజ్జన

1. కమలవిరోధివదన. (పూ) 2. కోరికదీర తమపు నీతని (పూ)
 3. నుచ్చి (పూ) 4. యెంతైన (పూ) 5. పాశవరుడు (పూ)
 * మద్రాసు వ్రాతప్రతిలో లేవు.

ప్రమదజనంబు లొల్లమని పల్కిన మంత్రము లుగ్గడించి వీ
సము కడ గాఁగఁ గైకొను నసహ్యత రొక్కము లెన్నఁ దెన్నఁడున్. 114

*తే. ప్రతము లందున చిననాటి వడుగటంచు
దేవతోత్సవ మని తండ్రి తిథి యటంచు
వాత బేగులు మాన్చి యెవ్వారిఁ గన్న
నేటు నాతఁడు ధనకాంక్ష వీటి బోవ. 115

*సీ. అన్నంబు వెట్టింపుఁ దాఁకలి గంటిసో
యయ్యవార లటంచు నార్పటించు
పరిహరించినఁ బోక బహుసాహసస్ఫూర్తిఁ
బలిమి మీఱఁగఁ దల్పుఁ బడఁగఁ ద్రోయు
కూడకుండిన మదుర్ గోడ చెంగున దాటి
బంతిలోఁ గూర్చొని రంతు చేయు
మెడఁబట్టి త్రోవినఁ బడి చెయ్యి విఱిగెనో
కూయంచు మొఱవెట్టుఁ గోపు నెఱపు
నెట్టు లయినను భుజియింప కెడసిపోవఁ
దాతఁడు పరాన్నభక్షణాయత్తుఁ దగుచు
బ్రాహ్మణోత్తమజనసమారాధనంబు
శిష్టనుతముగ గృహపతుల్ సేయునపుడు. 116

*సీ. సంతలోఁ బ్రతి బిచ్చములెత్తి నూతాఱు
వగల జన్మిదములు వడికివడికి
నికటకాననభూములకు నేఁగి మట్టియా
కులు దెచ్చి విస్తరుల్ గూర్చికూర్చి
శాకపుబీజముల్ చల్లి బావుల నీరు
చేడి పోయుచుఁ బైరు చేసిచేసి
వేకువ నంగళ్ళ విక్రయవేళల
జాతిన మిరియఁబు లేఱియేఱి

*మద్రాసు వ్రాఁతప్రతిలో లేవు

యన్నియును విక్రయించి బాఠాకుమార
ముఖ్యు లాడట ¹(మగ్గిన) మొగముఁ జూడఁ
దాసపడి యేమి కోరిన నాగహించు
జందెములు ద్రెంచుకొని తద్విజన్మభలుఁడు.

117

తే ఇట్లు గడియించి ధనమెల్ల నింట నునిచి
యతఁడు పరలోక మెనయఁ దదాత్మజుండు
గర్గుఁ డనువాడు కౌమారకలితుఁ డగుచుఁ
దరుణగాణిక్యవిహరణాదరణుఁ డగుచు.

118

సీ. కన్నెటికంపు బింకముఁ బోని నేయాలు
వెలఁబెట్టి పలుకు సుద్దులకు లొంగి
రతులకు జాణబేరము ఁంచుఁ జెలులచేఁ
²(బలికించు)వన్నెచిన్నెలకు మఱిగి
వలచితి రోరి! యీవుల కేమి యెడఁబాయ
వలదను తక్కుమొక్కులకుఁ జిక్కి
సాకటి³ పండుగల్) జాతరల్ మొదలుగాఁ
దంపెట్టి గొణుగు వింతలకుఁ దగిలి
పోటు గడియించి రోసంబుఁ బొడమఁ జేసి
కలుపుగోలు వహించి పోకలకు నరిరి
గర్గుఁ డద్దంబు లేక బోగంపుఁ జెలుల
త్రైవసము చేసెఁ దనయింటఁ గల ధనంబు.

119

సీ. జోగిజంగంబు లెచ్చుగఁ బలుకులకు వాడు
చెరిరేగి లంజ మందులకుఁ జల్లి
తముకు వేసినవెన్కఁ దాఁ జరించినఁ బట్టి
యునుపకుండఁ దలార్ల కొసఁగి యొసఁగి
కొండెము రైప్పకయుండ విరాటభూ
వరుని వాకిటి చనవరుల కిచ్చి

1. మ్రొగ్గిన (పూ) 2. బలికించు (పూ) 3. బిండుగల్ (పూ)

'దర్శకాకార! దాతలరాయ!' యని వెంట

బడు బట్టువారికిఁ బాఱవైచి

తగులుగా నిచ్చు పీతమర్దవిటచేట

కులకును విదూషకులకు మేకోలు నడపి

తండ్రి గడియించినట్టి విత్తంబు వోవ

1గుల్లగాఁడయ్యె నవ్వెప్పవల్లభుండు

120

తే. ఇవ్విధంబున లేచి వహించి గర్భఁ

దప్పురము రోసి పరభూమి కరుగుచోటఁ

బ్రబలమగు నొక్క యగ్రహారమున నిలిచి

యతిపిపాసాబుభుజాతురాత్ముఁ డగుచు.

121

చ. సకలపురాణము ల్నిగమచర్చ లెఱింగిన వైదికాఖ్యుఁడౌ

యొక గృహమేధి పిల్వఁగఁ దదుజ్జ్వలమందీరసీమఁ జేరి యిం

చుక తల వంచుచున్ బెరుకు చూపులతో వెసఁ బాద్య మిచ్చు త

న్మృకురకపోలఁ గన్గొని కనుంగవకుం బ్రమదంబు వొందఁగన్.

122

*సీ. జాటు పెన్నెటి కొప్పు శాతమన్యవశిలల్

నించు చేపట్టు గావించు నేర్పు

గిలుకు మెద్దెలు మ్రోయ కేకిసియానంబుఁ

దెలుపుచు శాకంబు దెచ్చు నొఱపు

పైఁటకొం గరవీడ బాహుమూలద్యుతుల్

మించఁగాఁ గదిసి వడ్డించు తీవి

కమ్మతో దసియాడఁ గలితకోకిల² (రుతుల్

రాజిల్లి నిగుడ) మారదుగు నేర్పు

పతికిఁ జాటుగ నిల్చి తప్పక మెఱుంగు

సౌలపుఁ జూపుం బెరికి పోఁజూచు దారిఁ

1. లొల్లగాఁడయ్యె 2. రుతుల్ రాజిల్లి బెగడ (పూ)

* మద్రాసు వ్రాఁతప్రతిలో లేదు.

దియ్యవిలుకానిఁ దెచ్చి ప్రతిష్ఠ సేయ
గర్గుఁ డిష్టాన్నభుక్తి సోక్రింతుఁ డయ్యె.

123

*వ. అయ్యవసరంబున.

124

సీ. మానసజాత శమంబు నీదెత్తిరోఁ

గాంక్షించి నాపైని గాతి విసరె

నటవీచర త్రేక్కిహర్షావహితం బ

మర్చికోఁ జాటంత మబ్బు దోచె

పథికయాధములు ప్రాప్య గ్రామములు చేర

నత్ర మంబర మెల్ల నల్లికొనియెఁ

గాంక్షఁ గన్గొను నైరికవిరానముల చూపు

మిటుమిట్లు గొన తీఁగె మెఱుపు మెఱసె

తరుణు లదిపులమై వ్రాల నుఱుము లుఱిమె

చెలఁగి చాతకి నోరొగ్గఁ జినుకు రాలె

నవని నేకార్థవంబైన యట్లు జలము

వెల్లువలు గాఁగ నొక మహావృష్టి గురిసె

125

తే. అవుడు వైదికుఁ డాగర్గు నాదరించి

వాన శఠి యయ్యె రవి గ్రుంకవచ్చె నింక

నెందుఁ జనలేవు శయనింపు మిందె యనుచుఁ

దాసు నాతఁడు సమయకృత్యములు దీర్చి.

126

ఆ. పవ్యళించి రంతఁ బని దీర్చి దీపంబు

మలఁపి యడ్డగోడ మఱుగు గాఁగ

వైదికుని సుధాంశువదనయు శయనించె

పచ్చవింటిరాయఁ డెచ్చరింప.

127

మ. గొనఁబుం బ్రాయము రూపసంపదయుఁ బేర్కోఁ గల్గుటల్ మాడికిం

దను వీక్షించుట గర్గభూసుధుని మీఁదం గోరుకు ల్మల్లడు.

* మద్రాసు వ్రాత ప్రతిలో లేదు.

ల్గొనఁగా నేడొకనాటి మాతమున కీ లోలత్వమేలంచుఁ జెం
దని ధైర్యంబునఁ గొంతసేపునకు నిద్రించె న్వరాకాంక్షియై.

128

ఉ. గర్గుడు దాని మేని యధికవ్యతిరూపములు స్విలాసనై
రర్గళము ల్విలోకనపరంపరలుం దలపోసి చిత్తభూ
మార్గణభూమి నొంప నసమంబగు ¹తామస మంకురింపఁగా
నిర్గలభీతి వై దికుఁడు నిద్రవహించుట చూచి గ్రక్కునన్.

129

క. చని దాని వీపుపైఁ గర
మునుప న్మేల్కొంచి యాతలోదరి నాథుం
డని మొగ్గు నతఁడు తద్రతిఁ
దనిసి వెస న్నయనభూమి దండకు నరిగెన్.

130

క. అంతట నిశిసమయమునకు
నంతము గలుగుటయు గర్గుఁ డరుగం గని య
క్కొంత నిజాధిపుఁ గనుఁగొని
సంతసమున సిగ్గు సాధ్యసం బొనగూడన్.

131

చ. పదరితి రేమి రాత్రి నగుబాటని యెంచక వచ్చి యంత సే
యుదురె గృహంబులో నితరుఁ డున్ని యెఱుంగరె ²సిగ్గు దాఁకదో
మరి మగవార లైనను సమస్త మెఱింగినయట్టివారికే
తుది నొకవేళ నేమియును దోచదువో గద యెంచి చూచినన్.

132

క. అనిన విని నేను నిశి మే
ల్కొననే లేదనుచు దాని కాంతుం డిది గ
ర్గుని కృత్యమె కావలె నని
ఘనమైన జుగుప్స వొడమఁగాఁ గుత్సించెన్.

128

తే. అప్పు డన్నాతి యేరితి నాత్మమాన
భంగ మాచ్ఛాదితంబు చేయంగవలయు

ననఁ బ్రభావతి నన్నేమి యడిగె దవలి
కథ యెఱింగింపు మనిన శుకఁబు వలికె.

184

మ. అపు డమ్మాసిని యధ్వనీనకృతధౌర్జ్యప్రక్రియల్లాఁ దలం
చి పతిస్యాంత మెఱింగి మోసము జనించెం జూచితే యింక మ
న్నిపుణత్వంబునఁ గాని యీ విభుని సందేహంబు పోదంచు డెం
దవుఁ దమ్మిం దలపోసి యచ్చుతర సానందంబుఁ గల్పించుచున్. 185

ఉ. కంటిరె యెంత వింత కల గన్నపు డెల్లను మీరు వచ్చి న
న్నందిన యట్టు లుండు నదియౌఁ గద రాతిరి మిమ్ము బాసి నే
నొందిగఁ బవ్వళించుటకు నోపక చింత వహింప నంతలోఁ
గంటికి నిద్ర వచ్చెఁ గల గంటి భవద్రతి గల్గినట్లుగాన్. 186

తే. వామహస్తము సురముపై వైచి నిదురఁ
జెందు తఱిఁ గానికల గందు రందు రెందు
నవ్విధంబునఁ బవళించి యైనకలయ
కంటి భవదీయకారుణ్యగరిమ వలన. 187

క. అని పలుక దాని మాటలు
విని నిశ్చయమని తలంచె విభుఁ డో పద్మా
ననఁ యంత వేర్పు గలిగినఁ
జనవచ్చు నటంచుఁ గీరచంద్రుఁడు పలికెన్. 188

సలువదియాజవ రాత్రి :

తే. ఆప్రభావతి బాగాయె నంచుఁ బలికి
ప్రయోగింపాండిమము గాంచి పడకయింటి
కరిగి పగలెల్లఁ ద్రోచి చివాంతవేళ
యధిపసంగమకుతుక మాస్యమునఁ దొలుక. 189

సీ కలికి చేర్చుక్కయోఁ గాదుగా కచభృంగ
భంగపాళిక కోరపంక్తి గాని (?)

కస్తూరి తిలకమోఁ గాదుగా ముఖపద్మ

సక్తతైవాలలేశంబు గాని

రంగులవికె నారాదుగా కులతైల

గ్రసితనాగేంద్రత్వకృపయము గాని

గతి వన్నె చీరెయోఁ గాదుగా తనువిద్యు

¹(దాద్యాది)పారివాహంబు గాని

కనక మేఖలయోఁ గాదుగా నితంబ

నవ్యకటిదేశకృతతోరణంబు గాని

యనుచు వర్ణింపఁ గై సేసికొని యొయార

మమర వచ్చెఁ బ్రభావతీహంసయాన.

140

మ. అపు డాచక్కెఱినిండిపక్కిదొర యక్కా ! నేటి కిమ్మేని చొ
క్కపు శృంగారము వష్యమాణకథ జోకన్ వింతయయ్యెన్ సుమీ
కృప దక్కొత్తఁగఁ జిత్తగింపు మని యంగీకారముం గాంచి నే
రుపు మీఱం దెలుపం దొడంగెఁ బలుమాఱుం దేనియల్ చిందఁగన్.

141

ఇరువదిమూడవ కథ

క. సుజనాకరమగు నొక పుర

ము జగజ్జేగీయమాన మొదవఁగ ముదితా

గజరథమరుదురురయహయ

భుజవిజయసనాథసుభటభూయిష్టంబై .

142

క. ఆరాజధాని నేలు గ .

భీరుం డను నృపతి యతని ప్రియమంత్రి జర

త్కారుఁ డన వెలయు నతని కు

మారుఁడు గుణశాలి యనఁగ మాన్యతఁ గాంచెన్ .

143

1. కాభాది (పూ)

తే. ఆతఁ డొకనాఁడు హరిశర్మ యనఁగఁ బరఁగు
 నొక్క తైర్థికుం డేతేర నొదవు భక్తి
 నతని కిష్టాన్నసఁతుష్టి యాచరించి
 యర్హసంభాషణంబుల నలరఁ జేసి.

144

క. అన్నియుఁ దొఱఁగిన యట్టి ప్ర
 సన్నాత్మా ¹(కలియుగమున) జటులాఘత దు
 శ్చిన్నులగు జరుల కేక్రియ
 నెన్నఁగ సద్గతులు గలుగు నెఱిఁగింపఁ గడే :

145

వ. అనిన విని యమ్మహీసురుం డిట్లనియె.

146

సీ. అన్నదానంబు దురంతపాపాటవీ
 జాలఁబునకు దావకిల గాదె?
 సురపితృభజనంబు దురితమేదురధరా
 ధరకోటలకు వజ్రధార గాదె?
 కూపకల్పన మహామోరదుష్కృతతమః
 కాండంబునకు భానుకరము గాదె?
 తరుకోటి నిల్పు టుత్కటకల్మషాభిక్
 లమునకు జంఝానిలంబు గాదె?

ధరణి మణియును భూసురస్థాపనంబు
 మొదలుగా నెన్నఁగల పుణ్యములు సెలంగు
 నవియ చాలవె వృజినాగ్ని నవల సార్ప
 సద్గతులు గూర్పఁగ నమాత్మచంద్రతనయ !

147

వ. అనిన విని యమందసందేహకందశితహృదయారవిందుడై
 నందనుండు.

యమ్మంతి

148

తే. ముక్తి దొరకదు విజ్ఞానముననె గాని

కర్మమునఁ గాని విజ్ఞానగరిమ లేదు

జ్ఞానసత్కర్మహీనులౌ జనుల కల్ప

మతుల కేరీతిఁ గల్గు సద్గతులు చెపుమ.

149

క. అనఘాత్మ ! యనాయాసం

బున కర్మఫలంబు జ్ఞానమున జెంది రయం

బున లింగశరీరము ¹(పీ

డ్కోని) సద్గతి గాంచు వెఱపు గోరెద చెపుమా.

150

చ. ఆన విని యమ్మహీసురకులాగ్రణి యిండుక సేపు కొంత చిం

తన మొనరించి యంతటఁ బితామహమాట దలంచి మంత్రి నం

దనుఁ గనువిచ్చి చూచి చిటునవ్వు కెలంకుల చిన్న వెన్నెలల్

చినుకఁగ నిట్లనున్ ప్రమదసింధునిమ గ్నమనోంబుజాతుడై .

151

తే. బంధురక్షకః యిది మంచి ప్రశ్న కలియు

గమునఁ బాపాత్మజనులకు గతులు గలుగు

వెరవు ²(దెలుపఁగ) నన్నిట్లు వేడ భూత

కరుణ గలవాడవగు దెఱుంగంగ నయ్యె.

152

క. మును బ్రహ్మ దెలిపె భూతల

మునఁ గాశీక్షేత్రరాజమును శ్రీముష్ణం

బు ననాయాసంబునఁ గలి

జనులకు సత్పుణ్యగతు లొసంగు నటంచున్.

153

క. కావేర్యుత్తరభువి సం

జీవనదికిఁ బడమటను ³(నృశేవది కృష్ణా

1. పీడ్కోన (పూ) 2. దెలిపెద (పూ) 3. నృశేవదికృష్ణామనైవదికి దక్షిణంబగు (పూ)

శైవలినికిఁ దక్షిణముగు)

తావున శ్రీముష్టవిష్టుభామము వెలయున్

154

సీ. శ్రీవరాహస్వామి చిత్రాపకల్పితా

మోదసాగరము శ్రీముష్టపురము

ప్రతివార సేవకాగతశతక్రతుశూలి

ముఖ¹(సురోత్కరము) శ్రీముష్టపురము

ముక్తి వదూటిముముక్షుకోటివిధూత

మోహనాకరము శ్రీముష్టపురము

²(నటదప్పరోమణి)మటితనూపురరావ

ముఖరితాంబరము శ్రీముష్టపురము

స్మరణమాత్రవినిర్గతసకలపాప

మూలసంతతివరము శ్రీముష్టపురము

దర్శనాలోలహృదయకందశితలసద

మోఘసుజ్ఞానధరము శ్రీముష్టపురము.

155

క. శ్రీముష్టము శ్రీముష్టము

శ్రీముష్టం బనుచుఁ దలఁప జీవుఁడు కర్మ

గ్రామము దహించి గర్భ

స్తోమప్రాప్తులను నడుచుత్తోవలు మఱచున్.

156

సీ. పొందు గోరదు నిజభుక్తికాలాగతా

గాఢబాధాకరవ్యాధిచయము

³(చేరఁబోదు) దురంతచింతాతినంతాప

⁴(కృతమహాన్నిద్ర) దరిద్రదరవము

1. సురోత్కరము (పూ) 2. నటదప్పరోమణి (పూ) 3. చెఱలుపోదు (పూ)

4. కృతమహాన్నిద్ర (పూ)

తొంగిచూడదు మనోభంగపారంపరీ
 విత్రాసజనకతాపత్రయంబు
 తడవఁ బోవదు మహాద్ధామకామక్రోధ
 మాత్సర్య ¹(మోహాది)మదకులంబు
 మించి శ్రీముష్ణమంచుఁ దలంచువాని
 మాటలేటికి వాని కర్మములు వ్రాయు
 చిత్రగుప్తులు తమ లెక్క చెడియె ననుచుఁ
 గవలె పడవేయుదురు ధర్మకార్యధుర్య :

157

సి. శ్రీముష్ణమని తలంచినఁ జాలుఁ బ్రాకర్మ
 కలితపాపామంబు ²(వలనఁ)బోవు
 శ్రీముష్ణయాత్ర చేసినఁ జాలు నన్యూన
 విజ్ఞాన మది కాశ్శ్రవేళ్ళఁ బెనఁగు
 శ్రీముష్ణపురముఁ జూచినఁ జాలు భోక్తవ్య
 కర్మకాండంబు లెక్క డనొ యడఁగు
 శ్రీముష్ణనగరు డాసినఁ జాలుఁ గైవల్య
 పథమెల్లఁ గిల్లకు పంపు సేయుఁ
 దగులుచే నైన శ్రీముష్ణరామసీమఁ
 గాపురంబున్నవాని భాగ్యంబుఁ బొగడ
 నలవియే బహ్మకైన బల్చిలువకైనఁ
 దలఁచినంతనె మై గరుపొలిచెఁ జూడు.

158

తే. ఇతరపుణ్యస్థలంబుల నెందుఁ జూడఁ
 దార మును దెల్పి కరుణించువారు లేరు
³(కాని) శ్రీముష్ణమున రమాకాంతు నాజ్ఞ
 హరుఁడు గరుడుండు నుపవిష్టు లగుదురయ్య;

159

సీ జనకేరతవిరజానదీజరజాత

కులసౌరభము గుబుల్కొనఁ గడంగి
పుడుకబెట్టుల తేనెఁ దడిసిన నునుఁతెక్క
సురటి జల్లిన గొట్టు సోఁక విసరి
హరిపదంబులు దార్చ నర్హమా కంటికి
దంబుపై నుత్తమాంగంబుఁ జేర్చి (?)
వైకుంఠపురసురావళి బరాబరి సేయు
మృదులహస్తమున నెమ్మేను నిమిరి
ఖగుకులేంద్రుండు దక్షిణకర్ణమునను
తారకబ్రహ్మపరమమంత్రంబు నొడువుఁ
గడఁగి కడపటి పయనంబుఁ గాంచువాని
కోమహామహ శ్రీముష్ణగ్రామసీమ.

160

సీ. ఎందుండి వచ్చునో యినకోటినిభ్రచక్ర

మరుదెంచు దక్షిణహస్తమునకు
సమయమౌతెఱుఁగునో ఘుమఘుమధ్వనిశంఖ
మపు¹(దొందు) వామకర్తా గ్రామ
యెవ్వరు పనుతురో యల హేమచేలంబు
జగనీటుఁ గనుఁ గటిచక్రసీమ
తటివేచియుండునో తతమణికోటిర
మవతీర్థమగు నుత్తమాంగమునకుఁ
బతగరాజోక్తతారకబ్రహ్మమంత్ర
2(వర్ణములు) కొన్ని వీనులవల నడింపఁ
దనువుతోఁ బొందు సడలించు ధన్యమతికి
భూసురోత్తమః శ్రీముష్ణపురమునందు.

161

శా. శ్రీముష్ణంబు సమస్త వైష్ణవమహాక్షేత్రాకిన్ రాజసే
వా³(మంత్రంబనఁ) బాపరోపకరణవ్యాపారపారిణమై

యామోదం బౌదవించు నిచ్చు బల¹(దీర్ఘాయుష్కా) వైభవం
బేమా యంచు మడిం దలంచెదవు సుమ్మీ మంత్రరాజ్ఞందనా:

182

వ. విశేషించియుఁ బంచమహాపాతకంబుల సైన్యంబుఁ బటాపంచంబు గావించు
సమయం బొక్కటి గలదు. ఆది పరమరహస్యం బిత్తఱిం పశ్చాత్తాపమునఁ
జీకాకుపడు నీకుఁ దెలుపందగు నిందెవ్వరు లేరు గదా! దగ్గఱకు రమ్ము
కృతాతిలజనోల్లాసంబగు మామమాసంబున నక్షిణపుష్కలక్షీవిధానపక్షంబగు
శుక్లపక్షంబున దుర్దమదురితమర్ధన²(చణంబగు)చతుర్దశిదినంబునశ్రీమహాష్టంబున
నిత్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి రథోత్సవోత్సాహుండగు పరాహదేవుని
భజియించి యవబృథస్నానకుతూహలుండగు నద్దేవున్ని వెంటనె ప్రాగంబు
నిదానంబున కరిగి వేగిన పున్నమనాఁడు ప్రాతఃకాలంబునఁ దదంబులఁగ్రుంకి
మధ్యాహ్నంబునకు చకచకితగోపుర మణిడంబరంబగు పురంబునకుఁ జని
సంజనితకంజాతవిహరమాణరథాగవధూవిభ్రమశ్రీకరంబగు నశ్ర
సరోజాకరంబున మునుక లిడి తనుక లితకనకవననరుచినిచయప్రకాశితదిశా
బృందుండగు గోవిందదేవుని సందర్శించివిజ్ఞానసభాభాసమానుండగునీశానునకు
నమస్కారంబు గావించి యేతెంచి ³(దినాంతంబున) సదావాసితగంగా
సిర్ద్వరిణి యగు నిత్యపుష్కరిణి నవగాహంబు గావించి నిశాముఖంబున పరాహ
దేవుని సేవించి తత్ప్రసాదంబును భుజియించినవారికి దేశాంతర నివాసియైన
దుష్కృతక్షేత్రేశంబులు లేక యనేకాభీష్టంబులు చేకూరు; నావెనుకఁ
గై వల్యంబునకుం గాణాచికాండగు దై వయోగంబున నమ్మాఖమాసం బాసన్నమై
యున్నయది. ఏనుఁ యద్రుతాచరణంబున కరుగుచున్నవాఁడ నచ్చటికి వచ్చెద
వేని రమ్మని పలికిన యమ్మహీసురపుంగవునిం గనుంగొని యభంగుర
సంతోషాంతరంగుండై గుణశాలి యిట్లనియె.

183

మ. మును ⁴(నే) తావకపాదపద్మవినుతం బూతాత్మతం జెందినాఁ
డనొ నీ సత్కరుణాగుణంబుఁ గొనియాడ న్నక్కమే ⁵(నాయమం
బునకు న్విస్మృతి దెల్పెదే)దయ వెసం బూర్జంబుగాఁ దెల్పి తో
కొని పొమ్మచ్చటి కేసు వత్తు నిఁక నీకున్ శిష్యశిష్యుండనై .

184

1. దీర్ఘాయుగళా (పూ) 2. ఘనంబగు(పూ) 3. దినాంతరంబున (పూ)
4. నీ (పూ) 5. నాయశంబునకు న్విస్మృతి దెల్పితే (పూ)

సీ. చక్కగాఁ బోనున్న సంయమనీపురం
 బున కేగు త్రోవల ముండ్లు గొట్టి
 చలపట్టి దురితావళులె వ్రాయు చిత్రగు
 పుల లెక్క హంసషాదులు మడించి
 మున్నుగా నమరించియున్న దండన దాడి
 యాతనసాధనం బవలఁ ద్రోచి
 దండనోత్సుకవృత్తి దరిజేరియున్నట్టి
 పాశకోశము పటాపంచఁ జేసి
 నన్ను రక్షింప వచ్చి తెంతటి మహామ
 హుండవో గాని యిదియేల యుద్విమీద
 మిమ్మువంటి మహాత్ములు మెలఁగుదెల్లఁ
 గూర్చి దీనుల రక్షించుకొఱకుఁ గాదె?

165

క. అని చిలుక పలుకుచుండఁగ
 నినుఁడుం బూర్వాద్రిమీద నెక్కుట గ్రనుచున్
 జనియెఁ బ్రభావతి నిద్రా
 మనపరవశమీలితాక్షి కైరవి యగుచున్.

166

నలువదియేడవ రాత్రి;

తే. చారుకేళీనిశాంతంబుఁ జేరి నాటి
 రేయి రాచిల్కరొతు! (గారింప) రాజు
 వలపుతో వచ్చు నా ప్రభావతినిఁ జూచి
 తే మనోభీష్టమస్తని తేనె లోలుకఁ
 బలికెఁ దక్కటి కథ వినఁ జీలుక యపుడు.

167

వ. ²(అట్లు)గుణశాలి సన్నుతించి నీవెంట వత్తు నని.

168

చ. అసిన నతండు మేకొని కరాజ్జగృహీతతదీయపాణియై

జనరయకారిమోరవనశై వలినీపురపట్టణంబు లె

ల్లను గనుపించికొంచు ¹నతులత్వర మించగఁ బోయిపోయి నూ

తనతరహర్షగర్హదవిధంబున నాతనిఁ జూచి యిట్లనెన్.

169

క చెంగరఁ గంటివె దక్షిణ

గంగార్వారము గిరింద్రకన్యాసదయా

పాంగత్రిలోకము కాముక

²(శృంగారాస్పదమయి తనరిన వింధ్యంబున్.)

170

మ. తనరన్ ³(గంటివె) వృద్ధశైల మిది గాదా! కంతువిద్విజ్ఞితే

తనమౌ వక్షిణకాశి ముష్టపురభూదారేశవాత్సల్యసం

జనితానంత నిచ్చటన్ శివుఁడు లాస్యప్రౌఢి గన్పించు నీ

తని సేవించక యున్న తన్నగరి యాత్రాసిద్ధి లేదేరికిన్.

171

క. ⁴(మేరు) శతుశ్శృంగముల ప్ర

కారమున సయాప్రయాగకాశీగంగా

ద్వారము యచ్చట వొక్కొక

వారణమున వచ్చి నిల్చె వరవినయనిదీ!

172

మ. అని విన్నిచి యతండుఁ దాను వెన ⁵(వృద్ధాగ్రస్థలిన్) జేరి తె

ల్ప నశక్యమగు సంతసంబు వొడమన్ బాతాళగంగానదిం

దనువుల్ గ్రోచి తదగ్రగర్భగృహవాస్తవ్యున్ సురస్తవ్య శ

ర్శుని సేవించి నుతించి వెల్వడి ⁶(మనోరజ్జుకులై) పోవుచున్.

173

క. దీనిది హరిశ్చంద్ర మహా

జ్ఞానున్ గుణశాలిఁ జూచి సరసం గంటే

1. నచల (పూ) 2. శృంగారమధ్యమై బుధివింధ్యంబున్. (పూ)

3. గంటిరె (పూ) 4. మీరు (పూ) 5. వృద్ధాప్రస్థలిం (పూ. యతిభంగము)

6. మనోరమోజ్జుకులై (పూ. యతిభంగము)

యానందభవన మనియెడి

కానన మిది బరంగు ఝల్లికావన మనగన్.

174

మ. సకలర్తుస్సుటమానసత్పలసమాజు బివ్యంబ బరంగుర

శ్మిక్కి జోటియమి మధ్యపక్కణజనశ్రేణుల్ తటాకోత్కరా

బ్జకులంబుల్ ముకుళించుట నిర్మియుటన్ ¹(సాయం) ప్రబాతక్రియా

²(నికరాదానపరాయణంబులగు) వింటే మంత్రరాజ్ఞందనా!

175

సీ. వనరాశి యని దాగ వచ్చిన మైరాక

ధరము కైవడి గజోత్కరము దనర

నతులసాలసమూహ మగుట సంతరచర

త్తురగాళియై మృగస్తోమ మలర

బుండరీకాననంబు గదా యని వసించు

నంచల రీతి సింహములుఁ బొసంగ

సత్పతత్వం ³(బుచ్చి) చలియించు కరిమ్రుమ్మ

తుటుముల గతి కిటిసటలు వెలయ

గదిసి చెలఁగె లతాడోలికావిహారి

⁴(నైరి) బాలాంఘ్రినఖకాంతి ⁵(చంద్రికావి)

కసితకాసార⁶(కల్హర) గంధకలిత

పవన⁷(వనసీయ) మానందభవన⁸(వనము).

176

క. ఆనందభవనవని కెన

యానందనవనము నెన్న నర్హంబగునే

కానం దలఁపంగ రాదని

కానందగు సకలఫలనికాయాస్పదమై.

177

క. ఈవలఁ గృష్ణయు నావలఁ

గావేరియుఁ గొలువఁ బలువగలఁ జెలఁగెడు నా

1 జేయుం (పూ) 2, నికరాదాయపరాయణంబులను (పూ) 3 బిచ్చి (పూ)

4. సారి (పూ) 5. చంద్రికాతి (పూ) 6, గంభీర (పూ)

7, నవసేయ (పూ) 8, చయము (పూ)

శైవలీసీవల్లభు క్రియ
నీవనతల్లజముఁ గంటివే వింసిల్లెన్.

178

క. అదె కంటివె శ్రీముష్ణము
నదెపో యక్కంతి గోపురాగ్రనిరీక్షా
విదళితదూరాగతకో
విదజనసంసార ఘోరపిఠతృష్ణంబున్.

179

సీ. ఈ వనంబుల¹(మెట్టి) యింద్రపట్టణసీమ
హవణించు నందనం బయ్యెనేమొ?
యీమేడల ప్రమాణ మింతని పద్మజుం
డమరింప సురశైల మయ్యెనేమొ?
²(యీయూరుజుల) వస్తు లేమైన గిలుబాడ
యక్షేశునకు నిధు లయ్యె నేమొ?
యీరసస్థితిఁ జూచి యెవ్వరో యీరీతి
నడరింప మానసం బయ్యెనేమొ?
యీపురముతోడ జోడుగా నెన్నిమాలు
లైనఁ గావింప వైకుంఠమయ్యె నేమొ
నంత పయి లేక యిది సేర నబ్బుటెల్ల
మన మొనర్చిన భాగ్యంబు మంత్రితనయ!

180

క. ఏతన్మాత్రమే విభవన
మాతత మీది దక్షిణప్రయాగ యనఁగ వి
భ్యాతం బీశ్రీముష్ణం
బీతతి సేవింపఁ గలిగె నీశ్వరు కరుణన్.

181

మ. ³(కనుఁగొంటే) మనమార్గలంబితచణాగ్రస్వర్ణకుంభంబుతో
వనము న్నర్కవిమాన మచ్చటఁ జూచి వారాహదేహంబుఁ జెం

దిన నాతండ్రి ముకుందుఁ దాఁడ్యుఁడు రమాదేవీసహాయుండు స
జ్జనులన్ బ్రోచుచు నున్నవాఁడు కరుణాదాతుర్యదుర్యంబుగన్.

182

చ. కనఁబడు రంగుబంగుఁ తగళ్ళ ధగద్దగితప్రభానిగుం

భనమున మించెఁ బావనసమాజముఁ జూచితె యచ్చటన్ వరా
హుని భజియింప సత్త్వదివిజోత్కరమున్ వసియింపఁ ధన్వి కే
తన మగు మేరుభూధరము తాన తదర్థము నిల్చెనో యనన్.

183

ఉ అన్నియు నారయన్ బహుపురాగతతైర్థికసంకులంబులై

యన్నవి వీధు లేమికతమో? యిది మాఘము గాదె? తేపుగా
పున్నమ నేడఁ నుమ్ము మన పొత్తిశరీరునకున్ రథోత్సవం
బెన్నఁగ నిష్ఠ పుష్కరిణి కేఁగుట యుక్తము గాదె యితఱిన్.

184

క. అని పలికి యతనిఁ దోడ్కొని

చని యాతాతాతవివిధజనసమ్మర్దం

బునకున్ లోఁగుచు మదిఁ బ

ర్విన నివ్వెఱ నిత్యపుష్కరిణియుం గనియెన్.

185

సి. దూరాగతాత్మబంధువులు దాసిన వంశ

జేతల వావులు సెప్పువారు

నడయాడుచును భయం బడర నొందొరు కరం

బులు గట్టిగాఁ బట్టి బిలుచువారు

చేపట్టు వదలుటఁ జెదరిన తమవారిఁ

బేర్కొని బెట్టుగాఁ బిలుచువారు

నితరజనాహ్వన ¹(రుతికి) దన్నామకు

లగుట నేమేమని యనెడువారు

స్నానతటగతజనపటాంచలవిగళిత

నీరసంకేతనికటవనీతలమునఁ

గడఁగి మునివేళ్ళఁ బట్టాడి నడచువారు

గలిగి తనరారు నిత్యపుష్కరిణిఁ గంటె.

186

సీ, పూర్వభాగమున నద్భుతలీల జాహ్నువీ
 గోదావరీనదుల్ గొండ్లి సలుప
 నగ్నికోణంబున యమునాసరస్వతీ
 ఝరిణులు నిండు కాపురము సేయ
 దక్షిణంబున సముత్కంఠతో నర్మదా
 సింధుస్రవంతులు సిరులు గాంచ
 నిర్ఋతిదిక్కు ననిందితతామ్రప
 ర్జికవేరనదులు వేర్వేరుఁ బొసఁగఁ
 బల్చిమంబునఁ దుంగయు భద్రయును స
 మీరునెడఁ గృష్ణవేణి కుబేరదిశ మ
 లాపహయ భీమరథియు హరాశ రసయు
 నెలమి భవనాశనియు నిల్వ నిది సెలంగు.

187

చ. తటమపిజాతనూతనలతాగళితప్రసవాళితోడి యు

త్కటమకరందబృందములు దాల్చిన యర్థవికస్వరాంబురు
 ట్పుటలము పద్మతోయములు బర్వఁగఁ బుణ్యసరఃకదంబమే కదా
 పట నరుదెంచి యిందు ¹(మునుపన్) వలగొన్న విధంబుఁ దెల్పెడున్. 188

సీ. ముసుఁగులతో వచ్చి మునిఁగెడు శుద్ధాంత

కాంతల కస్తూరి కమ్మవలపు
 బలు బరాబరులు బోల్పడ వచ్చి క్రుంకు లా
 మినుల చొక్కపుఁ దట్టుపునుగు లాని
 గములుగా వచ్చి తానములాడు కర్ణాట
 సతుల పాటిరంపు సౌరభంబు
 హతుల తోడుగ వచ్చి యీఁదెడి ద్రావిడీ
 పంక్తి మంజులికాపు పరిమళంబు
 తగులుకొని మించు కరుల గంధములచేతఁ
 దైర్ఘికావళి బదలికల్ తలఁగఁ జేసి

1 మునుఁగన్ (పూ. యతిభంగము)

తన శ్రమాపహనామంబు ధన్యతమము
గా మిటారించె నిత్యపుష్కరిణి విందె.

189

తే. కమలమకరందరసమధ్యకన్యకాప్ర
కారము పసింది నిత్యపుష్కరిణిజలము
నడుమ నందంబు నొందె గుందనపు తగడు
లంటి దాపిన నవరత్నమంటపంబు.

190

సీ. ఎవ్వరినని తాల్చు నే నటంచు విహంగ
విభుడు చింతించి ¹(తా) వెనుక కొడుగు
దొర యెవ్వడని బరాబరి సేయుదు నటంచు
సైన్యనాథుండు నిశ్చలత నొందు
నధిపుడొనకడు రమ్మనిన జేరెద నంచు
బలవైరి దవ్వుదవ్వులనె వచ్చు
నాయకనిర్ధారజాశక్తి చాలమి
నెత్తమ్మిచూలి నోరెత్త వెఱచు
నెఱయు నీ నిత్యపుష్కరిణి ²(జలముల)
మునిగి గ్రక్కున లేచిన ³(జనులు) శంఖ
చక్రపీఠాంబరాది లక్షణ విరాజ
⁴(మానులై విష్ణు) సామీప్యలైన కతన.

191

క. ఈ నిత్యపుష్కరిణికి గృ
శానుదెసం గంటె దిగ్గజప్రవరాళా
ధీనత్యశరణచణశా
ఖానీకనిబద్ధమైన యశ్వత్థంబున్.

192

క. ఈ రావి జూడు సాక్షా
న్నారాయణమూర్తి సేవనామాత్రశ్రీ

1. యా (పూ) 2. జలమ్ము (పూ) 3. జనుల (పూ) 4. మానవిష్ణు (పూ—
గణభంగము)

పారంపరప్రియదంబు వి

చారింపంగ దీనిఁ బొగడ శక్యమె మనకున్.

193

క. అని తెల్పిన తదనంతర

మున నయ్యిరువురును నిత్యపుష్కరిణిం గ్రుం

కినవారై కోవెలకుం

జని గరుడస్తంభనికటజగతి స్నేగన్.

194

క. సాష్టాంగనతులు సేసి ప్ర

హృష్టుల జయవిజయులన్నిరీక్షించి నిజా

భీష్టము లొనగూడఁ జని

యష్టపురాగర్చగృహదరాంతరగతులై.

195

సీ. సప విశ్రాంతతృప్తిపారితోహ్యంభోజు (ః)

మహితపాదాబ్జ నమద్భిదోజు

దంతై కఖండనోద్యద్భూరినిశ్వాసు

కమనీయరుచిరసత్కనకవాసు

శారదచంద్రికాచారుకాంతిశరీరు

నిగమాంతకేళి! (వసీ) విహారు

విమలకటితటివిన్యస్త మృదుహస్తు

సతభక్తలోకావనప్రళస్తు

రుచిరవక్షోభిలక్ష్యసరోజగేహు

ధరణిసంభరణాసముద్ధరణదేహు

నవ్వరాహుని సేవించి యధికభక్తి

నతులవాచానిరూఢి సన్నతు లొనర్చి.

196

శా. సుస్మేరంబగు ²(నీముఖాంబురుహముం జూడంగఁ గల్గె న్మనో

జస్మారంబులుఁ జెందనీయక పురాజన్యాప్తపాపౌఘముల్)

1 వన (పూ - గజ యతి భంగములు) 2. నీముఖాంబురుహమిట్లుం జూడ

గల్గెన్ మనో భస్మారంబులు జెందనీయక పురావర్త్యాప్తపాపౌఘముల్ (పూ-

ప్రళమ పాదమున యతిభంగము)

భస్మంబై చనఁ జేసి భూరికరుణాపారీణతారూఢిమై
యన్మద్యోరభవంబుఁ బాపు మిఁక సర్వాంగీణపాండు¹(ద్యుతిన్).

197

క. అని వినుతించి రథోత్సవ

మును గన్గొని తద్యోతంబమోహదృతి చే

సినవారై తమదేశముఁ

జనుచో నిరువురు దినాంతసమయమునందున్.

198

గీ. అనుచుఁ గీరంబు దెల్పుఁగా నంతలోనఁ

బ్రాగ్ధరాధరశృంగంబుపై సరోజ

బంధుబింబంబుఁ జూచి ప్రభావతీర

మణియుఁ గేశీనిశాంతంబుఁ దనరఁ జేరె.

199

నలువదియెనిమిదవ రాత్రి :

ఉ. చేరి ప్రభావతీసురతి చెల్వొగ నాటి దినాంతవేళ సిం

గారము మీఱ చారుకనకద్యుతు లంగము నందుఁ గల్గి నొ

య్యారముతోడ²(రాజవరు నారయఁ బోవగ) నాప్రభావతీ

సారసగంధిఁ జూచి తనచాతురి మీఱ శుకం బదిట్టినెన్.

200

గీ. భళిరె! శబాసు! యోవైశ్యపంకజాక్షి:

యంత వేగిర మొంద నీవేగుదెంచు

దే నెఱుంగుదు తక్కడియైన కథయు

వినవరె నటంచు వచ్చితి వింతె వినుము.

201

చ. ఇవ్విధంబున నవ్విప్రవదులు మఱలి నిజపురంబున కరుగుదేర నంత
సంధ్యాసమయంబున.

202

1. ద్యుతిన్ (పూ) 2. రాజము నారయఁ బోయెడు (పూ)

క. ఒక పల్లెఁ జేరఁ జని యు

తిక ¹(నదిఁ) దత్కాలవిదులు వీరిని యొక నూ
ద్రకు నడవన్ శయనించిరి
శకకృతపురగమనమార్గజనితశ్రములై.

203

తే. అప్పు డా యింట గేస్తురా లంగవిజిత

రంభ చతురిక యను పేరఁ బ్రబలు మగఁడు
తాను పొరుగుారి కరుగ ²(నితరుని) బిలిచి
కొని మనోజాతసంక్రీడఁ బెనఁగు చుండ.

204

ఉ. అత్తటి వచ్చెఁ దత్పతి ధరామరు లిద్దఱు దీని కౌశలో

దా తతఁ జూత మంచు సభియంబుగ నుండిరి లెస్స వింటివా
బిత్తరి! యప్పుడా హిమగుబింబముభీమణి బొంకుచెట్లు నీ
యుత్తమచాతురీగుణసమున్నతి నెంచెదఁ దెల్పుమా యనన్.

205

తే. ³(అల) ప్రభావతి శుకకులాధ్యక్ష! యింత

గనఁగఁ గల్గిన నేర్పరి గాను నేను
చాలు నులుకుట్టు మాటల జోలి యేల
యవలికథ దెల్పు మనిన నిట్లనియెఁ జిలుక.

206

క. చతురిక పతి వచ్చుట గని

వెత గల్పించుకొని ⁴(జారు) వృశ్చికదష్ట
స్థితి మాన్యెడు మంత్రజ్ఞుని
గతి మంత్రింపుచు వసింపఁగాఁ జేసి వెనన్.

207

క. ఇలు దెఱచి వచ్చి నిలచిన

చెలుపునిపై వ్రాలి యేమి చెప్పుదు నీము
ద్దులమోముఁ జూడఁ గానక
పొలుబావుచు నుంటి తేలు బుడుకుటకతనన్.

208

క. నా యతిమోరవేదన నినాదములన్ దయపుట్టి వీధిలోఁ
బోయెడు నట్టియీ పరమపుణ్యుడు గ్రక్కున మంత్రశక్తిచే
నాయువు నిల్పె నీతని మహద్భుతసద్గుణ మెంచఁగాఁ దరం
బే యికనేల బిడ్డఁ గని పేరిడఁగావలయు న్మనోహరాః

209

లే. 1(బయటఁ) దెరువరు లిద్దఱు బాఠనయ్య
లదుగొ చావడిఁ బవళించి నిదురలేక
యన్నియునుఁ జూచుచున్నవా రడిగి చూడు
మెన్నిపాటులా పడితిన్ యిటుకు మునుపు.

210

మ. అనినం దత్పతి జారునిం బొగడి నా ప్రాణంబు రక్షించి తం
చును బై పచ్చడ మిచ్చి వీడ్కొ లపె నచ్చోఁ దధ్వధూచాతురీ
జనితాశ్చర్యులు భూసురుల్ నిజనివాస ప్రాప్తులై రంచు మె
త్తని వాక్యంబులఁ జిల్క పల్కునెడఁ బ్రాతర్వేళ గావచ్చినన్.

211

నలువదితొమ్మిదవ రాత్రి:

లే. కోమటి మెఱుంగు సిబ్బెపు గుబ్బిలాడి
యంతిపురమున కరిగి సాయంతనాపి
గాచి కై సేసికొని మహికాంతు సంగ
మాబిలాషంబుతోఁ జేర నదుగుదేర.

212

క. కనుఁగొని గుణసాగరుఁ డో
వనితా ! చనియెదవె ధరణివల్లభు కడకున్
జను మీఁక నొక కథగల దది
విను మనుచుం బలుకఁ దొడఁగె వేడుక బొడమన్.

213

ఇరువదినాలుగవ కథ

శా. కావేరీతటి వ్రావిడిని నదశంకాకాశికికిచకి

రావంబై యొక యగ్రహారము రువారంబందు నుద్యల్లన
ద్భావుల్ మిత్రుఁడు దేవదత్తుఁడును విద్యాశాలి యాద్యుం డనం
గా విఖ్యాతి వహించి భూదివిజలోకశ్రేష్ఠులై నల్లుర
ర్థావేశస్పృహతం జరింతురు గరియన్త్యంబు శూన్యంబుగాన్. 214

తే. తద్ద్రవిజమెల్ల గిలుబాడఁ దలఁచి ధూర్త

విప్రుఁ డొక్కండు వారల వెంటవెంటఁ
దిరిగి తన్నెత్తి వడసె విధేయనామ
ధేయుఁ డరివంచనాపరాత్మీయబుద్ధి. 215

ఉ. అంతటఁ బాండ్యమండలమునందు ద్రువాఖ్య నెసంగు మేదిసి

కాంతుఁడు భూరివాన మొసఁగన్ సమకట్టిన విన్నవారలై
సంతసమంది నల్లురు ద్విజన్ములు గూడి విధేయుతోడ న
త్యంతరయంబుమై నరిగి రాదొర యున్న పురంబుఁ జేరఁగన్. 216

వ. ఇవ్విధంబునఁ జేరి.

217

సి. మంత్రింద్రులకు వేదమంత్రపూర్వా¹(శీర్షి)

భాసురోక్తుల నిమ్మపండ్ల నొసఁగి
యధికారిచెంత వేదాంతభాష్యాదిమీ

మాంసాదిసంవాదమహిమఁ జూపి
హితపురోహితులున్న యింద్లకుఁ బసపుపం
డ్లును గొనిపోయి బంధుతలు నెఱపి (?)
వాఁకిట గొల్లల కేకతంబున ధర్మ
తత్త్వమార్గమును బోధన మొనర్చి

1. శీర్ (పూ. గణభంగము)

యుడిగములవారి కెల్ల మే మున్నవార
 మనుచు మంత్రాక్షతల నిచ్చి యనుసరించి
 వారు సముఖంబు సేర్ప భూపరుని చేత
 గైకొనిరి నాల్గువేల రొక్కంబు వరు.

218

గీ. ఇట్లు గైకొని తమయూరి కేగఁ దలంచి
 త్రోవ సరి గొట్టి దొంగలు దోచికొనుట
 1(వింట) మఱి గొనిపోవ సువేశ గామి
 హితుఁడనెడిపేర నొక బచ్చునింటి కరిగి.

219

క. ఈయెనిమిది జాతెం ధన
 మీయెడ మీయింట నుండనిమ్ము పురంబున్
 దాయఁగఁ జని 2(వేగమ కొని)
 పోయెద మీటువచ్చి యనుచుఁ బొసఁగించి వెనన్.

220

తే. ఇప్పుడు వచ్చిన యేగురు నిందు వచ్చి
 యడుగునప్పుడు గాని యీయర్థ మొసఁగ
 వల దనుచు రొక్క మాఱచ్చువాని చేతి
 కిచ్చి వానిల్లు వెలువడి 3(యివలి) కరిగి.

221

తే. తెఱవు బల్తెంబునకు లేక యరుగఁ దరమె
 యనుచు మిత్రాదులగు నల్లు రాత్మఁ దలంచి
 యల విధేయుని బిలిచి నాల్గైదు మాడ
 లడిగి 4(తెమ్మన నడుగఁగా) నతఁడు వోయి.

222

క. హితుఁ జేరి రొక్క మంతయు
 నతిరయమునఁ దెమ్మటంచు ననిపిరి మావా

1. వింత (పూ) 2. వేగమగొని (పూ)

3. యివలి (పూ. యతిభంగము) 4. తెమ్మని యడుగగా (పూ)

రతులితహారసహాయులు

జితగూడిరి పయనమునకుఁ జనియెద మనినన్.

223

తే. ఆతఁడు గేహంబు వెడలి యయ్యవనిసుడుం

నందఱిని జూచి యిత్తునా యనుచు నడిగి

వార లిమ్మని పలుక నివాసమునకు

నరిగి యాతని చేతికి నర్థ మొసఁగె

224

ఉ. ఇచ్చుటయున్ విధేయుఁడు మదీప్సితమిల్ ఫలియించెనంచు లో

పొచ్చిన సంభ్రమం బురల నెప్పటి నల్లరిఁ గూడి కౌంత దౌ

వచ్చెడు రీతి వెంటఁ జని యంచట వారల కిన్మొఱంగి తా

నిచ్చకు వచ్చు తావునకు నేఁగె మహాజవ ముప్పతిల్లఁగన్.

225

ఉ. అంతట వానిఁ గాన కపు డంపిన నాలుగువేల రొక్క మా

ద్యంతము దెచ్చెనో జరిగెనా యని మిత్రముఖుల్ దలంచి య

త్యంతరయంబునన్ మఱి యా హితు నింటికిఁ బోయి మాధనం

బంతయు నిమ్మటన్న విని యాతఁడు వారలఁ జూచి నవ్వుచున్.

226

తే. ఆవుడు మీరంపఁగా వచ్చినట్టి యతని

చేతికే మీర లిమ్మని సెల వొసంగ

దన మొసంగుట యెఱుఁగని దారిఁ బలుకఁ

దగునె యీ సుద్దు లెల్ల వర్తకులతోడ.

227

ఆ. అనిన వారు రొక్క మంతయుఁ దెమ్మని

యనుపలే దనంగ నతఁడు మీర

లిమ్మనంగ విత్త మిచ్చితినో లేదొ

యనఁగఁ బెద్దమాట లయ్యె నపుడు.

228

వ. తదీయవాక్యోపవాక్యంబు లాకర్ణించి యందఁడ సందడిగా మూగిన యా
ధార్మికులు గొంద ళిఱుదెఱంగులవారి వారింబి మహిసురోత్తములు విత్తం

బంతయుఁ బోనాడుకొని పోదురె యనియును, హితుండు ¹(ఘటికా
మాత్రంబు) తనయింట నునిచికొనుట కాని లాభంబు గాననివాఁ డర్థం
బంతయు నిచ్చునే యనియుం దలపోసి చెడిన సొమ్ము చెరిసగంబుగా వగ
దెంచి యా బచ్చవానిం బిలిచి వీరు నీ యధీనంబున బెట్టిన ధనంబునం దొక్క
పాలిమ్మనిన సమ్మతించక యతండు నలుపురిం దోడ్కొని ప్యాండమహీ
మండలాఖండలు సముఖంబునకు నరిగె, నోప్రభావతీ ! యవ్వసుమతీపతి
యేగతిఁ దదీయవివాదం బుడుపవలయు? నిది యెఱుంగకున్న ననన్య
సామాన్యండగు రాజన్యమూర్ధన్యు పాలికిం బోవ నూహించువే తెలుపు? మని
పలికిన నంకురితమనస్సంకోచయగు నప్పంకజాక్షి స్మిరీక్షించి యప్పక్షి
కులాద్యక్షుం డిట్లనియె.

229

క. మగువా ! ²(తిర్యక్కులజుఁడ
నగుట న్మతి) లేక మించ నాడితి నేరం
బగు; సైరించుట భవదీ
యగుజంబు గదా ! శమించి యవ్వల వినుమా !

230

క. అపాండ్యన్యపతి విప్రా
లాపంబులు హితుసి³(మాటలన్ విని సరగన్).
ప్రాపితముఖుడై కరుణా
శ్రీపటిమన్ బచ్చవానిఁ జేరం బిలిచెన్.

231

క. పిలచి చెవిలోన నేమో
పలికిన నతఁ డలరుమొగము భాసిల్లఁగ రా
జులదేవః యనుచు ధరణీ
తలనాయకుఁ బొగడి జనితదరహాసమునన్.

232

తే. బ్రాహ్మణులఁ బిల్చి నా యింటఁ బడింపజచి
యున్నయది విత్తమెల్ల నా యొద్ద⁴(ననుచు

1. ఘటికామంత్రంబు (పూ) 2. తిర్యక్కులజుఁడు, డగుటన్నతి (పూ)

3. మాటలన్ విని నరుగన్ (పూ. యతిభంగము)

4. ననుచు, నప్పుడు మీ చిన్న (పూ)

నవుడు మీరన్న) గతి నేగు రరుగుదెంచి
యడుగుఁ డిచ్చెద మాటు మాటాడవలదు.

283

క. అన వారు మొగమొగంబులు

కనుఁగొనుచు న్నిలువ ధరణికాంతుఁడు కరుణా

1(వననిధి) గావున వారం

ననిచెన్ బహుధన మొసంగి యంభోజముఖి;

284

క. ఆరాజవరునకుం గల

నేరుపు నీ కబ్బెనేని నృపలోకమణిన్

జేరు మని చిలుక యనునెడ

వారిజహతుఁ 2(డెక్కెఁ) బూర్వవసుధాధరమున్.

285

ఏబదియవ రాత్రి:

క. అవుడు ప్రభావతి తన యం

తిపురమునకు నరిగి తమ్మితెగ నెవ్వగలన్

దపియించు వేళ వచ్చిన

నపరిమితానందమానసాంభోరుహయై.

286

శా. పన్నీటన్ జలకంబులాడి 3(తొగలున్ బాలాభిరేఖావళి)

చిన్నెల్ వ్రాసిన చీరగట్టి యపరంజిం జిమ్ము నెమ్మేనిపై

మిన్నుల్ గ్రమ్మెడి సొమ్ము దాల్చి మహిభృన్నీనాంకజన్యక్రియా

సన్నద్ధత్వము నొంది యందము రిహించం జేర నేతెంచినన్.

287

చ. కనుఁగొని పచ్చతెక్కపస గల్గిన పుల్లలరాయ డోకన

తగ్గనకచటాచటాచకచక తనువల్లిక; నేడు దెల్పు నీ

యనుమతి మీఁదఁ గాని కథ యంచుఁ దలంకుచు విన్నవించునా

యని తదుదారకౌతుకకటాక్షనిరీక్షలు గాంచి యిట్లనున్.

288

ఇరువదియైదవ కథ

క. కలహవిజృంభణబాహు

బలనిర్జితశత్రురాజబలుఁ డతిలోకో

జ్వల చిత్రసేనుఁ 1(దీప్యరిఁ)

జెలువొందఁగనేలుఁ జిత్రసేనుఁ డనంగన్.

239

తే. అతఁడు నాతని దేవేరి యతులదివ్య

లక్షణాకృతి నయ్యాచిలక్ష్మిఁ బోలి

వెలయు సుబలాంగనయు సముద్వేల లీల

నేకకంఠత నిద్ధాత్రి యేలుటయును.

240

వ. అప్పు డప్సార్థివపుణ్యదంపతులు పరస్పరపరమస్నేహంబున చంద్రచంద్రికా
ప్రకారంబున కుసుమసుగంధన్యాయంబున రత్ననిర్మలత్ప్రిభావంబునం
బ్రవర్తిల్లుచు నుండునంత నక్కంతారత్నంబు వెండియు.

241

చ. అలుక మడిచ దెంత పనియైన మనంబున, నొవ్వ జల్లుగాఁ

బలుకదు చేటికాంగనం పట్టనకైన, విభుండు గోరిన

ట్లంకడ సేవ సేయు సమయం బెటువంటిదియైన రాజకాం

తలు తనతోడివా రిది గదా కులధర్మ మటంచు నెంచగన్.

242

వ. ఇంతియే కా దాకాంతాతిలకంబు నిరవధికసౌభాగ్యంబు దెలియ నొకనాఁడు
నిజాంతఃపురవరారోహసహస్రంబులు గొలువ నాశీజనంబులతో నిషాగోష్ఠి
విహారంబులు సలుపుచున్న యెడ.

243

సీ. ఒకబాల చంద్రఖండక కాలయక పోల

నీరుమోసిన పింతతీరుఁ జూచి

యొకచాన సంతతానికదానగజయాన (2)

పురుఁడోమఁగ రహించు హరువుఁ జూచి

యొకకాంత కుందకోరకకాంత¹(రదయుక్త)

బాలింతయైయున్న బాగుఁ జూచి

యొకభామ వికచచంపకదామతనుదామ

బిడ్డ నర్మిలిఁ బ్రోచు బెడఁగుఁ జూచి

యతిశయానందకరము పుత్రాప్తికంటె

వేతె యొక్కటి గలదె భావింప ననుచు

ననుఁగు నెచ్చెలిపిండుతో నవ్యధూటి

వేడు కరాలర ముచ్చట లాడియాడి.

244

చ. ఇల గల పుణ్యతీర్థముల కేగి వ్రతంబు లొనర్చుఁ దీర్థవా

సులకు సమస్తవస్తువులు చూఱలొసంగుఁ గుటుంబబోజనం

బులు ఫలదానముల్ నడపు భూసురకోటికిఁ బ్రాక్తనంబు²(లొ)

కొలలు హరింప నక్కుసుమకోమలి నాథు ననుజ్ఞ మున్నుగన్.

245

చ. ఇతైఱంగున సుపుత్రోదయ కారణంబులగు బహువిధశుభవ్రతంబు

లాచరింపుచున్న యెడ నొకనిశీధిసీసమయంబున.

246

తే. పతియుఁ దానును సురతానుభవమువలన

నంగమున బుట్టు బడలిక లపనయింప

మృదులతరళమైన బొంది నిదురఁ జెంది

మేలుకల గాంచి యంతలో మేలుకాంచి.

247

క. తన ప్రాణవల్లభునకున్

గనకలతాతన్వీ గనిన కల తన వాలుం
గనుగొనల సిగ్గు గుల్కుచు
వినుపించిన నవ్విభుండు విస్మయమతియై.

248

క. ఇక్కల నిక్కమ యగుచున్

తెక్కలుగల జక్కి నెక్కు రేఖావంతున్
1(జిక్కు పఱచు నవమోహను)
నొక్కరునిన్ గొమరుఁ గాంచెదో యెఱునాఁగా!

249

తే. అనిన మో మరవాంచి బింబాధరమునఁ

గందళించిన చిటునగ వందగించ
నేమమున 2(దాను) నోచిన నోము లెల్ల
పండె నేమో కదా యని యుండునంత.

250

తే. చిత్రసేన 3(షిటీంద్ర! తోషితమునీంద్ర!)

శాపసంప్రాప్తుడైన వైశ్యానరుండు
జగతి నిక రాజవంశాబ్ధిచంద్రుడగు న
టంచు దైవజ్ఞు లెఱిగింప నా క్షణంబ.

251

క. ధీరులు దెలుపగ మది చెలు

వారం దగు సుఖంతోడ నతులిత 4(సవన
ప్రారంభవేళ ననలున్)
గోరి ప్రసన్ననిగఁ జేసికొని వినయోత్తిన్.

252

క. తనయాభిలాష దెల్పుచు

మన మఱరన్ వేడుకొనిన మాత్రనె యతఁ డే
నెనయ భవద్గర్భంబున
5(జనియింతు) నటంచు వర మొసఁగి చనునంతన్.

253

1. జిక్కు పఱచు నవమోహము (పూ) 2. గాను (పూ) 3. షిటీంద్రుతో
శతమునీంద్ర(పూ) 4. సదన ప్రారంభవేళ నకులున్ (పూ) 5. జనియిత్తు(పూ)

వ. అది కారణంబున

254

క. కలవాణిమణి సుఖలకు

నెల మసలిస పిదప రెండు నెలలై మఱియున్

నెల యొండు గడచినంతన్

¹(చెలువగు) నెమ్మేన గర్భచిహ్నోదయమై.

255

చ. ²(వెలవెల నయ్యె) నెమ్మొగము వృత్తగురు స్తనకోరకాగ్రముల్

నలుపు వహించె నిమ్మతరనాభి బయల్పడియెన్ వశీతరంగరే

ఖలనగు ముత్యముల్ దొలగెఁ గౌనొక యిండుక గాఁగ నా ³(భయం

కలు) తఱదయ్యె నవ్వికచ⁴(కంజ)దళాయతనేత్ర కెంతయున్.

256

క. ఈరీతి న్నవమాసము

లారామామణి వరించి యతులితసుముహూ

ర్తారంభవేశఁ గనె సుకు

మారున్ సుకుమారతనురమాసుకుమారున్.

257

వ. అట్టి యెడ.

258

సీ. అనవద్యవాద్యముల నగర చేటిక

నగరసామంతు లనంగ నడిచె (?)

బ్రతికెదమని కోరి మతి నుల్లసిలు విప్ర

వరులకు బంగారు వాన గురిసె

పట్టణక్షోణి నాబాలవృద్ధాదులౌ

బ్రజలకుఁ జక్కెఱ పంట పండె

1. చెలువకు (పూ) 2. వెలవెలనైన (పూ) 3. భయాంకలు (పూ)

4. కంబు (పూ)

గడి దుర్గముల నుండి కడు చూడఁ జాలని
యరిపీరులకు గుండె లాపులించె

నెంచఁ దగియున్న వియ్యంపుడింటి రావ
కులము మన్నీల కింతైన బలిమి గలిగె
కోపనారత్న మగు సుఖలాపురంద్రి
కడుపునను పుత్త్రతిలకంబు ¹(బొడమినపుడు.)

259

తే. అంత నారాజవరుడు శుద్ధాత్ముడగుచు
వసుధ మెచ్చంగఁ బుత్రోత్సవం బొనర్చి
ప్రోడలగు భామినీమణుల్ పురుడు దీర్చ
జాతకర్మాదికృత్యముల్ సంఘటించె.

260

క. పేరొసఁగెఁ జిత్రభానుమ
హారాజన గురుననుజ్ఞ నల బాలునకున్
పేరుకల హంసగమన ²(ల
నారత)రతనాల తొట్టు ³(నలరించి)వెసన్.

261

ఉ. సొన్నపు సన్నపుం బరుల చొక్కటమౌ దగ తొట్ల యూచి నా
యన్నకు లాలి నన్ను గనినయ్యకు లాలి సిరు తొలంకు వా
ల్గన్నుల బుచ్చి పాపనికి లాలి మరందిము గ్రుమ్మరించు వి
ల్గన్నవజీరుఁ గన్న వగకానికి లాలి యటంచుఁ ⁴(బాడఁగన్).

262

తే. ముద మొదవ బాలుఁ డిట్లు లభ్యుదయలీలఁ
బెరిగె నానాట విడియ చందురుని బోలి
వినయగాంధీర్యధైర్యవివేక ముఖ్య
సరసగుణములు నానాట బెరుగుచుండ.

263

1. బొడ మెనపుడు (పూ) 2. అవారత (పూ. యతిభంగము) 3. నలరించె (పూ) 4. భామినుల్ (పూ)

సీ. అభ్యసించె చతుర్విధామ్నా యజమావిధ

కావ్యబాహుటాదిగ్రంథములను

సాధించె ఖగోళికాస్థలిని ముప్పది రెండు

నాణెంబులైన విన్నాణములను

వాయించె వల్లకివాదనాదసమస్త

సంగీతబహురహస్యక్రమములు

నేర్చె మదోద్ధతానేకపజవతురం

గమరథారోహచంక్రమనిరూఢి

తెలిసె సామాద్యుపాయశక్తి¹(త్రయంబు)

కనియె రాజన్యసీతి ప్రకాశ²(రీతి)

రాజమాత్రుండె³(యమ్మహారాజు)తీవ్ర

భానుమద్ద్యుతి యాచితభానున్యపతి.

264

వ. ఇవ్విధంబున నవ్యసుంధరావరకుమారకంఠీరవుండు నిరవధికభోగ

భాగ్యోదయండును నిరుపమానమహైశ్వర్యధుర్యుండును నిరవద్య సకలవిద్యా

ప్రవీణుండును నై యుండునంత.

265

క. కుందనమున నెత్తావియు

చందనమున సిరులు బొడము చందంబున నీ

యిందుముఖీకందర్పున

కందంబుగ యౌవనోదయ మ్మెదిరించెన్.

266

తే. అంతః దలిదండ్రు లన్యంతహర్ష మెసంగ

మందికల్యాణవేశ సన్మానలీల

పంచకల్యాణ మొనరించి పట్టభద్రుఁ

జేయ జగతీసురేంద్రుడై చెలఁగుటయును.

267

1 త్రయములు (పూ) 2. సీతి (పూ) 3. యమ్మహారాజు (పూ)

క. ముయ్యోడు మద్దు గుమ్మలు

వెయ్యోరులు గల రయారె వీరి సగరి నో

తొయ్యలి వీరందఱిలో

నెయ్యము మడిఁ దొంగలింప 1 (నీపైఁ బ్రేమన్.)

268

తే. తాదరి నిను విన్న యదిమొదల్ కడువిరాళి

నితఁడు మకరాంకశరశ తక్షతశరీరుఁ

డయ్యె నీ చేతిదింక² (నే మంచుఁ బల్కు)

సెలవుల నొకింత చిటునవ్వు చెంగలింప.

269

క. తల వాంచి సమ్మతంబగు

తలఁపున నుండునెడ నుదయధరజీధరిది

క్రలమున రవి యుదయించిన

మలమల దా నగరుజేరి మాపటివేళన్.

270

ఏఁబదియొకటవ రాత్రి:

క. కనకోపమాంగి చిలుకన్

గనుఁగొని మన రాజమాళికథ దెల్పుతి వెం

తని నిన్ను మెత్తు నిక నా

పెనిమిటి జననంబు దెలియఁ బ్రయమగు ననుడున్.

271

ఇరువదియాటవ కథ

తే. చిలుక చిలుకలకొలికితోఁ జెప్పఁ దొడఁగె

³(లలనఁ) వినవమ్మ తారకాచలమునందు

నొక్కనాఁడు మహాదేవుఁ డుబుసుపొక

శ్రీక రోద్యానవనవాటిఁ జేరి యచట.

272

1. నీపైఁ బ్రేమన్ (పూ) 2. నే యంచుఁ బల్కు (పూ)

3. అమ్మ (పూ-యతిభంగము)

సీ. ప్రమథు లిర్వంకల బలసి కొల్వంగ రుద్ర

కన్యకామణు లూడిగం బొనర్చ

భృంగి హాస్యక్రియారీతి నృత్యము సల్ప

చండిశ్వరుడు గుణస్తవ మొనర్చ

విఘ్ననాథుడు పురోవీధి మద్దులు చూప

శరసంభవుడు బరాబరి యొనర్చ

నందివాహనము చెన్నొంది మ్రోల నటింప

వీరభద్రుడు జయోద్యోతి దెలుప

1(తనదు) లాస్యంబునకుఁ దరుల్ తగఁ జిగుర్చు

నట్లు గాంధర్వరసపూర్తి నబరు శాయ

యఁబికాదేవితోడ నెయ్యమున నభవుఁ

డుచితసింహాసనస్థుడై యుంచునపుడు.

273

క. అమరేశ్వరాది దిగభిష

లమరవరుల్ జపతపోమహర్షులు దమకున్

సముఖంబు లేమి దృఢభ

క్తి మఱిన్ దమ కడకుఁ జేరి ద్రిమ్మరువేళన్.

274

సీ. పసుపంటు జిలుగు దుప్పటి యంచు ముత్యముల్

వరుసఁ గన్నడు వల్లెవాటు దనర

చెంప నించుక జూఱు సిగనొప్పు సంపంగి

మడుపు దెత్తులతో రుమాలు మెఱయ

మర్మాంబుబిందుసంగతి నొకింత కరంగు

బొట్టు కస్తూరి తావి బుగులు కొనఁగ

వెలిదమ్మి తేకులు తెలివి గుల్కె డూదీర్చ

నేతాంతములఁ గొంత నిదుర దొలుక

కరమలను నిరు కలవొట్టు కప్పురంపు (?)

విడెము పుక్కిట కడు చిక్కుపడిన హార
లత¹(గళంబున) బొసగ నుల్లాస మెసగ
వచ్చె నొకూబరుండు దుర్యారుడగుచు.

275

చ. అపు డల పార్వతీరమణుఁ డన్నలకూబరుఁ జూచి జాతి కొం
చపు వగ నేఁగుదెంచె నని చాల మనంబున నెంచి యోరి ! నీ
వపరిమితప్రమత్తుడ వహంకృతిచిత్తుడ విట్టు లంతరం
గపు కొలువైన వేళ మముఁ గానగ నర్హుడవే గణింపగన్.

276

క. నీ వధమవర్తనుండవు

గావున మా సమ్ముఖమ్ము గదియం దగునే
భూవలయమ్మున మర్హుడ
వై వర్తిలు మనుచు శంభు వానతి యొసఁగెన్.

277

క. మనమునఁ గడు బెగఁదొందుచు

విని ధనదసుతుండు సభయవిహ్వలమతియై
యనియెం బ్రణమిల్లి జగ
జ్జనకా ! యీ తప్పొకింత సైపు ²(మటంచున్)

278

లయగ్రాహి :-

శంకర ! నిశాచగభయంకర ! శివాహృదయ
పంకరుహభృంగ ! ³(యకలంకరుచిమద్వి)
షాంకురళటస్థమకరాంక ! ⁴(వృషభేశ్వర శు)
భాంక ! మకుటస్ఫుటమ్మగాంకనవరేఖా
లంకరణ ! భక్తజనపంకహరణా : భవవి
సంకటకళంకహర ! కింకరు ననున్ శ్రే

1. యుగంబున (పూ) 2. మటన్నన్ (పూ)

3. లకలంకరుచిమద్వి (పూ) 4. వృషభేశ్వర సమకు (పూ)

మంకరుడచై మనుపు మంకిలి యొనర్చక ని
రంకుశకృపారసవిశంకట ! నమస్తే.

279

క. పరమగురుద్రోహ ననుం

గరుణించఁ గదే యనన్య¹(గతికుడ ననిచన్)

గిరిజావల్లభుఁ డతనికిఁ

గరుణామతి నిట్టులనియెఁ గడు ప్రేమ మెసఁగన్.

280

ఉ. మే మొక మాట దెల్పెదము మించి మదీయవచోవిశేషసం

ధామహిమం బొకింతయును దప్పదు తప్పకయున్న నేమి ల

క్ష్మీమహానీయవైభవసమృద్ధియు బుద్ధియు మోహనాంగరే

భామహిమంబు నీకుఁ గలుగం గృప సేసితి నమ్ము నెమ్మడిన్.

281

క. విమలమతుల్ మద్భక్తులు

సుమతీహరదత్తు లనఁగ ఖోణిం గల రా

రమణీరమణులకు మనః

ప్రమదముగ జనింపు మమితభాగ్యోన్నతివై.

282

తే. అన విని మహాప్రసాదం బటంచు వచ్చి

యిందుశేఖరు నానతి నిందుఁ ²(శ్రౌడమె)

మదకు నాహ్వయమునను నోమగువ : వైశ్య

తల్లంజుండైన ³(నీ) ప్రాణవల్లభుండు.

283

క. వింటివొ యన నల భామిని

గెంటక తల యూచి మెచ్చి కీరవరుని నీ

వంటి మహామహుఁ డుండఁగ

వింటి మనోభీష్ట మెల్ల వెలయఁగఁ గంటిన్.

284

తే. ఎంత సుజ్ఞాననిధివి నీవెంత ఘనుడ
 వెంత నిను మెత్తునని పల్కునంతలోనఁ
 జుఱుకుచుఱుకున నరుణవిస్ఫురణ మెఱుచు
 కరకరని తోచెఁ దూర్పున ఖరకరుండు.

285

వీఁబదిరెండవ రాత్రి:

ఉ. అల్ల ప్రభావతీరమణి యంత నిశాంతముఁ జేరి నాటిరే
 యల్లన కుందనంపు జిగి యందపుమైఁ గయిసేసి నేటి కి
 హల్లకభల్లశీవనిశితాత్తహళాహా? కోర్వఁ జాల రం
 జిల్లఁగ రాజశేఖరుని జేరి సుఖించెద నంచు నెంచుచున్.

286

తే. రామచిల్కకు మే లోగిరఁబు నాన
 వాలు చక్కెఱ రసదాడి పాలచెఱుకు
 లరఁటిపం డ్లిడి పసపార్చి యక్కు చేర్చి
 సెల వొసఁగు మన్న నామద్దుచిల్క యనియె.

287

ఇరువదియేడవ కథ

క. రంభవు నీవు విలాసవి
 జృంభణమున నిన్నుఁ గనినఁ జిత్తజుఁదైనన్
 శుంభద్రతితంత్రకళా
 రంభమునకుఁ దానె కదిసి ప్రార్థించుఁ గదే !

288

సీ. ఇంద్రాదిదిక్పతులైన నీ వడిపంచఁ
 బడి యందలములలోఁ బరివసించఁ
 బోటుబంటులు నిజాద్యురణప్రాభవం
 బులు గోరికొనుచు నీ కైని గొల్చు

సోమయాజులు బహుస్తుతులు చేయుచుఁ బ్రేమ

వొదల నీ ముంగిట నొదిగి యుండ

సన్నాసు లతనుజ్జరితసర్వాంగులై

¹(యలరు) నీ పాదంబు లాశ్రయింప

నందఱికి నన్నిరూపంబు లగుచుఁ జెలఁగి

భువనమోహనశృంగారభవనమైన

నీ మహిమ నీ వెఱుంగక నేటి కిట్లు

లోక్క నృపమాత్రునకుఁ జిక్కి యుండఁ దగునె.

289

క. అని పల్క నద్భుతంబుగ

విని సురలోకముననుండి వెస నే నిచటన్

జనియింప నేమి కారణ

మనుడు ప్రభావతికి నల శుకాగ్రణి యనియెన్.

290

క. నలకూబరుండు హాలా

హలకంధరు నాజ్ఞ ²(నిలకు నరిగెడు) నాఁడో

లలనా నీవు పితామహు

³(కొలుపునకు జతన మొనర్చికొని చని యచటన్.)

291

తే. అమ్మహాప్రభుఁ బొడ గాంచి “యజ్ఞభవ! పు

రాణపురుష! సరస్వతీప్రాణనాథ!

సకలజంతువినిర్మాణచతురహృదయ!”

యనుచుఁ గై వార మొనరించి యాక్షణంబు.

292

1. యలర (పూ) 2. నిచటి కరిగెడు (పూ) 3. కొలుపునకుం జత యమర్చి
కొని యెద వచటన్ (పూ)

సీ. కాసె ధరించి రంగస్థలంబున నిల్చు

చెలువ మాయజుడైన దలఁపఁగలఁడె

సభ విస్మయమునొంద నభినయము పుట్టించు

మోఁకువ గురుఁడైన మెచ్చఁగలఁడె

కరలక్షణప్రయోగరమణచాతురి

యభినుతింపఁగ శేషుడైన గలఁడె

కలికి కన్నుల కటాక్షంబు లఁభోజాత

శరుడైన మఱింప చాయఁ గలఁడె

యౌరః యని చూచువారెల్ల ¹(నభినుతింప)

కలికివాల్ జూపులను శిరఃకంపనముల

యొరపు దెలనవ్వు ముద్దు మైసిరి బెడంగు

మించ నటియించుటయు నవ్వెగించి గాంచి.

293

తే. మెచ్చితి వరంబు వేడు మో మచ్చెకంటి!

యనుచు వచియించువేళ నీ యనుఁగుఁ జెలి యొ

కరై నలకూబరుండు ధాత్రిఁ గడియు వార్త

విన్నవించిన మదిలోనఁ జిన్నఁబోయి.

294

చ. కతు బెగఁదొంది సోగతెలిగన్నులఁ ²(దొర్కెడు)నీరు గ్రుక్కుచున్

జిడిముడిపాటుతో నల కుశేళయగర్వపదాంబుజశి(ద్యయిం

బడి) కడతేర నీ విరహభారభరం బిఁక మద్యుజంగు నె

న్నుడు గనుఁగొందు నొక్కొ కరుణామతి నానతి యిమ్ము నావుడున్. 295

ఉ. నీ నయమార్గవైఖరికి నే మది మెచ్చితి నీంవేటిరో

నీ నలకూబరుండు ధరణిస్థలికిన్ శివునాజ్ఞ నేగుటన్

ఋని తడియమోహపరిపూర్ణమతిన్ వెత నొంగి యున్న ని

న్నా నవమోహనాంగు నెనయన్ సమకూర్చెద నమ్ము నెమ్మదిన్.

296

1. యభినయింప (పూ) 2. గుర్కెడు (పూ) 3. ద్యయం బిడి (పూ)

తే. అల్ల హరున్జా తప్పింప నలవి గాదు
కాక యుండిన నేమి భూలోకముననె
నీకు నలకూబరునితోడ నిర్జరేంద్ర
పురి ననుభవించు నట్లుగ నెఱి నమర్తు.

297

ఉ. కావున నీ మనంబునకుఁ గాఁక వహించఁగ నేం పొమ్ము ధా
త్రీవలయమ్మునం దవతరింపు మటించు వచించు నంత నాఁ
డీ వరవైశ్యవంశమున నేపు దలిర్ప జనించిరావు రం
భావనజాషీ పీ వమితభాగ్యశుభోన్నతి వో ప్రభావతీ!

298

క. అని పల్క జగచ్చతుం
దను వీరస్యసింహుఁడుగ్రుఁడై తిమిరమహా
దనుజేంద్రు నే పడందుటఁ
గని కాంత నిజాంతిపురముఁ గదిసె నరేంద్రా!

299

ఏఁబదిమూడవ రాత్రి:

తే. అల ప్రభావతి మఱునాఁ డహఃపయోధి
నాన్యపాలుని నవమోహనాంగసంగ
మైకవాంఛాపదమ్ము నొయ్యనఁ దరించి
మించి కుఱుమాపు నెఱసంజ మెఱయునంత.

300

చ. చిలుకల కొల్కి మేను గయిసేసి నృపాలుని దెంతఁ జేరఁగాఁ
దలంచి శుకాదినాథు నఱుతన్ వెన నిల్చిన మాత్ర శూన్యది
క్తలమున గౌళి నిర్వఱ బలుకన్ విని సంశయమంది కుందుచోఁ
జిలికెడు ప్రేమ నిట్టలను చిల్క సుధారససధార లొల్కఁగన్.

301

తే. దుష్టశకునమ్ము విననయ్యెఁ దోడ నేమి
యసభవి చంగ వలయునో యని తలఁచి

మిగుల దిగులొంద నేటికో మీననయన,
యదియె మంచి దటంచు నీ మది గణింపు.

302

క. అది యెట్టు లనిన విను నె
మ్మడి చెలగ న్నీవిభుండు మమతన్ మఱి దె
బ్బడినాళ్ళ నాటికిలు సే
రుదునని వాక్రుచ్చి చను బెఱుంగవె మగువా !

303

వ. కావున.

304

ఉ. నేఁ డతఁ డిల్లు జేరు రమణీ వెన రెబ్బది నాళ్ళ సెల్లె నీ
పోడిమి నీ వెదుక్కొని విభుం గని మ్రొక్కి రహస్యలీల నీ
వేడుక లుప్పతిల్లఁ దనువెందొనరించి ప్రియంబునన్ రతి
క్రీడలఁ దేలవమ్మ సుచరిత్రలు ని న్ననయంబు మెచ్చఁగన్.

305

వ. అని వచియించు చిలుకం గనుఁగొని ప్రభావతి యిట్లనియె.

306

తే. కంటి పడవేసికొంటి నో కథలకారి
ముద్దు రాచింకా నిను నమ్మి మోసపోతి
నింక నేమనఁగలదాన నేమి సేతు
ననుచు దీనానులాపంబు లాడుటయును.

307

క. ప్రాణ మనిత్యము నిత్యము
మానంబని కాపు ప్రాణమానంబులలో
మానమె కాయందగు నను
మానం బింక నేల నిలుపు మానం బనియెన్.

308

వ. ఆ సమయంబున.

309

సీ. బహువిధసంభారభారముల్ తోనున్న
ఫెరికిదెడ్డుం గుంపు లొరసి కొనఁగ

స్ఫుటసుగంధజలప్రపూర్ణములై నట్టి
 కంచి కావళ్ళ శృంగార మెసఁగ
 భాస్కరపండితప్రముఖదేవబ్రాహ్మ
 జాళి యాశీర్వాదనాద మెసఁగ
 భవ్యసాధ్వీహస్త¹(పద్మార్పితంబులై)
 వితతవైఖరుల నారతులు పొసఁగ
 బహువిధంబుల రాజవైభవము మెఱయ
 బంధు లిరువంక నొరయ సౌభాగ్యలీల
 తన నగరుఁ జేరె శుభముహూర్తమున వేడ్క
 వెల్లి విలియంగ మలయజావల్లభుండు.

810

క. అంతటఁ దత్కాంతామణి
 పొంతన తన ²(ప్రాణవిభుని పొడ గనియు) మహీ
 కాంతుని రతి సమకూడని
 చింతన్ వెనఁ గానరాని శృంగారమునన్.

811

ఆ. జారి మండికొనిన దందాన తన మేని
 చెలువ మపుడు పతికి సెలవు చేసి
 గంటు తోడ మిత్రగణ మెన్న సమధిక
 శ్రీల కాపురంబు ³(చేయుచుండె).

812

వ. తదనంతరంబ.

813

చ. తన తలిదండ్రులం గని యథావిధి భోజన మాచరించి పెం
 చిన శుకసార్వభౌముని భజించి ప్రియం బొనరించి సార్వభౌ
 మున కతితోకవస్తువులు ముంగల కానుకగా నొనర్చి పే
 ర్చిన ముదఁ మొప్ప నమ్మదనసేనుఁడు నెమ్మది నుండు నంతటన్.

314

1. పాదార్పితంబులై (పూ) 2. ప్రాణవిభు పొడగనియు (పూ. గణభంగము)

3. చెలఁగుచుండె (పూ)

క. చిలుక తను మోసపుచ్చుట

యెలమిం దద్వైశ్యవర్ముఁ డిలు సేరుటయున్

కలకంఠీమణి దూతియు

తెలుపన్ విని యన్న రేంద్రతిలకం బలుకన్.

315

ఉ. హల్లకపాటి పొందు మది నర్మిలి గోరుట చందమామ గ్రు

క్కిళ్లయినట్టులయ్యెఁ బవళింపఁగ నేడిక నేమి సేతు నీ

పల్లవి కార్యసంఘటనభావ మెఱుంగక యింతసేసె నా

యుల్లిము తల్లడిల్లెడు నయో యని మోహవిషాదవేదనన్.

316

క. ఈరీతి నుండ నేమో

కారణమున కీర మయ్యెఁ గావలె దీనిన్

జేరి యిచి తెలియఁ దగునని

యాదూధి వివేక శాలియై విభుఁ డెలమిన్.

317

తే. మదనసేనుని యెఱుక నమ్మదనుతేజి

నంలిపురిలోన నవరంజి యరిది పనుల

వెంత నొక మేడ నుండి యేకాంతవేశ

1(సమ్ముఖమునకు) రావించి సవినయముగ.

318

క. ఓరాజకిరణేభర!

నీ రసికత మది గణించ నేర్తునె యని నీ

వే ఋషి యంశంబున నవ

తారము నొందితివో విబుధధర్మము వెలయన్.

319

చ. అనుటయు సంతసించి వసుధాధిపునిం గని చిల్క పల్క నో

యనుపమ శౌర్య! నే శుకమహర్షివరేఙ్ముఁడ నీ ప్రభావతి

1. సమ్ముఖంబున (పూ)

వనరుహగంధి ప్రాక నభవంబున మమ్ము భజించి యుండె నా
1(నెనరును సంతిలన్ గనుగొనెన్) జనుదెంచితి నీ శుకాకృతిన్.

320

౨. వచ్చి ప్రభావతీచికచవారిజలోచన మమ్ము గొల్ప నే
నిచ్చ రహించువేళ జగతీశకులార్థవహార్థచంద్ర! నీ
వచ్చిన ప్రేమ సన్నిహవనంపుట తెద్ది కతంబు తెల్పవే
మచ్చిక నన్న యా నృపకుమారకుఁ డత్యనురాగవై భరిన్.

321

౩. అప్పు డయ్యప్రతిమప్రభావంబు గల లీలాశుకంబునకు వివిధోపచారంబుల
సమంచితోపమకుటబహుమానంబుగా (?) నతని సాక్షాద్దేవమని మనంబున
భావించి ప్రదక్షిణప్రణామసంభావనపూర్వకంబుగా మృదుమదురగంభీర
భాషణంబుల నిట్లనియె.

322

౪. కామాకళా శుభాకరశుకప్రవరుం గనుగొంటి నేడు నా
బాములు వీడుకొంటి ననుఁ బ్రాజ్ఞులు జేయఁ దలంచికొంటి నా
స్వామియు నీవెకా మఱి కృతార్థుడ నీదు సుబుద్ధి విందె నిం
కేమి యొనర్తుఁ దెల్పుగదవే యనుఁ గీరవరేఞ్ముఁ డిట్లనున్.

323

౫. వామాక్షిజనమోహన!

కామాంధుండైన చుతని కథ విను మున ను
త్రామములు లనుభవించిన
బాముల మదిఁ దెలియు మోసృపాలకతిలకా !

324

నీ. కాకుత్స్థకులుఁడవై కల నృపుల్ నినుఁ గొల్ప
మఱుఁడే జగద్ధితమహిమ నొందె (?)
పడరాని యిడుమలఁ బడియు బొంకు నెఱుంగ
కల హరిశ్చంద్రుఁడు నలసి యలసి

యల్ల విశ్వామిత్రుఁ డతి బన్నములు వెట్ట
 రాజమారాందుఁడై క్రాలెఁ గాదె
 సామాజ్యమై భవశాశ్వతుఁ డయ్యును
 జనకుఁ డత్యంతసుజ్ఞానదీప్తి

యతులతోత్సాహవిదితమై యలరు నట్టి
 మహిమ వెలయు సద్భక్తసామంతశాలి
 వగుచు వైరాజ్యవంతుఁడవై సమస్త
 రాజ్య మేల గదియ్య యో రాజవర్య !

(1)

225

గద్య.

ఇది శ్రీమద్భాగవతసంహకరుడాకటాక్షవీక్షణ సమాగత కవితాధార పాలవేకరి
 కులకలశాంబోనిధిసుధాకర తాడిగోళ్ళ కిరియ మాణిక్యన్మపహర్యక్షపౌత్ర
 పవిత్రచరిత్ర కమరధరామండలాఖండలపుత్ర విద్యత్కవి
 రక్షణానుసంధాయక కదిరిపతినాయక ప్రణీతంబైన
 శుకసప్తతి యను మహాప్రబంధంబునందు
 చతుర్థాశ్వాసము సర్వము
 సంపూర్ణము.

శుకన పత్తి - అనుబంధము

స వ రణ లు

పుట	పంక్తి	ఉన్నది	ఉండవలసినది
1	9	దాల్చి	దాల్చి
౭	4తరువాత		బిసకాండవిసరమా యసమక్రిలోకవి ద్రావణాసురమహారాజబలము
2	11	స్పంద	స్పంద
4	19	శార్ఙ్గ	శార్ఙ్గ
	22	వాసంతంబు	వాసంతంబు
1-6	2	డనన్	డనన్
21	25	మునీశ్వర	మునీశ్వర
28	19	పతి	ప్రతి
43	8	నొడివు	నొడువు
53	4	కే గినన్	కేగినన్
66	1	ఆనర	అనర
81	12	యౌవనము, దోచె	యౌవనము దోచె
89	20	రోపవన	రోపవన
95	13	ధూతిక	దూతిక
105	6	కని	గని
117	16	జై	జై

118	6	వీణ	వీణ
128	25	2 వా (హ)	
129	8	హర్షము	హర్షము
139	8	మీనుల్	మీనుడార్
148	18	*	+
	24	+	*
	26	గర్చ	గర్చ
149	18	శీల	శీల
157	7	ఆతఁడు	ఆతఁడు
158	9	నదల్చు దూతిఁ	నదల్చు దూతి
163	22	మూరకుం	(మూరకుం)
167	22	వ్రజంబును,	వ్రజంబును
169	23	పచ్చెన్	వచ్చెన్
171	23	మానంబు	మానసంబు
174	3	మెల్ల నే	మెల్లనే
	18	యతని	యితని
176	20	తఱిమెద	తఱిమెద
178	7	ఆనఁ	ఆనఁ
207	14	మహిసురు	మహిసురు
213	22	నీవు	నీవు
208	5	గీల్కొన్న	గీల్కొన్న
221	2	సుమా	సుమ
	23	దొంగినం	దొంగిణఁ
224	9	యాశీర్వ	యాశీర్వ
253	15	ఆరీతిఁ	ఆరీతిఁ

262	3	జ్వల	జ్వల
	23	దండయు	దండయున్
264	1	లోకన మేటికి	(లోక మేమిటికిఁ దదీక్షణా)
		వీక్షణా	
	6	నైర్మల్య	(మాలిన్య)
	9-10	మాదినాంతదుష్కృత మాంతజనితదుష్కృత	
		దోషంబు నడఁపకున్న దోషంబు నణఁపకున్న	
266	8	దావి వేమరును గనరె. దాని వేమరును (గనరె)	
269	12	దీ	దే
271	21	యివ్విధంబున	ఇవ్విధంబున
279	1	క బుధర	కంబుధర
	8	స్వరంబున	స్వరంబున
285	20	కర్త	కర్త
287	7	యిదిమేమి	యిది యేమి
288	26	వేదండంబు	వేదండంబు
289	8	ఆకథ	ఆకథ
	21	వరిహసింపక	వరిహరింపక
333	12	కాశీపురి	గాశీపురి
338	24	హినతర	హీనతర
334	27	గావున	గావున
339	1	నిర్భయ	(నిర్భర)
354	17	బహుకాంభి	బహుకాలాభిలాషితంబగు
		లాషితంబగు	
375	2	వంధపు	వందపు
	10	యనపించి	యనుపించి

381	13	ఆన	అన
382	16	నచ్చంచలాక్షి	నచ్చంచలాక్షి
393	17	బ్రాహ్మణోత్తమ	బ్రాహ్మణోత్తమ
400	22	ఆనిన	ఆనిన
402	15	శ్రీముష్టము శ్రీముష్టము	శ్రీముష్టము శ్రీముష్టము
410	3	రంగుబంగ	రంగుబంగరు
420	5	ప్యాండ	పాండ్య
422	18	నిషాగోష్ఠి	నిష్టాగోష్ఠి
425	2	కలవాణిమణి	కలవాణిమణి
429	24	నేతాంతములఁ	నేతాంతముల